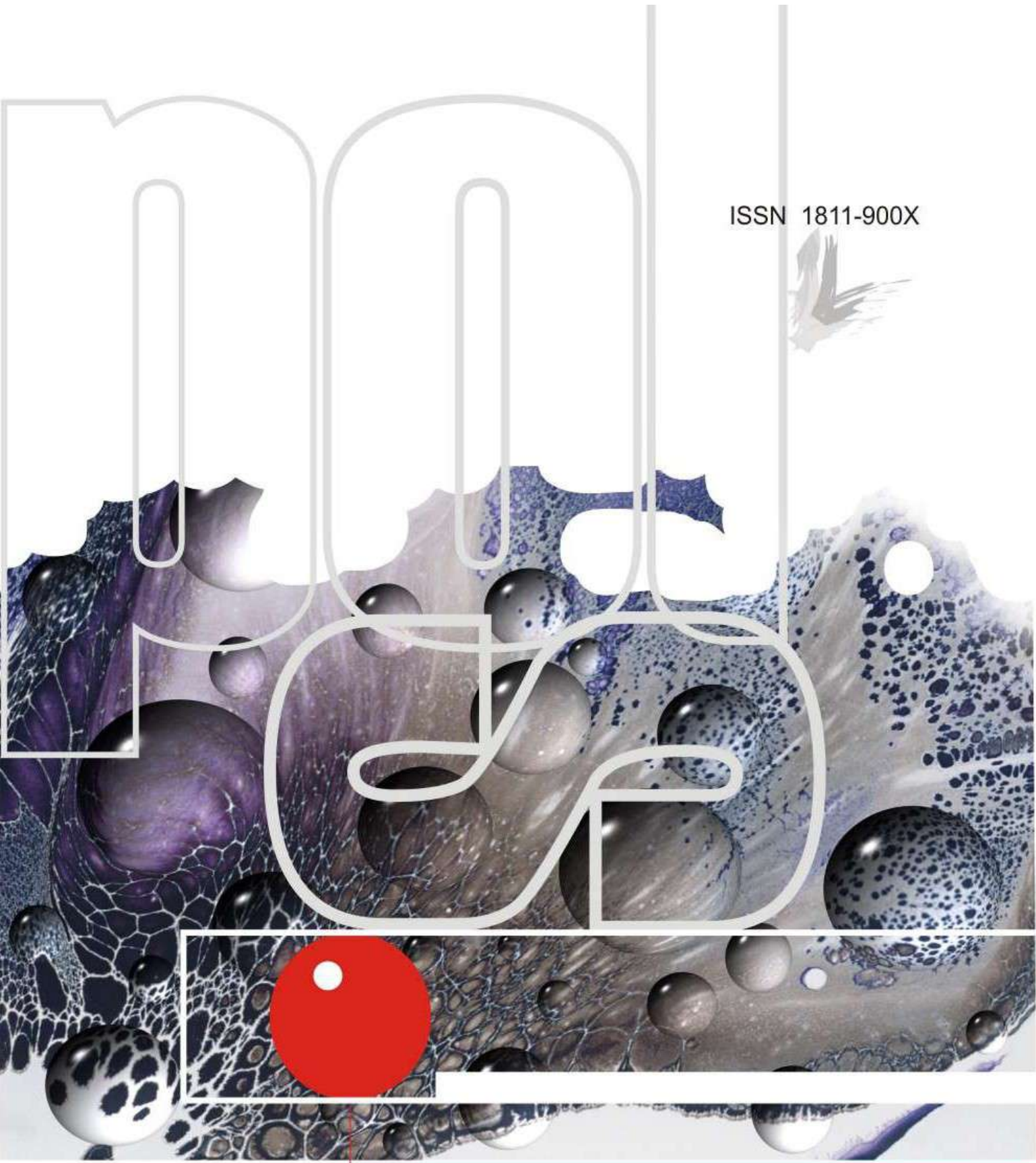

ISSN 1811-900X

Bibliolis

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 58 (2015) Nr. 3

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 58 (2015) Nr. 3

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga);

Elena BUTUCEL (*Activități rețea, Manifestări culturale*);

acad. Mihai CIMPOI;

Iurie COLESNIC (*Bibliologi, bibliofili și colecționari*);

Tatiana COȘERIU (*Dezvoltare și servicii*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

Elena DRAGALIN (Raleigh, NC, SUA);

dr. Iulian FILIP;

conf. univ. dr. Natalia GOIAN (*Cartea de specialitate*);

Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

Valeriu HERȚA (*Design*);

Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*);

conf. univ. dr. George LATEȘ (Galați);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice*);

prof. univ. dr. Ion STOICA (București);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa, Ucraina)

Secretariat:

Tatiana IOVU;

Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

EDITORIAL / EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ
СТАТЬЯ*Vlad POHILĂ*

Devalorizarea omagierilor

Devaluation of honoring

Незаслуженное чествование 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / STUDIES AND
RESEARCH / ИССЛЕДОВАНИЯ*Lidia KULIKOVSKI*Cultura serviciilor bibliotecii publice în
era comunicării și digitizăriiPublic library services' culture in the age of
communication and digitizationКультура библиотечных услуг в эпоху
коммуникации и дигитизации ..... 12*Natalia LUCHIANCIUC*Managementul inovațional (studiu de
caz: Biblioteca Științifică a USARB)The innovation management (case study of
Scientific Library of Balti State University A.
Russo)Инновационный менеджмент (на
примере Научной библиотеки Бэлцкого
госуниверситета им. Алеку Руссо) ..... 19*Angela TIMUȘ, Natalia GOIAN*Managementul cunoștințelor în
instituțiile infodocumentare: cazul
Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”The knowledge management in library
and information institutions: case study of
Municipal Library B.P. HasdeuМенеджмент знаний в информационных
учреждениях: как это делают в МБ им. Б.П.
Хашдеу ..... 46*Елена РАЙЛЯН / Elena RAILEAN*Ребрендинг вузовской библиотеки как
новый виток в ее развитииRebrandingul bibliotecii universitare ca o
etapă nouă în dezvoltareRebranding of university library as a new
stage in its evolution ..... 52*Vlad POHILĂ*„Drumurile basarabene” ale lui Mihail
Sadoveanu în anii de regim sovietic(Aspecte ale receptării editoriale a
creației Maestrului)The publication of literary works of Mihail
Sadoveanu in Chisinau in the postwar
periodИздание литературного творчества
Михаила Садовяну в Кишиневе в

послевоенный период 58

*Iurie COLESNIC*Constantin Stere și fațetele lui
necunoscuteThe unknown sides of the Constantin Stere
biographyНеизвестные стороны биографии
писателя К. Стере ..... 66*Vitalie RĂILEANU*Actualitatea mesajului poetic al lui Ion
VatamanuThe actuality of poetic message of Ion
VatamanuЛирика Иона Ватаману второй половины
XX в. на уровне требований XXI в. .... 72*Lidia GROSU*Avantajul de a fi concomitent și scriitor,
și criticThe advantage to be a poet and literary
criticПреимущество быть поэтом и
литературным критиком ..... 75*Maria PILCHIN*Lectura ca exercițiu de alteritate în opera
lui Jorge Luis BorgesThe reading as an exercise of alterity in the
work of Jorge Luis BorgesЧтение как упражнение для ума в
творчестве Х.Л. Боргеса ..... 84*Ivan PILCHIN*Guillaume Apollinaire și pledoaria
„spiritului nou” în literatură: o
recapitulareGuillaume Apollinaire and the „new spirit” in
literatureГийом Аполлинер и «новый дух» в
литературе его эпохи 88

- Anastasia MOLDOVANU**
 Republica Moldova în contextul integrării europene
 The Republic of Moldova in European integration context
 Республика Молдова в контексте евроинтеграции 92
- Radu MOȚOC**
 Maria Cantacuzino, o prințesă a culturii
 A word about the princess Maria Cantacuzino
 Слово о княжне Марии Кантакузино ... 98
- Maria PILCHIN**
 Xenology – one of the solutions of the recent culture
 Xenologia – una dintre soluțiile culturii moderne
 Ксенология – одно из решений современной культуры 105
- Ivan PILCHIN**
 “The book of whispers” by Varujan Vosganian as a literary way of understanding armenian genocide
 Cartea șoaptelor de Varujan Vosganian – înțelegerea genocidului armean prin literatură
 Книга шепотов Варужана Восганяна – литературный путь к пониманию армянского геноцида 110
- TEORIE ȘI PRACTICĂ / THEORY AND PRACTICE / ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**
- Mariana HARJEVSCHI**
 Provocările Generației Millennials pentru Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”
 Millennials Generations’ challenges toward “B.P. Hasdeu” Municipal Library
 Вызовы поколения Y для Муниципальной Библиотеки им. Б.П. Хашдеу 115
- Svetlana JAVELEA**
 Biblioteca – o lume deschisă pentru toți
 The Open doors week 2015
 Неделя открытых дверей 2015 120
- Claudia TRICOLICI**
 Capitala văzută prin prisma programelor de animație
 The capital viewed in the context of animation programs
 Декада Мой город в библиотеках столицы 127
- Людмила БАРБЭ / Ludmila BARBĂ**
 Ucrainenii din Republica Moldova într-o cercetare bibliografică
 The Ukrainian of Republic of Moldova in bibliographical study 132
- Виктория КОВАЛЕНКО / Victoria COVALENCO**
 Развитие творческой индивидуальности детей и подростков через декоративное и изобразительное искусство в формате клубной работы библиотеки
 Dezvoltarea creativității copiilor și adolescenților prin arta decorativă în formatul cluburilor din bibliotecă
 Developing the creativity of children and adolescents through the decorative art in library clubs 136
- EVENTIMENT / EVENTS / СОБЫТИЯ**
- Vlad POHILĂ**
 Să fim mai buni cu limba noastră!...
 To be more attentive to the native language
 Будем внимательнее к родному языку. 141
- Elena DABIJA**
 Unitatea culturii universale în reprezentarea lui Eminescu
 The universal culture in the perception of M. Eminescu
 Единство всемирной культуры в восприятии М. Эминеску 143
- OMAGIERI / ANNIVERSARY / ГОДОВЩИНЫ**
- Lidia HLIB**
 Drumul unei lingviste: per aspera ad astra
 The way of a linguist: per aspera ad astra
 Путь языковеда: через терни к звездам 150

Valeriu RAȚĂ

Un om de cultură desăvârșit – Iurie
Colesnic

A man of a high culture – Iurie Colesnic
Человек высокой культуры – Юрие
Колесник 154

Valeriu RAȚĂ

Fascinația artistului plastic Valeriu Herța

The fascination of the artist Valeriu Herța
Очарование художника Валериу Херца. 158

**FILE DE ISTORIE / CHAPTERS OF OUR
HISTORY / СТРАНИЦЫ НАШЕЙ ИСТО-
РИИ**

Tatiana ROTARU

Astrofizicianul Nicolae Donici – pedepsit
și după moarte...

Astrophysicist Nicolae Donici – punishment
after death
Астрофизик Николае Донич – наказан и
после смерти..... 161

**DIALOGURI MAGISTRALE / CREATIVE
DIALOGUE / ТВОРЧЕСКИЕ ДИАЛОГИ**

„Badminton literar” sau ce-i interesează
pe cehi despre creația scriitorilor noștri
(Consemnare: Petr PLACÁK și Jarmila
HORÁKOVÁ)

„Literary badminton” or what the Czechs
are interested in the work of the Moldovan
writers
«Литературный бадминтон» или
что интересует чехов в творчестве
молдавских писателей. 167

**LABORATOR DE CREAȚIE / CREATIVE
LABORATORY / ТВОРЧЕСКАЯ ЛАБОРА-
ТОРИЯ**

Vitalie RĂILEANU

Din nou despre importanța traducerilor
Once again about the importance of
translations

Еще раз о значении переводов. 178

**BIBLIOLOGI, BIBLIOPILI ȘI
COLECȚIONARI / LIBRARIUS,
BIBLIOPHILES, COLLECTORS /
БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ,
КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ**

Iurie COLESNIC

Un orheian care ne-a lăsat un album de
neuitat

A native of Orhei – the creator of an
exclusive album
Уроженец Орхей – создатель
исключительного альбома 180

**CARTEA DE SPECIALITATE /
PROFESSIONAL BOOKS / КНИГИ ПО
СПЕЦИАЛЬНОСТИ**

Teoria și știința „Joc”-ului în strategia
vizionară a lui Vladimir Curbet (*Lidia
KULIKOVSKI*)

The theory and practices of dance ensemble
Joc in the vision of Vladimir Curbet
Теория и практика ансамбля «Жок»
в художественной стратегии его
руководителя 182

O radiografie a unui studiu
biobibliografic (*Lidia KULIKOVSKI*)

An analysis of a bibliographical study
Радиография биобиблиографического
исследования 186

Breviar bibliografic (*Taisia FOIU*)

Bibliographic breviary
Обзор библиографических новинок. . . 195

**PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN
/ CONTEMPORARY LITERATURE
PROCESS / СОВРЕМЕННЫЙ ЛИТЕРА-
ТУРНЫЙ ПРОЦЕСС**

Un panoramic al aparițiilor editoriale (VI)
(*Vitalie RĂILEANU*)

A panoramic of the new publications (VI)
Панорама издательских новинок (VI) . . 203

**RECENZII ȘI CONSEMĂRI / REVIEWS
AND NOTES / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ**

Poezia lui Gheorghe Cutasevici: sensul
ce-n sens nu încap (*Lidia GROSU*)

Rereading the poems of Gheorghe
Cutasevici
Перечитывая стихи Георге Кутасевича 206

Valeriu Rață – tandru, poetul îndrăgostit
(*Claudia SLUTU-GRAMA*)

Valeriu Rață – singer of love
Валериу Рацэ – певец любви 211

Piatra de Eol înghițită de cititorii lui

Daniel Corbu (*Victoria FONARI*)

Readers preferences of Daniel Corbu' poetry
Предпочтения читателей в поэзии

Даниэла Корбу 216

Vasile S. Popa despre „tragicomedia” din
România contemporană (*Valeriu RAȚĂ*)

Vasile S. Popa about the „tragicomedy” from
modern Romania

Книга о «трагикомедии» в современной
Румынии. 218

Sport. Mică enciclopedie (*Tamara
COTOMAN*)

Sport. A small encyclopedia
Sport. Малая энциклопедия 222

IMPRESII DE LECTURĂ / IMPRESSIONS / О ПРОЧИТАННОМ

Sensibilitatea remarcabilă a poetei Lidia
Grosu (*Elena VLAS*)

Sensitivity in Lidia Grosu poems
Особая чувствительность поэтессы Лидии
Гросу 226

Valențele unui cosmos liric (*Antonina
BASARABEANCA*)

Valences a lyrical cosmos

Прелести лирического космоса 229

Ioan Brad – cu cărțile în față (*Ana
FORTUNĂ*)

Ioan Brad – an original view on the life
Оригинальный взгляд на жизнь писателя
Иона Брада 237

AVANPREMIERA UNEI CĂRȚI / PREVIEW / АВАНПРЕМЬЕРА

Dacă basarabenii s-ar apropia
de modelul german de existență
omenească... (*Vlad POHILĂ*)

If the Bessarabians would be close to the
German model of life
Если бессарабцы усвоили бы немецкую
модель жизни.....237

IN MEMORIAM

Gânduri și emoții la plecarea lui Mihai
Volontir

Thoughts and emotions about Mihai
Volontir
Размышления и эмоции после ухода
Михая Волонтира. 243

Mihai Volontir. Amintiri... (*Larisa
UNGUREANU*)

Remembering Mihai Volontir
Вспоминая Михая Волонтир. 245

DEVALORIZAREA OMAGIERILOR

Vlad POHILĂ

Nu trebuie să ai „ochiul soacrei” ca să observi cum se strecoară – tot mai insistent, tot mai perfid, tot mai obraznic – o ciudată, anormală, iar în ultimă instanță, și primejdioasă tendință de a revizui valori, opere și fapte ale unor personalități de seamă ale poporului nostru. Aceste revizui, care constituie expresia celei mai banale cenzuri, se fac, cel mai frecvent (și mai eficient!) prin răstălmăciri, denigrări, ponegriri și oricum s-ar numi metodele, pînă la urmă ele sînt instrumente ale demolării pe vremuri cînd tot de edificare și de propășire ni se vorbește... Pretexte pentru demolarea valorilor ne oferă generos mult jinduia cîndva „libertate a cuvîntului (libertatea de expresie)”; ne obligă să distrugem ceea ce nu convine cuiva – așa-numita „corectitudine politică”, pe care nimeni nici nu a jinduit-o, nici nu a visat-o măcar.

Cel mai bizar e că pînă și omagierile se fac uneori, acum, pe alte criterii decît cel al valorii reale a personalității, operei, fapturii, respectiv, evenimentului. Nu ne referim la personalități sau opere din zilele noastre – acestea, pînă la urmă, mai au a trece prin sita timpului, a rezistenței la schimbările de gusturi, percepții, preferințe. (Deși... avem și la acest compartiment exemple ce pot fi considerate deja clasice prin modul cum se cenzurează, cum sînt impuse ori sînt „dirijate” anumite atitudini față de o personalitate sau alta: Paul Goma este, în această ordine de idei, și la București, și la Chișinău, un exemplu mai mult decît edificator.) Însă, gîndul nostru se îndreaptă acum exclusiv la oameni mari din trecutul nostru mai mult sau mai puțin îndepărtat, la creația lor, la ideile ce îi animau: în multe cazuri se face simțită, **acum, la început de**

secol XXI și de mileniu III, o revizuire doar ceva mai altfel decît în deceniile de stalinism sovietic, respectiv, în „epoca de aur” românească. Pentru că poate fi această „filtrare” și discretă, abia sesizabilă, dar și grosolană, adică prin recurs la severitatea legii, prin ordonanțe de urgență sofisticat numerotate, ceea ce, însă, nu schimbă de fel din esența lor.

Niște indicații cvasianonime, cunoscute mai ales celor care le-au ticluit și unei părți din „executanți” sugerează să se tacă în general în cazul unor personalități ale culturii, literaturii, artelor și istoriei noastre. Noi știam că așa ceva se întîmpla numai în primul deceniu – extrem de lung și chinuitor pentru toată românimea, și din dreapta, și din stînga Prutului – după terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, cînd se făcea o violentă stalinizare pe linie a culturii noastre crescute în condițiile unei democrații de factură occidentală. Cine își imagina, bunăoară, în august 1989, în Basarabia, și în primele zile ale anului 1990, în toată Țara, că istoria se va repeta atît de repede și atît de docil?! Poate doar niște firi cu totul viziunari; poate, mai ales, cei care au stat mereu de pază la „ordinea moral-financiară” din societatea noastră și din toată lumea. Credeți sau nu, vă place sau nu vă place, însă realitatea este implacabilă: oricît de fardată ar fi ea în culorile modernității, interdicția de a omagia, de a face recurs la operă și chiar de a cita din anumite personalități ale strălucitului nostru trecut cultural-istoric din sec. XIX-XX se face tot mai categoric, tot mai perseverent, tot mai sfidător.

A omagia înseamnă a cinsti amintirea, bunul nume, faptele meritorii ale unui în-

aintaș sau ale unui contemporan, inclusiv sau, în primul rînd, prin evidențierea împlinirilor acestuia, prin accentuarea virtuților cu care a fost dăruit, a originalității și rezistenței în timp și spațiu a roadelor creației, activității, muncii lor. Există o largă diversitate a formelor de omagiere; cu regret, însă, nu sînt mai puține nici formele de ne-omagiere sau de compromitere a omagierii. Cineva poate crede că am „comis” în acest alineat o butadă, dar vă rog să mă credeți că nu am făcut decît să redau, extrem de succint, o tristă stare de lucruri. Doriți exemple? Poftim, avem cîtă frunză și iarbă. Astfel, „metoda” cea mai la îndemînă de a compromite o omagiere este de a trece sub tăcere o anumită aniversare sau pe protagonistul ei. Alta e de a face manifestarea cît mai... superficială, de ochii lumii, ia așa, „de dragul bifei”. Așa se organizează „conferințe” la care vorbitorii se întrec în a spune banalități; tot astfel se „amenajează” pe ziduri de clădiri cu destinație culturală diverse „expoziții de mucava” („pe hîrtie vatman”, cum se numește o categorie de expoziții de-a dreptul școlărești, de la noi, „vizitate” mai ales de ploaie, de vînt și de unii gură-casă – asta, pe lîngă organizatorii înșiși ai acestor caricaturi ale expoziției ca formă extrem de eficientă de prezentare a unei personalități, a unui eveniment, a unei opere, a unei realizări etc.). Tot astfel se țin manifestări în cadrul cărora cel omagiat este amintit în treacăt, pentru a li se oferi necuvenite onoruri fie organizatorilor, fie patronilor manifestării, fie chiar unor vorbitori.

În contextul schimbărilor ce se produc la noi în sensul desăvîrșirii ticăloșirii bunelor intenții, se înscrie și modificarea discursului general, tradițional, uman al omagierii. S-a ajuns astfel că la unele (pseudo) manifestări se încalcă o sfîntă (ce-i drept, și nescrisă) prevedere a codului omagierii: unii vorbitori, respectiv, autori de texte, scot în evidență nu atît aspectele luminoase

se ale creației, ale operei științifice sau ale eforturilor civice ale personalității sărbătorite, ci se dedau unor critici deschise sau expunerii unor amănunte biografice „picante”, discutabile, scandaloase, prin care nu fac decît să arunce semințele îndoielii, neîncrederii, suspiciunii ori chiar să pună sub semnul întrebării și calitatea operei.

În anul ce se rostogolește, iată, și el în veșnicie, 2015, au fost marcate aniversările „rotunde” de la nașterea unor personalități de seamă ale literaturii române: Luceafărul literaturii noastre – 165 de ani, Constantin Stere – 150 de ani, Lucian Blaga și Liviu Rebreanu – 120 de ani, Mihail Sadoveanu – 135 de ani. Cine a putut urmări șirul de manifestări cultural-științifice, cognitiv-instructive sau informative desfășurate la noi sub semnul omagierii personalităților literare amintite – la Academie, în universități, în licee, dar mai ales în bibliotecile publice, va deduce că majoritatea manifestărilor s-au produs la un nivel susținut, acceptabil, decent, uneori depășind așteptările auditoriului. Inclusiv pentru că la desfășurarea lor au fost antrenate persoane inițiate (istorici și critici literari, profesori de literatură, scriitori ș.a.) – pe de o parte, și persoane sincer interesate de creația scriitorilor sărbătoriți: liceeni, studenți, alți prieteni fideli ai literaturii române, pe de altă parte.

Nu a fost o excepție nici omagierea lui Mihail Sadoveanu, poate, dimpotrivă, măcar și pentru că la începutul lunii noiembrie la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu” a avut loc lansarea, cu destul fast, a unui volum omagial, întrunind texte cu tematică sadoveniană scrise de autori de la Chișinău, Bălți, județele Iași și Suceava. Însă un adevărat ghinion l-a urmărit pe marele Sadoveanu dacă e să privim lucrurile ceva mai larg. Și nu e vorba că aniversarea sa aduna „numai” 135 de ani de la naștere, ci pentru că „Ceahlăul prozei românești” a căzut mai de mult și mai greu sub tirul unor exacerbate revizui. Nu mai e pentru

nimeni un secret că în contextul reinterpretărilor globalist-politizate din ultimul timp, sunt expuse unor critici acerbe, însoțite de grave răstălmăciri, ba chiar și de falsificări, acerbe, cu deosebire personalități care, prin opera lor, promovează și ideea națională, credința strămoșească, omenia, demnitatea și alte calități ale conaționaliilor; umanismul și relațiile interumane și chiar relația omului cu natura fiind percepute prin cromatica specifică a neamului din care se trage – fără a le contrapune, însă, valorilor similare pe care le au alte popoare, vecine sau mai îndepărtate. Iar opera lui M. Sadoveanu, poate chiar partea ei cea mai rezistentă, mai frapantă, a fost trecută în lista scrierilor cu tentă naționalistă și mistică (a se citi: religioasă, creștin-ortodoxă). Chit că marele scriitor a fost mai curînd un cosmopolit – rar scriere sadoveniană în care să nu apară și vreun străin, vreun evreu, bunăoară, acesta, „jidovul” sadovenian fiind, de regulă, un om simpatic, purtător de calități demne de toată lauda. Chit că M. Sadoveanu a avut și de suferit din cauza aderenței sale la francmasonerie... – dacă cineva i-a pus gînd rău Maestrului, operei sale, nicio nuanță nu mai contează!

...Și astfel, recenta aniversare a lui M. Sadoveanu a fost „anticipată” de o rafală de „dezvăluri”, de fapt, de niște articole denigratoare, împănate de inexactități și chiar de minciuni sfruntate atribuite biografiei scriitorului, în mod special, în anii de după al Doilea Război Mondial cînd M. Sadoveanu, om cu vederi de stînga, într-adevăr, s-a înregimentat în „noua intelectualitate”, făcînd, ca tot creștinul, și greșeli, compromisuri reprobabile. Culmea e că a lansat această campanie anti-Sadoveanu ziarul *Adevărul*, la care a colaborat cîndva maestrul; mai mult, a riscat să scrie pentru acest ziar care, prin anii '30 ai sec. XX, nu avea o reputație chiar nepătată, fiind considerat un organ de presă al unor suspecte forțe

de stînga, „jidovite”, potrivit limbajului din acea epocă, din care motiv numeroși scriitori afirmați – mai mărunți, la talent, decît M. Sadoveanu, evitau să accepte vreo colaborare cu străbunicul *Adevărului* ce tună și fulgeră astăzi împotriva lui Sadoveanu și a multor altor români mari prin talentul lor.

O uimitoare osîrdie de ponegridor demonstrează istoricul Lucian Boia, poate cu deosebire în volumul *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950* (București, Ed. „Humanitas”, ed. a doua, 2012, 362 p.; între timp, se spune, ar fi apărut și ediția a treia a „monografiei” – se vede că o anumită piață solicită asemenea cărți!). Despre M. Sadoveanu, acest istoric scrie cu aere de G. Călinescu: „*Mare scriitor, se înțelege*”, ca să continue însă de o manieră cu totul jdanovistă: „...dar deloc intelectual, înțelegînd prin intelectual un om al cărui material de lucru îl constituie ideile. Sadoveanu este specialist în evocarea ritmurilor lente și repetitive ale lumii naturale și ale unei societăți patriarhale, exact la antipodul unei literaturi de idei.”

Așa consideră L. Boia, un istoric, dar cu totul altfel vede lucrurile Alexandru Paleologu (1919–2005), scriitor, eseist, critic literar, disident: „*Sadoveanu a devenit scriitorul nostru cel mai intelectual de la Eminescu încoace*” (a se vedea volumul *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*, București, 1978). Pe cine să credem: pe un intelectual rafinat și obiectiv ca Al. Paleologu sau pe un istoric profund angajat, dependent de cei care îi asigură granturile pentru a ticlui scrieri în spirit sado-masochist, din care răzbate o intelectualitate românească jalnică, lașă, insensibilă, predispusă nativ la trădare, lăcomie, ipocrizie, alte ticăloșii? Oricare ar fi opțiunea noastră, una trebuie să fie clar: și în cazul lui M. Sadoveanu, și în alte cazuri similare, opera literară, creația artistică, activitatea științifică trebuie separate categoric de viața autorului (autorilor).

„Dacă ar fi să regret că nu am venit mai devreme pe lume, aş face-o doar pentru că nu am apucat să-i cunosc pe cei doi mari români în care Dumnezeu a turnat har din belşug: autorul Luceafărului, Eminescu, şi pe cel al Baladei pentru vioară, Porumbescu.” Putea să spună aşa ceva un om „deloc intelectual”? Dar cine, în locul lui M. Sadoveanu, ar fi făcut această confesiune – dovedă a unei sensibilităţi ieşite din comun? Ca scriitor „în care Dumnezeu a turnat har din belşug”, ca intelectual şi psiholog, M. Sadoveanu, ştia foarte bine că „Sărmana făptură omenească! E capabilă de toate relele, dar în ea se găseşte şi comoara binelui”. Ceea ce, din păcate, nu ştiu sau nu vor să ştie mulţi din contemporanii noştri...

În campania de ponegrire a operei şi personalităţii lui M. Sadoveanu s-a invocat de nenumărate ori o conferinţă a sa, dedicată Uniunii Sovietice, şi romanul *Mitrea Cocor*, ca o mostră de cum se poate face o proză conform unor precepte străine, experimentul fiind într-adevăr fatal şi pentru Sadoveanu, şi pentru literatura română. Dar ce înseamnă acea conferinţă a lui Sadoveanu de la ARLUS („Asociaţia română de legături cu Uniunea Sovietică”), ridiculizată şi de Păstorel Teodoreanu într-o epigramă caustică, faţă de sutele de conferinţe pline de înţelepciune şi blîndeţe, pe care le-a ţinut scriitorul la Radio Bucureşti sau în diferite cluburi de elită ale intelectualităţii române? Ce înseamnă concesiia numită *Mitrea Cocor* faţă de cele aproape 100 de volume cu romane, nuvele, povestiri, note de călătorie etc., dintre care majoritatea absolută au trecut cu brio examenul scurgerii timpului şi al schimbării gusturilor?

Este evident că nu se face – premeditat sau din ignoranţă – delimitarea necesară între personalitate şi opera lui. Chiar dacă între acestea există şi posibile afinităţi, similitudini, intersecţii, ele oricum nu pot fi identificate, cu atât mai mult, în sco-

puri denigratoare, de reducere sau chiar de excludere a valorii estetice.

Vom aminti în context că o revistă de cultură de la Bucureşti, *Observator cultural*, a organizat în anul 2005 un sondaj printre cititorii din ţară, cu scopul de a desemna 150 de romane româneşti, scrise în ultimii 150 de ani, şi care continuă a fi pe placul publicului. Ei bine, în acest top, M. Sadoveanu a intrat, triumfător, cu şase romane, de a căror consistenţă etico-ideatică şi rezistenţă estetică nu se mai poate îndoii nimeni! Din lista *Observatorului cultural* (de altfel, e o revistă ce nu poate fi nici cum suspectată de naţionalism) fac parte: *Baltagul*, *Venea o moară pe Siret*, *Neamul Şoimăreştilor...* şi alte trei, pe care vă propunem, stimaţi cititori, să le nominalizaţi Dvs., conform preferinţelor Dvs.

...În una din scrierile sale memorialistice, M. Sadoveanu mulţumeşte cu pioşenie părinţilor, lui Dumnezeu, cărţilor din Sfînta Scriptură, lui Ion Neculce şi lui Ion Creangă, considerînd că acestora le datorează afirmarea sa ca scriitor. Nu am nicio îndoială că mai există mulţi oameni de bună-credinţă care îi vor mulţumi şi lui Sadoveanu pentru că, prin Opera sa, i-a ajutat să ajungă ceea ce sunt: scriitori, jurnalişti, vrednici taţi, fii, mame, nepoţi şi nepoate de gospodari, pur şi simplu, oameni cu bun-simţ şi cu simţire.

De fapt, campaniile acestea de compromitere a unor opere literar-artistice, respectiv, a autorilor ei, ţintesc a lovi, în primul rînd, în oamenii cu simţire şi de bun-simţ. Pe de o parte, se încearcă astfel a crea o stare de confuzie, incertitudine, nesiguranţă („de partea cui să fiu?”; „pe cine să cred?”), care, pe scurt, se numeşte dezbinare. Incertitudinea, la rîndul ei, dă naştere unei „crispări”, unei stări de fals: am ajuns că unii tineri (dar şi destui adulţi), chiar dacă adoră poeziile lui Adrian Păunescu, se ruşinează, se tem să facă publică această simpatie literară, tot aşa cum

alții se tem a-și etala public simpatia față de unele personalități marcante, dar suficient de denigrate, ale istoriei românilor. În fine, prin promovarea demolărilor, se cultivă (de fapt, se adâncește) fatalul complex de inferioritate pe care și așa îl avem bine indus în cap și în suflet. „Sîntem niște pîrliți!... niște prăpădiți!... Mi-e și rușine la Paris (New York, Moscova, Berlin, Ierusalim, Budapesta...) să recunosc că sunt român!... Iată americanii sau germanii (francezii, rușii, evreii, ungurii...) – așa popoare mai zic și eu!” Asemenea lamentații vei auzi de la unii care abia de știu de Eminescu, Enescu sau Brîncuși, dar cu regret, le pot spune, mai în surdina, și alții – oricine a avut nenorocul să ajungă victimă a

politicii de denigrare, falsificare, compromitere a valorilor românești – de la muzica populară, la versul și publicistica lui Eminescu, pînă la fermecătoarele povestiri și romane ale lui Mihail Sadoveanu.

...Dar mai spunea M. Sadoveanu: „*Fericirea este în noi, niciodată în jurul nostru.*” Exact la fel e și cu înțelegerea, perceperea, aprecierea lucrurilor, fenomenelor, oamenilor: acestea, din fericire, se află mereu și în noi; iar cînd se află în preajmă, „în jurul nostru”, trebuie privite cu îngăduință, dar, în egală măsură, și cu prudență, pentru a nu regreta că ne-am pripit să judecăm pe cineva sau ceva înainte de a vedea lucrurile în ansamblul lor.

CULTURA SERVICIILOR BIBLIOTECII PUBLICE ÎN ERA COMUNICĂRII ȘI DIGITIZĂRII

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

Abstract

We are living in the world of services. The library by its mission is an institution that offers services. The article talks about the orientation of libraries to the new community services, which are the unique chance for the future.

Without diminishing the known library services (loan, on-site loan, events etc.), which still exist and in the modern library, the author provides examples of new library roles, necessary for the new community services based on the technology and the individual interest of their community members, arguing by the affirmations of specialists as Seth Godin, Tomas Frey, Neil Geyman etc.

*In a comprehensible manner, the author provides the definition of the term **community services** (creating value for anyone), insisting that the libraries will receive the profit by offering services to someone. The message of the article is a challenge - to infuse the passion for qualitative services and to delivery the principles of qualitative services in schools, in community, in libraries and to interlace into the each members of community lives. The education of culture of service in libraries is imperative. Along with this message challenge the author provides an overview of services based on the results of discussions with „B.P. Hasdeu” Municipal Library librarians.*

Together with this message the author provides a classification of services based on the discussions with the librarians of the B.P. Hasdeu Municipal Library.

Keywords: *orientation to services, culture of services, language of services, communica-*

tion of services, practices and tips, typology of public library services.

***

Împrumut, sală de lectură, centru de servicii sociale, de servicii culturale, centru al comunității, laborator de inovare... Cât de departe se poate extinde biblioteca publică? Aceasta-i întrebarea pe care și-o pun tot mai mulți specialiști în biblioteconomie!

Bibliotecile de astăzi, versiuni Apple ale instituției bibliotecare din epoca Dewey / Carnegie, continuă să se modernizeze, la mai multe scări, de la structurile lor fundamentale la proiectarea de interfețe web, la rețea cu infrastructură tehnică. Procesul de modernizare a asigurat evoluția bibliotecii de-a lungul istoriei, și va rămâne valabil acest proces pentru instituțiile noastre și în viitor. La fiecare etapă, contextele – spațiale, politice, economice, culturale – în care bibliotecile au funcționat, s-au schimbat, astfel încât acestea sunt, în mod continuu ele însele și mijloacele prin care oferă servicii informaționale vitale, pasibile reinventării. Bibliotecile și-au asumat, de asemenea, o serie de schimbări ale funcțiilor sociale și identitare / simbolice. Ele simbolizau, în trecut, eminența unui conducător sau a unui stat, pentru a lega integral „cunoașterea” cu „puterea” – și, mai recent, pentru a servi ca „centre comunitare”, „piețe / spații publice” etc., aparent metafore moderne. Bibliotecile din Alexandria, bibliotecile din Grecia

și Roma antică au fost centre filozofice, intelectuale, centre comunitare cu piscine și băi publice, bowling, biliard, alături de rafturile cu carte. Pe scurt, biblioteca a fost întotdeauna un loc în care infrastructuri informaționale și sociale se intersectau în cadrul unei infrastructuri fizice care (în mod ideal) susțineau rolul ei dictat de epoca respectivă. Astăzi biblioteca miroase a Silicon Valley, a epistemologie antreprenorială, care prioritizează „soluții” și produce „cunoaștere”.

Mai nou, de bibliotecă s-a lipit o nouă metaforă – „platformă” – un cuvânt foarte solicitat de lumea modernă, care propune să gândim la biblioteci ca la platforme deschise. Modelul platformă, reconcentrează atenția de la acumularea resurselor la instigarea spre rețele dezordonate, dar bogate, ca resurse generatoare de idei pentru oameni. Biblioteca din Alexandria era o platformă – avea o parte ca muzeu, alta, cu grădini botanice, laboratoare, spații de locuit și săli de mese, adică cantine, cafenele – nu doar locul pentru traducerea și copierea textelor nenumărate și elaborarea unei colecții magnifice, dar și pentru lansarea lucrărilor lui Euclid, Arhimede, Eratostene și ale colegilor lor.

Bibliotecile publice sunt adesea văzute ca „instituții de oportunitate”. Oamenii apelează la biblioteci pentru a accesa internetul sau alte resurse comunitare, pentru a primi ajutor. Bibliotecile subliniază beneficiile pe care le oferă pentru imigranți, seniori, persoane în căutarea unui loc de muncă, pentru elevi, antreprenori. Acestea nu sunt toate serviciile sociale pe care le poate oferi biblioteca.

O bibliotecă publică astăzi e un facilitator, e un conector. Ar trebui să privim biblioteca ca teritoriul minții civice, teritoriul celor mai multe și eficiente servicii sociale, care contribuie, astfel participativ, la dezvoltarea spiritului civic comunitar [4, p. 19]. Ca un punct de reper civic, este un

simbol a valorilor comunității care comunică deschiderea sa pentru toată lumea. O bibliotecă bine concepută (sau reconcepută) poate reflecta caracterul unei comunități în toată multiplicitatea sa, și ceea ce reprezintă, de fapt ea.

Legat de această abordare se discută intens despre bibliotecă ca incubator – incubator de idei, de proiecte, inițiative comunitare etc. Acest concept se leagă foarte bine și cu rolul educațional al bibliotecii pentru comunitate. În viziunea expertului în creativitate Sir Kenneth Robinson, *rolul educațional e asemeni rolului incubatorului și vrea – școli creative, biblioteci creative, profesori creativi, bibliotecari creativi, școli incubatoare, biblioteci incubatoare*¹.

În cele din urmă, trebuie să recunoaștem rolul serviciilor milenare ale bibliotecii – împrumut la domiciliu, consultarea documentelor în sălile de lectură sau alte spații specializate, organizarea de manifestări rămân, în continuare, de bază în biblioteca modernă [5]. Pe lângă acestea, rolurile noi, listate mai sus, ale bibliotecilor solicită servicii comunitare, tehnologice și orice alte servicii de interes public pliate pe interesele individuale ale membrilor comunităților pe care le servesc. În susținerea acestei supoziții vin cu argumente oameni, specialiști notorii ca Seth Godin², Tomas Frey³, Neil Geyman⁴.

A oferi servicii, în termeni inteligibili înseamnă a crea valoare pentru altcineva [3, p. 11]. Aspectul pozitiv, individual, este

¹ Lidia Kulikovski. *Biblioteca incubator – un concept modern sau tradițional: discuții, puncte de vedere ale angajaților BM „B.P. Hasdeu”*. În: *Bibliopolis*, 2015, nr. 2, vol. 57, p. 11+19.

² Seth Godin, autor al volumelor *Vaca mov* (a inspirat fondarea Clubului „Biblioteca Mov”, care a funcționat în perioada 2011-2013) și *Triburi*, ambele prezente în colecția BM.

³ Tomas Frey, director executiv și viitorolog principal la Institutul Da Vinci.

⁴ Neil Geyman, scriitor, ambasador al cărții și lecturii.

că, acordând servicii cuiva, beneficiile se răsfrâng și asupra bibliotecarilor. Furnizându-le altora servicii bibliotecile își îmbunătățesc relațiile, rețeaua de susținători și contribuie la propriul succes. Provocarea globală – se confruntă toți cu ea – *constă în a insufla pasiunea pentru servicii superioare în toate culturile, domeniile. Principiile livrării unor servicii superioare ar trebui predate în școli, practicate în comunități și întrețesute în însăși textura vieților noastre* [3, p. 20]. E și pentru bibliotecari.

În cadrul unei ședințe la Cafeneaua „Chindii profesionale”, discutând subiectul *Cultura serviciilor*, participanții au elaborat un registru de servicii pe care le furnizează Biblioteca Municipală cu filialele ei. Sumar, le putem clasifica în următoarele categorii:

(1) *servicii tradiționale* (acces la informație, consultări în sălile de lectură, împrumut la domiciliu, organizare manifestări);

(2) *servicii de referințe* (tradiționale și virtuale);

(3) *servicii speciale* (externe, extramuros, încetățenit la BM „B.P. Hasdeu”), pentru persoane cu dizabilități, persoane înaintate în vârstă;

(4) *servicii noi, de ultimă decadă* (servicii de instruire a utilizatorilor, la cererea / necesitatea lor), servicii web, voluntariat, comunicare on-line, acces la bazele de date, documente electronice, împrumut carte electronică (încetățenite la BM);

(5) *servicii suport* (tipologie de servicii evidențiată de grupul Impact *BiblioNet*, oferite pentru susținerea altor tipuri de servicii) [2, p. 51] (constituirea bibliotecii digitale, catalog electronic partajat, acces la informații prin intermediul serviciilor mobile, acces la informație prin intermediul tehnologiilor de rețea fără fir (wireless), digitizare, valorificarea memoriei locale, sistem integrat de bibliotecă.

Prelucrarea, analiza și interpretarea datelor obținute vor cizela și vor modela o tipologie a serviciilor care va fi recoman-

dată bibliotecilor publice ca orientare în organizarea serviciilor.

Trăim și muncim într-o lume complet saturată de servicii. Totodată, cunoaștem că există o mare carență între multitudinea de servicii și calitatea lor. Multe instituții și indivizi / bibliotecari sunt incapabili să furnizeze / să presteze, în mod consecvent, servicii satisfăcătoare clienților / utilizatorilor. Bibliotecile? Nu au încă o cultură a serviciilor, au de învățat cultura serviciilor. Biblioteca are o structură specifică, a sa. Construirea unei culturi are, la rândul ei o structură / o arhitectură din 12 piloni [3, p. 116]. Iată cei 12 piloni fundamentali ai Culturii serviciilor:

- *limbajul comun al serviciilor;*
- *viziunea captivantă asupra serviciilor;*
- *recrutarea în servicii;*
- *îndrumarea în servicii;*
- *comunicarea aferentă serviciilor;*
- *recunoașterea și recompensarea serviciilor;*
- *vocea utilizatorului;*
- *măsurarea și evaluarea serviciilor;*
- *procesul îmbunătățirii serviciilor;*
- *redresarea și garantarea serviciilor;*
- *etalonul serviciilor;*
- *metode de urmat în servicii.*

Bibliotecile încă nu au încetățenită o cultură a serviciilor (nu s-a depus efort de instruire în acest sens, doar izolat, la alegerea celor care abordau problema utilizatorilor și serviciilor), bibliotecile, deși au îmbrățișat orientarea pe utilizator, nu sunt de acord cu sintagma „utilizatorul este regele”, sau cu principiul „utilizatorul întotdeauna are dreptate” și nu au încercat, măcar, să cartografieze serviciile. Am intervievat mii, zeci de mii de utilizatori, sute de angajați, am explorat modul în care au evoluat atitudinile, utilizarea bibliotecii, strategiile, practicile, le-am analizat, dar nu am mers mai departe, nu am explorat și cum se combină toate aceste elemente în constru-

irea unei culturi a serviciilor, a unor servicii de excelență, după cum ne-am asumat. Credem că e timpul s-o facem acum! Când vine vorba despre construirea unei culturi a serviciilor, calea e mai puțin clară. Depinde de pasiunea unei echipe, a unui conducător sau de personalitatea unui fondator.

Noi am încercat, la „Chindii”, să facem un audit / o analiză a culturii serviciilor prin existența sau inexistența, starea celor 12 piloni fundamentali.

O analiză, un audit ale acestor piloni la BM „B.P. Hasdeu” a identificat părțile forte,

părțile vulnerabile ale unor piloni și chiar și pilonii lipsă.

Dar există și o tipologie a calității serviciilor care conferă forță și vitalitate culturii serviciilor – *Cele șase niveluri ale serviciilor*. Există servicii *incredibile* (fantastice, încântătoare, experiențe legendare), *surprinzătoare* (speciale, surprinzătoare, neașteptate), *dorite* (preferate, prietenoase, flexibile, prompte), *previzibile* (nivel standard), *minime* (dezamăgitoare) și *infracționale* (sub minim...). Tipologia calității serviciilor generează și o tipologie a utilizatorilor de

Piloni	Ce cunoaștem, ce avem?	Ce-i de făcut?	Responsabili
Limbajul comun al serviciilor	Avem.	Să-l învățăm!, să-l practicăm, să-l promovăm. Să-l facem înțeles pe scară largă și frecvent utilizat de către toți. Angajații de la FedEx afirmă cu mândrie că prin vene le curge sânge mov. Noi ce putem spune?	Departamentul dezvoltare și comunicare, toate subdiviziunile BM.
Viziunea captivantă asupra serviciilor	Avem <i>Codul serviciilor</i> .	Revizuirea anuală a <i>Codului serviciilor</i> adaptându-l la schimbările din societate și schimbările necesităților utilizatorilor. Să-l respectăm de la managementul de vârf la bibliotecar cu aceeași responsabilitate. Viziunea s-o învățăm, s-o promovăm cu înflăcărare neregizând pe toată lumea pentru a acționa și a o transforma în realitate.	Managementul de vârf, leadershipul.
Recrutarea în servicii	Nu avem.	Recrutăm oameni care susțin viziunea serviciilor. Revizuirea <i>Politicii de recrutare</i> cu stipulații concrete de recrutare în servicii.	Managementul de vârf, Serviciul resurse umane.
Îndrumarea în servicii	Nu avem. Izolată. Ocazional.	Noii angajați trebuie să se simtă informați, inspirați, încurajați și motivați să contribuie la cultura serviciilor. Elaborarea unui suport educațional de inițiere în servicii.	Departamentul dezvoltare și comunicare.
Comunicarea aferentă a serviciilor	Nu avem. Izolată. Ocazional. Feedback-ul nu se fixează, nu se analizează și nu se face public. Nu avem istorii de succes.	Comunicarea dinamică în domeniul serviciilor informează și educă dacă transmite tuturor informații relevante, feedback prompt, povești de succes pe tema serviciilor, provocări și obiective actuale. Educație pentru feedback. Educație pentru istorii de succes. Respectarea <i>Codului cu privire la promptitudinea feedbackului</i>	Departamentul dezvoltare și comunicare.

Piloni	Ce cunoaștem, ce avem?	Ce-i de făcut?	Responsabili
Recunoașterea și recompensarea serviciilor	Recunoașterea și recompensarea nu e orientată pe servicii, doar pe activități culturale. Izolată, ocazional, de către unele departamente și servicii.	Motivarea echipei să celebreze succesele în implementarea serviciilor pentru comunitate, contribuie la focalizarea și încurajarea obținerii unor rezultate foarte bune. Serviciile noi – prioritate în fiecare an, nu o dată la cinci ani.	Managementul de vârf, leadershipul, Serviciul resurse umane.
Vocea utilizatorului	Parțial	Obținem feedback permanent (<i>Codul serviciilor</i> , p. 8). Comentariile, complimentele, nemulțumirile sunt voci cruciale și trebuie împărtășite cu întreaga bibliotecă. Respectarea compartimentului <i>Gestionearea feedbackului din Codul serviciilor BM</i> (p. 9-12).	Departamentul dezvoltare și comunicare, toată suflarea BM.
Măsurarea și evaluarea serviciilor	Da / Nu. Măsurăm activitatea nu serviciile...	Criterii clare focalizate asupra proiectării unor noi acțiuni și crearea unor noi rezultate pozitive. Oamenii trebuie să înțeleagă ce se măsoară, de ce și ce trebuie de făcut pentru a-și atinge ținta.	Managementul de vârf, leadershipul, Departamentul dezvoltare și comunicare.
Procesul îmbunătățirii serviciilor	Se realizează, dar nu la cota maximă, dorită, ca să ajungă la rezultate.	Planificarea îmbunătățirii continue. Continuă – dinamism, diversitatea metodelor, nivel ridicat al participării; să dezvoltăm oamenii o mentalitate axată pe servicii și să căutăm consistent moduri de îmbunătățire a experienței utilizatorilor și colegilor pe intern.	Departamentul dezvoltare și comunicare, șefii de subdiviziuni, șefii de filiale, servicii, oficii, bibliotecarii.
Redresarea și garantarea serviciilor	Da / Nu.	Redresarea și garantarea serviciilor transformă utilizatorii nemulțumiți în susținători loiali, iar pe angajați în adepți puternici. Abilitatea echipei de a se regrupa, de a-și reveni și a trece la pasul următor după fiecare sincopă. Garanția nu este doar asigurarea că lucrurile vor merge mai bine, este o promisiune că vom îndrepta situația dacă e scăpată de sub control.	Managementul de vârf, Departamentul dezvoltare și comunicare.
Etalonul serviciilor	Nu.	Descoperim și aplicăm cele mai bune practici din interior și din exteriorul domeniului	Departamentul dezvoltare și comunicare, departamente, servicii ale BM.
Metode de urmat în servicii	Nu.	Promovarea practicilor bune, a serviciilor de excelență. Toată lumea este un model în servicii. Liderii, managerii, fiecare angajat trebuie să se ridice la înălțimea angajamentelor luate prin acțiuni puternice, zi de zi.	Departamentul dezvoltare și comunicare.

servicii. Respectiv: serviciile încântătoare transformă utilizatorii în *ambasadori*; cele surprinzătoare în *susținători*, cele dorite în utilizatori *neutri*, cele previzibile în *dezertori*, iar cele minime și infraționale în *adversari*.

Pornind de la această tipologie a utilizatorilor raportată la tipologia calității serviciilor putem analiza situația în bibliotecile noastre. Ca să nu dăm cu presupusul bibliotecarii BM au fost rugați să răspundă la o simplă întrebare: „Ce fel de servicii oferite publicului, după tipologia calității, primează la biblioteca Dvs.?” Răspunsul presupunea un exercițiu de evaluare estimativă – mergând pe tiparul tipologiei calității expuse mai sus să ofere o cotă procentuală de la 5 la 100 % fiecărui tip. Pentru a facilita acest exercițiu li s-a furnizat o descriere a fiecărui tip de calitate a serviciilor.

Răspunsurile au fost, pentru noi, previzibile. Răspunsurile nu au deviat de la ipoteza pe care s-a construit acest exercițiu: majoritatea serviciilor oferite de filialele BM sunt *previzibile* – locul I cu 85 %; pe locul II, cu același punctaj procentual de 5 %, s-au clasat serviciile *surprinzătoare*, *dorite* și *minime*. Rezultatele obținute au fost,

totodată, și surprinzătoare. 1 % a acumulat categoria *incredibile*, calificativ foarte greu de atins. Credem că bibliotecarii au atribuit, curajos, șanse serviciilor incredibile pentru a se reprezenta ca buni, asumându-și pe viitor prestarea lor pentru că descrierea acestor servicii nu putea, presupuneam noi, să se regăsească în registrul serviciilor BM. Bibliotecarii au punctat corect argumentele: lipsa mijloacelor financiare și materiale, precum și potențialul uman (e dificil acum să interpretăm ce au avut în vedere – lipsa resurselor umane sau lipsa instruirii (potențial competițional) pentru a presta servicii incredibile. Suntem de acord cu argumentul invocat de ei că serviciile incredibile necesită investiții mari.

La cele 5 % de servicii *surprinzătoare* participanții au listat aceleași argumente ca la categoria *incredibile* adăugând, inspirat, necesitatea cultivării creativității bibliotecarilor și dezvoltării gândirii vizionare; nu suntem vizionari; ne e greu să anticipăm, nu cunoaștem tendințele de dezvoltare a domeniului și a lumii serviciilor. La fel putem afirma că și serviciile surprinzătoare necesită investiții, dar nu atât materiale, cât emoționale și sentimentale pe care bibliotecarii le împărtășesc cu ge-

Nr. crt.	Tipologia serviciilor	% din numărul total de servicii prestate	Argumentele Dvs. pentru justificarea scorului acordat
1.	Incredibile	1 %	Nu avem mijloacele financiare, materiale suficiente și potențial uman pentru a presta servicii incredibile; serviciile incredibile necesită investiții mari.
2.	Surprinzătoare	5 % diferit la diferite filiale și se referă la activități culturale la care BM și filialele ei excelează.	Aceleași argumente listate mai sus, plus necesitatea cultivării creativității bibliotecarilor și dezvoltării gândirii vizionare; nu suntem vizionari, nu cunoaștem tendințele de dezvoltare a domeniului și a lumii serviciilor.
3.	Dorite	5 %	De informare, culturale, lectură, tehnologie, implicarea utilizatorilor în activități ș.a.
4.	Previzibile	85 %	Lectură, informare.
5.	Minime	5 %	Filiale mici, puncte de lectură, funcționare part time.
6.	Sub minim	0 %	

nerozitate. De remarcat faptul că știu precis de ce au nevoie pentru a asigura acest nivel de servicii. Dacă ne referim la potențialul uman ca instruire, competență amintim că Departamentul studii și cercetări a realizat un șir de ateliere, începând cu 2012 (*Activitatea experiențială în bibliotecă*) despre aspectele serviciilor incredibile și s-au adus destule exemple de la Biblioteca „Ițic Mangher”, „Ștefan cel Mare”, „Onisifor Ghibu”, N. Titulescu de servicii incredibile.

Descrierea serviciilor! În 2014 au învățat, s-au familiarizat cu *Conceptul WOW în bibliotecă, Munca ca teatru, Gândirea design în activitatea bibliotecilor, Loializarea utilizatorilor*. În 2015 toate 11 subiecte ale *Cafenelei biblioteconomice* s-au bazat pe inovare, experimente, prototipuri și exemple de servicii incredibile și surprinzătoare. Feedbackul, obținut prin răspunsurile bibliotecarilor noștri, demonstrează că nu-i de ajuns, că resursele umane ale BM sunt fluctuante, iar noii veniți trebuie incluși în instruirile pentru servicii și inovare.

Avem bibliotecari experimentați, competenți, buni profesioniști care, cum s-a mai specificat știu ce doresc utilizatorii, știu de ce au nevoie ca să le satisfacă cerințele foarte diverse. Cu toate acestea categoria serviciilor *dorite* au acumulat, ca și cele *surprinzătoare*, doar 5%. Bibliotecarii invocă lipsa instrumentelor tehnologice. Le dăm dreptate!

Bibliotecile, mari și mici, fac eforturi considerabile pentru a rămâne relevante într-o societate care se schimbă rapid. Munca, impresionant de ambițioasă, are loc în multe biblioteci din Republica Moldova, în multe biblioteci-filiale ale BM pentru a ajusta, a îmbunătăți și a crea noi servicii pentru comunități, pentru a atrage mai mulți utilizatori. Însă, sunt departe de a fi mulțumite de rezultate și impact. Într-o prezentare – *Modernizarea și diversificarea serviciilor de bibliotecă: note norvegiene* (o găsiți pe Slide Share), Robert Coravu ofe-

rea o soluție pentru problema diminuării numărului de utilizatori în bibliotecă – modernizarea și diversificarea serviciilor furnizate de bibliotecă. Preocupările actuale ale bibliotecilor sunt orientate spre atragerea, implicarea și păstrarea utilizatorilor, spre găsirea unui avantaj profesional sustenabil. Bibliotecile, așa cum sunt astăzi amenajate, dotate nu au impresia vizuală necesară, așteptată de utilizatori, ele nu spun prin design, că sunt locuri de întâlnire, spații publice pentru toată lumea, centre de învățare, incubatoare de idei, spații pentru democrație, spații în care poți să te exprimi, să dansezi, să joci, să cânti, să te regăsești pe tine însuși, ele nu-și spun povestea impresionantă de actor și contributor comunitar.

Într-un articol de dată recentă – *Cartea nu mai este un produs, e un serviciu* – autorul susține că acest produs și instrument milenar, ca și biblioteca, se scrie și se editează pentru un anumit public – copii, adulți, cercetători, artiști etc., este țintită spre un anume public, exact ca și serviciile... Economia trece de la axarea pe producție la servicii și ne găsește, în mare măsură, nepregătiți.

Serviciile cerute de timpul și lumea digitală sunt poarta de acces a bibliotecilor către noi perspective.

Referințe bibliografice

1. Dediu, Liviu-Iulian. *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane*. ABRM. București, 2012. 274 p.
2. Ciuraru, Corina. *Servicii pentru comunitate în bibliotecile publice din România*. Brăila: Proilavia, 2013, 86 p.
3. Kaufman, Ron. *Cultura serviciilor superioare*. București: Publica, 2013, 372 p.
4. Kulikovski, Lidia. *Accesul persoanelor dezavantajate la potențialul bibliotecilor*. Chișinău: Epigraf, 2005, 288 p.
5. *IFLA Public Library Service Guidelines* (2010). Disponibil: <http://www.degruyter/viewbook/product/43971>

MANAGEMENTUL INOVAȚIONAL

(STUDIU DE CAZ: BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ A USARB)

Natalia LUCHIANCIUC,
Biblioteca Științifică,
Universitatea de Stat „Alecus Russo”, Bălți

Abstract

This extract of the thesis of Natalia Luchianciuc is about the innovative management, a theme required for of all libraries types. Through a case study the author identifies innovative management elements of BS USARB activity, exemplifying with results and their practical application. The case study reveals that BS USARB is an innovative library, the librarians BS USARB are innovators. The empirical results confirm the assumption that BS USARB is an innovative library.

Keywords: *innovative management, definition, processus, challenges, innovations, library.*

* * *

Introducere

Bibliotecile răspund prompt provocărilor generate de schimbările majore din viața socială și economică. „Schimbarea se începe cu managementul”, afirmă Constantin Dumitrescu, iar procesele de management sînt primele care trebuie inovate pentru a genera schimbarea dorită [1]. Sîntem în epoca societății informaționale. Fluxul de informații indică viteză nelimitată, iar tehnologiile informaționale avansează vertiginos. Accesul la resurse, serviciile oferite utilizatorilor se schimbă rapid. Dacă nu implementăm noi metode eficiente de furnizare a serviciilor vom fi neglijați de către utilizatori. Puterea de a merge înainte o găsim în noi și în utilizatorii noștri. Dacă în secolul XX bibliotecile erau orientate spre document, acum interesul lor se concentrează mai mult spre utilizator și spre

modul în care informația poate fi pusă în cel mai scurt timp la dispoziția acestuia. Bibliotecile au devenit mai flexibile, mai libere în acțiuni, se mobilizează la acțiuni diversificate, orientate spre nou, spre schimbare, cum ar fi implementarea de noi servicii, de noi colecții și multe altele [2]. Pentru o bună funcționare a bibliotecii există o bună organizare a activității, a produselor și serviciilor pe care le pune la dispoziție, precum și o eficiență informare a utilizatorului.

„Inovația în management este inevitabilă. Nu poți conduce o instituție a secolului XXI pe un model de management de 100 ani”, spune Lidia Kulikovski [1, p. 127], fiindcă *bibliotecarul secolului XXI trebuie să posede abilități extraordinare de comunicare interpersonală, socială și tehnologică, să posede calități de lider, dar să se poată integra și lucrului în echipă, să creeze un context de încredere și respect, să fie preocupat de autoperfecționarea profesională, să sesizeze și chiar să creeze oportunități pentru instituție. Trebuie totuși prin tot ce facem să ne impunem, să demonstrăm că în mediul complex al secolului XXI sîntem indispensabili societății. Din mînuitori de cărți bibliotecarii trebuie să devină mînuitori de informații* [3].

Implementarea inovațiilor în managementul infodocumentar a devenit o nevoie profesională ce asigură supraviețuirea unei profesii. Este cunoscută fraza – a fi inovator înseamnă a vedea aceleași lucruri ca toată lumea, dar a te gîndi la ceva diferit. A fi creativ înseamnă a fi productiv, util, eficient, de valoare, deținător de cunoș-

tințe și experiențe noi, original. Deci, indiferent de vîrstă, origine, rasă potențialul inovator este caracteristic fiecărei persoane, inclusiv nouă, bibliotecarilor. Așadar, modernizarea și inovaționarea managementului infodocumentar este absolut necesară nu pentru a îndepărta utilizatorul de cartea tipărită, ci pentru a completa aceste resurse tradiționale vitale cu resursele oferite de noile tehnologii informaționale și de comunicare [3, p. 33]. Biblioteca și bibliotecarii USARB au fost întotdeauna deschiși inovațiilor, adoptînd o atitudine profesională permanent constructivă, care știe să implice bune practici manageriale atît în privința serviciilor tradiționale, cît și a celor moderne [4].

Repere teoretice privind inovația și managementul inovațional

Permanentele transformări generate de schimbările globale accelerate din sfera socială, politică, tehnologică, politico-administrativă, economică și cea ecologică impun societății contemporane necesitatea de modelare a ei corespunzător acestora. Astfel, se modifică necesitățile informaționale atît ale cetățenilor, cît și ale întregii societăți, care trebuie satisfăcute cu maximă promptitudine, în astfel de condiții, apare necesitatea orientării procesului inovațional.

Cercetătorul Peter Drucker, unul dintre cei care au studiat *inovația*, a definit-o ca „un instrument specific al unui manager întreprinzător ce reprezintă un proces permanent de căutare a schimbării, o reacționare adecvată la această schimbare și o exploatează ca pe o ocazie pentru diferite afaceri sau diferite servicii [5]. Indiferent de faptul cum califică teoreticienii din domeniul biblioteconomic noțiunea de *inovație*, practica cotidiană demonstrează că orice inovație depășește cadrul activității tradiționale și întotdeauna are tendința spre progres. O idee inovațională se caracte-

rizează prin noutate, progres și avantaje. *Termenul de inovație, de origine din latina clasică, provine de la substantivarea – innovatio, innovationis (însemnînd „noutate”, „schimbare” „prefacere”) – a verbului innovo, innovare (cu înțelesul de a înnoi). Pre-luat din franțuzescul „innovation”, devine românescul „inovație”, păstrîndu-și, de la început pînă în zilele noastre, accepțiile de „noutate” și „nou”. Termenul „inovație” este încărcat, astăzi, cu sensul de diferență calitativă, de ceva calitativ nou în raport cu altceva, ca depășire a existentului, ca ceva ce duce spre superior, spre mai bine, spre progres, originalitatea fiind nota ei definitorie [6].*

Inovațiile – reprezintă modificările apărute în procesul producției de mărfuri și servicii, în relațiile social-economice, știință, cultură, educație și în alte sfere ale activității umane, condiționate de utilizarea resurselor intelectuale și orientate spre modernizarea procesului de producție, îmbunătățirea rezultatelor și (sau) reducerea costurilor.

În prezent există diferite modalități de grupare a inovațiilor, determinate de nivelul de dezvoltare al gîndirii științifice, precum și de anumite puncte de vedere ale oamenilor de știință. Resursele electronice, deopotrivă cu noile tehnologii informaționale, și-au găsit locul în instituțiile bibliotecare. Tehnologiile informaționale moderne generează implementarea unui șir de inovații de toate tipurile, pornind de la inovațiile de produse, servicii și inovații tehnologice pînă la cele de organizare socială.

Eugeniu Hrișcev în publicația *Managementul inovațional* ne prezintă opiniile a numeroși specialiști care converg către următoarea clasificare a inovațiilor:

- **inovații productive:** crearea unor mărfuri sau servicii, care să îndeplinească funcții noi sau să necesite cheltuieli mai mici, dar să fie de o mai bună calitate;

- **inovații tehnologice:** utilizarea utilajului nou sau modernizat, implementarea unor metode de producție mai eficiente;
- **inovații organizaționale:** modificarea organizării și structurii producției, muncii și gestiunii;
- **inovații de piață:** crearea unei piețe noi de desfacere, valorificarea noilor surse de materie primă, semifabricate, materiale, accesorii, energie;
- **inovații complexe:** îmbinarea tuturor tipurilor de inovații: *productive, tehnologice, organizaționale, de piață*;
- **inovații științifice** (rezultatele muncii de cercetare științifică);
- **inovații de proiectări** (rezultatul PTS);
- **inovații de producție** (rezultatul acumulării experienței);
- **inovații sociale și de comportament** (îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai, care, la rândul lor, influențează comportamentul oamenilor);
- **inovație neprotejată** (accesibilă tuturor).

În cadrul bibliotecii, inovațiile și obiectivele de bază ale activității inovaționale sînt: serviciile și produsele; tehnologia de bibliotecă; organizarea dezvoltării bibliotecii, baza socială a schimbărilor. Pornind de la acestea, la tipurile de bază ale inovației se referă:

- **inovații productive** sau inovațiile de produse (mărfuri) și de servicii – producția și serviciile prestate sînt supuse schimbărilor;
- **inovații tehnologice** – sînt modificate procesele tehnologiilor de bibliotecă;
- **inovații organizaționale** sau inovațiile de organizare – au loc modificări de structură, sînt reorganizate

serviciile (compartimentele) existente în bibliotecă sau sînt create altele noi;

- **inovații sociale** – sînt supuse schimbărilor metodele de dirijare cu personalul bibliotecii, tradițiilor de formare a colectivului și alte aspecte sociale.

V.G. Medânski, într-o lucrare a sa, clasifică inovațiile după cinci criterii principale pe care le redă în tabelul 1.1 Ion Petresu [7].

Ideea de management a pătruns în biblioteconomie în ultimele decenii ale sec. XX, reflectînd tendința obiectivă de diversificare a managementului general în raport cu știința și practica social-umană, însuși termenul „*management*” fiind de origine americană. El a fost lansat de către Luis Brandéis în anul 1910 în legătură cu concepția motivației economice a salariaților. Cu timpul, odată cu cristalizarea și dezvoltarea științei manageriale, termenului dat i s-au atribuit diferite semnificații, cea mai reprezentativă fiind de știință a conducerii organizațiilor:

- proces de muncă în vederea conducerii științifice a organizațiilor;
- grup de colaboratori care profesază munca de conducere, avînd pregătire teoretică și practică în problemele conducerii;
- curs teoretic ce oferă cunoștințe privitoare la procesele și relațiile conducerii științifice a organizațiilor;
- artă a conducerii, implicînd iscusința, experiența și alte aptitudini importante procesului de conducere.

Biblioteconomiștii definesc managementul în baza unor tratări speciale. Cercetătorul român prof. Ion Stoica interpretează managementul de bibliotecă printr-un spectru motivațional marcant. El susține că „*nevoia de management derivă din necesitatea schimbării identității bibliotecilor vi-*

zavi de integrarea lor în structurile informaționale” [8]. Pe acest fundal se conturează un nou iflodel al instituției bibliotecare – moderne, flexibile, capabile de adaptare la cerințele erei informaționale, totodată cu o logică și structură „complexă”, „poliformă”, „deschisă”. Asemenea însușiri, susține autorul, sînt argumente puternice în favoarea managementului, deoarece „cu cît domeniul este mai complex și mai important în dinamica societății, cu atît caracterul indispensabil al managementului este mai evident, consecințele acțiunii manageriale sînt mai hotărîtoare”, în fine, Ion Stoica determină managementul ca „știință a maturității organismului social, știință a conducerii proceselor complexe” [9].

Managementul inovațional reprezintă un gen special al activității manageriale profesionale. Esența lui constă în organizarea și conducerea procesului de modernizare a producției de bunuri materiale și servicii în cadrul întreprinderilor din diverse ramuri ale economiei. Managementul inovațional este necesar și întreprinderilor industriale, și fermelor agricole, și instituțiilor științifice sau de învățămînt, și spitalelor sau oricărei organizații publice (primărie, prefectură, departament etc.). În organizațiile mari și mijlocii, funcțiile de management inovațional sînt îndeplinite de un lucrător cu pregătire profesională specială, iar în cele mici – de un manager cu profil larg sau de directorul însuși [10]. Principala particularitate a managementului inovațional constă în faptul că nu este legat de dirijarea unei activități stabile, bine organizate, ci a unei activități mobile, supusă diverselor modificări, adică el este indispensabil domeniilor în care e nevoie de un sistem flexibil de conducere. Această activitate comportă un grad mai mare de incertitudine și risc și necesită decizii nestandarde, cu caracter creator, o deosebită importanță avînd formarea unei echipe unite, precum și relațiile dintre oameni,

motivarea lor. De aceea, managementul inovațional este legat nemijlocit de economie, sociologie și de psihologia muncii, resurselor umane, precum și de aspectele juridice ale protecției proprietății intelectuale [11].

Managementul inovațional capătă o importanță deosebită în economia informațională din sec. XXI. Evoluția rapidă a internetului a provocat o adevărată revoluție în sfera producției și în toate celelalte domenii ale vieții umane. Dezvoltarea economiei oricărei țări, standardul de viață al populației nu sînt determinate astăzi numai de bogățiile minerale și de alți factori naturali și geografici, ci de capacitatea ei de a elabora și a implementa noile realizări ale științei, noile sisteme informaționale și de a le utiliza apoi în vederea permanentei modernizări a economiei naționale și creșterii capacității de concurență, integrării cu succes în piața mondială globală [12]. Managementul inovațional reprezintă un gen major al activității manageriale profesionale. Conținutul lui constă în organizarea și conducerea procesului de înnoire a producției bunurilor materiale și serviciilor în întreprinderile din diferite ramuri ale economiei naționale. În domeniul biblioteconomic și științelor informării noțiunea de management inovațional necesită înfăptuirea unor acțiuni succesive, pornind de la promovarea unei idei științifice noi și încheind cu crearea pe baza ei a unor produse, tehnologii sau servicii noi, care pot fi răspîndite în sfera economică și cea socială. Se are în vedere procesul de elaborare, implementare și utilizare a inovațiilor – pînă la uzarea lor morală definitivă.

Managementul inovațional reprezintă un gen major al activității manageriale profesionale. Conținutul lui constă în organizarea și conducerea unor activități supuse mobilității și unor schimbări permanente. Cu alte cuvinte este necesar în acele domenii ale producției care impli-

că un sistem managerial suplu și mobil. Semnificația managementului inovațional crește în permanență în economia informațională a sec. XXI. Dezvoltarea internetului s-a constituit ca act revoluționar atât în activitatea de producție, cât și în alte domenii în care este implicat managementul inovațional [7, p. 267].

Efectul, rolul și scopul implementării inovațiilor în managementul infodocumentar

Orice inovație implică o anumită schimbare în starea de lucruri existentă, un dezechilibru al stabilității producției. Aceasta necesită un consum mare de mijloace și timp, însă punctele slabe e că dereglează ritmul normal al muncii. De aceea, dorința nejustificată de a face cât mai multe schimbări, propuneri de inovații de dragul inovațiilor poate împinge organizațiile în situații de criză sau chiar de faliment. De aceea, inovațiile, în special cele ultraradicale, nu sînt justificate decît atunci, cînd implementarea lor are un efect pozitiv.

Efectul inovațiilor constă în rezultatul prognozat sau efectiv, care se manifestă prin creșterea eficiențării și calității serviciilor, sporirea productivității muncii, îmbunătățirea condițiilor de muncă, economisirea timpului utilizatorului, informarea rapidă la resursele infodocumentare. *Efectul* inovațiilor nu se exprimă numai prin indici valorici, ci și prin indici naturali: îmbunătățirea calității vieții și ameliorarea sănătății populației, a mediului, ridicarea nivelului profesional și de cultură al angajaților – categorii ce nu pot fi exprimate nemijlocit în numerar [5, p. 16]. Implementarea inovațiilor este un fenomen ce se desfășoară pretutindeni și continuu, or, altfel, omenirea nu ar fi cunoscut progresul la care s-a ajuns și nu și-ar continua dezvoltarea. Biblioteca, la fel, ca orice altă organizație, pentru a-și îndeplini misiunea ei, se află în continuă căutare de inovații

care ar putea să îmbunătățească calitatea activităților ei [13].

Heraclit spunea: „*Nimic nu este veșnic în afară de schimbare.*” La prima vedere, noi bibliotecarii, suntem mult mai conservatori, dar totuși în serviciul nostru apar atât de multe lucruri: noi direcții de activitate, noi metode, noi tehnologii. Viața întotdeauna ne pune la încercări, pe care de multe ori nu le putem depăși, dacă ne conducem după principiile vechi. Fără depășirea stereotipurilor și fără aplicarea noilor idei nu există progres. Lipsa ideilor este un indicator de euforie a colectivului. Dacă vom conștientiza această ipoteză, vom avea cadre calificate și prestigiu înalt, dar și satisfacție personală de la lucrul pe care-l îndeplinim zilnic [2, p. 18].

Efectul și succesul în implementarea inovațiilor este generat, în mare parte, de corectitudinea realizării procesului inovațional.

Așa cum ne prezintă Ion Petrescu în lucrarea sa [7, p. 53], procesul inovațional îndeplinește cinci obiective importante:

1) creșterea eficienței sistemului inovațional în sine;

2) crearea unor linii solide de comunicare în interiorul instituției;

3) coordonarea între proiecte și echipe cu minim efort;

4) învățarea presupune păstrarea informațiilor legate de performanța inovației pe întreaga durată a inițiativei (de la idee la comercializare) și punerea la dispoziția echipei implicate și a celei manageriale a acestor informații;

5) alinierea obiectivelor procesului inovațional la structurile ce îl compun.

Există premise obiective pentru implementarea managementului inovațional de bibliotecă. Cele mai semnificative sunt:

- nevoia creării suporturilor (ideologic, metodologic, organizatoric, material) pentru evoluția bibliotecii în societatea informațională;

- concurența în sfera informațională;
- necesitatea adaptării bibliotecii la schimbările frecvente din societate;
- presiunea raționalizării ca o condiție a unei bune gospodării;
- constrângerile economice din partea organelor de subzistență;
- criza așteptărilor bibliotecarilor vizavi de considerația socială.

Pentru realitatea biblioteconomică din Republica Moldova mai contează:

- transformările radicale ale activității bibliotecare în legătură cu transferul ei într-un nou cadru sociopolitic, economic și cultural;
- necesitatea depășirii concepțiilor negative asupra bibliotecilor generate de perioada de tranziție la economia de piață (baza economică sub nivel, escaladarea problemelor de bibliotecă pe plan secundar, refugiul tinerilor specialiști etc.) [9, p. 116].

La începutul mileniului al treilea, profesia de bibliotecar cunoaște o adevărată revoluție. În majoritatea instituțiilor infodocumentare se înființează noi centre de informare și documentare. Toate acestea vin cu ideea de a utiliza informațiile pentru gestiune mai eficientă a colecțiilor și fișierelor. Evident, toate inovațiile pornesc de acolo unde se fac cercetări, adică din universități și centre de cercetare. De aici rezultă că primele biblioteci care au apelat la informatizare sînt bibliotecile universitare. Dacă pînă nu demult biblioteca dispunea de cîteva milioane de titluri pentru a fi numită cea mai mare bibliotecă din lume, acum această caracteristică nu mai este valabilă. Cea mai „bună” bibliotecă este considerată cea care dispune de diferite mijloace de acces la informație, diferit celor tradiționale (ziare, cărți tipărite, reviste, broșuri...). Este de la sine înțeles că și publicul servit de bibliotecari s-a diversificat, a devenit mai modern mai exigent.

Avantajele acestor noi implementări sînt evidente: economisirea timpului, îmbunătățirea relațiilor cu publicul, încrederea și prestigiul instituției, muncă mult mai performantă.

Aspecte de management inovațional în Biblioteca Științifică a USARB

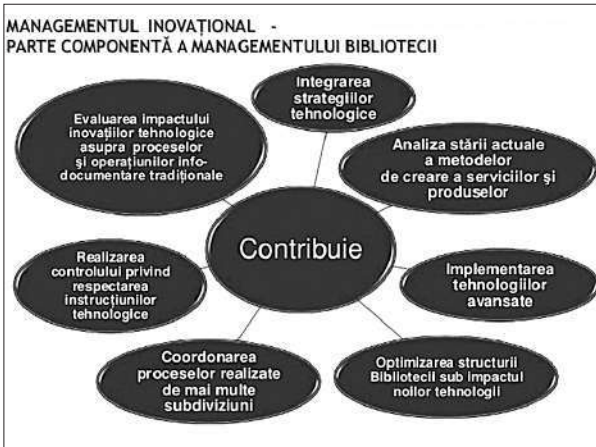
Biblioteca Științifică este parte integrantă a procesului de studiu și cercetare științifică, clasată de Guvern la categoria superioară, Centru Biblioteconomic, Depozitară Regională a Băncii Mondiale, membru al Consorțiului REM (Resurse Electronice pentru Moldova), participantă la proiectele naționale SIBIMOL, *Memoria Moldovei* și internaționale.

Dinamică, deschisă și flexibilă – una din cele mai importante structuri universitare, asigură accesul la resursele infodocumentare pentru studenți, elevi, cadre didactice, cercetători, oferind servicii modernizate bazate pe noile tehnologii în vederea creșterii calității procesului de instruire și cercetare științifică. Ca structură de informare și documentare, Biblioteca a fost supusă mereu transformărilor, evoluînd în direcția:

- asimilării solicitărilor utilizatorilor, noilor tehnologii informaționale și comunicaționale;
- diversificării tipologiilor documentare, modalităților și tehnicilor de acces la resursele informaționale, serviciilor și produselor bibliotecare [14].

BȘ USARB a fost fondată în anul înființării Institutului învățătoresc (1945), odată cu prestigioasa Facultate de Filologie, în prezent Facultatea de Litere, a evoluat împreună cu instituția tutelară: de la 101 cărți, o sală de lectură de șase locuri, 36,6 m² la o colecție de 1022 mln documente în 294 mii de titluri, asigurînd confortul și normele estetice pentru 10 000 de utili-

zatori pe an, cadre didactice, masteranzi, doctoranzi, elevi, în zece săli de lectură, cu acces liber la raft, inclusiv WiFi, pot consulta / accesa / cerceta simultan 763 de cititori, iar în cele patru săli de împrumut la domiciliu se pot lua cărți cu dreptul de a fi scoase din Bibliotecă.

Biblioteca Științifică a construit cu răbdare și tenacitate o echipă performantă, din specialiști consacrați profesiei, ale căror nume s-a regăsit în topul laureațiilor Concursului Național *Cel mai bun bibliotecar din republică*: Elena Harconița (1993, 1999); Liuba Surlaru, Larisa Roșea (1998); Valentina Topalo (2002); Elena Scurtu (2003); Lina Mihaluța (2004); Silvia Ciobanu (2005); Elena Stratan (2007); Ana Nagherneac (2008); Ludmila Railean (2009); Elena Cristian (2010); Natalia Culicov (2011); Adela Cucu (2012); Ala Lîsîi (2013); Taisia Aculova (2014); Tatiana Prian (2015). S-a aplicat cu consecvență principiul „persoana potrivită la locul potrivit”, iar escaladarea „everestului” performanțelor profesionale a fost posibilă doar împreună cu echipa. Numai așa au fost obținute succesele. Meritele deosebite ale bibliotecarilor noștri au fost apreciate cu înalte distincții de stat, cu diplome de onoare ale ministerelor Educației, Culturii, ale ABRM, AGEPI, ale Rectoratului Universității. Angajații BȘ USARB sînt prezenți întotdeauna în Topul

național *Cei mai buni bibliotecari ai anului*. Afirmarea, consolidarea oricărei profesii se realizează și prin literatura de specialitate, or, aceste documente, redactate în deplină conformitate cu rigorile științifice, ilustrează creativitatea și pasiunea bibliotecarilor, dovedesc evoluția sau stagnarea domeniului dat. Elaborarea lucrărilor bibliografice începe la noi din anul 1969 – cînd apare prima biobibliografie, consacrată lui Alecu Russo. În 1974 a fost editată și prima bibliografie a lucrărilor profesorilor. Procesul de

editare a lucrărilor bibliografice a luat tu-rații în perioada 2004-2005. Atunci au fost inițiate colecțiile: *Personalități universitare bălțene; Universitari bălțeni; Scriitori universitari bălțeni; Promotori ai culturii; Bibliographia universitas; Doctor Honoris Causa; Vestigio Semper Adora; Cultura informației; Profesionalizare; Biblioteca – 65*.

Pînă în prezent au apărut circa 100 de lucrări bibliografice (monografii, lucrări didactice, dicționare: de exemplu, *Universitari bălțeni, Deținători ai titlului Doctor Honoris Causa; Bibliotecarii universitari bălțeni*), 67 din ele fiind plasate în format electronic pe site-ul Bibliotecii, unele regăsindu-se și în colecția Bibliotecii Congresului SUA [14, p. 23].

Lucrearea *Catalogul lucrărilor editate de bibliotecarii bălțeni* conține peste o mie de înregistrări despre monografiile, materialele conferințelor, lucrările bibliografice, didactice, mai bine de 500 de articole care pot fi citite în format electronic, inclusiv în revista *Confluente bibliologice*, apariția căreia a fost prilejuită de aniversarea a 60-a de la fondarea Bibliotecii și care poate fi lecturată integral pe site-ul nostru împreună cu alte reviste editate de universitarii bălțeni: *Artă și educație artistică; Fizica și tehnica, Limbaj și context, Glotodidactica, Tehnoscopia, Noua revista filologică, Semn*.

Anual, în luna octombrie, în Republica Moldova se desfășoară Săptămîna accesului deschis. Biblioteca organizează mai multe activități destinate cu scopul să determine cadrele didactice să-și ofere lucrările pentru Calea Verde sau Calea de Aur. La momentul actual, pe blogul OA din Republica Moldova sînt expuse toate revistele editate la Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Asigurarea accesului la resursele informaționale naționale și globale a devenit posibilă datorită Fundației „Soros-Moldova”.

Începînd cu 1986 viața Bibliotecii cunoaște un curs ascendent. Dimensiunii tradiționale a Bibliotecii i s-a adăugat dimensiunea inovatoare, determinată de impactul produs de noile tehnologii informaționale. Astfel, printre primele instituții din Republică, Biblioteca universității bălțene a început să se informatizeze, iar prima conexiune la internet din Universitate s-a produs anume la Bibliotecă. Despre aceste momente își amintea cu satisfacție rectorul, academicianul Nicolae Filip (1986-2007) în luarea sa de cuvînt a 60-a a Bibliotecii Științifice.

În anul 1989 este inițiat catalogul electronic în formatul MARC, sînt create premisele desfășurării viitorului proiect de informatizare a Bibliotecii. În 1992 Institutul Pedagogic este reorga-

nizat în Universitatea de Stat „Alecu Russo”. Biblioteca devine un autentic laborator de muncă intelectuală cu o colecție de 1 308 788 unități materiale. Se înființează Facultatea de Economie și Drept. Se deschide Liceul Regional „Ion Creangă”. Biblioteca perfecționează politicile de completare a colecțiilor, introduce noi servicii, schimbă structura organizațională, se deschide sala de lectură specializată „Științe socioumanistice și economice”.

În anul 1998 începe realizarea proiectului ABUB-SOROS – 98, subsidiată de Fundația „Soros-Moldova” și OSI Budapesta, tot în acest an a fost procurat softul TinLib și hardware; apoi a urmat proiectul *Extinderea accesului la informație* – conectarea Bibliotecii la internet, procurarea abonamentului la baza de date *Legislația Republicii Moldova (MoldLEX)*, astfel că de aproape un deceniu Biblioteca este parte integrantă a rețelei electronice universitare și beneficiază de accesul la intranet prin

cablu optic, la internet – prin radio-modem asigurat de REN AM (Research and Educational Networking Associating of Moldova), rețea creată în 1999 cu susținerea NATO.

În anii 2001-2010 parcul de calculatoare a crescut vizibil, astăzi Biblioteca dispune peste 115 PC, scanere, printere și alt echipament, care solicită o permanentă actualizare și completare. Softul TinLib a fost și el îmbunătățit în câteva versiuni, iar conferirea titlului de Doctor Honoris Causa directorului general al Concernului Knauf, domnului dr. Henri Hamm, ne-a adus și o sponsorizare de 50 000 de lei, bani cu care am procurat modulul web-

OPAC (<http://tinread.usarb.md:8888/tinread/tinread.jsp>), câteva licențe pentru locurile de muncă în sistemul informațional.

Totodată, Biblioteca Științifică a reușit să posteze catalogul electronic pe internet. A fost creată prima versiune a paginii web, astfel că, de atunci, putem fi accesați din orice colțșor al mapamondului pe adresa: <http://libruniv.usarb.md>, blogul: <http://bs-usarb.blogspot.md>, inclusiv prin site-urile de socializare YouTube, Facebook, Twitter, Flickr, Wikipedia etc.

Biblioteca întreține relații de schimb național cu bibliotecile mari din Republica Moldova și internațional cu Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, Biblioteca Națională, Biblioteca Națională Pedagogică din București, bibliotecile universitare din Suceava, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Cernăuți.

Biblioteca întreține relații de schimb național cu bibliotecile mari din Republica Moldova și internațional cu Biblioteca Centrală Universitară „Carol I”, Biblioteca Națională, Biblioteca Națională Pedagogică din București, bibliotecile universitare din Suceava, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Craiova, Cernăuți.

În toți acești ani, au fost inaugurate mai multe structuri internaționale:

- 1994 – Colecția JDP – New York: 126 de titluri în 4451 de exemplare;

COLECȚII ALE STRUCTURILOR INTERNAȚIONALE

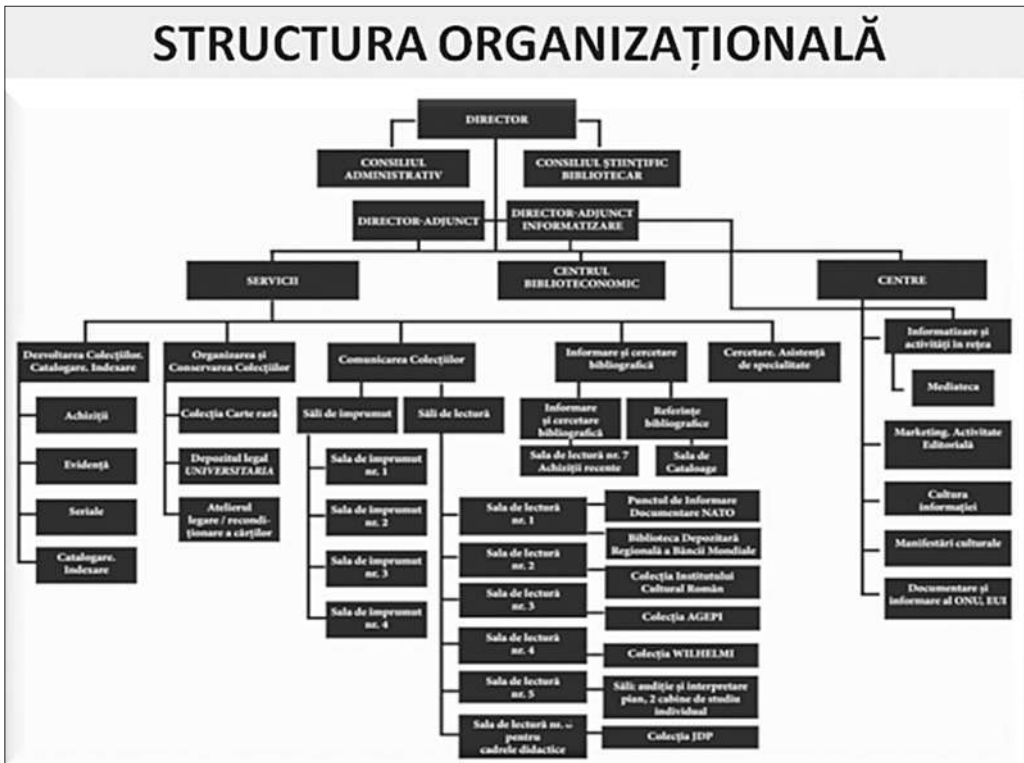
- 2001 – Centrul de documentare al ONU;
- 2003 – Colecția Institutului Goethe – 243 de exemplare;
- 2004 – Fondul *Wilhelmi* – 679 de titluri în 1737 de exemplare;
- 2007 – Punctul de Informare al Biroului Consiliului Europei;
- 2008 – Biblioteca Depozitară a Băncii Mondiale;
- 2010 – Colecția Institutului Cultural Român, Direcția României în Afara Țării; Punctul de Informare NATO, fapt care a dimensionat fluxul informațional;
- 2014 – colecții particulare: *Mircea Druc* – 285 u.m.; *Ioan Călin Dimitriu* – 396 u.m.; *Leonid Gheorghian* – 277 u.m.; *Pavel Proca* – 464 u.m.; *Dan George Dimitrescu* – 2608 exemplare în 2578 titluri.

Una din preocupările de management a fost: perfecționarea structurii organiza-

ționale și optimizarea ei. Este aprobată o nouă structură organizațională acordată la cerințele și standardele internaționale. Sînt create cinci servicii: *Dezvoltarea colecțiilor, Catalogare, indexare; Organizarea și conservarea colecțiilor; Comunicarea colecțiilor; Informare și cercetare; Cercetare și asistență de specialitate*, precum și cinci centre: *Centrul informatizare și activități în rețea; Centrul marketing și activitate editorială; Centrul cultura informației; Centrul manifestări culturale, documentare și informare al ONU* [15].

Se implementează intranetul bibliotecar – *Folderul bibliotecarului*, instrument modern de amplificare a comunicării profesionale, se implementează versiunea 410 al programului TinLib, fapt ce conduce la procurarea și aplicarea modulului TinRead – catalog electronic on-line.

În anul 2003 se înființează Facultatea Științele Naturii și Agroecologie. Se creează colecții pentru noua facultate în sala de

lectură nr. 3 Științele naturii și științe reale, iar în 2004 are loc implementarea proiectului SIBIMOL – sistem integrat al bibliotecilor informatizate din R. Moldova, precum și participarea la realizarea programului *Memoria Moldovei*, tot în acest an a fost dat în folosință un nou local pentru Serviciul de referințe bibliografice, anexă construită în locul unei terase adiacente sălii de catalogare. Astfel, Biblioteca a mai câștigat un spațiu de 65 m² și anume în această sală renovată, cu mobilier nou, sînt ținute prelegerile cursului *Bazele culturii informației*. În acel an au fost procurate: 44 de calculatoare, printere, scanere, 50 de mese pentru PC.

În anul 2006 este creată biblioteca digitală care conține cursuri, prelegeri, programe pentru cadrele didactice și bibliotecari. În anul 2010 a fost renovat complet sistemul de securitate antiincendiară, fiind asigurată una din cerințele fundamentale ale păstrării colecțiilor bibliotecare.

Implementarea diverselor programe bibliotecare, inclusiv și redeschiderea accesului liber la raft în toate sălile de lectură, au menirea de a facilita accesul la cărți și revistele tipărite.

Un alt aspect important este realizarea diverselor programe, activități, manifestări ce asigură accesul la informație și includ mai multe caracteristici: studierea necesităților și prevederile utilizatorilor; diversificarea și promovarea serviciilor și a programelor prestate; orientarea prioritară a bibliotecii spre și pentru utilizator, adică realizarea diverselor programe, campanii, activități, manifestări care intensifică cooperarea structurilor infobibliotecare. Studenții de la toate ciclurile și cadrele didactico-științifice beneficiază de următoarele programe:

- **Noul utilizator** – urmărește scopul de integrare a studenților în comunitatea cititorilor, promovarea

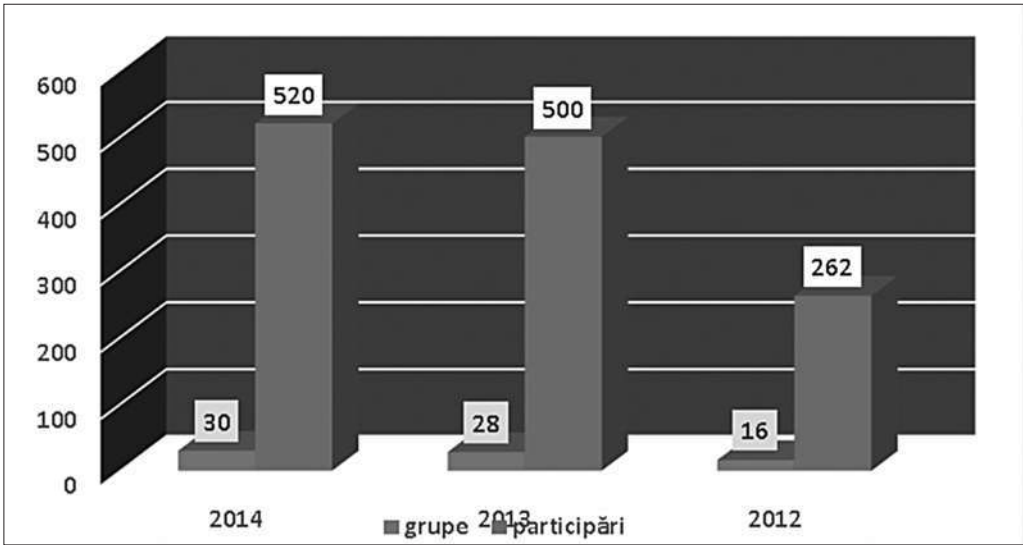
imaginii bibliotecii prin serviciile și colecțiile oferite, înlesnind orientarea în spațiul bibliotecii (studenții anului I de la secția de zi și cu frecvență redusă, elevii claselor a 10-a ale Liceului Teoretic Republican „Ion Creangă” din Bălți);

- **Cultura informației** – presupune formarea unui ansamblu de cunoștințe teoretice și abilități practice care permit identificarea unei nevoi informaționale, urmată de localizarea, evaluarea și utilizarea informației găsite. Persoanele trebuie să-și dezvolte competențele lor informaționale de-a lungul întregii vieți, dar, mai ales, în anii de studii. În conformitate cu ordinul rectorului nr. 05-596 din 26.10.2012, disciplina *Bazele culturii informației* a fost inclusă în planurile de învățământ la toate specialitățile ca disciplină obligatorie de formare a abilităților și competențelor generale, în volum de 30 de ore (1 credit) (la învățământul cu frecvență la zi – 10 ore de contact direct și 20 de ore pentru lucrul individual; la învățământul cu frecvență redusă – 6 ore de contact direct și 24 de ore lucru individual;

pentru evaluare câte 2 ore pentru fiecare grupă, indiferent de forma de studii, prin calificativul admis/respins). Toată responsabilitatea în promovarea acestei discipline a revenit Bibliotecii Științifice;

- **Zile de informare / Zilele catedrei** – în cadrul cărora se organizează expoziții tematice, informative, prezentări ale noilor achiziții, inclusiv, a materialelor bibliografice (bibliografiilor, biobibliografiilor, listelor de recomandare);
- **Zilele Bibliotecii la facultăți** – dialoguri cu utilizatorii privind sporirea eficienței, impactului și rolului Bibliotecii în mediul universitar;
- **Promotorii resurselor infodocumentare** – echipa de bibliotecari profesioniști promovează revistele informative *Achiziții recente* pentru profesori și studenți;
- **Zilele licențiatului / masterandului / doctorandului** – o activitate de formare a culturii informației în grup. Sînt invitați licențiați, masteranzi, coordonatori științifici. În cadrul lunarului (12 februarie – 12 martie) 2014 au participat 30 de grupe (16 întâlniri) de tineri cercetători (în număr de 520) care s-au documentat asupra oportunităților oferite de Bibliotecă în cercetare și prezentare a rezultatelor științifice. Astfel, au fost organizate nouă expoziții tematice, consultate 2200 de documente, baze de date la domeniile de cercetare, normele-standard prevăzute pentru întocmirea referințelor bibliografice și citărilor la lucrări științifice. Diagrama reprezintă realizările comparative ale lunarului în ultimii trei ani [16];
- **Manifestări culturale** – informarea utilizatorilor prin acțiuni culturale și științifice: expoziții de cărți, reviste bibliografice, lansări de carte,

conferințe, expoziții eveniment, spectacole literare, seminare, discuții etc. În cadrul ședințelor Salonului literar-muzical, Pridvorul Casei, Clubul ONU Nord, Bibliospiritus se produc manifestări de anvergură, prezentarea cărților profesorilor universitari, scriitori, edituri etc. Manifestările culturale s-au desfășurat pe mai multe paliere: expoziții tradiționale, expoziții online științifico-didactice, științifice, cultural-muzicale, TV clipuri tematice consacrate zilelor naționale, internaționale, mondiale, prezentări de carte tradiționale și în Power Point, lansări de carte sub egida anului 2014: *Anul European pentru concilierea vieții profesionale și de familie*, *Anul European al Risipei de Alimentație*, *Deceniul ONU pentru educație în spiritul dezvoltării durabile (2005-2014)*, *Deceniul internațional al programului „Apă pentru viață” (2005-2015) (2011-2020)*, *Al doilea Deceniu pentru eradicarea sărăciei*, *Deceniul biodiversității*, *Anul*

Matcovschi în Republica Moldova.

Pentru popularizarea publicațiilor aflate în colecțiile Bibliotecii s-au organizat 406 expoziții tematice, au fost expuse 18 821 de documente și împrumutate 32 771 de volume.

Rentabilitatea bibliotecii este construită prin munca eficientă ce constituie crearea grupurilor de profil în vederea aplicării managementului participativ și responsabilizării bibliotecarilor [15].

Deschiderea spre inovație și creativitate evoluează vertiginos, constituind

în epoca globalizării, în era progresului tehnologiilor informaționale și comunicaționale un avantaj al competitivității în orice domeniu. Conform prevederilor IFLA-UNESCO, serviciile bibliotecare și informaționale joacă rolul de poartă deschisă spre cunoștințe și cultură. Astăzi biblioteca noastră este o structură modernă, capabilă să ofere diverse servicii calitative utilizatorilor, orientată spre valorificarea noilor tehnologii informaționale, spre modernizarea formelor și metodelor de activitate în scopul eficientizării și satisfacerii nevoilor informaționale, a condițiilor și confortului utilizatorilor:

- **pagina web** inserează informații utile despre activitatea informațională, editorială, culturală a Bibliotecii necesară formării și documentării utilizatorilor. Web site-ul BȘ USARB este de natură educațională, care se referă la aspectele biblioteconomice și pedagogice cu elemente de Biblioteca 2.0, unde utilizatorii vor găsi informații utile pentru procesul de studiu, informații despre Bibliotecă și produsele ei în compartimentele: *Prezentare: Misiune, Biblioteca în timp, Organigrama, Colecții, Donatori, Profesional, Publicațiile Bibliotecii; Pagina utilizatorului: Servicii, Regulamente, Ghiduri / Tutoriale, Cultura informației, Cercetătorului; E-Resurse; Baze de date, Resurse tematice, Surse de referințe, Arhive științifice, Bibliotecii; Noutăți: Evenimente, Achiziții noi, Abonamente, Expoziții on-line;*
- **catalogul electronic OPAC** este un segment important care a apărut în bibliotecă odată cu implementarea tehnologiilor moderne. OPAC-ul este un instrument de acces al utilizatorului la fondul integral al bibliotecii, care a condus la necesitatea căutării noilor soluții pentru realizarea depozitelor de resurse informaționale, organizarea lor, mijloace și metode de acces pentru utilizatori. Asigurând accesul intelectual al colecțiilor bibliotecii. În BȘ USARB catalogul electronic a fost implementat în anul 1989, pe parcursul următorilor ani au fost introduse prin retroconversie publicațiile cele mai solicitate din colecțiile Bibliotecii. Actualmente catalogul electronic al Bibliotecii include circa 401 000 de înregistrări: cărți, publicații periodice, materiale AV (discuri, audio-video casete, slide-uri, filme și microfilme), documente electronice (CD și DVD), ceea ce constituie 73 % din toate titlurile de documente deținute de Bibliotecă, inclusiv full-texte ale lucrărilor cadrelor didactice și bibliotecarilor, precum și o bază de date analitică (circa 120 mii) articole din publicații în serie și culegerii. Este o unealtă indispensabilă în munca de cercetare și informare a cititorilor. Utilizarea tuturor posibilităților actuale ale catalogului (cererea și rezervarea publicațiilor, editarea listelor etc.), precum și modernizarea în continuare a facilităților sale vor face să devină și mai preferat de cititori. Asistența bibliografică instituită la Biblioteca Științifică USARB și-a căpătat pe parcursul anilor o autoritate largă în mijlocul utilizatorilor. Catalogul OPAC este expus pe site la adresa <http://tinread.usarb.md:8888/tinread/tinread.jsp>. În spațiile Bibliotecii Catalogul OPAC poate fi consultat în sala de referințe bibliografice și în sălile de lectură [17];
- **repozitoriul ORA-USARB** este o arhivă electronică a documentelor științifice, educaționale, de reglementare, elaborate de către cadre-

le didactice și bibliotecarii USARB. Adresa repozitoriului pe internet: <http://libruniv.usarb.md:8080/jspui/>.

În anul 2013 Biblioteca Științifică USARB a inițiat repozitoriul instituțional, care are drept scop promovarea imaginii și vizibilității produsului științific al cercetătorilor USARB prin expunerea lucrărilor în acces deschis. La momentul actual arhiva inserează 516 lucrări, semnate de 114 autori și reprezintă 664 de subiecte. Au fost descărcate 25 139 de fișiere în formatul PDF, 55 690 vizualizări colecției [18].

Politica instituțională a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți privind accesul deschis a fost aprobată de Senatul USARB în anul 2015. Senatul USARB propune de a aproba *Politica de acces deschis*, după cum urmează.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți recunoaște importanța strategică a accesului deschis la informație pentru disseminarea cunoștințelor științifice în spiritul promovat de *Inițiativa Accesului Deschis de la Budapesta* (2002); *Declarația de la Bethesda privind Accesul Deschis la Publicații* (2003); *Declarația de la Berlin privind*

Accesul Deschis la cunoștințe în domeniul științei și științelor umanitare (2003); *Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova* (2004); *Recomandările UE (Petiția, 2007)*; *Principii obligatorii privind accesul public la rezultatele cercetărilor finanțate de Consiliul European de Cercetare (European Research Council)* (2008); *Proiectul pilot al Comisiei Europene (Science in Society) în programul-cadru pentru cercetare (PC7)* (din 2008):

- **biblioteca digitală** este „depozitul” de informații și documente stocate în format digital și reprezintă calea de transfer dinspre biblioteca tradițională spre cea virtuală. Creată în anul 2006, conține cu precădere lucrările profesorilor universitari (manuale, note de curs, culegeri de exerciții, curriculumuri) și ale Bibliotecii (monografii, bibliografii și biobibliografii, anuare, cataloage, dicționare, buletine informative, materiale ale conferințelor, colocviilor etc.). Cele 718 documente prezentate în formatul PDF sînt structurate pe domeniile științei, conform Clasificării Zecimale Universale, interior în ordinea alfabetică după autori și titluri [19];
- **expozițiile on-line *Achiziții recente***, în colecția Bibliotecii anii 2007-2015: expunere lunară cu prezentarea descrierii bibliografice, coperte digitizate, adnotări ce oferă informații pertinente privind achizițiile pe domenii;
- **expozițiile tematice on-line** – punți de comunicare virtuală, comunică idei care ajung în direct la utilizator. Sînt lucrări de artă și au puterea să genereze un impact puternic asupra vizitatorilor on-line, fiind în același timp și o sursă de inspirație pentru profesori, studenți, bibliotecari. Acesta este de fapt scopul: de

a informa, de a inspira și de a motiva utilizatorii să citească, să învețe, să cunoască. Anual se organizează peste 26 de expoziții on-line;

- **serviciul *Întreabă bibliotecarul*** (<http://libruniv.usb.md/srb/intreaba.htm>) este un serviciu oferit prin intermediul paginii web (unde oricine are posibilitate de a contacta interactiv bibliotecarii de referințe ai Bibliotecii pentru soluționarea unor solicitări cu referire, în cea mai mare parte, la bibliografii de

proporții mici la diverse teme de cercetare sau de răspunsuri la întrebări simple, factografice prin consultarea catalogelor bibliotecii sau publicațiilor de referințe [19, p. 192-196]. În anul 2014 s-a înregistrat o creștere a referințelor la distanță prin intermediul Serviciului *Întreabă bibliotecarul*, accesibil pe site-ul Bibliotecii (2636 de vizualizări), au fost recepționate 87 de cereri;

- **rubrica pentru cercetători *Utilizatorul*** poate accesa de la distanță

Întreabă bibliotecarul/Carta de vizită

- **Vă invităm la comunicarea virtuală pe web: Feedback- Întreabă**

Rubrica: CERCETĂTORULUI pe site
<http://libruniv.usb.md/cercet/cercet.htm>

Studentul poate accesa de la distanță informația plasată pe site:

Ghidul prezintă informații despre documentarea bibliografică, referința bibliografică și posibilitățile ei de identificare a documentelor, elementele principale ale referinței bibliografice, modalitățile de citare. Este dotat cu un glosar ce ține de termenii și definițiile ghidului.

Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare : Ghid practic / Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alecu Russo” din Bălți ; alcăt. : Ana Nagherneac ; red.-resp. : Elena Harconița ; design / cop. / tehnored. : Silvia Ciobanu, Tatiana Prian. – Bălți, 2012. – 44 p. – (Cultura informației). – ISBN 978-9975-50-092-0 ; http://tinread.usb.md/8888/tinread/fulltext/bsu/reguli_referinte.pdf

informația plasată pe site. Ghidul plasat prezintă informații despre documentarea bibliografică și posibilitățile ei de identificare a documentelor, elementele principale ale referinței bibliografice, modalități de citare. Este dotat cu un glosar conținând termeni și definițiile ghidului. Reguli de prezentare a referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare;

➤ **Formularul DSI (Diseminarea selectivă a informației)** (<http://libruniv.usb.md/dsi/formular-dsi.htm>). Informarea personală are drept scop acoperirea informațională a cercetării științifice a profesorilor Universității. Informația a fost selectată din documentele primare noi achiziționate de Bibliotecă, din resurse tradiționale (*Bibliografia Națională a R. Moldova, Bibliografia Națională*

BSU BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ
 A UNIVERSITĂȚII DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

PREZENTARE   PAGINĂ UTILIZATOR   E-RESURSE   NOUȚĂȚI   Feedback   CONTACT

FEEDBACK / Fișă DSI <<<

FORMULAR DSI (Difuzarea selectivă a informației)

* Numele și prenumele	<input type="text"/>
Categorie utilizator	<input type="text"/>
Facultatea de	<input type="text"/>
Catedra de	<input type="text"/>
* adresa e-mail / telefon contact	<input type="text"/>
* Tema de cercetare	<input type="text"/>
Scopul	<input type="text"/>
Termeni	<input type="text"/>
Data	17-Noiembrie-2015
Introduceți codul din imagine	1298 <input type="text"/>

a României, bibliografii cu referate ale IISȘ (ИНИОН) de la AȘ din Rusia) și electronice (site-uri ale bibliotecilor din țară și de peste hotare, site-uri cu informații tematice, baze de date);

- **expozițiile tematice organizate pe platforma YouTube** – o formă atractivă de informare și comunicare cu utilizatorii sînt plasate și pe siturile de socializare la care este conectată Biblioteca: Facebook, Twitter, Slideshare, Calameo, Issuu, Google+;
- **rețele de socializare.** Pentru a fi mai aproape de utilizatori și a oferi servicii de calitate, Biblioteca în anul 2010, și-a creat spațiul său în rețele de socializare sus-numite: în anul 2012 – Biblioteca USARB își

deschide un profil în rețelele sociale (Delicious, Pinterest). Prin rețele Biblioteca își promovează produsele și serviciile, asigurînd conexiunea rapidă dintre potențialul utilizator și „produse” printr-un click în regim on-line non-stop. Acest mijloc modern de comunicare oferă numeroase beneficii utilizatorilor: 1) utilizatorul poate fi la curent cu activitățile Bibliotecii, devenind prietenul ei în comunitatea de pe rețele; 2) anume rețelele constituie interacțiunea directă dintre utilizator și Bibliotecă și un mediu ieftin de promovare a informațiilor, evenimentelor din Biblioteca Științifică a USARB [20];

- **crearea a șase bloguri ale sălilor de lectură și oficiilor.** Scopul proiectului

tului: prin blogurile Bibliotecii mai aproape de utilizator: 1) utilizarea mai relevantă a instrumentelor de comunicare oferite de internet; 2) amplificarea dialogului virtual bibliotecar-utilizator, Biblioteca-facultatea; 3) partajarea conținuturilor educaționale în regim non-stop; 4) studierea necesităților consumatorului și extinderea implicită a ofertei. Obiectivul general este crearea / întreținerea blogurilor în punctele de servire ale Bibliotecii: 12 săli de lectură / 4 săli de împrumut [21];

- **resursele informaționale ale Bibliotecii** sînt completate cu accesul la cele 56 de baze de date naționale și străine, care conțin nu numai bibliografii, abstracte, sinteze, dar și full-texte: *MoldLex (Legislația Republicii Moldova)*; EBSCO (peste 18 200 de titluri de documente științifice electronice în limba engleză cu traducere în 35 de limbi ale lumii, inclusiv în limba română); *SpringerLink* (asigură accesul la 1493 de reviste cotate ISI), *EBookshop* – publicații oficiale ale UE; *www.eifl.net*, *IOP Science*, *BioONE*, *Edward Elgar Publishing*, *Cambridge Journals Online*, *IMF eLibrary*, *Nature Publishing Group Journals*, *Oup Online Products*, *Royal Society Journals and Archive*, *Emerald*, *DOAJ*, *Baza de date a ONU*, *Documentele UE*, *Comisia Europeană*, *Open Knowledge Repository World Bank*, *E-LIS*. *Polpred* etc.

Programe aplicative cu acces local:

- **baza de date Înregistrări muzicale** (în formatul MP3) a fost lansată în Biblioteca Științifică a USARB în anul 2005 de către Centrul informatiza-

re și Oficiul documente muzicale. Ideea de a forma această bază de date a apărut din necesitatea de a folosi mai eficient colecția de materiale audio-video. Este o bază de date autonomă care conține circa 231 de CD, incluzînd 1842 de titluri, 135 de discuri de vinil (cu 3361 de titluri), care se pot audia de la toate PC înzestrate cu căști. Baza dată are o mulțime de facilități și avantaje: MP3-urile sînt de calitate, poți intra în posesia melodiei dorite într-un timp scurt, poți audia albume vechi, care nu se mai găsesc pe piață, poți selecta doar melodiile dorite, poți alege artistul după genul muzical sau titlurile melodiilor / albumelor;

- **baza de date locală MS – Acces sumar scanat**, lansată în anul 2003, este o bază de date autonomă care conține circa 942 de sumare digitizate ale revistelor și cărților în limbile engleză, germană, franceză și rusă. Din colecția Oficiului documente în limbi străine au fost selectate 250 de titluri de cărți (35 655 de articole) și 33 de titluri de reviste (692 de numere, 26 006 articole), cuprinzînd și Colecția Institutului Goethe, Fondul Wilhelmi, colecțiile din 100 000 cărți pentru Republica Moldova, Proiectul JDP SUA, Univer-

sitatea Fresno, California, SUA, etc. Necesitatea unei astfel de baze a apărut odată cu schimbările informaționale și dorința de a primi un răspuns cât mai rapid și precis la orice întrebare. Deci, scopul elaborării bazei de date *Sumar scanat* este de a oferi posibilitate utilizatorilor de a găsi cât mai rapid informația necesară din cărți și perioade în limbi străine;

- **teleinformații:** informarea cititorilor se face printr-un *Breviar informativ*, dar cele mai incitante au devenit de câțiva ani *Teleinformațiile*. La televizorul din hol studenții recepționează informații privind structura și serviciile Bibliotecii, programul manifestărilor științifico-culturale, foto-eseuri ale manifestărilor promovate, video-clipuri cognitive și de loisir;
- **inaugurarea Sălii de lectură virtuală a Bibliotecii electronice a tezelor de doctor** din colecția Bibliotecii de Stat din Rusia (10 posturi licențiate), acces la 760 000 de teze de doctor și autoreferate;
- **blogul Filialei BIN** (<http://filialabrm-bin.blogspot.md>). Un aspect revelator care vine să impulsioneze demersul bibliotecilor din nordul R. Moldova este instituirea / crearea Filialei Bălți a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova cu sediul la Biblioteca Științifică Universitară. Conform articolului 23 al *Statutului ABRM*, filialele ABRM se organizează după criteriile teritorial sau departamental și pot alege la Adunarea generală a membrilor ei un împuternicit care le reprezintă în Consiliul ABRM. Până în toamna anului 2006, la Bălți activau două filiale: a Bibliotecii Științifice a Uni-

Cuprins / Sumar scanat Căutare: Cărți

versității de Stat „Alec Russo” și a Bibliotecii Municipale „Eugeniu Coșeriu”. Bibliotecarii din învățământul preuniversitar rămâneau în afara Asociației. Conferința ABRM (din 3-4 octombrie 2006), apelul președintelui Asociației, precum și solicitarea informațiilor privind activitatea filialelor a impulsionat decizia de a constitui o singură Filială a bibliotecarilor din Bălți, cu sediul la Biblioteca Universitară. Filiala a unit 134 de bibliotecari din municipiu: 72 bibliotecari universitari; 30 din bibliotecile publice; 26 din bibliotecile școlare; patru din bibliotecile de colegiu; doi din școlile profesionale [21, p. 135];

- **crearea unui nou program *Statistica BŞ USARB*** de evidență a indicilor principali de deservire a utilizatorilor.

Toate aceste programele aplicative (*Admiterea; Permise de intrare; Barcode curente; Barcode – retroconversie; e-Buletine intrări recente*), elaborate în sprijinul activității bibliotecare urmăresc același scop – de a înlesni munca de rutină a bibliotecarilor și a le face cât mai mult timp, pe care să-l consacre utilizatorului [22].

În anul 2013 a fost lansat proiectul *Information Services for Improvement Study Quality, MISISQ: Proiect TEMPUS* cîștigat împreună cu șase biblioteci universitare în

valoare de 1,2 mln €, ceea ce va permite timp de doi ani diversificarea și modernizarea serviciilor informaționale pentru un învățământ de calitate. Creșterea vizibilității USARB s-a produs și prin înregistrarea lucrărilor universitarilor bălțeni în Biblioteca digitală – 500 de lucrări, Arhiva electronică instituțională – ORA USARB – 307 înregistrări, Open Library – 238 și Calameo – 160. 19 surse electronice, elaborate de bibliotecarii USARB au fost incluse în ediția a doua a volumului *Privire de ansamblu asupra resurselor privind Cultura informației la*

nivel mondial, apărut sub egida UNESCO în acest an la Paris (668 pagini) (*List of Selected Information Literacy Resources Available in the Romanian (Română) Language in the Republic of Moldova / prepared by: Lilia Tcaci // Overview of Information Literacy Resources Worldwide / by Forest Woody Harton Jr. – 2nd ed. – Paris, 2014. – P. 530-540. – Disponibil: <http://infolit.org/wp-content/uploads/2014/10/UNESCO-IL-ResourcesEd.2.pdf>).*

Printre realizările instituției, se numără organizarea, în premieră, la Biblioteca Științifică a Conferinței anuale a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, cu genericul *Instruirea continuă – cerință inerentă a Societății Informaționale și a Cunoașterii*. La această conferință au participat peste 200 de bibliotecari din diferite tipuri de biblioteci din R. Moldova și România.

Bibliotecile rămân a fi instituții ale prezentului și viitorului. Nu se poate vorbi astăzi despre pregătirea specialiștilor fără a te referi la

componenta ei informațională. Biblioteca noastră este recunoscută în calitate de partener de studii și de cercetări științifice, sîntem concepuți drept intermediari între consumatori și informații. Statisticile indică o scădere, dar aceasta nu înseamnă că nu mai este nevoie de bibliotecă: studenții vin, găsesc informații, le printează, le xero-copiază, le scot pe stick, află pe net adresele celor mai credibile site-uri și pleacă. Alții ne vizitează rețelele de socializare, ne vizitează pe cale virtuală fiindcă bibliotecarul știe cum să dirijeze cu rețelele de socializare pentru succesul instituției sale. Unii însă se rețin, dorind să rămîna și după ora închiderii. Multor grupe studențești le place să facă cursurile și seminariile la Bibliotecă. Tot aici au loc întîlnirile cu scriitorii, cu alte personalități remarcabile, cu reprezentanții diverselor organizații internaționale. În calitate de Centru biblioteconomic, instituția a asigurat metodologic activitatea bibliotecilor patronate (a colegiilor pedagogice din Lipcani și Soroca), de 10 ani sînt colectate și structurate datele statistice ale cca 600 de biblioteci școlare din 15 raioane din nordul R. Moldova și din municipiul Bălți, informații finale fiind prezentate Ministerului Educației (<http://www.edu.gov.md/ro/content/activitatea-bibliotecilor-din-invatomint>).

Datorită diversității sporite a mediului extern, bibliotecile au opus o varietate de modele organizaționale, reacționînd nu numai la schimbările sociopolitice și economice, dar, de asemenea, modificînd propriile obiective și valori, logistica instituțională, resursele informaționale, serviciile și produsele bibliotecare pentru contingentul lor de utilizatori. Făcînd abstracție de pasivitate, bibliotecarii mereu întreprind măsuri active pentru o organizare excelentă, amenajarea spațiilor de lectură adecvate, pentru acumularea fondurilor documentare valoroase și utilizarea noilor tehnologii informaționale /

comunicaționale în vederea interconectării, cooperării și partajării resurselor / activităților cu structuri similare naționale și internaționale. Crearea valorilor Bibliotecii Universitare de la Bălți a început în secolul XX: formarea profesională a bibliotecarilor, colecțiile, cultura organizațională, normele, cunoștințele utilizatorilor, luate împreună, sporesc performanțele noastre. Sperăm că cele șase caracteristici ale culturii organizaționale, vor influența benefic instituția noastră:

- autonomia – gradul de responsabilitate și independența bibliotecarilor;
- normele și regulile de evaluare a bibliotecarului;
- suportul – gradul de asistență și facilitățile oferite de manageri subordonaților săi;
- gradul de identificare a angajaților cu organizația sau domeniul profesional;
- recompensarea performanțelor – distribuția diferențiată a supli-

mentelor financiare în corespundere cu performanțele și contribuțiile personale;

- gradul în care angajații sînt încurajați să fie agresivi în sensul bun al cuvîntului, inventivi și căutători de riscuri.

Viitorul Bibliotecii noastre depinde de modul în care vom menține actuale colecțiile, cît de eficient vor fi utilizate tehnologiile informaționale și comunicaționale și cît de calitative și diverse vor fi serviciile bibliotecare din perspectiva utilizatorului de web 3.0, cît de necesare și de atractive vor fi produsele bibliotecare [14, p. 30].

Biblioteca Științifică a USARB – instituție inovațională (chestionar)

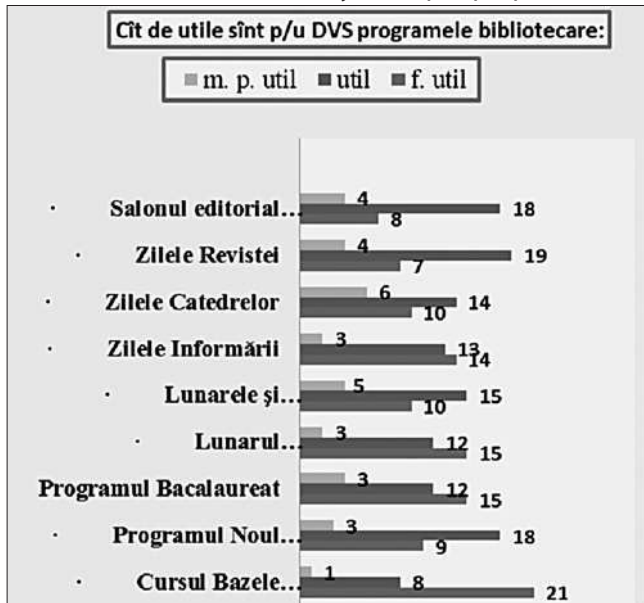
Astăzi o bibliotecă, ca orice altă organizație, poate să existe și să se dezvolte numai dacă reușește să-și satisfacă consumătorii (utilizatorii). Aceasta înseamnă concentrarea asupra utilizatorului pentru a-i cunoaște nevoile și preferințele și a-i satisface direct și imediat necesitățile, fiindcă utilizatorul este „elementul patrimonial” al unei biblioteci și trebuie cunoscut, înțeles, cultivat și tratat ca partener.

Pentru a asigura performanțe, biblioteca își focalizează eforturile pe satisfacerea necesităților utilizatorilor actuali, furnizînd fiecăruia informația de care are nevoie în forma pe care o dorește, informație pertinentă, profundă și competitivă cu exigențele lumii informaționale de azi. Motivată ca utilizatorul să obțină documentarea dorită prin diversitate de servicii oferite, instituția a încercat să identifice opinia lor vizavi de activitatea inovațională a bibliotecii, scop propus la realizarea acestui studiu.

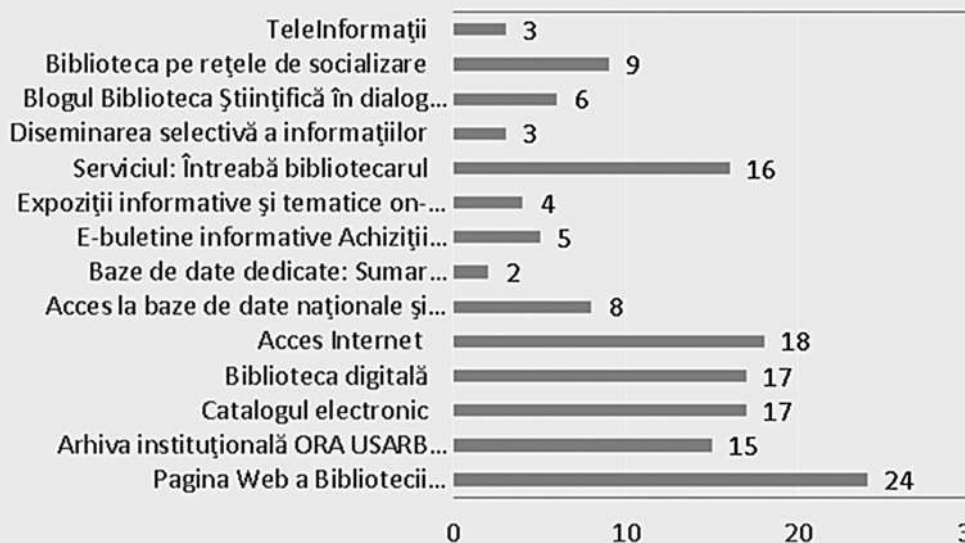

În luna octombrie 2015 în Biblioteca Științifică USARB a fost aplicat un chestionar cu un eșantion de 30 de subiecți, prin care ne-am dorit să studiem opiniile și preferințele privind serviciile inovaționale, să aflăm dacă sînt cunoscute și utilizate de către utilizator; să aflăm dacă este Biblioteca USARB o instituție inovațională.

Scopul sondajului: de a studia și a determina ce servicii inovaționale oferite de BȘ USARB cunosc utilizatorii chestionați, cît de utile sînt pentru ei, care sînt avantajele și ce sugestii privind îmbunătățirea serviciilor inovaționale pot propune.

Ce servicii inovative utilizați?

Obiectivele și sarcinile sondajului:

- analiza avantajelor utilizatorilor privind serviciile inovative;
- determinarea divertismentului de servicii inovative oferite de BȘ USARB;
- utilitatea acestora în procesul de instruire și cercetare;
- sugestii privind îmbunătățirea serviciilor inovative.

Metoda de cercetare a fost utilizată ancheta, în baza unui chestionar, pe un eșantion de 30 de subiecți, care a cuprins câteva întrebări închise, cu mai multe variante de răspuns, dar și spațiu liber destinat opiniilor și sugestiilor, constituind un mecanism de identificare a eficienței și eficacității serviciilor inovative prestate de către bibliotecă.

1. Analizând răspunsurile utilizatorilor chestionați constatăm că 17 persoane consideră inovația o îmbunătățire a serviciilor; șapte respondenți numesc inovația ca o idee; cinci persoane cred că este o schimbare; și doar unul este de părerea că inovația reprezintă o transformare ce im-

plică inițiative individuale (fig. 1). Aceste rezultate denotă faptul că utilizatorul nostru este modern, studiază într-o instituție modernă, beneficiază de servicii moderne care au o tendință spre modernizare, spre schimbare, spre îmbunătățire a serviciilor.

2. Subiecții chestionați au fost solicitați să prefigureze *Ce servicii inovative utilizați?* Respondenții au indicat că utilizează mai multe servicii inovative, în funcție de necesitate, dar din rezultatele expuse în fig. 2 se observă că: cei mai mulți intervievați utilizează pagina web a Bibliotecii (24 de persoane), dovadă că ea prezintă interes și devine indispensabilă în activitatea de informare și cercetare; precum și accesul la internet (18), Catalogul electronic (17); Biblioteca digitală (17); Serviciul *Întreabă bibliotecarul* (16); Arhiva instituțională ORA USARB (15); iar mai puțin accesate sînt serviciile: *Biblioteca pe rețele de socializare* (9 persoane); bazele de date internaționale și naționale (8); Blogul *Biblioteca Științifică în dialog cu cititorii* (6); e-buletine informative *Achiziții recente*, distribuirea prin e-mail (5); expoziții informative / tematice on-line

(4); diseminarea selectivă a informațiilor (3); *Teleinformații* (3); baze de date aplicate: *Sumar scanat*, înregistrări muzicale în MP3 (2). Putem remarca că serviciile cele mai des accesate denotă utilitatea lor pentru utilizator și convingerea că aceste servicii inovative creează un mediu prielnic pentru studiu și informare, satisfăcând în mare parte necesitățile.

3. *Cît de utile sînt pentru Dvs. programele bibliotecare?* Analizînd răspunsurile utilizatorilor despre cele mai utile programe bibliotecare, menționăm că cursul *Bazele culturii informației* se plasează pe locul întîii, unde 21 de respondenți îl consideră foarte util; opt respondenți numesc cursul util și doar un respondent apreciază cursul mai puțin util. După cum vedem acest curs este considerat cel mai eficient suport de formare a culturii informaționale a studentului, fiind o sursă primară de informare și formare. Despre aceasta ne vorbesc și rezultatele investigației sociologice *Biblioteca Științifică și transferul de informație către utilizatori*, realizat în anul 2010 de către serviciile Marketing și activitatea editoriale și Cercetări și asistență de specialitate.

Urmează programele *Bacalaureat și Lunarul licențiatului / masterandului / doc-*

torandului cu următoarele date: 15 respondenți consideră aceste două programe foarte utile; 12 respondenți consideră programele utile; și doar trei respondenți consideră aceste programe mai puțin utile.

Anume aceste date ne demonstrează organizarea și promovarea programului *Lunarul licențiatului / masterandului / doctorandului* ce formează competențe informaționale ale profesorilor, masteranzilor, doctoranzilor, promovează accesul la bazele de date locale, naționale și internaționale, iar programul *Bacalaureat* a prevăzut expunerea în sălile de lectură specializate a expozițiilor, care au înglobat curriculumuri, manuale, cursuri, teste, exerciții, culegeri, metodici, ghiduri, bibliografii, în special, pentru utilizatorii noștri cu scopul de a le satisface nevoile informaționale.

Zilele informării: 14 respondenți consideră acest program foarte util; 13 sînt de părerea că este util și doar trei respondenți cred că este mai puțin util.

Lunarele și săptămînile tematice și zilele catedrelor demonstrînd următoarele rezultate: zece respondenți s-au dat cu părerea că aceste două programe sînt foarte utile pentru utilizatori, 15 cred că sînt utile

și doar cinci respondenți consideră aceste programe mai puțin utile.

Programul *Noul utilizator*, Salonul editorial *Contribuții științifice și didactice ale universitarilor bălțeni*, Zilele revistei cu următoarele statistici: nouă respondenți cred că aceste programe sînt foarte utile; 18 utile; și doar trei mai puțin utile. Răspunsurile la aceste întrebări au îndreptățit așteptările, deoarece tehnologiile informaționale evoluează în permanent, programele bibliotecare asigură un nivel de instruire corespunzător utilizatorilor în privința folosirii acestor tehnologii și devin strict necesare.

4. La întrebarea *Care sînt avantajele serviciilor inovative?*, răspunsurile denotă următoarele: 28 de respondenți consideră că avantajul serviciilor inovative este accesul rapid la informație; nouă respondenți consideră că avantajul serviciilor inovative este că economisesc timpul utilizatorului; 12 respondenți consideră că avantajul serviciilor inovative este că cautarea eficientă și calitativă a informației; 14 respondenți consideră că avantajul serviciilor inovative este posibilitatea informării oriunde și la orice oră.

Avantajele serviciilor inovative sînt multiple și observăm că și cititorii noștri sînt receptivi, dovadă o constituie chiar răspunsurile din chestionar. *Accesul rapid la informație și Posibilitatea informării oriunde și la orice oră* prevalează pentru utilizator, fiindcă datorită resurselor inovative crește calitatea informațiilor, dar și o mai bună regăsire a lor, se mărește eficiența și se asigură o exploatare mai bună a serviciilor, economisind timpul utilizatorului, îmbunătățind procesele de lucru ale Bibliotecii.

5. Opiniile și sugestiile la itemul *Ce inovații lipsesc în Biblioteca Științifică USARB?* Din analiza datelor rezultă că majoritatea respondenților conștientizează și apreciază importanța serviciilor inovative oferite

de BȘ USARB și nu necesită alte inovații venind cu următoarele puncte de vedere: „Sînt parcă de toate, dar cu cît mai multe cu atît mai bine”; „Sînt toate cele necesare pentru studii”; „Totul este bine”; „Sînt de toate”; „Este tot ce trebuie”; „Nu lipsesc inovațiile.” Cîțiva respondenți au menționat lipsa următoarelor servicii inovative: *Cărți electronice, Servicii de scanare, Xerox color, Wi-Fi în tot spațiul bibliotecii* și, desigur, calculatoarele mai performante prin sălile de lectură.

Concluzii

Managementul inovațional reprezintă o parte componentă a managementului de bibliotecă ce contribuie la:

- optimizarea structurii bibliotecii sub impactul noilor tehnologii;
- evaluarea impactului inovațiilor tehnologice asupra proceselor și oportunităților infodocumentare tradiționale;
- realizarea controlului privind respectarea instrucțiunilor tehnologice;
- implementarea serviciilor inovative care au devenit în perioada 2000-2015 foarte frecvent accesate și utilizate de utilizatori.

Aceste mijloace moderne de utilizare oferă numeroase beneficii utilizatorilor: acces rapid la informații, varietăți de căutare a informației (fie prin accesarea bazelor de date, fie prin biblioteca digitală, ORA USARB și multe altele). Ca orice om, utilizatorul are dreptul la opinie, dreptul de acces la toate tipurile de servicii inovative informaționale, la activități creatoare și intelectuale. Biblioteca și bibliotecarii susțin și promovează principiile libertății intelectuale și oferă acces nelimitat la informații prin diverse resurse inovative, ținînd cont în foarte mare măsură de preferințele lor.

Generalizînd rezultatele obținute în urma acestui chestionar, am constatat că

Biblioteca Științifică a USARB este o instituție inovatoare care știe să asigure acces rapid la resursele infodocumentare pentru studenți, elevi, cadre didactice, cercetători, oferind servicii modernizate bazate pe noile tehnologii în vederea creșterii calității procesului de instruire și cercetare științifică. Serviciile de calitate orientate către utilizatori sînt niște principii de bază ale managementului oricărei instituții bibliotecare la etapa actuală. Iar calitatea serviciilor creează în mare parte imaginea bibliotecii. Acest fapt ne demonstrează rezultatele acestui sondaj privind utilitatea serviciilor inovative, programele bibliotecare și avantajele acestora. În final, putem constata că majoritatea utilizatorilor sînt mulțumiți de serviciile inovative implementate în bibliotecă și suntem convinși că fiecare serviciu inovativ își găsește utilizatorul său fidel.

Managementul inovativ este o idee al cărei timp a sosit pentru toate tipurile de biblioteci [23].

Referințe bibliografice

1. KULIKOVSKI, Lidia. *Inovația în management – soluția schimbării în domeniul infodocumentar: introspecție teoretică*. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională. Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare dedicată aniversării 65 de la fondarea Universității de Stat din Moldova 21-22 septembrie 2011*. Chișinău : Ed. CEP USM, 2011, pp. 127-129. ISBN 978-9975-71-136-4.
2. HARCONIȚA, Elena; MIHALUȚA, Lina. *Potențialul inovativ al Bibliotecii în sprijinul comunității universitare* [on-line] [accesat 11 oct. 2015]. Disponibil: http://www.slideshare.net/Dib_ulim/harconita-elena-mihaluta-lina?fb_action_ids=607477035989042&fb_action_types=slideshare%3Adownload
3. HRIȘCEV, Eugeniu. *Managementul inovativ*. Chișinău : Ed. ASEM, 2001, pp.12-24. ISBN 997-575-124-5.
4. KULIKOVSKI, Lidia. *Biblioteci versus inovații*. În: *BiblioPolis*. 2009, nr. 1, p. 33-36.
5. PETRESCU, Ion; KOVESI, Eduard. *Introducere în teoria și practica de management inovativ*. – Sibiu: Ed. Alma-Mater, 2007. – 267 p. – ISBN 978-973-632-388-1.
6. STOICA, Ion. *Sensul schimbării*. În: *Biblioteca*. 2006, nr. 8-9, p. 236-238.
7. HAMEL, Gary, BREEN, Bill. *Viitorul managementului*. București : Ed. Publica, 2010. 338 p.
8. SCORPAN, Violeta. Realizarea procesului inovativ în bibliotecă: tendințe spre o dezvoltare durabilă. În: *Conferința științifică internațională "Dezvoltarea durabilă a României și Republicii Moldova în context european și mondial", 22-23 sept. 2006, Chișinău*. Chișinău : Ed. ASEM, 2006, pp. 379-382. ISBN 978-9975-75-116-2.
9. HARCONIȚA, Elena. *Rolul inovativ al bibliotecii universitare în mediul educațional modern* [on-line] [accesat 12 oct. 2015]. Disponibil: <http://www.slideshare.net/bibliotecastiintifica/rol-inov>
10. STRATAN, Elena. *Virtualizarea comunicării cu utilizatorii Bibliotecii*. În : *Colloquia bibliothecariorum Faina Tlehuci – 90 de ani de la naștere*, ed. a 1-a, 23 febr. 2013. Bălți, 2013, pp. 170-175. ISBN: 978-9975-931-89-2.
11. MIHALUȚA, Lina; STRATAN, Lena. *Proiectul anului: Prin blogurile bibliotecii mai aproape de utilizatori. Blogul Filialei BIN – Biblioteci de învățămînt din Nord ale ABRM*. În: *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*, ed. a 3-a : *Materialele Colloquia Professorum*, 12 oct. 2012. Bălți, 2014, pp. 135-143. ISBN 978-9975-50-144-6.
12. KULIKOVSKI, Lidia. *Competențe pentru bibliotecarii de azi. Abordări conceptuale, concretizări naționale în contextul perfecționării profesionale*. În: *Probleme actuale ale teoriei și practicii biblioteconomice*. Chișinău : Ed. Museum, 2005, pp. 86-110. ISBN 9975-948-40-5.
13. CIOBANU, Silvia. *Utilizarea produsului bibliotecar prin rețele de socializare*. În: *Biblioteca și utilizatorul în dialog 2.0: inovație și informație pentru toți: Materialele Colloquia Professorum „Tradiție și inovare în cercetarea științifică”, 15 oct. 2011*. Bălți, 2012, pp. 80-84.
14. COSTIN, Ludmila. *Biblioteca, bibliotecarul în secolul XXI*. În: *Buletinul ABRM*. 2014, nr 2, p. 5-6. ISSN 1857-4890.

15. DEDIU, Liviu-Iulian. *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane*. București: Ed. ANBPR, 2012. 274 p. ISBN 978-606-92717-0-4.
16. *Dicționar de management*. Cluj-Napoca : Ed. Casa Cărții de Știință, 1999. 228 p. ISBN 973-940-472-3.
17. GHINCULOV, Silvia. *Managementul informațional în instituțiile infodocumentare*. – Chișinău : Ed. Epigraf, 2007. 112 p. ISBN978-9975-924-24-5.
18. TÎRZIMAN, Elena. *Specialiștii în biblioteconomie și știința informării – competența profesională a societății informaționale*. În: *Magazin bibliologic*. 2002, nr 2, p. 23-27.
19. ȚĂRAN, Nicolae. *Managementul inovației*. Timișoara : Ed. Amarcord, 1995. 100 p. ISBN 973-970-51-5-4.

MANAGEMENTUL CUNOȘTIINȚELOR ÎN INSTITUȚIILE INFODOCUMENTARE: CAZUL BIBLIOTECII MUNICIPALE „B.P. HASDEU”

*Angela TIMUȘ,
absolventă, USM, Științe ale comunicării și informării;
conf. univ. dr. Natalia GOIAN,
USM*

Abstract

The most important phenomenons of the development of the society: the knowledge and the organization, lead to the emergence of knowledge based on institutions, which include elements such collective intelligence, competence, group and sustainable development. The success of these institutions is due to the innovation, knowledge distribution and relations between the members of collective. The knowledge's valorification represents the quality of results. As a support for the formation and continuing professional development serve the technic of discovering by the institution of the human potential.

Keywords: *intellectual capital, culture of institution, knowledges, info-documentary management.*

* * *

„A ști că știm ceea ce știm și că nu știm ceea ce nu știm, aceasta este adevărata cunoaștere” (Confucius)

Informațiile și cunoștințele capătă o importanță tot mai mare în societatea con-

temporană, astfel devenind un potențial strategic și pentru instituțiile infodocumentare, care reprezintă principalele structuri implicate în culegerea, prelucrarea și diseminarea informațiilor.

Bibliotecile, ca structuri infodocumentare, traversează un proces de reformă ce implică regândirea propriilor servicii în raport cu această lume în schimbare, printr-o cunoaștere profesională a unor domenii indispensabile activității, inclusiv și a sistemului de management al cunoștințelor.

În majoritatea structurilor de activitate astăzi, se poate observa tendința mișcării spre structuri bazate pe cunoaștere, spre structuri flexibile care încurajează inovarea și schimbarea.

Astfel, managementul cunoștințelor a devenit un proces principal pentru toate tipurile de structuri ale societății. O societate de succes, bazată pe cunoaștere susține formarea de noi atitudini și capacități, cu un acces mult mai larg la oportunitățile de educație și de învățare permanentă, pentru a însoți schimbările

rapide și generale care au loc în societatea contemporană.

Bibliotecile ca o parte integrantă a sistemului cunoașterii, susțin constituirea unei societăți deschise care garantează libertatea de informare. Pentru a deveni actori importanți pe piața cunoașterii, bibliotecile trebuie să-și modifice continuu managementul. Aceasta înseamnă promovarea flexibilității, a transparenței, a învățării instituționale, îmbunătățirea eficienței și eficacității, reevaluarea și adaptarea metodelor de lucru la cerințele contemporane. În aceeași măsură, trebuie să se acorde o deosebită importanță politicii competențelor și cooperării, să aibă în cadrul planului de acțiuni abordări moderne, orientate spre rezultate, centrate pe valorificarea resurselor strategice ale societății actuale, informația și cunoașterea, care definesc și modelează acțiunile. Schimbarea pentru bibliotecile înseamnă acceptarea unor idei și concepte noi, deprinderea unor calificări și competențe noi, renunțarea la tehnici și modele învechite.

R. Stueart și B. Moran caracterizează biblioteca ca „un sistem deschis care, primind informații din exterior, le transformă și le pune la dispoziția mediului social în care funcționează”. [3] Acești specialiști consideră că biblioteca dispune de o serie de subsisteme (subsistemul social, subsistemele psihosociale, subsistemul structural, subsistemul tehnic) care reacționează la ciclul schimbării. Producerea unor reforme în bibliotecile presupun acțiuni desemnate generic prin sintagma celor „3 I”, respectiv inovare (crearea de cunoștințe noi), învățare (asimilarea de cunoștințe noi) și interactivitate partenerială referitoare la cunoaștere.

Bibliotecile își concentrează eforturile asupra dezvoltării și valorificării informațiilor și cunoștințelor acumulate în scopul de a genera noi informații și cunoștințe, care duc la modificarea performanță a modului

de desfășurare a activității acestora. Reușita unei biblioteci este propria ei schimbare, astfel încât managementul cunoștințelor și capitalul intelectual, managementul calității totale, necesitatea procesului inovării să confirme faptul că întreg personalul poate să coopereze, să devină coparticipant, să interacționeze pentru a-și pune în valoare, cât mai eficient, cunoștințele, printr-o instruire continuă. Trebuie ca la toate nivelele să se gândească, să se conceapă, să se elaboreze și să se acționeze productiv și cu simțul responsabilității.

Pentru ca managementul cunoștințelor să devină o realitate este necesar ca instituția să schimbe în plan intern competiția cu parteneriatul, cu coparticiparea. În cadrul instituției e necesar ca personalul ei să realizeze trecerea de la „*e domeniul meu de competență și mă pot întrece cu oricine în cadrul lui*”, la „*e domeniul meu de competență și doresc să împărtășesc experiența și cunoștințele mele oricui din echipa în care activez spre binele unității noastre*”. Un asemenea model de management conduce spre facilitarea creării condițiilor pentru participare conștientizată la activitatea creativă. Pentru a se putea realiza trecerea, în cadrul unei instituții la o nouă cultură și la noul management al cunoștințelor e necesar ca unitatea să devină o „instituție care învață” și să fie îndeplinite cel puțin următoarele condiții:

- angajații să fie convinși să lucreze în echipă, cu toții formând o unitate instituțională;
- personalul angajat să aibă certitudinea că dacă este competent și productiv rămâne pe postul pe care este angajat;
- cunoștințele existente, realizările tehnice ale personalului angajat aparțin unității, ele nu pleacă din unitate odată cu pensionarea personalului.

Orice succes sau eșec al instituției depinde de calitatea oamenilor săi, de aceea e importantă menținerea potrivit căreia cunoștințele reprezintă o trăsătură specifică omului. În acest sens, putem remarca faptul că și în era informațională, instituțiile rămân dependente de oameni mai mult ca niciodată. Astăzi se cere inteligența și experiența factorului uman care transformă informațiile în cunoștințe folositoare și decizii favorabile. Peter Drucker afirma următoarele: „...faptul că știi cum funcționează o mașină de scris nu înseamnă că ești scriitor” [4, p. 25]. Reușita instituției astăzi, depinde de abilitatea de a „captura” informația din diverse surse și de a o transforma în cunoștințe utile, pe care apoi să le impună drept cultura organizațională. Nu este îndeajuns să transformi informațiile în cunoștințe, este notabil faptul ca aceste cunoștințe să fie în legătură directă cu nevoile, dorințele și așteptările clienților. În acest mod se va obține poziția de lider, necesară imaginii instituției.

Cunoștințele reprezintă cea mai valoroasă resursă a instituției care aparțin angajaților, iar orice activitate nemijlocită a angajaților influențează managementul bazat pe cunoștințe. Cele trei elemente de bază ca cunoștințele, capitalul intelectual și timpul devin cele mai relevante resurse. Iar cei ce posedă capacitatea de a gândi și implementa noi idei, sunt oamenii care constituie sursă principală în formularea de strategii de productivitate relevante. În acest context se produc schimbări majore în instituții la următoarele niveluri: cunoștințe, creativitate și inovare; parteneriat și dialog deschis; echipe creative. Managementul bazat pe cunoștințe presupune și construirea unei noi culturi, ce exprimă o resursă managerială intangibilă a instituției. Valoarea cunoștințelor trebuie în permanență verificată, asigurată și în concordanță cu obiectivele instituției.

În concluzie, putem afirma că beneficiile instituției din perspectiva managementului cunoștințelor sunt următoarele:

- crește notorietatea brandului instituției și statutului ei în comunitate și ajută la obținerea și menținerea unei poziții fruntașe;
- servește la cunoașterea și înțelegerea clienților, asigură calitatea serviciilor și produselor, astfel venind în întâmpinarea așteptărilor clienților;
- sprijină dezvoltarea și menținerea rețelelor de parteneri;
- susține puterea de gândire colectivă a angajaților;
- crește productivitatea și profitabilitatea instituției prin formula de interconectare a funcțiilor;
- garantează un mediu favorabil pentru dezvoltare și inovare, astfel sporind eficiență și valoare acesteia;
- asistă la educarea clienților în mediul mereu schimbător.

Studiile teoretice analizate ne-au permis să distingem aspectele importante cu privire la managementul cunoștințelor în instituțiile infodocumentare accentuând astfel ansamblul de instrumente și abilități de administrare a cunoștințelor.

Studiul analitic realizat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” privind evaluarea culturii instituționale și identificarea aspectelor de dezvoltare profesională s-a axat pe următoarele aspecte: analiza de ansamblu a instituției, organizarea structurală, analiza dimensiunii potențialului uman, analiza privind bunele practici în domeniul formării profesionale a personalului. În urma prelucrării informațiilor din documentele primare ale instituției, am constatat câteva aspecte importante.

Elementele esențiale ce caracterizează echipa BM „B.P. Hasdeu” pot fi prezentate astfel: un scop comun, sarcini clare și strategii bine definite; existența de materiale, resurse umane, de timp, de informație, de

activitate și putere; fiecare își cunoaște propriul rol și rolurile celorlalți; conducerea este efectuată în baza competențelor cu referire la sarcină, individ, echipă; există cooperare, comunicare eficientă, înțelegere și soluționare rapidă a problemelor; există coeziune și susținere reciprocă; respectarea normelor de grup, modelelor de comportament acceptate.

Un segment important privind *dezvoltarea profesională și individuală a personalului BM* se referă la identificarea nevoilor de formare, ce constituie punctul inițial al determinării traiectoriei proprii de formare continuă a fiecărei persoane. Această activitate se realizează prin analiza scopurilor instituționale, fișei postului, experienței și vârstei personalului, problemelor pe care le întâmpină fiecare angajat în îndeplinirea sarcinilor, analiza informațiilor de tip cantitativ și calitativ, analiza intereselor, opțiunilor de creștere profesională și individuală. Aici se păstrează echilibrul adecvat între nevoile sistematice și nevoile individuale. Deci, în funcție de exigențele sistematice se schimbă și nevoile individuale, prezentate astfel: analiza competențelor echipei în ansamblu pentru schițarea sarcinilor profesionale colective; examinarea competențelor individuale pentru realizarea sarcinilor profesionale individuale; identificarea competențelor individuale în scopul promovării în carieră; cercetarea profundă a domeniului în vederea dezvoltării profesionale; creșterea experienței în domeniu în scopul dezvoltării personale.

O direcție complementară în acest sens, de o importanță deosebită, reprezintă și *conținutul programului de formare continuă*, care astăzi schimbă poziția-cheie pe întărirea performanței și nu doar pe achiziția de cunoștințe, ceea ce înseamnă schimbarea căii de la „ce” la „cum”. În context, devine importantă întărirea competenței metodologice a formării printr-o abordare polyvalentă a pregătirii continue,

prin îmbinarea unor stagii cu orientare teoretică și metodologică, cu activități practice interne. Astfel, formarea continuă din perspectiva instituției care învață și produce învățare, este o strategie în plină emergență. Formarea își atinge scopul atunci când provoacă schimbări la nivel individual, de grup și social și influențează atitudinile și comportamentele profesionale, atitudinile cognitive atât la nivel individual, cât și organizațional.

Formarea profesională a personalului reprezintă un proces de instruire continuă, pe parcursul căruia se urmărește ca salariații să dobândească cunoștințe teoretice și abilități adecvate desfășurării activităților lor. Acest proces estimează cunoștințele dobândite și schimbările de comportament la nivel individual. Fiecare persoană participantă la un curs de pregătire profesională comunică cunoștințele dobândite în echipa din care face parte, iar managerii de nivel superior și intermediari urmăresc dacă aceste cunoștințe contribuie la îmbunătățirea desfășurării activităților în cadrul serviciului respectiv.

În concluzie remarcăm că programele de educație a bibliotecarilor la BM cuprind activități care oferă atât cadru teoretic, cât și unul practic al domeniului. Cursurile de educație generală și cursurile de specialitate devin componente esențiale ale educației specialiștilor la Biblioteca Municipală. Aici se dezvoltă o cultură colectivă deschisă pentru schimbare, în care învățarea, creativitatea și calitatea sunt apreciate și căutate, în care dobândirea de noi abilități și cunoștințe este un proces continuu, iar implementarea programelor de parteneriat cu alte instituții sunt acțiunile necesare pentru a stimula cercetarea, inovarea, generarea de cunoștințe noi.

O altă metodă de cercetare în domeniul profesional a servit chestionarul *Viziuni și opinii ale bibliotecarilor privind managementul cunoștințelor*, care a urmărit

câteva aspecte principale: obținerea rezultatelor cu privire la percepția noțiunilor de management al cunoștințelor, informația și cunoașterea; identificarea rolului formării continue în societatea cunoașterii; îmbunătățirea proceselor de învățare prin implementarea de noi instrumente.

Investigarea aplicativă a evidențiat aspectele cele mai importante privind managementul cunoștințelor: bibliotecarii au fost disponibili și sinceri în afirmațiile lor; bibliotecarii au fost solidari și deschiși pentru a împărtăși cunoștințele cu colegii; dezvoltarea profesională continuă reprezintă principala modalitate de adaptare la noul mediu al cunoașterii pentru bibliotecari; se consideră că în instituție se creează cunoaștere nouă și susțin ideea implementării de noi modele pentru dezvoltarea și distribuirea cunoștințelor deja existente; valorificarea cunoștințelor reprezintă sursa de avantaj competitiv pentru instituție.

Diagnosticarea managementului cunoștințelor evidențiază traseul transmiterii de cunoștințe implicite și explicite între oameni printr-un concept unic – mobilizarea inteligenței colective. Generarea capitalului de cunoștințe devine un contribuitor major în traiectoria dezvoltării instituției infodocumentare. În acest context evidențiem aspectele cele mai importante privind managementul cunoștințelor: managementul cunoștințelor trebuie să reprezinte un demers continuu al instituției; cunoștințele trebuie să fie tratate de către angajați ca componente esențiale ale funcționalității performanțelor instituției; cunoștințele reprezintă o sursă principală de putere pentru angajați și instituție; valorificarea superioară a cunoștințelor trebuie să se efectueze atât pe orizontală cât și pe diagonală, la nivel intern cât și extern; angajații instituției trebuie să conștientizeze, că obținerea cunoștințelor reprezintă numai un început ce trebuie urmat de utilizarea,

valorificarea și protejarea cunoștințelor; să se concentreze atenției asupra zonelor și proceselor de muncă unde se înfăptuiesc și se utilizează intens noi cunoștințe; să fie apreciată la justa valoare de către angajați sintagma „instituția care învață”.

Instituția care învață preferă o rezolvare sistematică a problemelor, experimentarea noilor idei, învățarea din experiența propriilor istorii, învățarea din experiența altora. Managementul cunoștințelor se bazează pe câteva principii:

- *gândirea sistematică*, ceea ce înseamnă că fiecare angajat înțelege activitatea pe care o realizează, precum și modul în care aceasta influențează rezultatul total al activității instituției, la fel și satisfacția față de produsul final;
- *o viziune clară* a instituției dovedește că fiecare angajat are un punct de vedere unic referitor la misiunea și viziunea instituției, precum și influența personală pentru a realiza acestea;
- principiul *schimbării modelului mental* înseamnă că accesul muncii din trecut se schimbă într-un proces de muncă mental, bazat pe gândire, creativitate în rezolvarea problemelor;
- învățarea în echipă subînțelege că angajații împreună dezvoltă soluțiile unor probleme și efectuează implementarea lor;
- *influența personală* definește că toți angajații sunt orientați spre o înțelegere comună pentru implementarea cu succes a schimbărilor.

O echipă înseamnă mai mult decât suma persoanelor care o compun. Când studiem un mediu de lucru, considerăm eficacitatea grupului de lucru, drept unul dintre factorii contribuitori la valoarea adăugată. Dar cu scop comparativ putem examina valoarea colectivă prin comba-

terea valorilor intrinseci ale membrilor echipei. Dacă evaluăm fiecare persoană individual, ne creăm o bază de pe care putem face câteva analize importante asupra capitalului uman, spre exemplu:

- *valoarea relativă a echipei*. Înțelegerea valorii relative a echipei ne ajută să ne concentrăm mai bine eforturile îndreptate spre păstrarea angajaților talentați. Această valoare poate fi comparată cu contribuția echipei;
- *distribuția potențialului*. Putem înțelege cum este distribuit potențialul în instituție și în ce verigi ale ei am putea avea la un moment probleme cu continuitatea;
- *gradul de aliniere la valori*. Aici ne putem face o idee despre cum se distribuie alinierea la valorile instituției pe funcțiunile și pe compartimentele acesteia. Astfel, putem adopta diferite măsuri care să conducă la deplasarea culturii spre valorile declarate ale instituției.
- *flexibilitatea forței de muncă*. Cu cât este mai mare factorul mediu pentru „capabilitate”, cu atât este forța de muncă a instituției mai flexibilă.
- *capabilitatea* este o resursă atât de importantă pentru procesul de adăugare de valoare, încât trebuie riguros analizată și măsurată. Un sistem de măsurare a capabilității este cel mai important instrument care poate fi folosit în procesele care necesită compararea individului cu profilul postului, ca spre exemplu: un sistem de măsurare a capabilității este cel mai important instrument care poate fi folosit în procesele care necesită compararea individului cu profilul; recrutarea și selecția (cum corespunde candidatul specificației postului vizat); planificarea carierei și evaluarea potențialului (cum co-

respunde angajatul profilului unui post diferit pe care l-ar putea ocupa în viitor); planificarea dezvoltării (în ce domenii și la ce niveluri ne planificăm să creștem capabilitatea unei persoane?);

- *potențialul angajatului*. Este importantă reevaluarea periodică a potențialului, deoarece atât percepțiile cât și aspirațiile angajaților evoluează în timp. Aici este importantă transparența în privința modului cum este perceput potențialul angajaților.

Pentru a-și putea măsura progresele, instituția își fixează obiective atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Fiecare dintre aceste obiective are forțele sale motrice – factorii de „input”, care determină rezultatele dorite. Asupra acestora se exercită diferite influențe specifice. Un bun sistem de management trebuie să monitorizeze nu numai rezultatele dorite, ci și toate forțele motrice și factorii de influență ai obiectivelor. Urmărind lanțul performanței instituției, ajungem la concluzia că aspectele privitoare la oameni reprezintă o dependență critică a acestuia. Indicatorii cu care măsurăm aceste aspect sunt la fel de importanți pentru succes ca și oricare altele folosite în instituție.

Un set credibil de indicatori și modele de măsură va permite elaborarea unor decizii mai practice și mai bune în diferite aspecte importante ale instituției, precum: achiziția de noi angajați, maximizarea performanței și productivității, formarea profesională individuală și instituțională, formarea de parteneriate.

Pentru a avea succes, managementul cunoștințelor nu trebuie văzut ca pe o sarcină tehnică ce presupune doar crearea de sisteme sofisticate, ci ca pe o problemă socială, atenția trebuie îndreptată către dimensiunea umană, către contextul social și relațional.

Cu toate schimbările radicale care se produc în managementul cunoștințelor, scopul său nu se schimbă, astfel devenind un sistem generator de valoare adăugată și de profit. Managementul cunoștințelor poate fi și un monitor al excelenței organizaționale, care analizează „factorii de succes” și „rezultatele” pentru crearea de noi valori a instituției.

Referințe bibliografice

20. Cojocaru, Vasile Gh. *Schimbarea în educație și schimbarea managerială*. Chișinău: Lumina, 2004. 336 p.
21. Dediu, Liviu-Iulian. *Managementul serviciilor pentru utilizatori în bibliotecile contemporane*. București: Editura ANBPR, 2012. 274 p.
22. *Despre schimbare la nivelul bibliotecilor în era globalizării*. Disponibil: <http://www.lis.ro/9-10-porumbeanu.pdf>.
23. Flonta, Mircea; Nagâț, Gabriel; Ștefanov Gheorghe. *Introducere în teoria cunoașterii științifice*. București: Ed. Universității din București, 2004. 373 p.
24. Munteanu, Igor; Ioniță, Veaceslav. *Managementul cunoștințelor: ghid pentru comunitățile de practicieni*. Chișinău: Cartier, 2012. 111 p.
25. Nicolescu, O.; Nicolescu L. *Economia, firma și managementul bazat pe cunoștințe*. București: Editura Economică, 2005. 283 p.
26. Pârnu, Ilie. Epistemiologia managementului cunoașterii. În: *Managementul cunoașterii: teme actuale, culegere de studii*. București: Ed. Universității din București, 2011. 284 p.
27. Porumbeanu, Octavia-Luciana. *Managementul cunoașterii și structurile infodocumentare*. București: Ed. Universității din București, 2006. 311 p.
28. Stoica, Ion. *Criza în structurile infodocumentare: sensuri și semnificații contemporane*. Constanța: Ex Ponto, 2001. 223 p.

РЕБРЕНДИНГ ВУЗОВСКОЙ БИБЛИОТЕКИ КАК НОВЫЙ ВИТОК В ЕЕ РАЗВИТИИ (НА ПРИМЕРЕ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ АЕСМ)

Елена РАЙЛЯН,
доктор экономики, Молдавская Экономическая Академия

Abstract

The article highlights the role and the importance of university libraries and the need to promote and to rebrand them on the information market. The author offers basic promotion tools for the Scientific Library of AESM. The article covers requirements for staff that is responsible for promoting the library and information services.

Keywords: *university library, marketing, promotion, promotion tools, target segments, information market, users, library services, rebranding, marketing thinking, innovation services.*

***

Современная вузовская библиотека трансформируется в ключевой механизм в системе классического и дистанционного образования вуза в условиях глобализации, участвует в создании открытой виртуальной среды, предоставлении доступа к информации, создании гибкой многофункциональной структуры, обеспечивающей доступ к знаниям. Привычное формальное образование уступает место идее обучения в течение всей жизни. Вузовская библиотека способна комплексно удовлетворить потребность и предоставить возможность учиться для людей на протяжении всей их жизни вне стен привычных аудиторий.

Вузовская библиотека становится тем мостом, который обеспечивает интеграцию вуза в европейское, а в перспективе и в мировое образовательное пространство.

Однако, новые роли современных вузовских библиотек часто остаются неведомы не только для такого сегмента как студенчество, но и для преподавателей и научных сотрудников вузов. Библиотека, как правило, воспринимается ими как консервативное, фундаментальное подразделение вуза, которое обеспечивает студентов и преподавателей учебной и научной информацией на традиционных носителях. Полупустые библиотечные залы, тишина и строгость персонала библиотек часто отпугивают студентов. Студенты иногда награждают библиотеки и ее сотрудников такими характеристиками как «несовременные», «скучные», «устаревшие», «строгий персонал». Профессорско-преподавательский состав, в нынешних реалиях обладает достаточно ограниченными временными ресурсами, одновременно работая в нескольких учебных и научных учреждениях, что также не способствует частому посещению библиотек.

Изменения на информационном рынке связаны с появлением и развитием новых информационных технологий, которые предлагают новые формы коммуникаций. У общества появляется возможность выбора между обращением в реальную библиотеку или обращением к виртуальным ресурсам сети, и игнорировать тенденцию существования и развития новой неиерархической формы обитания общества – виртуальной реальности – становится невозможно [2, с. 56].

Информационные перегрузки, увы, стареющая информация, рекламное давление, фрагментарность

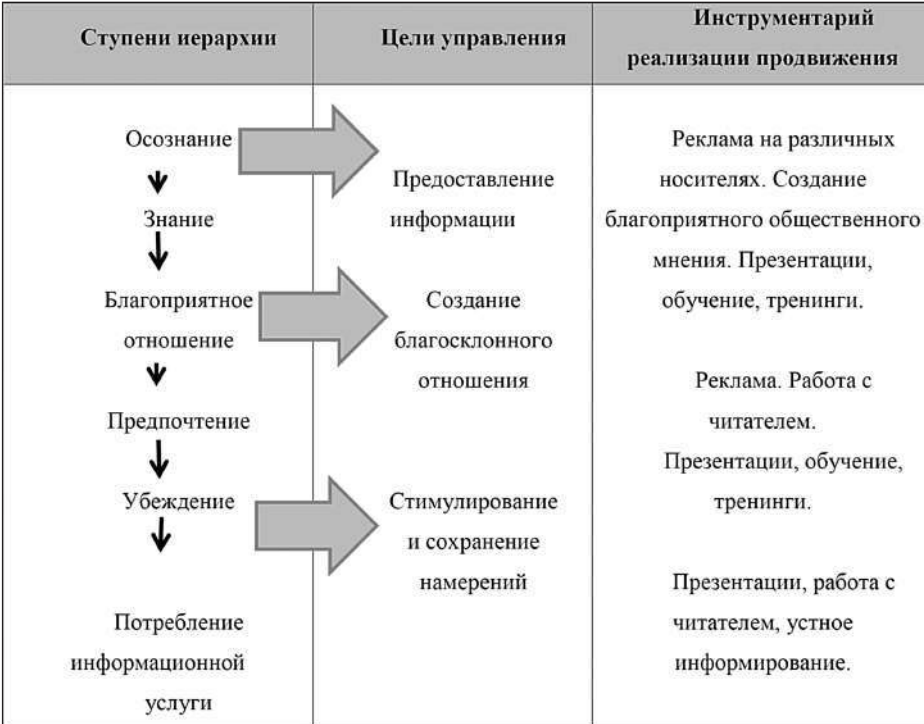
восприятия смыслов, недостаток временных ресурсов – основные причины предпочтений пользователей, выбирающих интернет. Человечество делает свой выбор между поиском качественной информации и демократичностью доступа. На современном этапе, по мнению специалистов, актуальнее свобода доступа.

В свете обозначившихся тенденций: появления значительного числа конкурентов на информационном рынке в лице коммерческих информационных корпораций, интернет-провайдеров, государственных коммерческих и некоммерческих организаций и др. – значимость библиотеки как основного поставщика информации, ее место и значение в дальнейшем развитии цивилизации требует уточнения и корректировки [2, с. 56].

В новой информационной среде предполагаются иные подходы к библиотечной деятельности, предусматривающие использование инструментов маркетинга. Постоянный мониторинг изменений, вносимый новой информационной средой, изучение потребительского спроса на информационную продукцию, эффективная товарная политика, новые стратегии продвижения информационной продукции и т.д. являются, на наш взгляд, необходимым условием успешного функционирования современных библиотек. Использование инструментов бенчмаркинга позволит осуществлять мониторинг всего лучшего в мире в области предоставления информационных услуг и адаптировать данные новинки к деятельности библиотек. Не освоив данные техники, библиотеки, рискуют быть вытесненными с информационного рынка [2, с.6].

Рост конкуренции на информационном рынке заставляет библиотеки заниматься мониторингом рыночной ситу-

Таб. 1. Иерархия воздействия продвижения

Ступени иерархии	Цели управления	Инструментарий реализации продвижения
Осознание ↓ Знание ↓ Благоприятное отношение ↓ Предпочтение ↓ Убеждение ↓ Потребление информационной услуги	 <p>Предоставление информации</p> <p>Создание благосклонного отношения</p> <p>Стимулирование и сохранение намерений</p>	<p>Реклама на различных носителях. Создание благоприятного общественного мнения. Презентации, обучение, тренинги.</p> <p>Реклама. Работа с читателем. Презентации, обучение, тренинги.</p> <p>Презентации, работа с читателем, устное информирование.</p>

[Гольдштейн Г.Я.; Катаев А.В. *Маркетинг: Учеб. пособие для магистрантов*. Таганрог: ТРТУ, 1999. с. 81.]

ации с целью укрепления рыночных позиций, занятия новых сегментов, а также внедрения новых способов представления информации.

Для перехода библиотек Р. Молдовы на новый качественный уровень, соответствующий целям и задачам информационного общества, должны быть решены также такие вопросы, как создание и наполнение электронных массивов информации; создание и поддержка централизованных информационных ресурсов совместного пользования; развитие взаимодействия между библиотеками и потребителями информационных ресурсов, с другими субъектами микросреды.

Считаем, что переосмысление основ библиотечной деятельности

должно базироваться на изучении специфики информационных потребностей пользователей, совершенствовании системы представления информации, способов ее доведения до потребителей, высоком уровне информационной культуры потребителей.

Маркетинговое мышление вносит в деятельность библиотек существенное отличие – это обращение к активной рыночной стратегии, ориентированной на создание спроса. Так, ранее библиотеки ориентировались, в основном, на уже существующий спрос, работа же по выявлению перспективных направлений деятельности библиотеки, выход на новые группы пользователей на основе анализа рыночной ситуации, не практиковался в деятельности библиотек [2, с. 64].

Таким образом, можно констатировать необходимость ребрендинга вузовских библиотек Р. Молдовы в сознании целевых сегментов. Стратегия продвижения, которая является частью общей стратегии вузовской библиотеки, должна опираться на хорошо продуманную систему маркетинговых коммуникаций организации. Библиотеки Молдовы, все чаще внедряют в свою деятельность инструментарий микса продвижения.

Важнейшими функциями продвижения являются: создание образа организации, предоставление информации о товарах или услугах, сохранение популярности товаров и услуг, изменение образа использования товара или услуги, создание энтузиазма среди участников сбыта, обратная связь с потребителями, благоприятная информация об организации [1, с. 79].

Целями продвижения являются стимулирование спроса и создание образа организации. Иерархия воздействия продвижения представлена в таблице 1.

Инструментарий продвижения, который может использовать вузовская библиотека, достаточно разнообразен. Различные виды рекламы (уведомляющая, напоминающая и т.п.) на разных носителях; мероприятия по стимулированию чтения; директ-маркетинг; организация мероприятий по укреплению связей с общественностью, повышению имиджа вузовских библиотек, работа с читателями (в бизнесе – личные продажи) и др.

Библиотеки должны перенимать у бизнеса навыки продвижения себя и своего продукта. Искусство комбинирования разнообразных инструментов продвижения библиотечных услуг: традиционных и инновационных и своевременное воздействие ими на пользователя повысит эффективность

библиотечного обслуживания и будет способствовать росту популярности библиотеки вуза. Библиотеки должны сформировать систему знаний о современной вузовской библиотеке и ее продуктах и услугах в головах потребителей информации. Пока эти знания, как правило, остаются отрывочными и разрозненными и не организованы в единую продуманную систему, которая транслируется потребителям в комплексе.

Продукты и услуги библиотек не будут пользоваться спросом, если информация о них будет отставать. Особенно это касается инновационных сервисов. Не составляет труда предлагать потребителям информацию, которую он привык потреблять. Больших усилий требует обучение потребителя потреблять услуги, которые он до этого не использовал. Данные услуги, как правило, требуют больших знаний и подготовленности потребителя – поэтому формирование спроса на такие услуги предполагает значительные усилия со стороны библиотекарей. Спецификой пользователей библиотеки вуза является ограниченность их временных ресурсов, информационные перегрузки, поэтому выбор инструментов продвижения требует тщательного анализа, виртуозных комбинаций инновационных маркетинговых инструментов [2, с. 166].

Необходимо предложить студентам и ученым не книги, журналы, базы данных, а пользу в виде нужного материала для их статей, необходимой информации, анализ которой поможет получить ученую степень и т.д. То есть, предлагать не источники информации, услуги, а предлагать полезность, путь к достижению целей.

Центральной идеей стратегий продвижения, направленных на потреби-

телей вузов, должна стать мысль о том, что в XXI веке, постиндустриальной эпохе, где главными ресурсами становятся информация и интеллектуальный капитал, успешным, востребованным и конкурентоспособным специалистом может стать лишь тот, кто владеет информацией, тот, кто умеет в минимальные сроки получать, анализировать и грамотно использовать качественную информацию [2, с. 167].

Обилие информационных источников, как правило, не повышает, а снижает использование каждого из них. Складывается ситуация определенного дефицита потребления относительно возможностей предложения. Если раньше для стимулирования спроса достаточно было простого декларирования о предоставляемых ценностях, то сейчас, в век информационных перегрузок, требуется тщательно продуманная система коммуникационного воздействия на каждую категорию потребителей. Стоимость материальных ценностей при использовании снижается, стоимость же информации при ее передаче увеличивается. Таким образом, информация обесценивается в случае ее неиспользования. Перед библиотекой ставится проблема формирования информационного мировоззрения, информационного стиля мышления потребителей.

Библиотеки, являясь субъектами информационного рынка, используют различные приемы для продвижения своих продуктов и услуг, среди которых наиболее доступными и популярными являются сайты библиотек, размещаемые в сети интернета, присутствие библиотек в социальных сетях и др.

Для того, чтобы донести информацию о новых возможностях вузовской библиотеки в современном мире, необходимо использовать совокупность

способов формирования спроса и стимулирования сбыта библиотечных товаров и услуг, как в рамках вуза, так и на информационном рынке Молдовы, ближнего и дальнего зарубежья.

Так, например, основными инструментами продвижения продукции и услуг Научной Библиотеки ASEM должны стать в рамках вуза:

- презентации новых услуг на кафедрах вуза;
- институциональный репозиторий IREK;
- «Zile de informare» – мероприятия, знакомящие с новинками, поступившими в фонды библиотеки, другими информационными ресурсами;
- информирование кафедр с использованием возможностей электронной почты;
- сайт библиотеки ASEM, наличие обратной связи;
- экскурсии по библиотеке для студентов-первокурсников и других категорий пользователей;
- в периодическом издании ASEM *Curierul economic* создание рубрики *Наша библиотека*, которая будет знакомить с новыми сервисами библиотеки, и предлагать другую полезную информацию;
- реклама библиотеки на дисплеях всех корпусов вуза;
- реклама библиотеки на TV ASEM [2, с. 168].

Как субъект информационного рынка Научная Библиотека ASEM, лидер в стране по предоставлению экономической информации, может использовать следующие инструменты:

- сайт библиотеки ASEM;
- реклама библиотеки ASEM и ее услуг на последней странице изданий типографии Молдавской Экономической Академии;

- интитуциональный репозиторий IREK;
- ознакомительные экскурсии по библиотеке ASEM;
- организация и участие библиотеки в национальных и международных библиотечных форумах;
- организация и участие библиотеки в национальных и международных форумах Мирового Банка, Европейской Комиссии, депозитарием которых является библиотека ASEM;
- организация семинаров и круглых столов по отдельным аспектам библиотечной деятельности, таким как копирайт, Свободный Доступ, маркетинг и менеджмент библиотек и др.;
- участие библиотеки на книжных выставках, ярмарках и др. мероприятиях;
- помещение информации о Научной Библиотеке ASEM в СМИ;
- участие Научной Библиотеки ASEM в национальном консорциуме REM и в Международном библиотечном консорциуме IEFL;
- присутствие Научной Библиотеки ASEM в интернете: блогах, социальных сетях, профессиональных форумах и др.;
- участие в национальных и международных проектах [2, с. 168].

Назрела необходимость создания фирменного стиля для укрепления имиджа Научной Библиотеки ASEM. Библиотекари, занимающиеся продвижением библиотеки и ее услуг должны:

- правильно выбирать акции продвижения для разных сегментов пользователей. Важно также, работая над повышением студенческой лояльности, сфокусироваться на данной аудитории и не пытаться создать рекламное

сообщение для всех. Персонализированное сообщение значительно эффективнее общего рекламного сообщения;

- грамотно подходить к созданию и расположению наружных и внутренних рекламных носителей, созданию рекламных текстов;
- уделять больше внимания мерчандайзингу – искусству представления, расположения информации с учетом особенностей человеческого восприятия;
- творчески подходить к продвижению услуг библиотеки, изыскивая новые способы привлечения и удержания пользователей библиотеки;
- разработать программы лояльности для разных групп пользователей.

Вузовские библиотеки ориентированы, в основном, на формирование фондов, соответствующих профессиональной специфике вуза, меньше уделяя внимание созданию всесторонне развитой личности. Это чаще связано со сложным материальным положением библиотек, которым приходится максимально оптимизировать комплектование. Важно возродить культурную и воспитательную составляющие деятельности вузовских библиотек, но сделать это в новом формате с учетом потребностей современных пользователей.

Ребрендинг предполагает, в первую очередь, изменение подхода со стороны библиотечного персонала к современному библиотечному обслуживанию, требует новых знаний и навыков со стороны библиотекарей и их желания и способности осуществлять перемены. Как никогда актуален сегодня для библиотекарей слоган «меняйся или умри».

Таким образом, ребрендинг вузовских библиотек Р. Молдовы, изменение имиджа и уточнение новой роли, требуют значительных усилий как со стороны топ-менеджмента библиотек и руководства вузов, так и со стороны рядовых библиотекарей с привлечением к сотрудничеству преподавательского состава.

Обновленная вузовская библиотека станет актуальной, созвучной молодому поколению, новому веку и новым задачам, укрепит свои позиции и роль в образовательной системе вуза и страны.

Библиография

1. Гольдштейн, Г.Я.; Катаев, А.В. *Маркетинг: Учеб. пособие для магистрантов*. Таганрог: ТРТУ, 1999. 107 с. ISBN 978-5-8353-0561-2.
2. Райлян, Елена; Савчук, Оксана. *Инновационная маркетинговая стратегия в деятельности научной библиотеки*. Кишинэу: ASEM, 2015. 217 с. ISBN 978-9975-75-722-8.
3. Росситер, Дж. Р. *Реклама и продвижение товаров*. СПб: Питер, 2001. 656 с. ISBN 5-8046-0115-6.

„DRUMURILE BASARABENE” ALE LUI MIHAIL SADOVEANU ÎN ANII DE REGIM SOVIETIC

(Aspecte ale receptării editoriale a creației maestrului)*

Vlad POHILĂ

Abstract

The author investigates the publication of various works by M. Sadoveanu between 1921 and 2005 in Chișinău. In special are described the editions in Cyrillic, printed in 1951-1989 - 15 books from the total of 33 works of Sadoveanu editing in the mentioned period. Is highlighting the interest of Sadoveanu for the evolution of language, literature and Romanian culture in Soviet Bessarabia.

Keywords: *historical novel, psychological novel, story, reprinting, notes and comments (in a book), foreword, afterword.*

***

Se împlinesc, la începutul lunii noiembrie 2015, 135 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu – un nume cu larg răsădit în literatura noastră, autor a peste 100 de

volume: romane, povestiri, nuvele, eseuri, note de călătorie, poezii etc. Calificativele gen *Ștefan cel Mare al literaturii române* sau *Ceahlăul prozei românești* nu i-au fost atribuite din pasiunea unor critici literari pentru metafore, ci avându-se în vedere, fără doar și poate, și acest aspect: aria preocupărilor de creație ale lui Sadoveanu a acoperit în bună parte Moldova istorică, între granițele pe care le-a întărit și le-a apărat slăvitul voievod, iar în multe cazuri – și în epoci asimilate sau tangențiale memorabilei domnii a lui Ștefan cel Mare.

Însă nu numai de Moldova veche s-a interesat Mihail Sadoveanu și nu numai acea parte a Principatului Moldovei ce se unise în 1859 cu Muntenia, punând astfel temelii României moderne. Să ne amintim, bunăoară, de *Neamul Șoimăreștilor*, roman a cărui acțiune se desfășoară la cam un secol și jumătate după moartea lui Ște-

* Varianta inițială a prezentului articol a fost redactată la începutul toamnei lui 2005.

fan cel Mare, în codrii Orheiului, în luncile din jurul Lăpușnei... Ca și mulți alți reductibili intelectuali români, M. Sadoveanu nu a putut accepta ruperea de la trupul țării, în 1812, a Moldovei de Est, numită sub stăpânirea rusă Basarabia.

Nu știm exact de „preocupările basarabene” ale lui Sadoveanu la 1906, de exemplu, când Nicolae Iorga nu scria altfel decât *Basarabia noastră*, chiar dacă această palmă de pământ românesc era încorporată, se părea, pentru vecie, Imperiului Rus. Iată însă că la numai doi ani după Marea Unire din 1918, la Chișinău apare o cărțuie intitulată *Povestiri pentru moldoveni*, alcătuită de marele prozator român special pentru basarabeni, evident, în scopuri de culturalizare, dar și de apropiere a basarabenilor înstrăinați, un secol și ceva, de matca spirituală românească. În România întregită M. Sadoveanu a vizitat de mai multe ori plaiurile noastre, scriind note de drum deosebit de călduroase (în primul rând, *Drumuri basarabene*).

Prozatorul și traducătorul basarabean Alexandru Cosmescu (1922-1989), care a avut norocul de a sta de vorbă cu M. Sadoveanu, relatează, parțial în eseu *Întâlnire cu Maistrul*, din cartea *Maistri și învățăcei* (Chișinău, 1979), dar mai ales prin viu grai, în discuții particulare, că, în anii de regim comunist, Maistrul s-a interesat de destinul literelor și al limbii române în Basarabia. Încă la începutul anilor '50 ai secolului XX, prin intermediul unor intelectuali evrei cu școală românească, stabiliți cu traiul la Moscova, Sadoveanu i-a îndemnat, de mai multe ori, pe poeții de la Chișinău să nu se limiteze la nivelul lingvistic și estetic al unor poeți români considerați aici „de ai noștri” – Al. Donici sau C. Stamati –, ci să se orienteze spre niște modele superioare, aidoma celor oferite de Eminescu, Coșbuc, Macedonski, Goga ș.a. M. Sadoveanu a sprijinit îmbunătățirea (de fapt, „detransnistriizarea”, respectiv, românizarea) nor-

melor ortografice și ortoepice la Chișinău, în 1956-1957, a salutat apariția gazetei *Cultura Moldovei* (*Literatura și arta* de astăzi) și amenajarea Aleii Clasicilor în Grădina Publică Centrală a capitalei basarabene. Se spune că apelând la autoritatea talentatului scriitor Ilya Ehrenburg, pe care-l cunoștea de la un congres al militanților pentru pace, și care avea trecere la Kremlin, M. Sadoveanu a contribuit la lansarea primelor schimburi culturale pe linia București – Iași – Chișinău: turnee ale unor trupe de teatru și ale unor cântăreți, expoziții de artă plastică ș.a., inclusiv vânzarea de cărți românești la Chișinău, Bălți, Orhei, Soroca...

Însă chiar și fără aceste incontestabile merite – de care publicul larg a aflat recent – Mihail Sadoveanu a fost mereu deosebit de apropiat sufletului basarabean. Articolul de față se dorește a fi o dovadă în plus a acestui atașament al nostru. Iar concomitent, un omagiu celui care ne-a oferit un model de excepțională valoare: **fiind sută la sută moldovean, a fost, în același timp, un român sută la sută.**

***

Am găsit de cuviință să începem acest articol cu o precizare ce ar părea unora cam stranie sau chiar amuzantă. Însă ea, precizarea, este absolut necesară pentru cititorii / beneficiarii mai tineri din Republica Moldova și, în egală măsură, pentru frații noștri din Țară – evident, cei receptivi la acest aspect – al dramei etnospirituale a basarabenilor din dreapta Prutului. Primii, adică tinerii de la noi – în virtutea vârstei, iar ceilalți – datorită greu estimabilului noroc de a fi români... în țara ta, nu au cum înțelege unele absurdități prin care a trecut Basarabia și Nordul Bucovinei, reocupate de ruși (deja comuniști, deja din imperiul numit URSS), în iunie 1940.

Ideologiile de la Moscova știau că basarabeni și nord-bucovinenii nu au dus-o în România Mare chiar așa de rău, cum se

opintea să prezinte lucrurile propaganda bolșevică, kominternistă, și atunci au decis să ștergă din memoria populației dintre Nistru și Prut orice amintire plăcută. Nu altfel decât prin *denigrarea a tot ce e românesc și prin interzicerea valorilor românești*. Prima victimă, în acest sens, a fost alfabetul latin, interzis oficial în Basarabia sovietizată în iarna lui 1941 și înlocuit cu cel rus. Această schimbare a fost fatală pentru limba română – a doua mare victimă –, care, în același prim an de ocupație bolșevică, a prins a fi substituită, în presă și în școli, cu un jargon ruso-român, condimentat cu unele elemente de grai moldovenesc din Transnistria. Imediat după cel de-al Doilea Război Mondial a fost sacrificată, pusă la index, și cea mai mare parte a scriitorilor români, fiind interzisă editarea, difuzarea și orice altă formă de promovare a operelor, cărților lor.

Până la urmă însă, pe la începutul anilor '50 ai secolului XX, s-a înțeles că în RSS Moldovenească nu pot crește decât generații de imbecili, dacă vor învăța, ca „modele de literatură”, niște ridicole compuneri scrise de o duzină de grafomani cunoscuți numai de ei înșiși (Ivan Ceban, Ion Canna, Iacob Cutcoviețchi sau Lev Barschi). Și atunci s-a decis să se ia – pentru studiere în școli – câte ceva și din literatura română. Dar să se ia dozat, „bine cântărit”. În acest scop, potrivit unei logici a stării de spirit din acele timpuri, au fost declarați ca „scriitori moldoveni” aproape toți reprezentanții literaturii române născuți în Moldova istorică și care au activat până la „mica unire”, din 24 ianuarie 1859, sau scurt timp după acest eveniment. Astfel, au fost acceptați (pentru editare / difuzare, pentru studiu, pentru alte forme de valorificare) marii cronicari moldovenii Gr. Ureche, M. Costin, N. Costin, Ion Neculce; cărturarii Spătarul N. Milescu, D. Cantemir (aceștia având și „avantajul” de a fi trăit și activat un timp în Rusia)... Însă, ciudat au

fost acceptați și Gh. Asachi (întemeietorul primului ziar „moldovenesc”, numit, știm bine... *Albina românească* (!), Vasile Alecsandri (cel care a spus: „Românul e născut poet...”), C. Negruzzi (autorul nuvelei *Cum am învățat românește*), Mihai Eminescu („Suntem români și punctum!...”), Ion Creangă (care, în *Amintiri din copilărie*, povestește cum se căzneau colegii săi de școală să răspundă la întrebarea „Ce este gramatica românească?”) etc.

Firește, au fost îmbrățișați imediat și cam toți scriitorii români născuți în Basarabia: C. Stamati, Al. Donici, Al. Russo, B.P. Hasdeu... „uitându-se”, pentru moment, că A. Russo scrisese tulburătorul poem *Cântarea României*, că volumul de sinteză al lui C. Stamati se intitula, totuși, *Muza românească*; și că Al. Donici, B.P. Hasdeu, V. Crătescu, Z. Ralli-Arbore, C. Stere ș.a. plecaseră din Rusia, în dreapta Prutului, nu pentru că ar fi huzurit, din punctul de vedere al spiritului... Dar ce mai tura-vura?! Memoria ocupanților sovietici și a acoliților lor avea grave „carențe”: *Cazania* lui Varlaam era citată în manuale, studii etc. numai așa, fără cealaltă parte a titlului ei: *Carte românească de învățătură*; la fel se proceda și cu *Pravila* lui Vasile Lupu, altă *Carte românească de învățătură*, și aceasta din secolul XVII; ziarul *Albina românească* sau revista *Alăuta românească* figurau în textele tipărite la Chișinău, în anii '60-'80 ai secolului trecut, XX, cu substantivul doar, urmat de trei puncte (*Albina...*, *Alăuta...*)!

Conform acestei scheme, nu puteau fi editați / studiați în RSSM – ca nefiind moldoveni, ci români! („pursânge”) – mari clasici ca I. Slavici (amicul lui M. Eminescu!), T. Maiorescu sau I.L. Caragiale (și aceștia din anturajul lui M. Eminescu), G. Coșbuc... și, desigur, oricare alt literat din România contemporană. Nici măcar fiul lui C. Negruzzi – junimistul Iacob Negruzzi – nu a fost acceptat! Deși de *Junimea* sau de

Convorbiri literare se amintea în manualele școlare de la Chișinău: pentru a-l „deplânge” pe cel ce scrisese *Împărat și proletar* și pentru a-l critica pe „burghezul” Titu Maiorescu, cel obsedat de „arta pură”, de „arta pentru artă”, adversar înrăit al realismului critic promovat, cu multă înțelepciune, de C. Dobrogeanu-Gherea...

Ei bine, pe acest fundal, după marii noștri clasici Alecsandri, Creangă, Eminescu, tocmai Mihail Sadoveanu (5 noiembrie 1880 – 19 octombrie 1961) a fost, la Chișinău, scriitorul român contemporan cel mai mult, cel mai des editat.

* * *

Am stăruit să consultăm *de visu* toate edițiile basarabene cu scrierile lui M. Sadoveanu. Astfel, am putut răsfoi / consulta, în fondurile Bibliotecii Naționale de la Chișinău, câteva zeci de volume de-ale Maestrului. Profitând de ocazie, îi mulțumim și pe această cale dnei Raisa Melnic, șefă a Secției programe culturale la Biblioteca Națională, pentru amabilitatea cu care ne-a ajutat la realizarea dorinței noastre de a vedea / a consulta „Sadoveniana de la Chișinău”, inclusiv unele volume devenite de mult rarități bibliografice.

Intenția inițială era să trecem în revistă lucrările lui M. Sadoveanu tipărite cu litere chirilice; găsisem, în acest scop, și un titlu ilar: *Sadoveanu, ca Conachi...* – cumva pe potrivă dominației anoste, la noi, a acelor „buchi gheboase și încornorate”, cum i se păreau și lui C. Negruzzi semnele alfabetului slavon. Aceste planuri au fost însă zădărnice de o frumoasă surpriză: prima carte de Sadoveanu, în Basarabia, s-a tipărit cu mult înainte de venirea, în forță, a tancurilor sovietice! Și era imprimată acea carte, firește, cu literele noastre, latine. Iată și descrierea ei bibliografică:

[1] Mihail Sadoveanu. *Chișinău și Soroca*. – Chișinău: Editura Societății „Glasul Țării”, 1921. – 133 p.

Cum despre alte cărți de Sadoveanu apărute în Basarabia în perioada interbelică nu avem cunoștință, trecem numai de câțiva ani de după cel de-al Doilea Război Mondial. Prima prezență a lui M. Sadoveanu la Chișinău datează imediat după moartea lui Stalin... Și totuși, nu e o carte cu care se mândrea maestrul, ci... poate ați ghicit?

[2] *Mitrea Cocor*. – Editura de Stat a Moldovei, 1954. – 149 p. [Tiraj: 15 000 ex.].

Pe reversul foii de titlu e scris, cu litere ruse: **Din limba română**, iar ceva mai jos sunt indicate – cu litere latine – același titlu: *Mitrea Cocor*, și editorul: *Editura Uniunii Scriitorilor din R.P.R.*, [S.a.]. La sfârșitul cărții găsim un glosar, mai curând întocmit de editorii chișinăuieni. Bănuiala ni se întemeiază pe următorul fapt: deopotrivă cu unele regionalisme, istorisme și neologisme (*bărăgan, piftie, gorgan, raia, delii, viitură, tertipur...*), sunt explicați și termenii militari, adică nici nu sunt lămuriiți, ci se dau, cu certitudine în scopuri de propagare, echivalentele rusești, după schema: *regiment* – polc, *colonel* – polcovnic, *fruntaș* – efreitor etc.

Un an mai târziu vede lumina tiparului:

[3] *Nicoară Potcoavă: povestire istorică*. – Editura de Stat a Moldovei, 1955. – 442 p. [15 000 ex.]. Și aici, pe reversul foii de titlu, e specificat cu litere rusești: **Din românește**, după care e scrisă – cu totul românește! – denumirea sursei după care s-a făcut transliterarea în grafie rusă: *București: Editura Tineretului*, 1952. Și aici e inserat un *Glosar* (p. 417-439), în care însă, conform unei precizări a editurii de la Chișinău, se prezintă „înțelesul dat de autor unor cuvinte”.

Peste încă un an, apar la Chișinău două cărți de Sadoveanu:

[4] *Povestiri*. – Editura de Stat a Moldovei, 1956. – 135 p. – (Colecția „Cartea pentru toți”) [25 000 ex.] și [5] *Venea o moară pe Siret: roman*. – Editura Pedagogică de Stat a RSSM „Școala sovietică”, 1956. – 275 p. [10 000 ex.]

M. Sadoveanu era la curent cu aceste apariții editoriale de la Chișinău; după toate aparențele, le și văzuse. Și dacă „Glosarul” de la *Mitrea Cocor* a provocat o reacție mai curând de manieră caragialescă („...De, să avem și noi *polcovnicii* noștri!... ”), apoi „valoroselile precizări” de pe reversul foii de titlu („[traducere] din limba română / din românește”) l-au mâniat, nu șagă, pe Maestru, făcându-l să exclame ceva în genul: „la auzi, tu, ticăloșii! Să mă traducă *pi mini*, din limba *me*, pe limba *me!*” Despre această reacție a lui M. Sadoveanu povestea nu o dată – și nu numai mie – prozatorul și traducătorul Al. Cosmescu, ce-i drept, fără a preciza prima sursă.

În 1957 se tipărește o cărțuie pentru copii [6] – povestea *Ianoș Năzdrăvanul*. Cartea nu a putut fi depistată decât în fișierul general al Bibliotecii Naționale, însă subsemnatul ține bine minte cum arată, chiar și ilustrațiile mi s-au întipărit în memorie, aceasta fiind una din primele lecturi din copilăria mea. E de presupus că avea acea cărticică un tiraj de cel puțin 20 000 ex.

În anul următor apare [7] *Neamul Șoimăreștilor: roman*. – Editura Pedagogică de Stat a RSSM „Școala sovietică”, 1958. – 207 p. [7000 ex.].

După o pauză destul de mare, M. Sadoveanu revine în atenția editorilor din Chișinău prin aceeași carte:

[8] *Neamul Șoimăreștilor: roman*: Editura „Lumina”, 1966. – 196 p. – (Col. „Biblioteca școlară”) [18 000 ex.].

Și tot atunci, la Chișinău, apare în premieră încă o capodoperă sadoveniană, de altfel, bine cunoscută și mult îndrăgită și aici, în spațiul românesc dintre Prut și Nistru, fie grație unor ediții interbelice, care se mai păstrasera prin casele basarabenilor, fie datorită înscenărilor de la teatrul radiofonic, de la Radio București sau Radio Iași:

[9] *Baltagul: roman*. – Editura Cartea Moldovenească, 1966. – 108 p. [18 000 ex.].

În același an, se tipăresc la noi [10] *Povestirile unui vânător* de Ivan Turgheniev, în splendida adaptare a lui Sadoveanu, făcută încă în tinerețe. Cine căuta dovezi ale unității de limbă vorbită în Basarabia sovietizată și în restul României, iată că își putea îmbogăți colecția cu încă un argument irefutabil, probă oferită chiar de autoritățile de ocupație!

Mai trec trei ani și se tipărește cartea:

[11] *În pădurea Petrișorului*: povestiri. – Editura „Lumina”, 1969. – 144 p. – (Col. „Biblioteca școlară”, 18) [15 000 ex.]. Printre alte proze scurte, în genere cam plate, „modele de realism critic și socialist”, cu substrat social obligatoriu, cu elemente ale „luptei de clasă”, în culegere nimerise și o povestire „nepermis de naturalistă”, ca *Păcat boieresc...* Și acest volumaș are un miniglosar, iar pe coperta-spate putem vedea chipul măreț, leonin, al Maestrului. Dar ce stă scris sub acest portret?! – să citești și să te crucești, nu alta! Cităm și noi, să știe și alții cum se pot face perversiunile și în sfera frumosului: „În scrisul lui Sadoveanu este expusă o învățătură democrată statornică, absorbită în imagini și ficțiuni, transpusă, așa cum cere estetica sovietică, de la starea discursivă a lozinței, la concretețea specifică a creației.” Este incredibil și că autorul acestor ineptii nu este vreun „politruc literar” moldovean, eventual din Transnistria, ci un nume de glorie al istoriei, criticii literar-estetice și în genere al literaturii române din sec. XX, G. Călinescu... Contează mai mult însă, credem, aici, mașinăria diabolică a bolșevicilor, care știau la fel de bine și să păteze reputația unor mari literați, și să tâmpească mințile unor inocenți „pionieri sovietici”.

În 1980 apare o nouă ediție a romanului istoric:

[12] *Nicoară Potcoavă*. Ed. a 2-a. – Editura „Literatura Artistică”, 1980. – 412 p. [20 000 ex.]. Cartea conține un glosar, în-tocmit în cunoștință de cauză de către dna

dr. Tatiana Ciolac, și o prefață semnată de un distins cercetător, un fin cunoscător al istoriei și literaturii românilor, prof. dr. Eugen Russev. Luați aminte însă ce an era... (1980, „brejnevism în floare”) și atunci devine clar cum s-a putut ca să fie formulată astfel, în titlul prefetei, „chintesența” acestui roman al lui Sadoveanu, numit inițial *Șoimii*: „Frăție de arme moldo-zaporojană în chipuri și imagini artistice”.

Au mai trecut alți nouă ani până să reapară la orizontul basarabenilor M. Sadoveanu, după cum ne putem da seama, cu niște reeditări:

[13] *Nicoară Potcoavă. Baltașul: romane*. – Editura „Lumina”, 1989. – 488 p. – (Col. „Biblioteca școlară”). [20 000 ex.].

* * *

Aici ar trebui să se încheie și lista noastră de scrieri sadoveniene, tipărite la Chișinău cu litere chirilice. Am comite însă o nedreptate – și față de Sadoveanu, și față de basarabeni! – dacă ne-am oprit aici. Vorba e că atunci când, grație perestroikăi lui Gorbaciov, „totul a devenit mai puțin”, și editurile din Chișinău s-au întors mai mult cu fața spre cărțile Maestrului. Astfel, în anul de grație 1989, când s-a revenit la alfabetul latin, iar limba română a devenit prin lege limbă oficială în RSS Moldovenească, editorii noștri au pus la dispoziția cititorilor basarabeni trei volume de M. Sadoveanu (de acu încolo – exclusiv cu litere latine!):

[14] *Nada Florilor*. – Editura „Literatura Artistică”, 1989. – 128 p.: il. [40 000 ex.]. Cartea are o prefață de Profira Sadoveanu, la sfârșit este inserat facsimilul unei scrisori trimise „din Folticeni, 21 octombrie 1890”, iar ilustrațiile – deosebit de sugesive – aparțin pictorului basarabean Ion Coman;

[15] *Frații Jderi: roman istoric*. – Editura „Literatura Artistică”, 1989. – 724 p. – (Col. „Mari prozatori ai sec. XX”) [25 000 ex.].

Volumul se deschide cu o prefață amplă, semnată de Vl. Beșleagă și care se intitulează prea puțin inspirat pentru pana celui care o scrisese (în anul de grație 1989, totuși!): „*Frații Jderi*», o *epopee a moldovenilor*...” (p. 5-10);

[16] *Viața lui Ștefan cel Mare*. – Editura „Cartea Moldovenească”, 1989. – 192 p. – (Col. „Columna”) [100 000 ex.].

Dacă cineva și-a oprit privirile și la cifra ce arată tirajul acestei cărți, rugăm să ne creadă că nu a greșit: una sută mii exemplare! Asemenea tiraje, în „Moldova sovietică”, nu aveau (cel puțin, la prima tranșă!) nici operele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, nici „memoriile” lui Brejnev sau discursurile pro-perestroika ale lui Gorbaciov...

În anul 1992 apare volumul [17] *Drumuri basarabene*. Ed. îngrijită și prefațată de I. Oprișan. – Editura „Saeculum”; Editura „Știința”. – 93 p. [9 000 ex.].

Avem a face cu o experiență în premieră de coeditare Chișinău-București. Și mai curios ni se pare faptul că tiparul acestei cărți a fost executat la... Tiraspol! Ciudățenia s-a întâmplat în chiar anul conflictului declanșat de separatiștii transnistreni, ajutați de Rusia... la numai trei ani de când orașele transnistrene vuiău isteric împotriva limbii române și, evident, a alfabetului latin!... Cu adevărat, mare e grădina... businessului!

În anul următor, Editura Uniunii Scriitorilor din Moldova (EUS, cu regret – efemeră, ca și alte lucruri pur scriitoricești) și-a amintit, concomitent, și de Sadoveanu și de copiii basarabeni, scoțând de sub tipar

[18] *Aventurile șahului*. – EUS, 1993. – 112 p.: il. [50 000 ex.].

Alte două edituri din Chișinău au apelat și ele la moștenirea sadoveniană, după cum urmează:

[19] *Neamul Șoimăreștilor*. – Editura Enciclopedică „Gheorghe Asachi”, 1993. – 208 p. [50 000 ex.];

[20] *Nunta domniței Ruxanda. Zodia Cancerului sau vremea Ducăi-Vodă.* – Editura „Hyperion”, 1993. – 384 p. [50 000 ex.].

Tot atunci, Editura „Știința” a lansat un proiect cu totul unic prin grandoarea sa: *Opere alese* de Mihail Sadoveanu, în 22 de volume, ediție critică de Cornel Simionescu (antologie, text ales și stabilit, note, comentarii și glosar), cu un studiu introductiv de Constantin Ciopraga. Astfel, această editură iniția colecția *Moștenire*, în care se preconiza să apară, în condiții similare, creația celor mai mari scriitori români. Astfel, au început să fie editate la Chișinău, unul după altul, volume impozante, cu chipul măreț al lui Sadoveanu pe copertă:

[21] *Opere alese*. Vol. 1. – Editura „Știința”, 1993. – 575 p. – (Col. „Moștenire”). [15 000 ex.]. Cartea include începuturile literare ale lui Sadoveanu (proză scurtă, poezii, eseuri); au fost inserate și unele traduceri, inclusiv *Povestirile vânătoarești* ale lui Ivan Turgheniev, în versiunea lui Sadoveanu, cu nimic mai puțin frumoase decât în original! și care, așa cum am menționat ceva mai sus, fuseseră tipărite încă o dată la Chișinău, prin anii '70 – exact aceiași text, numai că în grafie rusă.

[22] *Opere alese*. Vol. 2. – Editura „Știința”, 1993. – 640 p. – (Col. „Moștenire”). [15 000 ex.]. Aici sunt inserate cărțile din „Anul Sadoveanu”, 1904 (*Povestiri, Șoimii, Dureri înăbușite, Crâșma lui moș Precu*), plus *Povestiri de război și Comoara Dorobanților*.

[23] *Opere alese*. Vol. 3. – Editura „Știința”; Editura Fundației Culturale Române, 1996. – 527 p. – (Col. „Moștenire”). [10 000 ex.]. Tomul include lucrările scrise în anii 1905-1906 (*Floare ofilită, Amintirile căprului Gheorghită, Povestiri de sărbători* etc.), cărora li se alătură un roman nepublicat anterior, *Mariana Vidrașcu*.

[24] *Opere alese*. Vol. 4. – Editura „Știința”; Editura Fundației Culturale Române, 1997. – 624 p. – (Col. „Moștenire”). [Tiraj neindicat; probabil, 10 000 ex.]. În acest

volum au fost adunate cărțile lui Sadoveanu tipărite în 1907 (*La noi la Vișoara, Vremuri de bejenie, Însemnările lui Neculai Manea*) și în 1908 (*O istorie de demult, Dudaia Margareta, Oameni și locuri*).

Cu regret, nu i-a fost dat să se realizeze acestui proiect editorial de excepție. Și nu mai poate fi dată vina nici pe uneltirile unor forțe oculte, nici pe criza de bune intenții... ci numai pe... grimasele economiei de piață „în stil basarabean”, poate chiar „în stil general-românesc”, dacă nu – „general post-comunist”.

Două cărți de M. Sadoveanu a tipărit în 1996 Editura „Litera”:

[25] *Baltagul* și [26] *Țara de dincolo de negură*, ambele în colecția de largă popularitate *Biblioteca școlarului*, într-o excelentă prezentare grafică asigurată de maestrul Isai Cârmu.

În anul 1997, la o editură obscură din Chișinău, a văzut lumina tiparului o scriere pentru copii:

[27] *Trei povestiri minunate.* – Editura „Iulian”. – 1997. – [fără paginare, fără indicarea tirajului]. Cartea este remarcabilă și prin ilustrațiile executate de pictorul Vasile Movileanu.

În 2003 „Litera” pune la dispoziția cititorilor (în aceeași colecție – *Biblioteca școlarului* –, dar într-o nouă formulă grafică) patru volume de Sadoveanu:

[28] *Frații Jderi*, [29] *Neamul Șoimăreștilor*, [30] *Țara de dincolo de negură*, [31] *Baltagul. Hanul Ancuței*. Ca și celelalte cărți ale Editurii „Litera”, și volumele cu scrieri de Sadoveanu au *Tabel cronologic* (al vieții și activității scriitorului) și câte un mănunchi de *Aprecieri critice*.

Ultimele (deocamdată) tipărituri din opera lui Sadoveanu, în Basarabia, poartă simbolul Editurii „Prut Internațional”:

[32] *Viața lui Ștefan cel Mare* (2004), [33] *Baltagul* (2005). Ambele cărți au o execuție poligrafică impecabilă și completează colecția *Biblioteca pentru toți copiii*.

* * *

Cam astfel arată „prezența editorială”, receptarea operei lui Mihail Sadoveanu de către editurile din Chișinău, în sec. XX și la acest început de veac nou.

Ar mai fi de menționat că în Basarabia sub regim sovietic M. Sadoveanu a fost prezent (cu *Mitrea Cocor...* parcă se putea altfel?) și în manualul de *Literatură moldovenească* pentru cl. a X-a a școlii medii de cultură generală (cam un deceniu, în anii '60-'70 ai sec. XX). Dar figură scriitorul nostru printre străini, la compartimentul *Literatura țărilor socialiste frățești*, alături de poetul proletar Nikola Vapțarov (Bulgaria), publicistul Julius Fučík (Ceho-Slovacia) și prozatoarea Anna Seghers (RD Germană). Până la urmă, prin 1972, Sadoveanu a fost scos din manualele școlare basarabene (ceialți reprezentanți ai literaturilor frățești rămânând să fie „profund studiați” în continuare...), și încă nu se știe dacă era mai bine să persiste... cu *Mitrea Cocor*.

Însă nu e vorba atât de această proză sadoveniană cu, poate, cel mai mare ghinion. Problema e că eliminarea a avut loc într-o epocă de exacerbare a liniei românofobe în RSSM, când manualele de „literatură moldovenească clasică” au fost substanțial „rărite”, „subțiate”, scoțându-se din atenția elevilor cam toate textele (poezii, poeme, proze, scrieri dramatice, referințe critice...) în care figurau însuși cuvântul **român** și derivatele acestuia... Astfel, *Plugul blestemat* al lui V. Alecsandri a fost sacrificat numai pentru că acolo apare în final îndurerata, revoltata și „*falnica româncă*”; au fost scoase toate poeziile din ciclul *Ostașii noștri* (doar *Sergentul* ce se întorcea de la Plevna purta la piept „...și *Crucea Sfântul Gheorghe*”, primită de la țarul rus, dar, vai! – „și-a României Stea”!); „s-au evaporat” și mustoasele, înțeleptele povestiri ale lui Ion Creangă despre Moș Ion Roată și Cuza Vodă și Unirea (care, de altfel, fusese – încă! – subiectul salvator al subsemnatului la

examenul de admitere la facultate, la Universitatea din Chișinău, în 1970!) etc.

Cine dorește alte amănunte despre receptarea editorială a lui Sadoveanu (poate mai potrivit ar fi: „aventura Sadoveanu”) la Chișinău, le poate găsi chiar în acest text. Făcând, bunăoară, totalul de ediții sadoveniene: în fața fiecărui titlu amintit aici este dat, între paranteze pătrate, cu aldine, un număr de ordine. Va avea surpriza să obțină o cifră pe care unii o consideră magică, dacă nu sacră: **33**, exact de câți ani pământești a avut parte Mântuitorul nostru... Sau, cine vrea, poate să afle tirajul total al cărților lui Sadoveanu, la Chișinău, adunând cifrele, date la fel între paranteze pătrate, la sfârșitul descrierii bibliografice a fiecărei tipărituri. S-ar putea să devină acel curios, pe dată... un milionar! Ce-i drept, de vreo zece ani tirajul cărților a devenit secret comercial și, de cele mai multe ori, nu se mai indică...

În loc de post-scriptum

Revăzând acest text, scris cu un deceniu în urmă, m-am gândit că nu ar fi rău să trec în revistă și cărțile de Mihail Sadoveanu, editate la Chișinău în acest răstimp. La o studiere fugară a catalogului / fișierului Bibliotecii Naționale a R. Moldova, am putut constata că după 2005, opera lui M. Sadoveanu nu a mai fost publicată, cu excepția câtorva ediții „pirateresti”, în care nu se indică nici locul, nici anul editării, nici alte date indispensabile pentru legitimizarea cărții. Motivul acestei „tăceri editoriale sadoveniene” la Chișinău rezidă, în primul rând, în „embargoul” impus de succesorii Maestrului, mai exact – de persoanele care dețin drepturile de editare a oricărei opere sadoveniene și care succesori, dacă e să dai crezare editorilor noștri, revendică sume exagerate pentru reeditări.

Problema poate să mire doar pe cei care nu au o idee cât de cât clară despre ce înseamnă drepturi de autor și respectarea

riguroasă a acestora. Chișinăul editorial a fost „zguduit”, nu o singură dată, de litigiile cu acest subiect, unul dintre cele mai răsunătoare fiind provocat, cu vreo opt ani în urmă, de către succesorii, cu drepturi de autor, ai celui care a scris „Moromeții”, „Delirul”, „Cel mai iubit dintre pământeni” etc. Cu totul recent, la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău, a fost suspendat un spectacol cu priză excepțională la public: „Zăpezile de altădată”, de Dumitru Solomon (1932-2003). Zece ani au jucat această piesă dramatică, cu sările Naționalului basarabean mereu pline, îndrăgiții actori, Artiștii Poporului Nine-la Caranfil și Nicolae Darie, și când acolo... „Sau ne plătiți conform uzanțelor, sau scoateți spectacolul din repertoriu” – așa a fost cerința moștenitorilor drepturilor de autor ale lui D. Solomon.

Desigur, *dura lex, sed lex* – oricât de greu acceptabilă, legea trebuie respectată. Însă, tocmai în acest domeniu – al valorificării și promovării unor creații artistice – ar fi necesară mai multă flexibilitate, credem noi. Excepțiile, se spune, nu fac decât să întărească regula și ar fi minunat dacă pentru necăjiții de basarabeni, măcar, s-ar face, dinspre deținătorii de drepturi de autor din Țară, anumite derogări, excepții, abateri. Am în vedere, în primul rând, dreptul de a edita / reedita scrieri de

Mihail Sadoveanu. Posibil că cineva se și căpătuiește pe seama publicării moștenirii literare sadoveniene, dar noi revendicăm numai dreptul de a ne îmbogăți spiritual, de a ne delecta sufletul citind cât mai mult din vasta, generoasă, impresionantă creație a lui M. Sadoveanu. Și dacă vor apărea noi cărți și la Chișinău, și-ar continua nestingherit *conu' Mihai* miraculoasa călătorie pe *drumuri basarabene*, inițiată cu aproape un secol în urmă. VI. P.

Referințe bibliografice

1. Călinescu, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București, 1981, p. 723-728.
2. Cosmescu, Alexandru. *Întîlnire cu maestrul*. În: Alexandru Cosmescu. *Maiștri și învățăcei*. – Chișinău, 1979.
3. Manolescu, Nicolae. *Sadoveanu sau utopia cărții*. – București, 1976.
4. *Mihail Sadoveanu (1880-1961)*. În: *Literatura moldovenească (colectiv de autori)*: [manual pentru cl. a X-a a școlii medii de cultură generală]. – Chișinău: Lumina, 1969.
5. Paleologu, Alexandru. *Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu*. – Iași: Junimea, 2007.
6. Pohlă, Vlad. *Pe urmele Maestrului, la Fălticeni*. În: *BiblioPolis*. 2005, vol. 15, nr. 3, p. 36-39.
7. *Sadoveanu, Mihail*. În: *Dicționar-antologie de istorie și teorie literară* / Alcăt. Iurie Colesnic, Lora Bucătaru. – Chișinău: Museum, 2000.

CONSTANTIN STERE ȘI FAȚEȚELE LUI NECUNOSCUTE

Iurie COLESNIC

astronomy and gardening, and his compulsion tendency to cause duels.

Keywords: *Constantin Stere, university professor, writer, astronomy, gardener, duel.*

***

La 1 iunie 2015 am sărbătorit 150 de ani la nașterea marelui basarabean Constantin Stere (1 iunie 1865; Cîrîpcău, ținut

Abstract

The author of study, I. Colesnic, highlights some unknown facets of life and work of Constantin Stere (June 1, 1865; Cîrîpcău, district Soroca, Bessarabia, Russian Empire - June 26, 1936; Bucov Prahova County, Kingdom of Romania), writer, politician, journalist and lawyer. He elucidates moments of his activity as professor, writer's attempts, his passion for

tul Soroca, gubernia Basarabia, Imperiul Rus – 26 iunie 1936; Bucov, județul Prahova, Regatul României), scriitor, om politic, publicist, jurist.

Și deși despre Constantin Stere, mai ales, în ultimii ani, s-a scris relativ mult, există câteva fațete acoperite de umbră...

Profesor universitar

La 13 martie 1901, Constantin Stere a fost numit profesor suplinitor la Catedra de drept constituțional și administrativ. În felul acesta a început activitatea lui didactică.

După 10 aprilie 1903, viața lui C. Stere a fost legată definitiv de cariera universitară. În această zi senatul Universității din Iași a recomandat numirea lui ca profesor titular, el urmând a preda *Dreptul constituțional și administrativ*. Savantul Ion Căpreanu în excepționalul studiu *Eseul unei restituiri. C. Stere* (Iași, 1988) consemnează

că erudiția i-a permis lui Constantin Stere să exceleze în 1904, când a ținut cursul de *Filozofie a dreptului* și când, în 1905, a prezentat un alt curs, de *Drept natural*.

Această zi mai este remarcabilă prin faptul că s-a manifestat deschis ostilitatea profesorului A.C. Cuza, ostilitate ce n-a scăzut în intensitate atâta timp, cât ultimul a fost în viață.

Carierea profesională a lui C. Stere, începută cu un prim succes prin recunoașterea superiorității lui asupra altui concurent serios, Paul Negulescu, a continuat prin ascendență până la ocuparea postului de rector al Universității din Iași.

În acest post el a fost ales la 26 februarie 1913, pentru un termen de trei ani. Și primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a solicita ajutorul ministrului instrucțiunii publice în vederea dotării laboratoarelor universității cu utilajul necesar și a unei mai bune organizări a bibliotecii. Fondul ei, care număra 400 000 de cărți, nu fusese sistematizat. De aflarea lui în postul de rector au beneficiat, în primul rând, studenții basarabeni, pe care el nu se sfa să-i ocrotească ca un părinte.

După 1919 lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură. Învinit de „trădare”, el este suspendat din învățământ, timp de 16 ani, și, la 1 februarie 1936, a fost pensionat.

Scriitorul Demostene Botez, fost student al lui Constantin Stere, mărturisea în numărul omagial din *Viața românească* (1937, nr. 1-3):

„...Stere ținea cursurile într-un amfiteatru mic. Jos era o masă lungă și un scaun. Între masă și șirurile de pupitre era un spațiu destul de larg pentru trecere.

Când a intrat întâi Stere, am avut toți o mare bucurie, ne simțeam crescuți în ochii noștri, importanți... Și ne-am uitat furioși unul la altul.

Stere n-a stat niciodată la masa cea lungă de jos, nici pe scaun.

Ion Botez, Constantin Stere și Garabet Ibrăileanu

Profesorul Stere se plimba, de la ușă până la geam, în fața pupitrelor.

Călca apăsător, cu capul în jos, cu un aer de aspră concentrare. Rar se uita în bănci. Noi, parcă asistăm, nevăzuți, la elaborarea unei constituții și la fixarea unor reguli care trebuiau să fie, de-atunci înaintate, nu numai reguli pentru călăuzirea unui stat, dar și pentru așezarea pentru totdeauna, în noi, în mintea și în sufletul nostru, a unor puncte morale, după care să ne ducem toată judecata rostului nostru între oameni.

Respectul de lege, credința că ordinea legală este singura garanție de dezvoltare a unui stat ca și a indivizilor în stat, mi-au rămas de-atunci, ca niște adevăruri organice cărora mă supun ca unei reguli acceptate cu încredere și în deplină libertate.

Am fost, seriile acelea de studenți, o generație fericită. Ni s-a dat credința în câteva adevăruri, de care nu ne îndoiam. Și asta e o mare ușurare. Știi totdeauna unde mergi. Ai semne de drum. Te călăuzești după ele, ca cei rătăciți iarna, noaptea, pe zăpezi mari, după stâlpii de telegraf.

Acele adevăruri au rămas și acum; și aceeași credință. Am și azi atâta siguranță în ele, și astăzi pentru ele aș suferi ca Galileu, fără să abjur.

De-atunci s-au săpat, ca-n piatră, în structura mea socială, ideea de legalitate, ideea de libertate, ideea de justiție socială. De-atunci. Le-a săpat cuvântul lui Stere, al profesorului de drept constituțional. C. Stere – cuvântul acela dur, smuls din pieptul lui ca dintr-un bloc de stâncă, și credința lui fermă și aprigă.”

Președintele Societății „Ginta Latină” doctorul Vlad Bejan, basarabean și el, în 1993, vine cu propunerea către senatul Universității din Iași de a reconsidera „cazul Stere” în spiritul adevărului, acordându-i toate meritele de care a fost privat.

Poet

Este greu să-ți imaginezi un doctrinar al partidelor politice, un rector, un deputat în ipostază de poet.

Deși n-a avut veleități poetice, totuși, Constantin Stere a scris mai multe poezii și debutul lui a avut loc pe când era elev. „Prins de o violentă nostalgie după Năpădenii săi”, el nu-și mai putea găsi astâmpăr. Și în noaptea aceea își așternu pe hârtie prima lui poezie:

„Toamna la Năpădeni

Ca de-o rețea de sânge,
De frunze înroșite

S-acopăr coastele de deal.

În vale Nistrul plânge,
Și undele-i cernite
Bat jalnic stâncile de mal.

Triunghiuri călătoare,
Tovarăși buni ai verii,
Străbat văzduhul și, grăbite,

În dorul lor de soare,
Tăind azurul serii,
Se șterg din zările umbrite...

În setea-i de lumină
Câmpia îngălbenită
Se stinge în depărtări...

Veni-va oare, iar senină,
Și ziua înflorită,
Fugară în alte țări?"

Este un fragment din romanul *În preajma revoluției* (Chișinău, 1990, vol. 1-2, p. 248). Și autorul afirmă că poezia a fost tipărită în limba rusă, în gazeta *Foișorul* din Odesa, fiind semnată cu numele adoptiv „I.R. Pimperlic”. E o afirmație făcută în roman, dar aceasta nu exclude varianta că poezia chiar a fost publicată la Odesa, sub un pseudonim, căci gimnaziștii nu aveau dreptul la semnătură.

Dar era interesat de limba și literatura română și, precum altă cale nu exista, „a reușit, în sfârșit, să pună mâna, prin contrabandă pe o bună gramatică românească și între altele pe un volum de *Doine și lăcrămioare* de Vasile Alecsandri – prima carte românească tipărită ce-i căzuse în mână” (Constantin Stere, op. cit, p. 286).

În ziua de 16 decembrie 1892, în ajunul Crăciunului, în localitatea Sinești, în apropiere de Ungheni, C. Stere scrie o poezie:

„Într-o închisoare

Mâhnit, întristat și cu inima frântă
La fereastra îngredită cu fer
Șezând plin de gânduri lugubre el cântă

Spre sudul uitându-se cer:

«Morminte strămoșilor mei, pe părinți
I-am lăsat eu în patria mea;
O gingașă fată, regina dorinții
A milei, rămase calea.

Scânteie (s)ei ochii ca azur din cer(c)
Diamanții pe pieptul ei ard
Și-n curte de aur pe dânsa o fere
De pietre prețioase un gard.

Și numele ei fără șiretenie
Bucuros voi spune curând
Se cheamă ea: draga mea Românie!
O, țara mea, ție eu cânt.

Cu lacrimi, geamăt dureri fierbinte
Ca maicei iubite suspin
Aud eu României sfinte cuvinte
Ce rar pân' la mine ei vin...»”

Reluare din volumul:
Constantin Stere. Scrisori către Ibrăileanu.
Vol. II. București, 1971.

Accentele culturii poetice clasice sunt evidente, precum și tematica precum-pănitore a epocii, dar aceste momente nu exclud inspirația izvorâtă din sufletul unui om sensibil la frumos și îndrăgostit de poezie.

C. Stere și astronomia

Într-un interviu acordat lui Tudor Teodorescu-Braniște, intitulat *Romanul d-lui Stere: „În preajma revoluției – Smaragda Theodorovna”. Atmosfera, personajele, subiectul. Roman sau memorii?*, Constantin Stere mărturisește: „Am copilărit, cum știi, la țară. De totdeauna, pasiunea mea a fost cerul și pământul. Când stăteam la lași, îmi făcusem un mic observator astronomic. Aveam o lunetă foarte bună. În timpul războiului însă, mi s-au furat lentilele. A trebuit să renunț la astronomie și să mă mulțumesc cu grădinăria” (*Dimineața*, anul XXVIII, nr. 9285, 31 octombrie 1932, p. 3).

Pasiunea pentru astronomie a izvorât în sufletul lui C. Stere încă din copilărie, cel mai probabil din sentimentul singurătății, din dorința de a cunoaște alte civilizații extraterestre.

Și curiozitatea lui nu s-a mărginit doar cu contemplarea poetică și nostalgică a stelelor, ci s-a transformat într-un exercițiu de studiu aproape zilnic. Nu s-a mărginit la informațiile culese din cărți și cataloage de astronomie, ci a construit la casa din Sărărie, de la Iași, un turn pentru observatorul astronomic și l-a utilat cu un telescop și cu alte instrumente și accesorii necesare studiului științific.

Această dragoste secretă părea să se sfârșească în momentul când a luat decizia de a se stabili definitiv la București, când și-a făcut altă familie și s-a decis să doneze Universității din Iași tot utilajul astronomic, ceea ce a și făcut.

Dar dragostea pentru astronomie a răbufnit ca un vulcan ascuns în momentul când a purces la scrierea romanului. Când rând pe rând a trecut din nou, de la capăt întreg filmul vieții, când cerul înste-

lat al Basarabiei a început să fie comparat cu cerul Siberiei, unde stelele erau parcă mai aproape de pământ. La diferite pagini întâlnim scurte, dar sugestive subiecte din astronomie: „Când în sânul nebuloaselor se formează un sistem solar, cu mult înainte de precizarea definitivă a formelor și a orbitelor, structura lui e hotărâtă de forțele care l-au pus în mișcare și de condițiunile în care acestea se desfășoară” (Constantin Stere. *În preajma revoluției*. Chișinău, 1990, vol. 1-2, p. 180).

Grădinar

Pasiunea pentru grădină, livadă și parcul frumos era nu doar o preocupare ce-i amintea de copilăria petrecută la țară, ci și una ereditară. În Basarabia exista un cult al parcurilor bogate în exemplare rare de copaci și arbuști. Boierii de aici nu ezitau să cumpere și să sădească la moșiile lor exemplare din flora rară, exotică. Aceste lucruri fiind executate firesc și fiind un bun prilej pentru discuții și etalarea succeseilor. Se mergea departe de tot în această îndeletnicire îmbinată cu inspirația pasiunii, încât erau aduși special grădinari din străinătate și, astfel, concureau modelele de parc francez cu cel englez sau german.

Ziaristul și secretarul său literar L. Leoneanu, care a stenografiat o parte din creația publicistică și literară a lui C. Stere, ajuns la moșia din Bucov a rămas profund impresionat: „Di Stere e autorul și regizorul arborilor și al florilor din parc. Parcul e o minune de artă grădinărească. Sunt acolo atâtea specii de flori minunate, atâtea copăcei exotici – japonezi și siberieni – că am amețit auzindu-le numai numele latinesc cu care e botezat fiecare. Di Stere știe cum îi cheamă, știe la ce epocă trece unul și vine rândul celuiilalt la înflorire. De la începutul verii până toamna înaintată, parcul de la Bucov e o neîntrecută pâlpare de culori în perpetuă mișcare” (L. Leoneanu. *Câteva zile în intimitatea d-lui C. Stere. Note*

și impresii cu prilejul apariției volumului „Preludii”. În: *Adevărul literar și artistic*, anul IX, nr. 512, 28 septembrie 1930).

Chiar dacă s-a dedat luptei revoluționare și rutinei politice în suflet, C. Stere a rămas boier de viță veche, îl trădează pasiunea pentru parcul său de la Bucov:

„– Vezi copacul acela? E adus de la Sahalin. Acolo s-a statornicit iarna de acum o lună și jumătate. Și iată, copacul, deși trăiește aici, sub cerul cald, s-a desfrunzit și el, în puterea obișnuinței strămoșilor lui. Uite, alături, o speță rară, *Pawlonia imperialis*. Sunt numai două exemplare în țară: unul la București, în grădina Manu, și altul la Timișoara.

Și d. Stere adaugă cu mândrie:

– Eu am aici trei...

[...]

– Vezi, apa curge de la apus la răsărit.

Din pricina aceasta, un mal e totdeauna expus la soare, iar celălalt stă totdeauna în umbră. Ca să remediez răul, am luat plante care n-au nevoie de prea multă lumină și altele care cer un soare bogat. Unele pentru un mal; cele din urmă, pentru malul celălalt. N-am avut timp însă să le plantez, fiindcă s-a schimbat ministerul, a venit guvernul Iorga și a trebuit să plec în Basarabia, pentru campania electorală. I-am lăsat grădinarului scris până în amănunte ce trebuie să facă. Ei bine, le-a plantat toc-

mai pe dos. Altminteri, ar fi fost aci o frumusețe!” (Tudor Teodorescu-Brașiște. *Di Const. Stere despre Vania Răutu. O după-amiază la Bucov*. În: *Dimineața*, anul XXVIII, nr. 9285, 31 octombrie 1932, p. 3).

Duelistul Constantin Stere

Conștient de faptul că se află mereu într-un mediu ostil, C. Stere înțelege că unica lui armă este onoarea. De aceea îl găsim, în mai multe rânduri, la marginea gestului disperat – chemarea la duel.

În octombrie 1894, îl provoacă la duel pe G.A. Scorțescu, directorul ziarului *Evenimentul*, iar în care a apărut informația că este „spion al poliției” (Victor Durnea. *Publicistica lui Constantin Stere*. Vol. I. Iași, 2010, p. 22). Duelul n-a avut loc, căci martorii, prozatorul Nicolae Gane și ziaristul Iorgu Morțun l-au declarat nul, din cauză că n-a fost respectată procedura.

La 8 iunie 1907, îl provoacă la duel pe profesorul A.C. Cuza, coleg la Facultatea de Drept din Iași, fiindcă acesta l-a acuzat că în alegeri a folosit un procedeu ilegal, „suveica”. A.C. Cuza a refuzat duelul (ibidem, p. 28).

La 19 octombrie 1912, ziarul *Evenimentul* publică un articol pe care C. Stere îl consideră ofensator și-l provoacă la duel pe D. Greceanu, directorul publicației. S-au tras două focuri, după care părțile s-au împăcat (ibidem, p. 30).

La 17 decembrie 1914, l-a provocat la duel pe deputatul Jean Miclescu, care a rostit cuvântul „mizerabil” în timpul discursului lui C. Stere. Martorii au stabilit că „nu e caz de duel” și au închis procesul (ibidem, p. 32).

Concluzie

Toate pasiunile deschise, dar și secrete ale lui Constantin Stere, și-au găsit reflecție în opera lui literară, în funcție de cât

de mare era partea de implicare a autorului. Dar de la aceste fațete nebănuite ale scriitorului a avut de câștigat nu doar personalitatea lui, ci și opera în întregime.

Referințe bibliografice

1. Șeicaru, Pamfil. *Un singuratec: C. Stere*. Madrid: Ed. Carpații, 1956.

2. Mușat, Virginia. *C. Stere scriitorul*. București: Cartea Românească, 1978.
3. Căpreanu, Ioan. *Eseul unei restituiri*. Iași, 1988.
4. Ornea, Z.. *Viața lui Constantin Stere*. Vol. 1-2. București, Cartea Românească, 1989-1991.
5. Cimpoi, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Chișinău, 1997.
6. Colesnic, Iurie. *Basarabia necunoscută*. Vol. 5. Chișinău, 2004.

ACTUALITATEA MESAJULUI POETIC AL LUI ION VATAMANU

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

Abstract

The author highlights the poetic works of Ion Vatamanu (1 May 1937, Costiceni, Hotin County – 9 August 1993, Chișinău) – poet, publicist, translator, chemist scholar, politician. Ion Vatamanu was an authentic painter of poetry. The poet is a veritable painter of the nuances in poetry, an artist of a great refinement of the thought and intellectuality, which is expressed often by cold blasts of memories. It's difficult to define this poet, he could be named Voltaire of Bessarabian modern poetry.

Beyond any doubt, we can say that in the beginning of the third millennium we miss a live poetry of poet Vatamanu, full of mystery, new horizons, discoveries.

Keywords: *Ion Vatamanu, the modern literary process in the Republic of Moldova.*

* * *

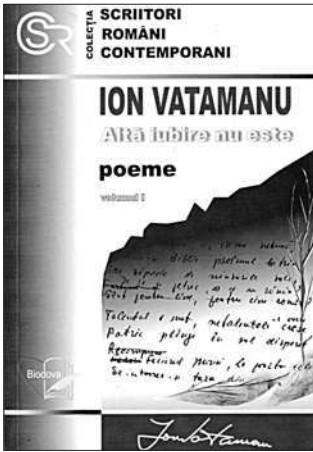
Ion Vatamanu face parte dintre poeții de sentiment și de finețe solară care însă nu oficiază în necunoștință de cauză, sub impulsul unei spontaneități întâmplătoare, într-un spațiu cultural rarefiat, precum a fost cel basarabean, sau în contextul câtorva repere distinse după ureche și după nevoi momentane. În creația lui Ion Vatamanu dimpotrivă, imboldul creator – solar –, cum l-am numit noi, se asociază cu o mare pasiune, definită *Opera poetica*, pen-

tru poezie în genere și pentru problemele ei, pentru experiențele lirice situate pe arii de cultură cât mai vaste.

Neobositul critic literar de la Huși, Theodor Codreanu, pe bună dreptate observa: „Sunt, cred, suficiente probe care pledează pentru existența unui poet inconfundabil, care și-a dobândit, prin efort și nețărmurita dragoste de pământ românesc, un loc al său în poezia Moldovei și implicit, în cea națională, a tuturor românilor” (*Literatura și arta*, 7 octombrie 1993, nr. 41, p. 4).

Poeții trăiesc mai ales în imaginație, într-o minunată a lor suprarealitate, pe care și-o regizează ei înșiși: „Ca să conving eu floarea, ca să domnesc cu spicul, / La chipul unui prunc să-ntunece nimicul”, confirmă Ion Vatamanu, în acest context, prin poemul *Privighetoarea cântă plumb*.

Ion Vatamanu este un veritabil pictor al nuanței în poezie, ca toți artiștii de mare rafinament, al nuanței de gând și de intelectualitate, firește, care se exprimă adesea și prin reci (*sic!*) explozii ale amintirilor: „Troienite-n mine gânduri, / Troienite văi, poiene, / Umbă tata prin troiene, / Dă omătul la o parte, / Dă de apele-nghete, / Dă de ierbi, dă de basma, / Dă de rătăcirea mea... // E târziu și n-o să mai adorm. / Ceasornicul pe masă ticăie

menționat. Este și acesta. Poezia lui Ion Vatamanu prezintă și reflecție, însă, o reflecție gravă, matură, încărcată de metafore, melancolie, nu și de spaime, fiindcă, așa cum o spun versurile sale, până și moartea este în firea lucrurilor: „De ce aspră-i fața noastră / Și zâmbind prin cicatrice, / Înapoi ne-aruncă timpul / Într-un grâu fără de spice. // Doamne, te-am rugat destul, / Văd că uiți de ruga sfântă, / Toată umbra ce-i pe lume / Peste mine e răsfrântă”

în voie, / Si-aproape nu e vânt, / Și plouă, / Și pieptu-mi se desface-n două... / Mă vreau cu florile sălbătice, / Mă vreau pe-un bulgăre de țărână, / Și pe-asfaltu-aces-ta rece / Port basmaua albă-n mână, / Și ca ploile o plâng, / Și ca soarele o dor – / Orașul se zvârcolește-n mine / Și stă-ntr-un cot, / Și nu-i prea vine...” (*Basmaua*)¹. Forme și nuanțe miraculoase! Poezia mai poate fi intelectuală, o transpunere în reflecție continuă a existenței fenomenologice, transfigurarea acesteia, urcarea ei în metaforă, altfel spus – esențializarea *clipei* – ca într-o altă *artă poetică*, relatată prin poemul *Țăranul din mine*: „Țăranul din mine duce dorul de-acasă, / Un dor de izvoare, de miros de mintă – / Să stau la fântâna cu umbre de măr, / Să gândesc un pământ și pământul să simtă. // Căci țăranul din mine n-a lipsit niciodată, / Atâta: am vrut să ar un asfalt, / Să semăn grăunții în piatra fieroasă, / Să zidesc o zidire cu geamul înalt.”

La drept vorbind, ne este cam greu să găsim o formulă, o sintagmă anume sub care am așeza, definind-o, lirica acestui autor. Poate *sub semnul solar*, cum am mai

(*E rănit cuvântul nostru*).

Academicianul Mihai Cimpoi enunța: „Vatamanu aude cu acuitate ritmurile timpului, naturii, vieții cotidiene, racordate cu cele ale mișcărilor sufletești, încât diferitele formule pe care le cultivă cu o diferită structură ritmică. Alegerea are o amplitudine largă” (din prefața la volumul *Ion Vatamanu. Altă iubire nu este*, București, 2001).

Cel care a verificat și alte posibilități, chei și formule ale versului, deținea un rol de frunte în procesul înnoirii de substanță a poeziei. Este un inovator autentic, serios și organic în metamorfozele sale, în *schimbările la față*, cerute de nevoi lăuntrice, de legile evoluției dialectice. Dialecticianul e spontan, sensibil, credincios în adâncimile sale, evitând noutatea senzațională și cultivând-o pe cea esențială. Călătoriei aventuriere dintr-o formulă în alta, dintr-un protest programatic în altul (Nichita Stănescu sau Marin Sorescu au procedat la fel) îi este preferată vederea cu inima, adică, în termeni prozastici, contactul afectiv direct, nemediat.

Poetul stă între clipe, le vede și le radiografiază, înlăturându-le și înscriindu-le în poem conform logicii trăirii imediate, a amintirii și asocierii în lanț și în serie. *Cuvintele de cretă* se pot lumina deodată cu

¹ Aici și în continuare versurile sunt selectate din: Vatamanu, Ion. *Altă iubire nu este*. Vol. I-II. – București : Ed. Biodova, 2001. – ISBN: 973-97399403-6-6.

o luminiscentă de magneziu. Ternul, cenușiu sclipește într-un reflex al visului însuși și capătă semnificație. Sufletul poetului se tulbură chiar și la mari depărtări de locul durerii și al bucuriei.

Poezia de azi, după cum ne convinge Ion Vatamanu și în pledoariile lui programatice din articolele publicistice, este de neconceput fără înțelegerea profundă a factorului – *complexivitate*.

Conturul acestui poet talentat, serios și de cultură temeinică, se nuanțează – fără a-și contrazice etapele. Se nuanțează căutându-se, căutându-se măcinat de dorul de a-și depista propria-i imagine, cea adevărată, care să-l continue, să-l conțină și să-l exprime, din noianul sinelui său multiplicat în oglinzi paralele: „Ceas târziu, sfârșit de veac... / Tot aici închei o noapte, / La un geam, în loc să tac, / Mai vorbesc cu-a tale șoapte. // Parcă-mi pari că ești, dar unde? / Cine știe al cui suflet / Pentru tine îmi răspunde, / Prăbușindu-mi-se-n cuget? // Nu știi, draga mea, și-i trist / Că mă-depărtezi, streină, / Să-mi mai pară că exist / La hotare de lumină” (*Mai vorbind cu a-tale șoapte*). E și aici o săgeată la adresa transiterii ereditare a „harurilor”, fapt despre care Adrian Dinu Rachieru, cu referință desigur la poezia lui Vatamanu nota: „Trecând pragul bucuriilor elementare, el (Ion Vatamanu – *n.n.*) aspiră la plinătate sufletească; așterne un desen fumegos (precum conturul unui gând hieratic, în mișcare) și adună acolo bucuriile clipei: «anotimpul prunului» și tainicele flori, aerul «bun de mângâiat o lume-nreagă» și, negreșit, iubirea «până la capăt». Monologic și, pe alocuri, baladesc, poetul cultivă un *fragmentarism* în care unii au văzut, imediat, emblema modernității” (*Glasul Bucovinei*, Cernăuți, București, 2006, nr. 4).

Profităm de prilejul ce ni-l oferă însemnările de față, pentru a-i puncta, dacă nu universul – măcar fruntariile, traiectoriile fulgurante. Cum să-l definim, așadar, pe

Ion Vatamanu, ce succintă definiție l-ar putea cuprinde fără să-i trădeze înțelesurile majore ale operei literare până acum? l-am putea zice un Voltaire al poeziei basarabene moderne, privind înainte și înapoi, în sine și în afară, din sine în afară și din afară în sine – din perspectiva lucrurilor; o necunoscută meditație asupra *eului*, o tentație a esențelor, poezie de sudare a cunoașterii necunoașterii noastre: „Tracic. Dacic. Get-latin? / Ba mă dau, ba mă-mprumută... / Ba mi-i tată un păgân, / Ba mi-i mamă o cucută... // Profesori la teorii / Inventivi de ipoteze, / Sunt părinții însă vii, / Voi muriți cu-a-voastre teze... // Nu mă miră. Din salariu / Faceți epoci viitoare, / Zămisliți într-un acvariu / Alte soiuri de popoare... // Ce pot zice? Nu mă mir, / Vi-i selecția cinstită. / Ba sunt sort detrandafir, / Ba sunt sort de răsărită...” (*Tracic, Dacic, Get-latin...*). Ametitoare trimitere la istorie, în jurul enigmelor, periplu infernal în spațiul abisal al *sinelui*, adesea cu superbia gratuității actului în seducătoarea lui frumusețe, splendoare observată de criticul Andrei Țurcanu și argumentată prin aceste note: „Zborul ușor și limpede al păsării, căderea în vraje grațioase și infinite a frunzei sau a fulgerului de zăpadă vor construi pentru poet nu numai niște priveliști fascinante, ele sunt însăși expresia vie, materializată plastic a unor sentimente cu unduire inefabile (*Nistru*, 1980, nr. 12).

Lirismul *solar vatamanian* este expurgat din vers, poemele sprijinindu-se, am zice, pe idei unde, ca pe *vârfuri pe sulite* (sic!), expresia se abstrage în asemenea măsură, încât universul comunicat ajunge a fi însăși contemplarea unei ideaii: „Câmpul, Elena, și-amurgul blând / Din privire, / Copilul și mama, și-a noastră iubire, / Și mărul, Elena, sădit de părinte, / Și sufletul nostru atât de fierbinte, / Și dealul, Elena, și via, și vântul, / Și-a noastră insomnie – pământul, / Cuvintele noastre de bucurie și dor, / Ce toate respiră cu tainele lor,

/ Și viața, Elena, setea și somnul cu vis, /
 Ce toate respiră cu tainele lor, / Pentru
 care-am murit, / Pentru care-am reînvins,
 / Elena, și cântecul nostru / Cu-aripi de
 foc, / Născut ca și noi, cu-al nostru noroc,
 / Elena, și noi, care punem credință, / Pe-o
 mică țărână, pe-o mică sămânță, / Elena,
 și noi, cu brațele-ntinse spre soare, / Și noi
 vom cânta în lumi viitoare" (*Cântare*). Aceste
 versuri, aceste sintagme, aceste cuvinte
 sunt o lumină abia percepută, în care lucrurile,
 aluziv, alcătuiesc o mare taină, pe
 care poetul ne îndeamnă s-o descifrăm. A
 pronunța aceste cuvinte: *a gândi nemijlocit prin ele*, face să descoperim *lucrurile* încercate în ele. Sunt niște spații, de tăcere, încremenite la timpul prezent... sau poate abstracții ale vieții, pe care criticul Ion Ciocanu le consideră „la prima vedere incredibile, care însă urmau să fie nu numai crezute, dar și trăite profund și conștientizate temeinic de către destinatorul lor [...]”. Ion Vatamanu recurge la gradația artistică, la compoziția inelară, la interogația retorică, la care însă dă răspuns, parcă intuind răspunsul interlocutorului imaginar pe care

astfel, îl implică și mai temeinic în dialog" (*Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, Litera, 1988).

Fără puțință de tăgadă putem spune, ca și în acest început de mileniu trei ne mai macină dorul de poezia vie, cu miros de *Tu o frunză – verde vatamanian*, plină de dorul altor orizonturi, de trecere prin taine – unde descoperim că mai există ceva, în noi. Acest *ceva* răscolește ființa în dialog cu ea însăși, care-i un neadormit *alter ego*.

Sfera *Operei poetice* a scriitorului Ion Vatamanu, interioritatea proprie, *sisific* încercând a o cuprinde, mai mult decât oricând până acum, ne îndeamnă: „Când n-om mai avea ce să ne spunem / Unul altuia, / Vom privi-ndelung / La frunzele din jur... / Când n-om avea ce să ne punem / Unul altuia, / Vom ridica două oflitate frunze / De pe-o margine rece de pământ / Și-om porni după ele, / după două făclii... / Vom merge mult / Până ne vom vedea / Două valuri albastre / Dintr-o apă, / Pe care plutesc frunzele... / Când n-om mai avea ce să ne spunem / Unul altuia...” (*Torțe cu frunze*).

AVANTAJUL DE A FI CONCOMITENT ȘI SCRITOR, ȘI CRITIC

Lidia GROSU,
 poetă, cercetătoare

Abstract

A higher level of thinking, "poetry is the second world" (J. Paulhan), but that would resemble to the beyond - eternal life - and would see as a poet, literary critic Tudor Palladi in the sense intuitively. Lyric ego lives in the boundless love, the word that is great creed, according to the poet, in any level word consciousness is consciousness itself the word "and life is a perpetual motion that supremacy to the writer's work, is called "Talisman of Fates"...

"He who forgives not ever regret" (Al. Dumas - father). Lyric ego bathes in this truth, proposing solutions treatment of others by promoting great love, a formula that defines faith as a human sacrifice on behalf light in the case by following these deeply human. Tudor's poetry reflects a thought expressive Palladi special dispensation accessed at our salvation through suffering, as an expression of human space molded revival and determination of valuable substance in the complex heavenly star, mystery veil that monitors its

fully stark steps, letting the facts speak fully this great truth.

Keywords: word, love, God, faith, star.

***

1. „Sunt străveziu ca floarea de cicoare...”

Poezia meditativ-filosofică a lui Tudor Palladi este o Casă a Domnului în care, intrând, devii imponderabil. Acest univers de creație a încăput într-un timp fără de timp ce nu mai acceptă substituiri ale univocului cu amfibolia într-o viață fără de moarte, cuprinsă într-un conglomerat de trăiri în clocot cu „steagul zorilor” în față: „*Timpule nețârmurit / Nu am vreme de murit / Îți las tot frământul meu / De Cuvânt și Dumnezeu / Până dincolo de eu / Să ne știm în doi mereu / Când a fi veacul mai greu / Timpule – și-n moarte zeu...*” (*Timpule nețârmurit...*). Ea este rugă: „*Doamne de este în Ceruri / Pământul ce-n veci m-a râvnit / Și scumpele lui Adevăruri / Preagreu-i puțin de venit (Rugă)*”; ea este căință, îndemn, pară: „*Flacăra ce-n gând tresaltă / E-nsetată-n vis de-o altă / Neștiută-n veci Credință / Vrednică de-a ta ființă*” (*Flacăra ce-n gând tresaltă...*); ea este entuziasm, lumină: „*Semița Luminii plăpândă / Străbate în suflet încet / Și lacrima veșnic de pândă / Se-aprinde ca Luna-n nucet*” (*Semița luminii*), dar și un continuu elogiu Cuvântului, zis Dumnezeu: „*Cuvintele m-au gârbovit cu anii / Că nu le mai pot duce-n văz ușor / Și luminat de vechile cazanii / Pe Domnu-l rog de îndurarea lor... / Ele mă lasă-apoi un timp în care / Mă tot îndemn în sinea-mi pas cu pas / Să le salvez de grabnica uitare / De la Crăciun și până la Ispas*” (*Talismanul Ursitei*). De fapt, este vorba de iubirea pe care o trăiește în-continuu eul liric în afara oricăror experiențe care nu se dorește ostentată, ci trăită cu maxim sacrificiu de către eul debarasat de suferințele telurice: „*Tinerețea poetului: focul / Arde Sufletul până la eu / Din neun-*

dele dorului locul / Se-adâncește în tine mereu” (*Tinerețea poetului: focul*), este vorba de iubirea nerostită, poate doar șoptită cu gura închisă sau scufundată în puritatea tăcerii strigate pe „miriștea de-aramă” a celor nescrise, ci doar intuite cu pece-tea infailibilității autenticității a unui act semnat în Înalturi, neapuse vreodată, „metamorfoza” distinsă a eului fiind un prilej fericit de invocare a transparenței: „*Sunt străveziu ca floarea de cicoare / Dusă la ochi în plină zi cu Soare / Prin mine poți privi și de sub piatră / Dacă dorești și dacă ești de Vatră...*” (*Prin mine poți privi și de sub vatră*). Darul din unicul inocent act de „furt”: „*Nici cu-o mie de guri / Nu vei putea rosti / Cuvintele Dragostei / Care-ți dogoresc / Sufletul / Cuvintele care / Te-au născut / Din propriul / Lor nelut / Necunoscut / Și apărat / De-al focului / Scut...*” *Dar și cu-o mie de guri / Nu-l poți apăra / De unul de furi...*”, în sfârșit, este o „nedumerire” simpatizată care lărgeste spațiul de fructificare a paradisului pentru cel care se regăsește în *Chemarea care te-a aflat* – „astrală” – din care trebuie să împarți tuturor celor care-și doresc să cinstească Taina Marii Iubiri.

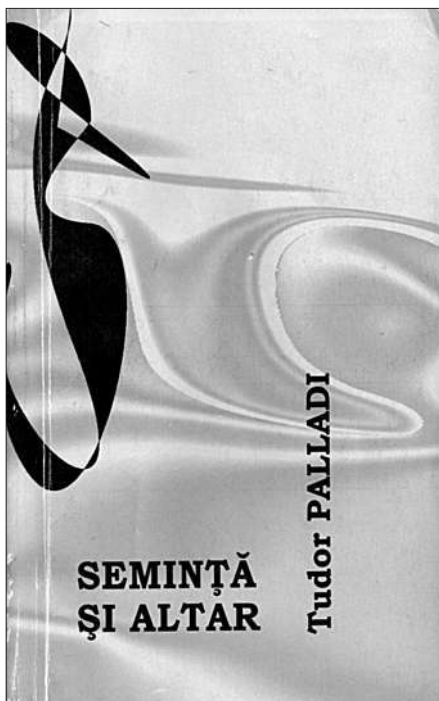
Poezia lui Tudor Palladi este o lume ezoterică: „*Nevăzută flacăra-nnoirii / Lamura tristeții de ne'nvins / Unduie în nesfârșitul Firii / Precum zorii peste Verbul nins*” (*Nevăzută flacăra-nnoirii*), deși termenul respectiv este considerat de biserica ortodoxă ca fiind unul ce ține de domeniul misticii. Or, actualmente, de fapt, a apărut o tendință de abordare la nivel duhovnicesc a *Evangeliei*, iar „insatisfacția” unor intelectuali pentru un adevăr mutilat sau pentru un răspuns confuz la niște întrebări stringente incită interesul pentru o documentare din surse suplimentare: „*Smerit cu tot ce-mi dai ursita mea / Cu trup și suflet lupt pre legea mea... / Scânteietor ca albul de pe fulgi / Din Steaua mea durere vrei să fugi?...*” (*Ursita mea*), nu arareori acestea fiind diverse concepte filosofico-religioa-

se sau religii orientale. De fapt, filosoful prin poetul Tudor Palladi, al cărui *eu* nu contestă, ci susține ideea creștină despre credința în bogăția dimensiunii fundamentale a spiritului, care este „sufletul deschis harului și adevărului, purtător de har și adevăr”: „*De dai uitării Sufletul / Strein îți este umbletul / Și mâna ta la gură pâine / Zadarnic zilelor de mâine / De dai uitării Sufletul / Strein îți este umbletul / Precum streină-mi este ura / Și-n cuviință-apucătura...*” (*De dai uitării sufletul*), îmbogățind-o pe calea studiilor aprofundate la diversele școli ale marilor gânditori, inclusiv cei antici, va afirma în continuare că „scrișul este o artă a sufletului și nu o idilă, o plimbare a minții prin grădinile celeste ale Logosului”: „*lertați-mă cuvintelor de aer / Că sorb licori din undele de-azur / Că mă cutremur de-al furtunii vaier / Și-nstrăinarea pot să mi-o îndur...*” (*lertați-mă, izvoarelor...*), în care celui nepărtinitor îi revine „misiunea sacră de Dumnezeire prin Cuvânt și Conștiință...”: „*Poeții au nevoie de Cuvânt / Cum Clipa unelor – de jurământ / De n-ai lubire-n sânge de pământ / Nici dorul tău de Patrie nu-i sfânt*” (*Litanie*). În viziunea zis sieși *ucenic*, „numai misticul știe ce este cel ce nu este; de la neglas și necuvânt până la glas și cuvânt, până la revelație («Să năzuim spre revelație mereu», zice J.W. Goethe), el trăiește în Cuvânt, devine Conștiința Lui. Oricât ar încerca unii zadarnic a bate mereu cu pietre – «*Restu-s suspin și zbatere în ceață / Povară-s bogățiile și reci... / Nimic mai mult nu-ți trebuie în viață / Decât doar Duhul Sfânt în veci de veci...*» (*Ales de neuitarea lui*) –, de vreme ce acestea cad din pomul ființei numai atinse de stelele auguste, jocul va fi fad și fără sens. Din cuvinte se poate răscumpăra numai misticul.” (T. Palladi, *Scrierea Tainei sau înmiresmarea Tainelor din Taină*, în: N. Fabian, *Tainele nescrise ale Bibliei*). „*Smerit de-a pururi iubitor mereu / Spre suprasuflet tainic să râvnești / Ca florile ce iernile cu greu / Le-nving în merii de*

la Bălănești” (*Ales de neuitarea lui*). Așadar, ideea aparține și religiei creștine: „Mistica e în toate religiile, implicit în cele dinainte de Hristos, iar cuvântul grecesc *mio* se refera la o lume tainică: „*Există peste câte-n jur / Privirile se-arată / Al tainei nedescrise mur / Văzut de niciodată...*” (*Izvodul unicului dor...*); în același timp derivatele lui având forță de mare încărcătura ezoterică, pe câtă vreme în Revelația creștină, în care noi credem și mărturisim că Fiul lui Dumnezeu s-a intrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioare, aici e vorba de lucrare în Duhul Sfânt: Sfântul Ioan Botezătorul zice: „Eu vă botez cu apă, El vă va boteza cu Duh Sfânt.” (*Ezoterism și exoterism în creștinism* – online: <http://www.crestinortodox.ro/interviuri/ezoterism-exoterism-crestinism70544.html>): „*Sfârșitul începutului e-n lut / Tu mi-ai dat totul că mi-ai dat cuvânt / De-aceea am în toate un trecut / Și-n bine-oi fi precum am fost – un sfânt / Doar calea ta prin mine-i încercată / De-o vrere neștiută-n veac de veac / De simțu-mi și de mintea-mi luminată / Și de-un mister ce nu mai pot să-l tac...*” (*Sărut pământul*).

2. „Zălog mi-ai dat iubirea / De tine făurită...”

Dacă e să ne pătrundem de definiție, „ezoterismul (din greacă) este un concept filosofico-religios prin care se desemnează cunoștințe și învățături obținute prin percepția unor fenomene spirituale, accesibilă numai inițiaților: «*Leșit din sine întru tot / Vei da de Cel Adevărat / Nelipsă ce e peste tot / În tine cum e relevant*» (*Descoperire*), în opoziție cu cunoașterea exoterică, care e accesibilă tuturor oamenilor” (<http://ro.wikipedia.org/wiki/Ezoterism>). Această lume se revarsă lumină în poezie: „*Zălog mi-ai dat iubirea / De tine făurită / S-ascult adânc doinirea / De sunet miruită / Clipitelor din care / Apari să-mi dai Lumină / Cuvântul dând în floare / Pe Calea Ta Divină...*” (*Zălog*, coperta cărții *Talismanul ur-*

sitei) printr-o inițiere a dialogului cu Dumnezeu și o prezență reală în „memorarea” acestei acțiuni realizată prin intermediul unui *interpret* integrat profund în cunoașterea Lui ca efect al tendinței acestuia nu atât în a schimba lumea, cât a o îndemna să cinstească faza conceperii celui modelat „după chipul și asemănarea Sa” întru a fi considerat un „ales de neuitarea Lui”: „Atunci când Domnu-n pieptul tău răsare / Mai mare Bucurie-n lume nu-i / O! Tu din depărtările astrale / Ai fost ales de Neuitarea lui” (Ales de neuitarea lui).

Apelând la teologia catafatică („via affirmations” – modalitate de cunoaștere a lui Dumnezeu prin negare, El rămânând necunoscut și necuprins în ființa Sa transcendentă: «Se zbate noaptea-n al meu vis / Ca șarpele pe rug / Când Cerul Dorului deschis / Îl cheamă-n al său crug» (Parabolă), evidență trăită a existenței lui Dumnezeu după ce au fost negate prin transcendere existențele create, această metodă fiind evidențiată în teologia patristică de Grigo-

rie de Nissa, Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul, Grigore Palama” – online: <http://ro.orthodoxwiki.org/Cunoa%C8%99tere>), potrivit căreia Dumnezeu este concomitent „mister și revelație, taină și descoperire”: „Să nu te superi Țară / Că plec necunoscut / În plină zi ori seară / Din nou la Început / Căci toate vin din Stele / Din ceruri și din floare / Din ce visat-au ele / Din Taina ce le are” (Să nu te superi Țară) sau la cea apofatică („«via negations» – modalitate de cunoaștere a lui Dumnezeu prin afirmare că El poate fi cunoscut în funcție de realitățile lumii create – văzute –, luate ca simbol al Său, atribuindu-li-se însușirile acestuia și afirmând ceea ce este Dumnezeu mai degrabă decât ceea ce nu este – tainică și revelată – mister și revelație”) (sursa citată), cu imaginea celor două sfere în El: „Ce cale Doamne-n rătăciri / Când eul singur-singurel / Are-a străbate prin simțiri / Nedeslușite nici de el / Sferele susului preaplin / Și-ale ascunsului din piept / Ce firu-și torc din al meu chin / Din strămbătatea unui drept” (Izvodul unicului dor), care rămân într-o stare neschimbată (Ezoterism și exoterism în creștinism – <http://www.crestinortodox.ro/interviuri/ezoterism-exoterism-creștinism>).

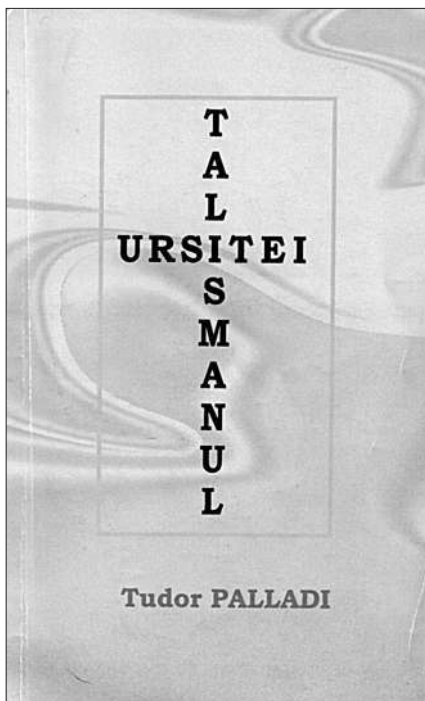
Poetul Tudor Palladi ascultă de glasul Conștiinței în care răsare „semința” – Cuvântul – și care, trecut prin altar – sufletul – e sfințit de trăirea de intensitate, devenind, în cele din urmă, Cer: „Smerit cu tot ce-mi dai ursita mea / Cu trup și suflet lupt pe legea mea / Scânteietor ca albul de pe fulgi / Din Steaua mea durere vrei să curgi... / Ci din vecie orișicât mi-ai da / A doua oară nu mai pot lua / Pentru-acel nume ce m-ar încăpea / «Semința» și «altarul» de m-ar bea” (Mai altu-aș fi). Fidel viziunii de dihotomie în creștinism bazată pe relația trup-suflet, poetul Tudor Palladi nu exclude nici învățăturile orientale, inclusiv ale celor zece frați *Guru* (primul dintre ei, *Guru Nanak*, considerat întemeietorul și-

khismului care posedă divinitatea), din a căror operă valorifică anumite idei, imprimând noi conotații și nuanțe conceptelor acestora în relieful divinității, tangențele cu religia creștină rămânând distincte („Arta Ta se manifestă în toate, și nu-i nimic în afara Cuvântului Tău” (Guru Nanak) – „Atoatetatăl scump Părinte / Eu înafară de Cuvinte / În sânge și în cuget n-am / Nimic din ce nu-mi este Neam” (Atoatetatăl). Sau: „Fără Cuvânt nu poți cunoaște Realitatea” (Guru Amar Das) – „Destin înnoit de Cuvinte / de-a Inimii noastre veșminte / Ce naște din verbe iubire / Și-a Neamului meu Nemurire... (Destin înnoit de cuvinte). Sau: „Șhabd este calea care duce în Realitate” (Sand Kirpal Singh) – Cine s-asculte sufletul e-n stare?... (Tudor Arghezi): „Vremea din Sufletul meu / Plânge și râde mereu / Vremea din Sufletul meu / N-are odihnă mereu / Norul și Raza mereu / Naște din Sufletul meu / Vremea din Sufletul meu / Vremea să fie sau EU?,” (Vremea din sufletul meu). Astfel, menirea eului se conturează nu atât în afirmarea sa ca înaintemergător – „Dumnezeu se șoptește, se caută, se plânge, se roagă, dar nu se explică” (Domnească, Ana Manole) –, cât a proslăvirii Tainei: „Te nemurește Taina / Cuvântului și spaima / Că n-ai s-o vezi pe mama / Din noapte-n care vama / În ținte te va bate / cu-o mie de păcate / Te nemurește moartea / Mi-a zis odată soartea” (Mi-a zis odată soartea). Așadar, „trebuie să avem curajul de-a privi în față Adevărul” (C. Stere) într-un nemurire Absolut: „De sus pogoară al iubirii roi / Stelar ca-n vis cu-al său șuvoi divin / De irizări ce tremură în noi / Și-atunci se-aprinde al iubirii chin / Și pururi precum Phoenix fără-ostoi / Renaște într-al inimii senin... / Din Duhul Sfânt odată Doamne voi / Să-mi împlinesc ceresul meu destin... (Împlinire), care mereu rămâne... mister: „Secundele Vieți-mi... E știut / Că patria în tot (și-n ecuații) / Întâi și-ntâi ea s-a născut în lut / În rădăcini de neștiute spații...” (Litanie).

3. „Cu șapte Ceruri săptămâna / Spre muntele-i mi-nalță mâna...”

Nivel al unei gândiri superioare, „poezia e o a doua lume în cea de aici” (Jean Paulhan), dar care ar avea asemănare cu cea de dincolo – Viața Veșnică – așa cum este și ar vedea-o poetul, criticul literar Tudor Palladi în rostul intuit: „Acolo unde dat ți-a fost / S-admiri pe Lună și pe Soare / Al vieții neștiute rost / Lacrima cea neplânsă doare” (Lacrima neplânsă). Eul liric trăiește în această nemărginită iubire: „Sunt cel mai vinovat îndrăgostit / Că-am acceptat să mor întru iubire / Chiar de n-am fost o clipă fericit / Întru lucoare intru-n nesfârșire (Sunt Terra Daciae), marele crez fiind Cuvântul („Lumina dinlăuntrul nostru ne duce spre lumina cea universală, cum este Cuvântul – o manifestare a însăși Dumnezeirii” (Pier Franco Marcenaro), „adică din orice racursiu Cuvântul Conștiinței va fi însăși Conștiința Cuvântului” (T. Palladi, sursa citată), iar viața este o perpetuă mișcare spre Cel cu majusculă în opera scriitorului, fiind numit „Talisman al ursitei”: „Se zbate măiastra Sămânță / În pântecul Gliei muncit / Ca pruncu-n a maicii ființă / De-a fi pentru-al Dorului Mit” (Mă zbat ca măiastra sămânță), care mereu rămâne o întrebare, dincolo de care nu poți să accepți ceea ce nu ți se oferă fără binecuvântarea lui Dumnezeu: „Umbra vieții mele sunt cuvintele mele” (Nichita Stănescu). Titlurile anunțate pe Terra nu întotdeauna corespund datelor din registrul de sus și viceversa: „Nu mi-e teamă de a umbrei sete / Ci de-a razei falsă strălucire / Demiurgul nu-nzadar îmi dete / Steaua și-un pământ întru Unire...” (Demiurgul nu-n zadar îmi dete). Ele se conțin, iar tu neapărat le vei identifica, pe firmamentul ființei tale, fiind incrustate de mâna Celui de Sus, care te bucură, în principiu, cu ideile Lui materializate prin tine: „Să nu te superi Țară / Că plec necunoscut / În plină zi ori seară / Din nou la Început / Căci toate vin din Stele / Din ceruri și din floare / Din ce visat-au ele / Din

Taina ce le are” (Să nu te superi Țară). Așadar, „Cogito ergo sum”, după filosoful René Descartes, dar acceptând și una din derivatele acestui aforism deosebit de semnificativ: „Iubesc, deci exist!” „Mai vechi decât Omul și gândul / E verdele ierbii Pământul / Mai nouă ca Bolta și Luna / E dragostea Vieții străbuna...” (Iubirea din tine).

E greu să-ți cunoști propriul suflet – „Aname sufletul trebuie să-l conducă pe om” (Pier Franco Marcenaro) –, în care bântuie antagonismul dintre virtuți și defecte: „Uite-o vreme că se duce / Alta-i ca și cum n-a fost / Poți să-i faci de-acuma cruce / Regretatului tău rost” (Dezlegarea noduli...), lăsând balanța conștiinței să determine periodic spațiul ce-i revine fiecăreia dintre aceste două categorii: „Renaștem din cenușa-nstrăinării / Și mituim miresmele din crini / Cu apele răzbind șira spinării / Când însetați de noi ne pomenim” (Cel care sunt), calitățile atribuindu-și funcția de catalizator în cadrul unor dileme: „Rătăcit de milenii mă chem / Durerii să-i dau de izvor / Și

iar rătăcesc în al Clipei totem / Ce mă-mbată de-al stelelor zbor” (Zbor) pentru a rezista ispitelor în cazul în care angoasele te pun la încercare, „O zi trăită fără Duh și Viață / E ca și cum n-ai ști de dimineață / O zi trăită fără dăruire / E-o închisoare-n propria ta fire” (Dacă ai trăit o zi, 1), iar căile întru determinarea sinei conduc în nesiguranță, lăsându-ți în densitatea unor imperfecțiuni cerul de lumină spre cunoașterea Marelui Suflet al Universului, mereu atașat de deschidere: „Dacă-ai trăit o zi cu-adevărat / Să nu regreți că veacul nu ți-i dat / Ori Inima și cugetul ce-n cap noian de vise / Stau Soarelui și Lunii cu porțile deschise (Dacă ai trăit o zi, 2). Eul liric nu suferă de boala Alzheimer atunci când „netimpul timpu-și ară”: „Netimpu-n brazdă timpu-și ară / Adâncul foamei lui de Țară / Chemarea inimii din stele / Din bucurii de doruri grele” (Netimpul timpu-și ară), sugerând ideea de fructificare a fiecărei clipe întru menținerea ei în tiparele prestabilite de către Mântuitor, cifra sacră fiind puntea de apropiere a celor două dimensiuni: „Semința urcă-n jos și-n sus coboară / Din floare trece-n măr apoi în Țară / Și când se vede Soare-n Pom ceresc / În juru-i înflorește neam domnesc” (Sămânță și Altar) prin „fulgerări de lumină” ale Cerului nou de fiecare zi peste visul-zbucium în cadrul unui dialog cu Divinitatea: „Cu șapte Ceruri săptămâna / Spre muntele-i mi-nălță mâna / Și urc pe panta lui montană / Hrănit de-a visurilor mană / De-a pururi tainică cerească / Și-n toate mult prea pământescă / Spre-a mă-ntâlni însumi cu mine / În fulgerarea de lumine” (Cu șapte ceruri săptămâna).

4. „Chemate de-a Stelei înălțime...”

„E cu neputință ca până la urmă să nu ajungi cum crede lumea că ești” (Iulius Caesar). Purtând roba distinctă și actul prin care i se conferă titlul de purtător al limbajului Stelei care îl are, eul liric, cuprinzând așteptarea, se delectează de nemărginirea

din suflet pe care i-o poate oferi aprinderii, mereu în pară, unui vis atât de aproape de cea care îi păstrează focul – Steaua: „*Târziu când ațipește-n Cale / Și drum și vânt și norii deși / Cernuți de-a fulgilor rumoare / Din tine însuși parcă ieși / Chemat de-a stelei înălțime / Să sorbi din aerul ei pur / Visul în care crede cine / Nu l-a văzut murind în jur / Ursită-un veac să ne-amețească / Prin el trimite-un ghiocel / De sub zăpezi să ne-nsoțească / În căutarea Ei din Cer...*” (În căutarea stelei).

Opera poetică a lui Tudor Palladi e cu imaginea Țării Cuvintelor rostite în limba-jul lubirii cu toată densitatea „apelor din ceruri”, ca simbol al purificării: „*Țara mea de-a pururi / Din cântec și din flamuri / Din lacrima de-azururi / Din ochiul de pe ramuri / Deasupra mea cât vecii / Te-nalță către Stea / Și-n spulber liliicii / Să cânte Limba mea*” (O, țara mea de soare), și semănate pentru a da rodul multașteptat în solul fertil al conștiinței: „*Se zbate măiastra Sămânță / În pântecul Gliei muncit / Ca pruncu-n a maicii ființă / De-a fi pentru-al Dorului Mit*” (Mă zbat ca măiastra sămânță), dar și cu cea a unei Case de Rugăciune, în al cărei interior se aud pașii Lui: „*Ca spicul sunt pe care-l tai / Când bobul luminează-un Plai...*” (Cu șapte ceruri săptămâna) ce pictează pe șirul de cuvinte Înălțarea, Taina și Revelația. Acest Templu durabil în timp e o „râvnă” în ani: „*La pâine Mamă eu râvnesc / La cerul ei Dumnezeiesc / Cu brațul și suflarea mea / Și cu-a chemării mele stea*” (Râvnă), construit întru alinarea sufletului și a ulterioarelor lui reînnoiri fără moarte: „*Spiritualitatea începe atunci, când, sub conducerea Maestrului, capabil să transmită experiența Lui, omul ajunge la conștientizarea de sine și, înălțându-se deasupra simțurilor și limitelor rațiunii, se revarsă în marea infinită a Conștiinței Universale*” – Pier Franco Marcenaro, în: N. Fabian, *Tainele nescrise ale Bibliei*). Eeul liric nu se regăsește în noțiunea „descoperire”, el mai degrabă se pătrunde

de taina ce i-a fost încredințată, oferind fiecărui din Clipa Înălțării sale, tentat de vraja Veciei în determinarea Valorii Supreme cu instrumentarul „laboratorului” propriei Conștiințe întru raționalizarea / difuzarea celor asimilate („Pe mine mă pot înțelege doar orbii” – Paltu, sursa citată) în afara oricărei vanități. Or, de un fals ar fi delectarea din slava telurică pe care ți-ar oferi-o cu fast niște măști îmbrăcate pe fețe de lemn: „*Că-mi vor bine rău că-mi vor / Una știu: e să socot?... / Asta nu e-n firea lor / Să dezlege orice nod...*” (Dezlegarea noduli...), uitate de trandafirii roșii ai pudorii / inimii și, în acest caz, lipsite de tresăltarea vreunui mușchi la bucuria aproapelui, semn că străine le-ar fi curbele gândului ce s-ar regăsi în mișcări rectilinii întru aprecierea luminilor ce se aprind pe Pomul Vieții. Acesta, cu aceeași măsură distribuie tuturor din darurile sale, iar fiecare își aduce contribuția la protejarea rădăcinii rodului veșniciei și a frumosului inefabil în măsura în care e capabil să citească pe raza de lumină: „*Și a zis Iisus către apostoli: «Oriunde veți intra, dacă e acolo un om al păcii, pacea voastră să rămână în casa aceea, iar dacă nu e nici unul, sa se întoarcă la voi...»*” (www.biblia-ortodoxa.ro/noul-testament/sfanta-evanghelie-dupa-luca). Remedii în acest scop? Străbune: „*Mai vechi decât Omul și gândul / E verdele ierbii Pământul / Mai nouă ca Bolta și Luna / E dragostea Vieții străbuna*” (Iubirea din tine).

Viața omului de creație e un clocot, o dorința arzător de chinuitoare de a trăi cu ochi scilipitori pe stânca lui Sisif: „*Cuvintele m-au gârbovit cu anii / Că nu le mai pot duce-n văz ușor / Și luminat de vechile cazanii / Pe Domnu-l rog de îndurarea lor*” (Talismanul Ursitei), aburcată pe umerii minții: „*Cuvintele de-o viață sau de două / M-au arcuit ca pe un cal de plug / Și munci când nu mă-ncap în mine plouă / Iar când le uit mă simt că-s ars de-amurg...*” (Talismanul Ursitei) ce devine cu atât mai neîmpovără-

toare, cu cât convingerea că azurul ei este Dumnezeu, iar cuvintele sunt suflarea Lui: „Numai cu ELE m-am pornit în lume / Ursita mi le-a dat drept talisman / Și fără ELE n-aș avea nici Nume / Și n-aș mai ști de-al Dragostei liman...” (*Talismanul Ursitei*).

Suflet deschis... Poezie deschisă ce seamănă Lumină, și deci Cuvânt cu majusculă din surse demne pentru titluri, epigrafe – toate menite pentru un cititor cu aceeași deschidere spre această imensitate a nescrisului din scris. Eul liric devine un tot unitar cu vocabula: „Eu am scris pe foi de carte / EUCUVÂNTUL fără moarte / Care mi s-a dat de soarte / Ți-l las ție – tot și parte – / Căci cu mine în pământ / N-am niciunde și nicicând / Să-l mai iau... De legământ / Îți las tot întru Cuvânt” (*Timpule nețârmurit...*), pe care îl lasă ca moștenire cu toată iubirea de Dumnezeu și sfințirea posesorilor ei prin această iubire. Speranța, revărsând lumină peste „regretele pline de un rost” ale eului: „Nu mai știi nici de unde și cum / Vin regretele pline de-un rost / Dar din care-o șuviță de fum / Mai rămâne din câte au fost” (*Steaua mea clopotește în cer*), care „Revede tinerețea cu ochii sufletești” (M. Eminescu, p. 51), din care „Peste prag iar surâde lumina / Revărsată din cupe de maci / Și te-mbată credința divină / Și te face cuvinte să taci” (*Steaua mea clopotește în cer*), antrenează tăcerea cuvintelor într-un dialog cu Marea Taină, pentru că „Sunt taine-n astă lume atât de neghicite, / De-ai spune viața toată, tot n-ai sfârși de spus” (M. Eminescu): „Nu am nici eu ce-ai vrea de-a pururi / În traiul tău smerit să ai / Speranța când va da în muguri / Sângele-mi iar va prinde grai” (*Tu știi ce-nseamnă frunză, cântul?*).

În *Șansa de-a fi*, când „dorul, fără cruțare” imprimă mersului eroare, trebuie să fii cu ochii pe uitarea uitării: „Ai totul parcă la-ndemână / Uitarea însă n-a uitat / Sfioasă să te ia de mână / Și să te-ngroape în păcat” (*Șansa de-a fi...*), să sfidezi din fiin-

ță nebuloosele spasmodice guvernate de haos pentru a atinge smerenia: „Plecat, dar revoltat în sine / De-așa mărinimie-aleasă / Mă-nalț din umbre de ruine / Smerit ca iarba de sub coasă” (*Șansa de-a fi...*) și, indiferent de timpul când se va întâmpla, niciodată nu ar fi târziu să fii un altul decât ai fi fost cel de cândva, pentru că „Numai o dată-ți este dată / Șansa de-a fi așa cum ești / Întru-mpplinirea ta dovadă / Și suferința s-o cinstești” (*Șansa de-a fi...*), din lecție asimilând că înălțarea din suferință este încadrarea ta într-un alt cerc decât cel vicios, – cu deschidere spre astral a unui „destin de chin nemărginit”: „Cui să-i mai dau norocul meu / Pe-o clipă când în cer mereu / M-așteaptă zeul nesfârșit?... / Cântarea ce-am iscat-o greu / Destin de chin nemărginit / Fără tine n-aș fi eu...” (*Destin de chin nemărginit*), din care descinde claritatea imaginii la care ai pretins („Să năzuim spre revelație mereu” – J.W. Goethe), asigurat de adevărul: „Alegerii i-e sclav cel care-alege.”

Indiferent ce cale își alege ca să ajungă la Dumnezeu, eul tinde spre desăvârșire, spre cel fără de prihană, conștient de proveniența-i („Iut în Cer”) și cu doru-i de a se regăsi în Țara de Soare: „O, Țara mea de-a pururi / Din cântec și din flamuri / Din lacrima de-azururi / Din ochiul de pe ramuri / Deasupra mea cât vecii / Te-nalță către Stea / Și-n spulber liliicii / Să cânte Limba mea” (*O, țara mea de soare*), pe care vrea să o apropie, însușind limba(jul) Decalogului, cel al nepăcatului și al păcii întru devenire: „...Sunt Terra Daciae – o vamă viitoare / Întru ce-a fost să țin de-a pururi minte / Și steaua-mi drept ofrandă trecătoare / M-aruncă-n noapte ca s-o pot cuprinde” (*Sunt Terra Daciae*), pentru că, „omul adevărat, care are cunoaștere de sine și de Dumnezeu, întotdeauna e îndemnat către iubire și înțelegerea altora. El se va strădui să le ajute semenilor, ușurându-le poverile și suferințele (Pier Franco Marcenaro – în: N. Fabian, *Tainele nescrise ale Bibliei*), în care

răsună vocea străbună „când însetați de noi ne pomenim”: „*Un timp al bucuriei și-al dorinței / De-a fi al lui pe flamura Credinței / Mă-ntoarnă-n codrul zilelor hapsâne / Să le hrănesc cu-a Verbului meu pâine / Și mă supun noianului de Clipe / Ce-mi fâlfâie a sângelui aripe (Un timp al bucuriei).*

„Acela care iartă nu regretă niciodată” (Al. Dumas-tatăl). Eul liric se scaldă în acest adevăr, propunând soluții de „tratare” a celor din jur prin promovarea Marii lubiri: „*lertăm păcate-ntâmplătoare / Se iartă-un cârcotaș de soi / Iubirea-i unica salvare / Deci să-i iubim pe-acei din noi / Ce ne împoașcă cu noroi / Să le cătăm mereu în coarne / Când ei și-n groapă de gunoi / Lesne-ar putea să ne răstoarne...*” (*Sunt lucruri care greu se iartă*).

„...Cu adevărat, din prisosul inimii vorbește gura: multe găsește de spus despre lucrurile cu care e plina inima. Cine îl iubește pe Dumnezeu vorbește cu plăcere doar despre El, numai spre El abate fâgașul discuțiilor sale, și când începe să vorbească despre El nu se mai satură; nu se simte bine decât acolo unde se vorbește despre Dumnezeu și despre lucrurile Lui... Cine îl iubește pe Domnul, acela caută să fie părtaș la Sfintele Taine... Cine îl iubește pe Domnul nu se depărtează de gândul la El, și îndată ce prinde vreo clipă liberă se întoarce către El în cugetul său și stă de vorba cu El din inimă, cu căldură...” (*Starea pe loc și mergerea înainte în creștinism, Sfântul Teofan Zavorâtul: Dragostea de Dumnezeu* – <http://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/starea-loc-mergere-inainte-crestinism-68456.html>). Este imaginea chipului lui Tudor Palladi identificat cu eul din poezie – o formulă ce definește credința ca sacrificiu al omului în

numele Luminii prin respectarea acestor rigori de speță profund umană, ea este o gândire de o expresivitate aparte accesată la iconomia mântuirii noastre prin suferință ca expresie a înviorării și a determinării spațiului omului plămădit din substanță valoroasă cerească în arealul Stelei, cu voalul Tainei ce monitorizează pașii acestuia întru desăvârșire, lăsând faptele să vorbească întru acest mare Adevăr în care a încăput cu tot cu baștina sa Bălănești („*Și cad ca o piatră sub Steaua din bezne cerești / Pe Măgura veșnică-a Satului meu – BĂ-LĂ-NEȘTI*”), care rămâne în opera sa mereu un punct de pornire, dar și de revenire, ce poartă aureola Stelei mult visată și contopită cu un dor divulgat la propriu și figurat de o seamă de cuvinte care Unul rămâne pentru totdeauna: „*Mi-i Baștina un dor cum n-a mai fost / De-a-mi lumina cărările-nainte / Dogoarea frunții crește dintr-un rost / Ca Vatra – dintr-o seamă de Cuvinte... (Mi-i Baștina o seamă de cuvinte).*

Referințe bibliografice

1. *Ezoterism și exoterism în creștinism*. Disponibil: <http://www.crestinortodox.ro/interviuri/ezoterism-exoterism-crestinism-70544.html>
2. PALLADI, Tudor. *Nemărginirea clipei*. Chișinău, 2011.
3. PALLADI, Tudor. *Scrierea Tainei sau înmiresmarea Tainelor din Taină*. În: Fabian, N. *Tainele nescrise ale Bibliei*. Chișinău, Ed. Pontos, 2009.
4. PALLADI, Tudor. *Semință de altar* : poeme. Ch.: SC Profesional Service SRL, 2012, 332 p. ISBN 978-9975-4319-2-7.
5. PALLADI, Tudor. *Talismanul ursitei* : poeme. Ch.: SC Profesional Service SRL, 2012, 298 p. ISBN 978-9975-4399-4-7.
6. *Starea pe loc și mergerea înainte în creștinism. Sfântul Teofan Zavorâtul: Dragostea de Dumnezeu*. Disponibil: <http://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/starea-loc-mergere-inainte-crestinism-68456.html>

LECTURA CA EXERCİȚIU DE ALTERITATE ÎN OPERA LUI JORGE LUIS BORGES

Maria PILCHIN,
Departamentul studii și cercetări,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Abstract

Today, during the war of all against all, the reading is more than an exercise in otherness. It is, as we want to believe, an exercise in conciliation and tolerance of the human being that is permanent becomes in a dialogue. In the era of Homo viator, we can establish the existence of an aesthetic of otherness, of a cultural catch of foreignness. We read it in political, cultural and literary discourses. One thing is certain, literature and reading as a „form of happiness” is already a Borgesian dimension that was established with time.

Key-words: *reading, otherness, Alter (L) ego, bibliographic reality, strange text, reading as rewriting, opera aperta.*

* * *

Tema alterității vine de la M.M. Bahtin cu tema „Eu” și „Celălalt”, de la Rimbaud, care ne anunță: „Eu este un Altul”, precum și de la Eugen Coșeriu care ne prezintă limba însăși „în același individ ca *alteritate*”. De aici și ideea unei dihotomii autor-operă, dar și o ipostază ce depășește zona literarului. Autorul ca un exercițiu de alteritate îl găsim și în „individualitate subiectivă infrapsihică” în formula lui Gheorghe Crăciun, în „ființa de hârtie” a lui Roland Barthes și la Gerard Genette prin „L'autre revient au Mêmes”. În aceeași direcție a dialogării bahtiniene, Pageaux propune depășirea barierelor identitare pentru întâlnirea cu Străinul, unde eul intim alternează cu spațiul deschis, traversând spații străine pentru căutarea pasionată a gândirii Celuilalt. Dar de la alteritățile naționale și geografice ajungem la un *Alter (L)ego* textual.

Lectura, la modul cel mai simplist de abordare, este un act produs cu ajutorul literelor alfabetului și al câtorva semne de punctuație plus imaginația cititorului care creează o lume. Așa lectorul ajunge să viziteze locuri necunoscute, să cunoască oameni și lucruri noi, peisaje, acțiuni, gânduri, stări constatând la întoarcere că lectura acestor fapte verosimile, dar ireale l-a schimbat cumva, deschizându-l pentru lumea exterioară. Astfel, lectura este un act empatizant, iar literatura o zonă în care alteritatea se manifestă cu prisosință, dizolvând spațiul și timpul, lectorul umblând „peste mări și țări”, având posibilitatea de a spune borgesian: „Am văzut universul și am văzut rosturile intime ale universului. Am văzut originile despre care vorbește Cartea cea Mare. Am văzut munții care s-au ivit din ape, am văzut primii oameni de lemn, am văzut urcioarele răzvrătite împotriva oamenilor, a văzut câinii sfâșiindu-le chipurile. Am văzut zeul fără chip care este îndărătul zeilor” (*Scriptura zeului*). Aceeași enumerare borgesiană de alterități o găsim și în poemul *Mi vida entera*: „Am traversat marea. / Am cunoscut multe pământuri; am văzut o femeie / și doi sau trei bărbați. / Am iubit o fată tru-fașă și albă și de o / liniște hispanică. / Am văzut o mahala infinită unde se împlinește / o nemurire lacomă de apusuri. / Am savurat nenumărate cuvinte. / Cred din tot sufletul că asta este chiar totul și că nu voi mai vedea / sau face lucruri noi.”

Lectura impune o nostalgie pentru mâna care a scris, dar impune și optica ochiului care citește. Eul și non-eul (textu-

al și de orice fel) sunt cele două ipostaze în care literatura se află în matricea ei cea mai firească, trimitându-ne la lectura alterității ca comprehensiune a celuilalt (ca individ, timp, dimensiune mintală) și ca regăsire a sinelui într-un altul, într-o existență străină. Or, e vorba de o întâlnire centrată pe Celălalt, în care lectura este similară dialogului în care departele devine proxim, iar cartea depășește limitele egologice, transformând trăirile străine în ceva propriu, constatarea diferenței presupunând o regrupare a sinelui. Astfel, lectura este o deschidere în fața scriiturii celuilalt. Textul scris / citit devine, astfel, o valoare inter- și transpersonală. Actul lectural presupune o încredere inițială în cele scrise, care poate fi înșelată într-un sfârșit. Borges apelează la intertext (fie că e vorba de autori și texte reale, fie că e vorba de autori și opere inventate), pentru a-și articula ideile. Cititul borgesian anunță desprinderea de textul sursă prin punerea acestuia la dispoziția celui care citește. Astfel, produs al unei mâini străine, textul citit se transformă într-un act de „ogîndire”. Andrei Ionescu în prefața la cartea *Moartea și busola* ne atenționează că este vorba despre o literatură a cărei temă este chiar literatura. Biblioteca copilăriei lui Borges i-a adus fericirea paginilor literare, dar și a celorlalți, precum și deziluzia că un text nu este decât un simulacru al altora, că „nu există noțiunea de plagiat” (*Tlön, Uqbar, Orbis tertius*).

Borges nu este autorul în intimitatea personalității sale, el nu se limitează la sine ca la un observator al realității de orice fel. E vorba despre o auctorialitate care vine din lecturi, dar lecturile lui Borges țin și de un corpus de texte pe care îl citesc astăzi foarte puțini: cabaliștii, gnosticii, grecii alexandrini, filosofii Evului Mediu etc. Personajele borgesiene de cele mai multe ori nu sunt de natură *biografică* (ne referim la realitatea în care există un autor), ci mai degrabă *bibliografică*. Astfel, alteritatea borgesiană

e mai degrabă una ce vine din cărți și nu din lume. Aici intervine teoria semioticianului Umberto Eco despre „opera aperta”, care anunță faptul că opera literară nu este o entitate închisă în sine, ci, mai degrabă, ceva deschis și multiplu prin ambiguitatea sensurilor, cât și prin cea a interpretărilor ulterioare. Acest concept înlătură pe cel de „operă statică”, care presupune ideea a ceva creat o dată pentru totdeauna.

Borges pune problema existenței textului în timp, problema metamorfozelor la care este supus acesta de către perindarea epocilor care multiplică complexitatea și multilateralitatea acestuia. Aici, apare cititorul coautor care poate să o completeze. „Deschisă” pentru cititor, cartea se „închide” pentru auctorialitatea care a produs-o. Așa încât Cervantes nu își mai poate rescrie celebrul roman, pe când Ménard o face cu nonșalanța cea mai eretică a individului venit din posteritate. Probabil că astfel se explică detașarea de propriile cărți, anunțată de unii autori încă în viață. E detașarea echivalentă cu neputința de a modifica ceva în ele.

O altă lectură este posibilă în *Pierre Ménard, autor al lui Don Quijote*. „Ménard (poate că fără voia sa), printr-o tehnică nouă, a îmbogățit arta închistată și rudimentară a lecturii: tehnica anacronismului deliberat și a atribuțiilor greșite. Această tehnică ne obligă în mod insistent să parcurgem *Odiseea* ca și când ar fi posterioară *Eneidei*”. E ideea că fiecare cititor rescrie în felul său, involuntar, cărțile trecutului, îmbogățindu-le cu propriul suprastrat cultural și mental, totodată, omorând pe autorul inițial și scopul artistic al acestuia: „Don Quijote – mi-a spus Ménard – a fost înainte de toate o carte plăcută; acum e un prilej de toasturi patriotice, de trufie gramaticală, de obscene ediții de lux” (*Pierre Ménard, autor al lui Don Quijote*).

Totodată, *Don Quijote* rescris de Ménard nu e una și aceeași cu *Don Quijote*

creat de Cervantes, căci cel de-al doilea e „contemporan” cu noi, e mai aproape de noi. Astfel, astăzi nu mai putem spune că Cervantes îl produce pe Don Quijote, așa cum autorul e mort, dar putem spune cu siguranță că personajul îl produce pe autor, iar lectura, în acest context, e un mijloc de apropiere în prezent a ideilor produse în alte timpuri și alte spații. Or, Cervantes „într-o blajină ironie față de sine însuși, imaginează un cavaler naiv care, cu mintea tulburată de lectura acestor miracole, pornește să caute aventuri și vrăji în locuri prozaice numite El Toboso ori Montiel” (*Parabola lui Cervantes și a lui Don Quijote*), dar naivul se va adevăra mai eficient în timp, așa cum autorul e pe cale de dispariție sau mitologizare. Precizarea ne vine din *Nemuritorul*, unde aflăm că „Am fost Homer; în curând voi fi Nimeni”, un nimeni nimic (subliniem tautologia) de mit.

Relectura ca o revenire demitizantă o găsim în *Memoria lui Shakespeare*: „Eu posedam în mod latent memoria lui Shakespeare; lectura, vreau să spun, relectura acestor vechi volume ar fi imboldul pe care-l căutam. Am citit și sonetele, care sunt opera lui cea mai directă. Am găsit uneori explicația sau mai multe explicații.” Sau în *Tema trădătorului și a eroului* aflăm istoria care (re)citește literatura: „Că istoria ar fi copiat istoria era un lucru destul de uluitor, ca istoria să copieze însă literatura, era de neconceput.” Citatele din textele borgesiene pot să nu supraviețuiască mult după actul lecturii, dacă nu sunt înțelese ca făcând parte dintr-un întreg complex. Substanța dialogală a operei lui Borges impune și un regim adecvat de lectură, o atitudine de deschidere a unei conștiințe solitare (autorul, dar și cititorul). Se produce o captare a lectorului, căruia i se induce o stare similară – patima nesăturată de litere și de nou.

Esența lui Borges ca autor constă în faptul că realitatea înconjurătoare este tre-

cută mereu printr-un filtru, cel al lecturilor. Doar că în mixerul scriiturii borgesiene se produce un text care presupune alt tip de lectură, diferit, de cele mai multe ori, de cel clasic. Spre exemplu, *Cartea de nisip* sparge canonul lecturii lineare. *Biblioteca Babel* este biblioteca infinită ce induce o stare aparte în sinele care dorește să se apropie de ea, e și „lumea înțeleasă ca o carte a lui Dumnezeu” [3, p. 73] sau ca o Carte-Dumnezeu ce asigură „interpolarea fiecărei cărți în toate cărțile” (*Biblioteca Babel*) sau o carte ce ar putea să înjure pe un zeu al unei populații barbare cum este cea a hunilor care dă foc la biblioteci din frica de necunoscut (*Teologii*).

Lectura e și o escapadă din viață în literatură ca un spațiu reversibil, remodelabil și asta chiar dacă nu poți intra de două ori în același text. Sartre, care considera pe bună dreptate că „nu există artă decât pentru și prin celălalt”, insistă pe ideea că lectura este finalul la care duce dialectica literară, un itinerar ce pornește de la scriitorul, de obicei, cunoscut și sfârșește la cititorii care sunt mulți și necunoscuți, care acceptă o formă de izolare pentru un timp de realitate și de solidarizare cu idei ce aparțin altcuiva. Pentru Borges nu doar literatura e o „opera aperta”, ci și lumea în complexitatea ei etnică, idiomatică și identitară: „Idiomurile nu aveau taine pentru Borges. Scriitorul argentinian stăpânea la perfecție spaniola, engleza, franceza și germana” [3, p. 142]. În acest sens, Andrei Ionescu constata că atunci „când se deplasează prin ecouri și jocuri de cuvinte de la o limbă la alta, Borges învârtește un caleidoscop” [5, p. 199].

În *Aleph* citim: „Am văzut chipul meu (...) am văzut chipul tău”, primul chip e al naratorului, o dublură textuală a lui Borges, cel de-al doilea e chiar al lectorului. În *Biblioteca Babel* apare o adresare retorică: „Tu cel care mă citești, ești sigur că înțelegi limbajul meu?” Astfel, lectura borgesiană

e dihotomică, ea presupune frustrarea lecturală, oroarea de text până la abandonarea lui sau iluzia de cititor complice a toate-înțelegător, care e conștient de jocul autorului. În acest sens, lectura lecturii borgesiene trebuie să fie una atentă, precaută și multiplă, mai ales când este vorba despre texte magice, misterioase, niciodată explicite până la capăt. Or, cititorul ideal al operei borgesiene este un detectiv, cel care îl suspectează pe autor, necrezându-l până la capăt.

Borges practică disimularea auctorialității, în situații în care aflăm că e vorba de un manuscris cumpărat de la vreun vânzător de cărți etc. Borges în multitudinea ipostazelor sale e și autorul, naratorul, personajul. Prezența autorului apare ca o secvență parantetică. Or, cu siguranță, autorul face manevre de disimulare auctorială. El, de multe ori, e un celălalt autor, așa încât niciodată nu știi cu siguranță dacă el citează din vreun autor sau îl stilizează prin propriul limbaj. E și vorba de binomul literar Borges – Bioy Casares, care, pe lângă faptul că structurează o lume textuală, un exercițiu de alteritate și el pentru cititor, mai și produce un al treilea autor dublu (un autor fictiv din doi autori reali), Bustos Domecq.

În textele lui Borges apare lectura ca un criteriu al compatibilităților umane (*Celălalt*): „Din conversația noastră de inși cu lecturi variate și gusturi diferite, mi-am dat seama că nu ne vom putea înțelege. Eram prea deosebiți și prea asemănători.” Există și o altă dimensiune a alterității umane, cea de a fi acceptabilă ca literatură, dar socialmente și culturalmente respinse. Pentru Borges a fi cititor nu este mai puțin ca a fi autor. În *Superstițioasa etică a cititorului*, eseu din volumul *Cartea de nisip* citim: „Cititorii, în sensul ingenuu al cuvântului, sunt pe cale de dispariție, pentru că toți sunt critici potențiali.”

Pascual Arturo Marcelo afirma că „Borges nu a fost unul, ci mai mulți” [3, p. 15]. Multiplă a fost și lectura ca o „formă a fericirii” lui, o fericire transmisă și altora. Așa încât „pentru a-i evalua importanța e necesar să recurgem la anumite texte care citează idei ale lui Borges sau, într-o manieră mai amplă, îi recunosc influența în geneza acestor reflecții. De exemplu, *Cuvintele și lucrurile* de Michel Foucault, *Diferență și repetiție* de Gilles Deleuze, *Palimpseste* de Gérard Genette, *Teama influențelor* (carte tradusă în română cu titlul *Anxietatea influenței*, precizarea ne aparține) de Harold Bloom sau *Lector in fabula* de Umberto Eco, care, în plus, în *Numele trandafirului* și în *Pendulul lui Foucault*, aduce adevărat omagiu originalității lui Borges” [4, p. 147].

Referințe bibliografice:

a) cărți tipărite și publicații monografice:

1. BORGES, J.L. *Moartea și busola. Proză completă*. 1. Traducere și note de Irina Dogaru, Cristina Hăulica, Andrei Ionescu; cuvânt-înainte, tab. cronologic, prezentări și ed. îngrijită de Andrei Ionescu. Iași: Polirom, 2006. 520 p. ISBN 973-46-0194-8.
2. BORGES, J.L. *Cartea de nisip. Proză completă*. 2. Traducere și note de Irina Dogaru, Cristina Hăulica, Andrei Ionescu; cuvânt-înainte, tab. cronologic, prezentări și ed. îngrijită de Andrei Ionescu. Iași: Polirom 2006. 672 p. ISBN 973-46-0194-6.
3. PASCUAL, A.M. *Cititorul lui Jorge Luis Borges*. Traducere de Dragoș Cojocaru. Chișinău: Arc, 2008. 192 p. ISBN 978-9975-61-404-7.

b) contribuții în publicații monografice tipărite:

4. GARGATAGLI, A.M. *Borges a fost un scriitor precoce și, totodată, puternic*. Interviu. În: PASCUAL, A.M. *Cititorul lui Jorge Luis Borges*. Traducere de Dragoș Cojocaru. Chișinău: Arc, 2008. 192 p. ISBN 978-9975-61-404-7.
5. IONESCU, A. *Borges în conștiința criticii*. În: V. POP, ed., BORGES, J.L., *Cărțile și noaptea*. Iași: Junimea, 1988. 264 p.

GUILLAUME APOLLINAIRE ȘI PLEDOARIA „SPIRITULUI NOU” ÎN LITERATURĂ: O RECAPITULARE

Ivan PILCHIN,
magistru în filologie,
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Abstract

Starting from the essay by G. Apollinaire „The new spirit and poets” this article seeks to follow an algorithm of affirmation and fixing of a new aesthetic, the transition to a new poetic consciousness. It also refers to the poetic texts by G. Apollinaire that present a decisive moment which opens a new era and impose the necessity of a „new human” according to it. G. Apollinaire argues for a new poetic spirit which is, in essence, „the spirit of the age in which we live”, an age „full of surprising things”. He argues for a „new realism”, the authenticity and credibility of poetic representations, their simplicity, and their ability to surprise.

Keywords: French art avant-garde, new spirit, transition in literature.

***

Guillaume Apollinaire (1880-1918) făcea parte din „generația de tranziție” [1, p. 157], „nenorocita generație care, cum spunea el, s-a așezat între două scaune” [2, p. 33]. Fiind formată în atmosfera spirituală a unei epoci considerate în decădere, în amurg, ajunse la un oarecare sfârșit („fin de siècle”), această generație a pășit în altă epocă, participând la procese artistice și evenimente politice hotărâtoare de la începutul secolului XX.

„Lungul” secol al XIX-lea a fost, în esența sa, determinat de Marea Revoluție Franceză și consecințele acesteia. În context, relevante par cuvintele lui J.W. Goethe (1749-1832), rostite în urma victoriei armatei franceze asupra celei prusace în bătălia de

lângă Valmy pe 20 septembrie 1792: „Oare nu începe din această zi și din acest loc o nouă eră în istoria universală?” [3, p. 19] Sfârșitul „erei revoluției” (1789-1848), „erei capitalului” (1848-1875) și al „erei imperiului” (1875-1914) [4] este marcat de începutul Primului Război Mondial sau, conform altor păreri, de revoluția bolșevică din 1917 [5, p. 7]. De aici încolo începe „scurtul” secol al XX-lea, încheiat și el „odată cu prăbușirea blocului de dominație sovietică și căderea zidului Berlinului, în toamna lui 1989” [5, p. 7], marcând astfel încheierea unei etape, un „sfârșit al istoriei” (F. Fukuyama) contemporane și începutul fazei „postistorice”.

Caracterul inevitabil al unui sfârșit istoric și începutul unei perioade noi a fost intuit și exprimat, cu o ușoară notă apocaliptică, în poezia lui Guillaume Apollinaire și în creația unor colegi de-și săi de generație. Remarcabil și, probabil, deloc întâmplător este faptul că primul vers din poezia *Zonă* – „una de program în creația lui Apollinaire și în toată poezia din secolul XX” [6, p. 253] – care deschide volumul *Alcooluri* (1913) este: „În cele din urmă de această lume veche obosit ești” (traducere de Ion Caraion) [7, p. 25]. Evident, aceste cuvinte se află în directă relație cu ultimul vers al poeziei *Vendémiaire* care încheie volumul menționat: „Iar stelele păleau pe cer și-abia se zămislea lumina” (traducere de Mihai Beniuc) [7, p. 132].

Începutul epocii noi, marcat de Primul Război Mondial, este surprins de G. Apollinaire și în poezia *Automobilul mic* din

volumul *Caligrame. Poezii de pace și război, 1913-1916* (1918), scrisă în urma unei călătorii de serviciu în vara anului 1914, când poetul împreună cu pictorul André Rouveyre (1879-1962) au vizitat localitatea Deauville. Surprinzătoarea întoarcere este descrisă în următoarele versuri astfel: „În anul o mie nouă sute paisprezece, / Treizeci și unu august, seara, / Într-un automobil mic a lui Rouveyre, / Am ieșit din Deauville. / Am fost trei împreună cu șoferul. / Întregii epoci noi am zis „adio”. / Giganții înfuriați se înălțau deasupra Europei, / Vulturii, în așteptarea soarelui, își părăseau cuiburile, / Peștii mânioși se ridicau din bezne, / Popoarele veneau unul spre altul, pentru a se cunoaște până la capăt, / Morții tresăreau din frică în ale lor case întunecoase. / [...] Și eu simțeam: în inima mea oamenii noi și sprinteni / Zidesc un univers nou și regulează mișcarea ei... / [...] Și atunci când, în sfârșit, am ajuns la Fontainebleau, la amiază / Și Parisul / Ne-a întâmpinat cu ordinul de mobilizare, / Noi ambii, eu și tovarășul meu, am înțeles / Că automobilul ne-a adus în altă epocă, / În Veacul Nou. / Și că noi, chiar fiind maturi, / Chiar acum ne-am născut din nou” [traducerea ne aparține, după: 8, p. 119-122].

G. Apollinaire intuia prăbușirea lumii vechi, pe care el o numea „o casă de morți” [6, p. 253] (vezi poezia cu același titlu din volumul *Alcooluri*) (aici, în spiritul epocii, relevant devine și titlul romanului *Casa Buddenbrook. Prăbușirea unei familii* (1901) de Thomas Mann). Poetul a fost convins de faptul că „schimbarea la față a lumii” va sta doar în puterile unui poet vizionar [6, p. 253], unui nou Orfeu: „Iată universul îl înnoiesc, luând din nou prin asalt Bastilii. / (Doar acei îl înnoiesc, ale căror aspirații sunt mai aproape de poezie)” (*Versuri, declamate în ziua de căsătorie a lui Andre Salmon*) [traducerea ne aparține, după: 8, p. 55].

Până la începutul Primului Război Mondial, G. Apollinaire s-a afirmat ca un li-

der al avangardei literar-artistice din Paris, pe care a propagat-o, scriind despre principalii reprezentanți ai literaturii și artei plastice ale momentului. Tendința premodernistă de înnoire a poeziei franceze, anticipată de Charles Baudelaire (1821-1867) și marcată de creația lui Paul Verlaine, Arthur Rimbaud ș.a., și-a găsit în G. Apollinaire cel mai înflăcărat adept de la începutul secolului XX. La fel, ca și pentru avangardismul artistic, el va deveni un punct de referință pentru avangardismul poetic, reprezentat prin poezia futuristă, dadaistă și suprarealistă. Acest fapt demonstrează multiplele contacte personale și referințele indirecte la creația lui G. Apollinaire a liderilor grupărilor poetice avangardiste. Inovațiile poetice ale lui G. Apollinaire, la nivel de conținut (teme noi și mijloace noi de expresie) și formă (respingerea punctuației, invenția noțiunii de „suprrealism”) au fost preluate de generațiile următoare de poeți, au deschis mai multe direcții în evoluția ulterioară a poeziei franceze.

Pledoaria lui G. Apollinaire pentru un „spirit nou” în literatură este o constantă a preocupărilor sale estetice și teoretico-literare. Astfel, în 1908, în cadrul unei lecții publice intitulate *Noua falangă poetică*, el expune programul unui „nou lirism umanist” [6, p. 253]. Mai pronunțat, programul unui „spirit nou” în poezie se regăsește în textul său teoretic *Spiritul nou și poezii* (*L'Esprit nouveau et les poètes*) (1918). G. Apollinaire utilizează pentru prima dată expresia „spiritul nou” („l'esprit nouveau”) în textul programului pentru baletul *Parada* de Jean Cocteau (1889-1963), care a fost prezentat la Paris pe 18 mai 1917 (muzica pentru acest balet a fost realizată de Erik Satie, iar decorul – de Pablo Picasso) [9, p. 135]. Spre sfârșitul anului 1917, într-o prefață la opera poetică a lui Charles Baudelaire, G. Apollinaire îl numește pe cel din urmă drept un premergător al „spiritului nou” și își alege această expresie pentru un eseu progra-

matic cu care își va încheia opera poetică și teoretică pentru anul 1917 [9, p. 137].

Textul eseului *Spiritul nou și poezii* a fost citit de G. Apollinaire pe 26 noiembrie 1917 în „Théâtre du Vieux-Colombier” în fața unui numeros public și în fața poezilor, ai căror poezii au fost declamate. G. Apollinaire a expus atunci ideile-cheie ale „spiritului nou”, negând excentricitățile futurismului și promovând inventivitatea pură, și a încheiat discursul cu promisiunea unui alt text despre tehnici de creație și tendințele „spiritului nou”, text pe care nu-l va mai scrie niciodată [9, p. 137]. În formă revizuită de autor, eseu *Spiritul nou și poezii* a fost publicat postum în revista *Mercure* (XII, 1918) la care poetul a colaborat în mod regulat.

Apărut ca un testament al autorului, textul eseului *Spiritul nou și poezii* a devenit un document important pentru întreaga poezie franceză modernă. Acest text teoretic, „prin categorii fundamentale pe care le prezintă, prin eterogenitatea vocabularului și a structurii, prin elipse și contradicții generale, poate fi considerat reprezentativ pentru toate lucrările estetice ale lui Apollinaire”, poezia și „spiritul nou” fiind descrise aici „ca niște categorii ontologice și nu, pur și simplu, estetice” [11, p. 811].

Pledoaria lui G. Apollinaire pentru „spiritul nou” în literatură (care, de fapt, nu e atât de nou, recunoaște G. Apollinaire, ci este conștientizat în condiții noi) este, în fond, o pledoarie în favoarea poeziei franceze moderniste, întâietatea căreia pe plan universal („Din câte cunoaștem, nu există în zilele noastre alți poeți decât cei de limbă franceză.” „Francezii aduc poezie tuturor popoarelor”) se explică prin existența la francezi a unei „discipline mintale”, ce facilitează înțelegerea vieții, a artei și a literaturii. Totodată, „spiritul nou” este chemat oarecum să concilieze / să echilibreze / să revalorifice avantajele tradiției clasice (bunul-simț, spiritul critic, senti-

mentul ordinii și al datoriei, perspectiva complexă asupra lumii și asupra omului, fără a recurge la o simplă mimare a modelelor), dar și a celei romantice (curiozitatea, care motivează căutarea materialului literar în diferite sfere; în același timp, contestarea romantismului titanice în varianta wagneriană, dar și a rousseauismului bucolic). Căutarea și revelarea adevărului, experimentele formale, libertatea absolută („poezii astăzi se obișnuiesc cu această libertate absolută”, totodată „spiritul nou” e potrivit confuziei), abordarea sintetică și sincretică a materialului artistic reprezintă instrumentarul „spiritului nou”. Finalitatea căutărilor și experimentelor este „un nou realism”, autenticitatea și verosimilitatea reprezentărilor, simplitatea lor și totodată capacitatea lor de a surprinde / a uimi / a mira: „Spiritul nou este înrădăcinat în mirare. Acesta este cel mai viu, cel mai proaspăt element al său”, care îl diferă „de toate mișcările artistice și literare anterioare”.

Un alt moment dezbătut de G. Apollinaire în eseu său este problema privind natura poeziei în contextul istoric și spiritual nou: „Spiritul nou este spiritul acelei epoci în care trăim. Al unei epoci pline de lucruri surprinzătoare. Poeții încearcă să stăpânească clarviziunea, acea iapă turbată, pe care ei niciodată nu au știut s-o împlânzească.” În plus, ei „tind să mecanizeze poezia, exact așa cum toată lumea este mecanizată” [11, p. 62]. Originalitatea („*Oare nu este nimic nou sub soare?* Acest lucru încă trebuie verificat”), inventivitatea, vizionarismul, căutările noului (echivalat cu frumosul) apropie poezia de alte domenii: „drept poet trebuie să-l numim doar pe acel care inventează, pe acela care creează – fiindcă omul, în general, este capabil pentru creație. [...] Poet poți fi în orice domeniu: e de ajuns să ai curaj și să încerci să faci descoperiri”, poeții moderni fiind, în primul rând, „poeți ai unui adevăr mereu în schimbare”.

„Spiritul nou” este, astfel, potrivit estetismului canoanelor, oricărui snobism și excentricității haotice, spirit deschis spre viață, care tinde să îmbrățișeze toate școlile literare, „începând cu simbolismul și naturalismul. El luptă pentru învierea spiritului căutător, pentru o conștientizare clară a epocii noastre, pentru a descoperi noi perspective ale lumii exterioare și interioare, demne de acele perspective pe care în fiecare zi le descoperă savanții, făcând minuni cu ajutorul lor”.

În cele din urmă, eseu *Spiritul nou și poezii* descoperă tendința magistrală a esteticii lui G. Apollinaire: relația dintre artă și viață (creație și natură), combinarea libertății cu ordinea (sobrietatea) / regula și refuzul estetismului. Interesul nostru însă a fost să urmărim, pornind de la G. Apollinaire, un algoritm al afirmării și fixării noului, al tranziției spre o conștiință literară nouă [12]: de la expirarea / irosirea / epuizarea energiei vitale a unei estetici,

inadecvate noului context – prin nihilism – spre un echilibru al lucrurilor.

Referințe bibliografice

1. Эренбург, Илья. *О Гийоме Аполлинере*. В: Москва, 1965, № 7, стр. 155-159.
2. Кокто, Жан. *Портреты-воспоминания: эссе*. Перевод В. Кадышева и Н. Малевич. Предисловие и комментарии В. Кадышева. Москва: Издательство «Известия», 1985, стр. 28-37.
3. Агюлон, Морис. *1789. Судьба революции*. В: *Курьер*, апрель 1989, стр. 17-22.
4. Hobsbawm, Eric. *Era revoluției 1789-1848*. Traducere din engl. de Radu Săndulescu. Chișinău: Cartier, 2002; Hobsbawm, Eric. *Era capitalului 1848-1875*. Traducere din engl. de Florin Sicoie și Andreea Condruș. Chișinău: Cartier, 2002; Hobsbawm, Eric. *Era imperiului 1875-1914*. Traducere din engleză de Florin Sicoie. Chișinău: Cartier, 2002.
5. *Omul secolului XX*. Volum coordonat de Ute Frevert și Heinz-Gerhard Haupt. Traducere din limba germ. de Maria-Magdalena Angheliescu. – Iași: Polirom, 2002.
6. Балашов, Виктор. *Аполлинер*. В: *Краткая литературная энциклопедия*. Т. 1 («Аарне-Гаврилов»). Москва: Государственное Научное Издательство «Советская Энциклопедия», 1962, стр. 253-254.
7. Apollinaire, Guillaume. *Scrieri alese*. Ediție alcătuită și îngrijită, cuvânt-înainte de V. Nicolăescu. București: Editura Univers, 1971.
8. Аполлинер, Гийом. *Стихи*. Перевод М.П. Кудинова. Москва: Издательство «Наука», 1967.
9. Diviš, Vladimír. *Apollinaire: Chronik eines Dichterlebens*. Praha: Artia, 1966.
10. Аполлинер, Гийом. *Новое сознание и поэмы*. Перевод В. Козового, комментарий и краткая справка об авторе Ю. Гинзбург. В: *Писатели Франции о литературе*. Сборник статей. Москва: Издательство «Прогресс», 1978, стр. 53-62.
11. Sullivan, Dennis G. *On Time and Poetry: A Reading of Apollinaire*. In: *Modern Language Notes*, 1973 V. 88, nr. 4, p. 811-837.
12. Pavlicencu, Sergiu. *Tranziția în literatură. Studiu micromonografic*. Chișinău: CEP USM, 2001.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

Anastasia MOLDOVANU,
bibliotecar principal, Filiala de Arte „T. Arghezi”

Abstract

The social and political events that have evolved in our country have spurred political decisions made by government and, especially the public opinion to redefine clearly the position towards the adhesions to the European vector. The 2015 is considered the European integration Year in all spheres of activity - economic, social, political, cultural. For national libraries the idea of integration is related to knowledge and information, to the European cultural and performance. To realize these plans is good to know the evolution of the integration process of our country into the European Union. In this material the author is trying to highlight the way of Moldova's integration into the European family, making use in such a way of legislation adopted over two decades by the executive and representative and bodies.

Keywords: *integration, European Union, national consensus, the political class, the European vector democracy.*

* * *

Politica de integrare europeană a Republicii Moldova se bazează pe doi piloni: implementarea *Planului de acțiuni Moldova – UE* și examinarea posibilităților Republicii Moldova de participare la toate inițiativele regionale din cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, al Procesului de Cooperare în cadrul Europei de Sud-Est (PCESE) și al Acordului CEFTA (Acordul Central European al Comerțului Liber). Sunt două direcții principale ale unuia și aceluiași proces care pot să se suprapună și să se completeze reciproc. Evoluția opțiunii europene în societatea

moldovenească este apreciată de Barometrele de opinie create de Institutul de Politici Publice (IPP), care partajează opinia publică cu privire la integrarea europeană. Barometrele indică trei categorii, la care urmează să se dea prioritate: persoanele mai puțin instruite, persoanele vârstnice și reprezentanții minorităților naționale. Implementarea reformelor democratice presupune democratizarea întregii societăți (prin instruire, învățare, exerciții democratice, respectarea principiilor de bază ale drepturilor omului). Clasa politică moldovenească s-a format în condițiile existenței unui sistem pluripartidist. Or, asta înseamnă, în cazul dat, o luptă continuă a partidelor pentru dominația scenei politice. Această împrejurare a determinat comportamentul ei și mai era necesar să fie luați în calcul factorii externi, suportul economic și politic pentru Republica Moldova în scopul modernizării țării, reformarea economiei și a instituțiilor interne. Situația s-a creat în așa fel, încât un prim indicator pentru clasa politică moldovenească în realizarea programului de integrare europeană era (și este) formarea unui **consens național** accesibil pentru societate. Dar a fost format acest consens național, să spunem, spre exemplu, în ultimul deceniu? Și care este situația actuală a Republicii Moldova în plan intern și extern?

Suntem cu toții martorii ultimelor evoluții din spațiul sud-est european. Evenimentele care au loc scot la iveală faptul că sistemul strategic regional trece printr-o perioadă de criză în ce privește securitatea acestei zone geografice. Problemele derivate din criza ucraineană provoacă in-

stabilitatea regională în plan politic, economic, energetic și strategic. Summitul Consiliului European de la Riga dedicat Parteneriatului Estic, care a avut loc recent (luna mai, a.c.) a constatat lipsa de interes față de extinderea UE, marcată prin absența unui portofoliu cu acest obiect în cadrul Comisiei Europene și a făcut referință la viitorul traseu european al Republicii Moldova, Ucrainei și Georgiei. Amplasarea geografică a Republicii Moldova între Ucraina și România, precum și problema separatiștilor sprijiniți de Rusia, respectiv Transnistria, transformă R. Moldova din stânga Prutului într-un teritoriu geopolitic important atât pentru Est (Rusia care se vrea influentă în Balcani), cât și pentru Vest (NATO, care mizează pe un parteneriat strategic în această zonă).

Odată ieșită din fosta URSS, Republica Moldova, ca stat independent, a început să-și construiască politica externă bazată pe relații reciproce de prietenie și conlucrare cu țările vecine. Unul dintre primii pași în această direcție a fost semnarea în 1994 a Acordului de Colaborare și Parteneriat (APC) cu țările-membre ale Uniunii Europene. Printr-o diversitate de angajamente de natură politică, economică și culturală, documentul semnat stabilea și consolidarea democrației și a statului de drept cu respectarea drepturilor omului și a minorităților naționale prin asigurarea cadrului legal corespunzător. În toți acești ani dezideratul „integrare europeană” a fost obiectivul ireversibil al agendei interne și externe al Republicii Moldova. Prin implementarea de proiecte sociale concrete a avut loc promovarea unor politici de europenizare a tuturor aspectelor vieții. Cu toate acestea, parcursul european decurge destul de anevoios, deși era recunoscut oficial de guvernele de administrare internă și de mai multe organisme internaționale ca soluție principală în funcționalitatea normală a unui stat de

drept. Pentru procesul de integrare a RM sunt caracteristice unele condiții și împrejurări aparte, specifice spațiului geografic pe care îl ocupă (amenințat în permanență de un eventual pericolul „românesc” sau rusesc), precum și prin crearea unui echilibru social-demografic intern, vulnerabil și instabil la devierile politice. Cu alte cuvinte, este un proces șovăielnic condiționat de deciziile neconsecvente și întârziate ale partidelor de la putere. Realizarea programelor au evoluat în condițiile creării regimului separatist (transnistrean) și a Unității Teritorial-Administrative găgăuze, a încercărilor de implementare a unor planuri rusești de federalizare a țării, însoțit de exercițiile democratice de educație civică a populației (referendumul constituțional din septembrie 2010 și referendumul integraționist din 2014, Comrat). Toate aceste evenimente au avut și au impactul de mobilizare a opiniei publice prin luările de atitudine, pronunțându-se împotriva scandalurilor geopolitice, promovate, în special, de unele cercuri interesate în destabilizarea situației din societate. Din această fierbere rezultă acțiunile stradale, în masă a protestatarilor împotriva actelor de corupție, grav impediment în calea integrării, împotriva mimării reformelor, fapt ce nu este tolerat în comunitatea europeană. Și totuși, în această conjunctură, procesul integrării europene se realizează. Faptele concrete confirmă adevărul. În ordine cronologică au avut loc semnarea *Declarației comune a Republicii Moldova și Republicii Populare Chineză cu privire la consolidarea în continuare a colaborării multilaterale în sec. XXI* (din 7 iunie 2000; un document internațional, important prin faptul că este singurul document care se referă la eventualele termene de aderare a RM la UE); adoptarea *Legii turismului* (nr. 798-XIV, din 11.02.2000) care prevedea integrarea europeană a țării prin turism; aprobarea *Concepției de mediu a Republicii*

Moldova referitoare la „integrarea europeană prin politicile de mediu” de către Hotărârea Parlamentului nr. 605-XV din 2.11.2001. În 2004 Republica Moldova a fost inclusă în *Politica europeană de vecinătate* (PEV) a UE, în februarie 2005 au fost inițiate negocierile asupra instrumentelor de implementare a obiectivelor PEV. În 2008 Comisia Europeană a publicat *Raportul de progres privind implementarea Planului de acțiuni RM-UE, Raportul sectorial și Comunicarea Comisiei Europene* privind evaluarea PEV pe parcursul anului 2007. În legătură cu aceste evenimente UE a decis ideea lansării unui nou proiect de colaborare cu Republica Moldova, care va merge mai departe de APC. În acest context, prima rundă de negocieri a avut loc la 12 ianuarie 2010. În 2014 *Planul de acțiuni RM-UE* a fost înlocuit prin *Agenda de asociere*, agreată în baza *Acordului de asociere RM-UE*, semnat de ex-premierul Iurie Leancă.

Evenimentele și procesele care au avut loc în viața politică a R. Moldova în decursul primului deceniu de după independență au influențat tendința de europenizare a țării și a dat noi speranțe populației băștinașe. Opinia publică a fost forța, care a precipitat acțiunile și mișcările politice. Însă disensiunile puternice și confuziile politice dintre partidele democratice care s-au aflat la putere au cauzat faptul că la scrutinul electoral din 25 februarie 2001 alegătorii RM au dat un vot protestatar împotriva aceluși „democratism falit”, în urma căruia câștig de cauză l-a avut stânga filorusă reprezentată de Partidul Comuniștilor. Un punct de cotitură a fost *Memorandumul Kozak*, un proiect de federalizare a țării propus de Kremlin, în vederea soluționării conflictului transnistrean. Luarea de atitudine a opiniei publice a fost pasul hotărâtor care l-a determinat pe președintele de atunci V. Voronin să nu semneze acel plan, deși era înclinat să o facă. Acceptarea de către R. Moldova a *Memorandumului*

Kozak ar fi anulat din start orice pretenții ulterioare ale RM de integrare în UE. În februarie 2003, V. Voronin a convocat corpul diplomatic acreditat la Chișinău pentru a-l informa că **scopul strategic al Republicii Moldova este integrarea în Uniunea Europeană** (atunci când autoritățile declară oficial asemenea lucruri, este lesne de înțeles că partenerii europeni, conform prevederilor Tratatului de la Maastricht (1992), vor privi orice invocare a pretențiilor proeuropene prin prisma construcției bazate pe pilonii UE – economie și politici sociale, justiție și afaceri interne, politică externă și securitate comună). În realitate însă, după anunțul făcut, strategia de mai departe a purtat un caracter în mare parte declarativ, deoarece pe parcursul anului 2003 au fost amânate discuțiile publice cu privire la acest subiect, spre sfârșitul anului afirmându-se doar că anunțata publicare a fost trimisă spre examinare la Bruxelles, fără ca cetățenii RM să aibă posibilitatea să facă cunoștință cu conținutul documentului. Mai mult, a ieșit la suprafață și faptul că „planul Kozak” a fost pregătit în secret, pe la „spatele Europei”.

Atât eșecul de reglementare a conflictului transnistrean, *Memorandumul Kozak*, care a provocat disensiuni în relațiile R. Moldova cu Rusia, cât și vizitele comisariilor europeni în cadrul cărora erau elaborate noi politici de bună dezvoltare a R. Moldova în relație cu statele învecinate, au impulsionat autoritățile moldovenești **să-și direcționeze mai ferm calea spre vectorul integrării europene, să traseze sarcini de bază pentru apropierea de UE prin realizarea mai fermă a reformelor structurale pentru îndeplinirea criteriilor și cerințelor de la Copenhaga; să concorde legislația și standardele naționale cu cele comunitare**. A fost lansat și apelul către partidele politice de a constitui un „parteneriat politic” în acest scop. Toate bune, însă actele întreprinse de administrarea

comunistă în această direcție aveau un sens „dăjă vu”, deoarece atât în 2002, cât și în 2003 reformele de integrare europeană nu aveau parcă evoluție, rămâneau la același nivel. Principalele realizări pe acest făgaș s-au redus la constituirea Comisiei Naționale pentru Integrare Europeană (CNIE) prin decretul prezidențial nr. 957-III, a Comisiei Parlamentului pentru Integrare Europeană (CPIE) și crearea prin Hotărârea Guvernului nr. 960 din 4.08.2003 a Departamentului de Integrare Europeană (DIE). Aceste trei documente construiesc practic tot cadrul legislativ al RM care se referă la „noul obiectiv de importanță strategică pentru RM” și în care se conține îmbinarea de cuvinte **integrare europeană**. Formula de guvernare a comuniștilor timp de opt ani (deși au existat alianțe politice și blocuri democratice de opoziție) a fost guvernul majoritar cu un stil autoritar și unilateral în realizarea reformelor. Schimbările care au avut loc au fost pur și simplu impuse, fără negocieri substanțiale cu reprezentanții altor partide politice sau a societății civile, fapt care a adus mari prejudicii democrației moldovenești. Principalul într-un stat democratic însă sunt reformele, esența guvernării în țările europene. Printre hotărârile politice importante luate de guvernarea comunistă a fost decizia de la 14 martie 2006 din cadrul ședinței Consiliului Suprem de Securitate, în care s-a examinat și aprobat proiectul *Planului individual de acțiuni de parteneriat (IPAP) Republica Moldova – NATO*. Decizia a fost încurajată și de climatul favorabil al societății civile și de sprijinul din partea partidelor politice. La acel moment principiul integrării europene era susținut de aproape 70 la sută din populație, dintre care circa 47% din respondenți considerau că anume România este statul care poate ajuta cel mai mult Republica Moldova într-un eventual proces de aderare. Un alt pas important în stabilirea relațiilor R. Moldova

– UE a fost relatarea Comisiei Europene, publicată pe 4 decembrie 2006, *Raportul de progres pentru Republica Moldova*. Printre progresele importante și moderate se menționează managementul frontierei moldo-ucrainene, cooperarea cu instituțiile financiare internaționale, reducerea sărăciei, reformarea sectorului de cercetare, dezvoltare și inovare (apreciate cu calificativul „progres bun”), realizările în domeniul luptei cu crima organizată, inclusiv în cel al combaterii traficului de ființe umane, aderarea R. Moldovei la Procesul de la Bologna (apreciate cu calificativul „progres”), cooperarea cu UE în anumite probleme de politică externă, îmbunătățirea climatului investițional (apreciate cu calificativul „anumit progres”) etc. Din laturile slabe au fost menționate implementarea deficitară a strategiilor de reformă, libertatea insuficientă a mass-mediei, răspândirea largă a corupției, imixtiunea Guvernului în sfera businessului ș.a. A fost o evaluare simplă, care n-ar fi rezistat în cazul în care se făcea comparație cu alte state ca Palestina, Iordania, Israel, Maroc, Tunisia și Ucraina.

La începutul anului 2007 Republica Moldova se afla sub rușinosul statut de „cel mai sărac stat din Europa”. Pentru a se debarasa de această etichetă, guvernarea comunistă împreună cu șeful statului au lansat mai multe inițiative de liberalizare și modernizare revoluționară a economiei, care, deși la prima vedere păreau să aibă un impact pozitiv, de fapt au pledat pentru instaurarea socialismului, având scopuri mai mult declarative în preajma alegerilor parlamentare din aprilie 2009. Capacitatea de atragere a investițiilor în R. Moldova a rămas mai scăzută decât a fost în țările, modelele cărora au servit drept puncte de reper pentru autoritățile moldovenești (Țările Baltice și Cipru). Emigrarea forței de muncă calitativă, infrastructura proastă, conflictul transnistrean nesoluționat, blocarea căilor regionale de tranzit, cre-

dibilitatea guvernanților, gradul înalt de corupție etc. sunt doar unii dintre factorii care au atenuat efectele pozitive scontate de pe urma implementării inițiativelor guvernării comuniste. Discrepanța dintre scopurile declarate oficial și politicile promovate s-a regăsit în percepția cetățenilor în așa fel, încât ratingul comuniștilor a scăzut drastic, pierzând alegerile locale din iunie 2007. Fiindcă „parteneriatul politic” lansat de comuniști „în vederea integrării europene” a luat sfârșit, însemna că și „integrarea europeană” nu mai este un scop strategic în actul guvernării comuniste. Deși au mai fost încercări din partea autorităților moldovenești să dinamizeze procesul de implementare a PA UEM, o atare abordare superficială (a păși peste carențele și restanțele înregistrate) față de obligațiunile asumate pe problema integrării europene, nu poate trece neobservată de partenerii europeni. În cadrul reuniunii *Consiliului de cooperare UE – Republica Moldova* de la Luxemburg, din iunie 2007, pe o notă mai puțin pozitivă au fost discutate realizările de către R. Moldova a obiectivelor *Planului de acțiuni UE-RM* și procesul de soluționare a conflictului transnistrean. În decembrie 2007 Comisia Europeană extinde perioada de implementare a PA UE-RM pentru încă un an de zile.

Semnarea acordului privind facilitarea eliberării vizelor la 1 ianuarie 2008 a fost una dintre cele mai importante realizări în rapoartele bilaterale și în procesul de implementare a *Planului de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova* (PA UE-RM). Cu ocazia împlinirii a trei ani de la semnarea PA UE-RM (februarie 2008) în raportul Comisiei Europene, făcut public în aprilie s-au făcut precizări în ce privește relațiile de mai departe dintre R. Moldova și UE. La acest capitol R. Moldova a ezitat, rămânând repetentă din cauza nesoluționării conflictului transnistrean și implicațiile Federației Ruse în acest conflict. O expli-

cație ar mai fi și lipsa unei voințe politice și capacitate administrativă slabă la implementarea legilor și reformelor. În mai 2008 au început discuțiile privitor la încheierea unui nou document de colaborare între UE și R. Moldova, însă gradul de avansare al acestor relații rămânea pe contul alegerilor parlamentare din aprilie 2009.

După accederea la guvernare în 2009 a partidelor politice autointitulate pro-europene, încadrate în Alianța pentru Integrare Europeană (AIE) au activat un singur an în spiritul obiectivelor anunțate inițial. Acest termen foarte restrâns a fost suficient pentru ca Republica Moldova să fie creditată de către Uniunea Europeană și alți parteneri de dezvoltare, care au susținut R. Moldova pe diverse paliere, în special pe cel politic și financiar. Rezultatele acestei susțineri s-au manifestat în **regimul liberalizat de vize** oferit R. Moldova și în semnarea *Acordului de asociere*, care prevede și crearea Zonei de comerț liber, cuprinzător și aprofundat, obligatoriu pentru ambele părți și necesită, în special din partea R. Moldova, competență, dedicație și credibilitate din partea cetățenilor. Trei ani de guvernare a AIE au coincis cu aprofundarea crizei economice și financiare mondiale, de asemenea a fost măcinată de criza politică din interior, subminând încrederea cetățenilor în realizarea reformelor. Astfel, în noiembrie 2011, procentajul celor care considerau că lucrurile merg într-o direcție greșită a atins cifra record de 83%, iar la întrebarea retorică – privind aderarea la Uniunea Europeană a cetățenilor – procentajul a scăzut cu 15-20%, opțiunea respectivă intrând în concurență cu opțiunea integrării euroasiatice. O altă cauză care a condus la neglijarea succesului reformelor a fost / este promovarea politicii externe. Specific pentru societatea moldovenească este fragmentarea socială după principiul geopolitic, având în vedere structura etnică a populației, iar

oscilațiile frecvente de la un vector (pro-ruses) la altul (proromânesc) nu pot să nu influențeze parcursul european. Există înclinații atât spre integrarea cu țările CSI (analizii menționează că eforturile de stabilire a unor bune relații bilaterale cu Rusia bazate pe reciprocitate trebuie să rămână de o mare actualitate), cât și spre cel vestic (țările europene). Rolul crescând al Rusiei, în raport cu Occidentul (în legătură cu satisfacerea propriului interes), a început să umbrească vectorul european. Prin modul în care AIE a guvernat țara în perioada 2009-2014, fiind însăși implicată într-un șir de scandaluri de proporții cu caracter corupțional și politic, răzlețită din cauza disensiunilor interminabile între părțile componente ale ei, a discreditat opțiunea europeană a R. Moldova. În tot acest răstimp numai alegerea șefului statului (16 martie 2012) a redresat puțin situația și a stabilizat situația politică din țară, lucru care s-a resimțit imediat printr-o slabă creștere a optimismului social.

Alegerile parlamentare din noiembrie 2014 în R. Moldova au fost considerate deopotrivă cu alegerea deputaților, și drept referendum privind stabilirea vectorului integraționist. Declarația comună a misiunii internaționale de monitorizare a alegerilor a constatat că această campanie pentru alegerile parlamentare din 30 noiembrie a fost influențată de aspirațiile geopolitice. În consecință, din 101 mandate de deputat, trei partide proeuropene au obținut 55, iar partidele proeuroasiatice 46 de mandate. Actual și decizional este formarea unei coaliții majoritare parlamentare care să conducă în continuare la implementarea reformelor în baza *Acordului de asociere cu UE*. La rândul său, UE ar trebui să își extindă programele spre un segment mai mare al societății pentru a avea acel impact al consensului național. Printre soluțiile de îmbunătățire a dialogu-

lui R. Moldova – UE una ar fi de netăgăduit – sprijinul și ajutorul din partea României, susținută de o bună majoritate a populației băștinașe și de tineri în speranța de reunire în cadrul UE.

Alegerile locale generale din 2015 reprezintă un test pentru nivelul democratizării R. Moldova prin prisma *Planului de acțiuni UE – Republica Moldova*. Forțele politice și observatorii locali acordă, de obicei și pe bună dreptate, o importanță deosebită luptei pentru Primăria și Consiliul Municipal al capitalei – Chișinău. În primul rând, Chișinăul este un simbol prin faptul că este singura „citadelă politică” de importanță semnificativă pe care forțele filoruse nu au putut-o cuceri vreodată, deși au încercat acest lucru cu cinci candidați diferiți din 1999 înapoi. Ultimele alegeri locale generale din iunie curent au transformat capitala într-o cetate pierdută în vâltoarea confruntărilor geopolitice. În turul doi al acestei campanii electorale câștig de cauză l-a avut vectorul european, cu peste 53 la sută din voturile alegătorilor. În concluzie se poate spune că, deși în societatea moldovenească nu s-a consolidat acea voință politică care să-și definească strategia de integrare europeană ca obiectiv principal, opinia publică, cetățenii simpli de orientare pro-europeană au făcut un pas hotărâtor spre viitorul proces de reformare a țării. Constituirea AIE-3, alianță politică nou-formată recent, pare să dea primele roade în ce privește consolidarea consensului național, factor decizional în strategia de integrare.

Referințe bibliografice:

1. <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Strategia-Informare-si-Comunicare-IE-PROIECT.pdf>
2. https://ro.wikipedia.org/wiki/Acordul_Central_European_al_Comer%C8%9Bului_Liber
3. <http://www.e-democracy.md/monitoring/politics/comments/200312171/>
4. <http://www.e-democracy.md/monitoring/politics/comments/bop-alegeri-locale-2015/>

5. <http://www.e-democracy.md/monitoring/politics/comments/european-integration-bpo/>
6. <http://www.e-democracy.md/monitoring/politics/comments/alegeri-geopolitice-2014/>
7. http://adevarul.ro/news/politica/summit-ul-consiliului-european-riga--europenizarea-vecinatii-estice-sau-efectul-ianucovici--i-1_555ca13bcfbe376e356907fd/index.html#
8. [fhttp://adevarul.ro/moldova/politica/lupta-chisinau-fio-lupta-est-vest-_55770578cfbe376e3519c107/index.html](http://adevarul.ro/moldova/politica/lupta-chisinau-fio-lupta-est-vest-_55770578cfbe376e3519c107/index.html)

MARIA CANTACUZINO, O PRINȚESĂ A CULTURII

Radu MOȚOC

Abstract

The article is an evocation of the personality of Maria Cantacuzino, representative of the Romanian noble dynasty. She was an entertainer of a cultural life in Yassy. In 1850 she is established in France for medical treatment. In Paris, M. Cantacuzino became very popular in the intellectual and artistic circles. Some French painters made her portrait; she served as a model for an sculptural portrait.

Keywords: noble dynasty, entertainer of a cultural life, literary and artistic circle, model for painters, art exhibitions.

***

Cronica familiei Cantacuzino pome-nește de o vechime milenară a unei tradiții aristocratice militare. Alexios Comnen, care a preluat puterea în anul 1081, în calitate de împărat *uzurpator*, a dorit trezirea unui imperiu în decădere militară. În aceste condiții apare și numele familiei Cantacuzino.

Ana Comnena, fiica împăratului Alexios I, avea să scrie o lucrare istorică, *Alexiada*, în perioada anilor 1137-1148, în care pome-nește de un comandant militar Cantacuzino, care a obținut mai multe victorii asupra celor care atacau imperiul grecesc¹.

¹ Cantacuzino, Ion Mihai. *O mie de ani în Balcani*. București: Ed. Albatros, 1996, p. 16.

În anul 1187 a avut loc prima confruntare între un Cantacuzin și valahi, iar după 120 de ani, devenit împărat între timp, Ioan VI Cantacuzino va lua de nevastă pe Irina Asan, nepoata împăratului valaho-bulgar, iar după alte cincisecole, Cantacuzinii vor deveni ei înșiși valahi și domnitori în Țările Române².

Maria Cantacuzino făcea parte dintr-o ramură a Cantacuzinilor-Măgureanu-Deleanu din Moldova. Tatăl ei era Nicolae Cantacuzino, zis Nicolae Canta (1790-1857), mare-logofăt al Moldovei sub Mihail Sturdza³. Mama ei era Pulcheria Sturdza, fiica lui Dimitrie Sturdza de la Miclăușeni de lângă Roman.

El deținea moșia de la Horodniceni, aflată la limita Moldovei cu Bucovina în județul Suceava. În curtea bisericii din Horodniceni, pe niște stâlpi din piatră, stau atâr-nate clopotele. Din inscripția de pe un clopot rezultă faptul că la 1567 clopotul a fost donat de Alexandru Lăpușeanu, iar la 1640 s-a reînnoit de vistiernicul lordache Cantacuzino, devenit proprietar, printr-o moștenire de la marele vistiernic Gavri-lăș Matiaș. În altarul bisericii, pe pristol, este o cruce mare de argint, pe care stă scris: „Pomenește, Doamne, pe robii tăi Nicolai

² Ibidem, p. 34.

³ Casa Universitară din Iași, strada Carol (Copolou) a aparținut logofătului Nicolae Canta.

Fig. 1. Nicolae Canta

Cantacuzino și pe Pulheria soția sa, 1832, april 8.”¹

Astfel că spătarul Nicolae Cantacuzino, ginerele logofătului Dimitrie Sturza, își avea gospodăria și interesele legate de Horodniceni.

Din cei optsprezece copii pe care i-au avut, au trăit numai șapte fete și cinci băieți. Conform unui vechi obicei, o parte din fete erau trimise la mănăstire, precum cele trei surori mai mari ale Mariei: Agata, Elisabeta și Veniamina au fost călugărite la Agapia și Văratec².

Maria, cea mai mică dintre surori, s-a născut la Horodniceni la 20 iulie 1817³ și a fost remarcată de tatăl său, marele logofăt, cu o inteligență vie, suflet pătimăș și dotată cu un farmec deosebit. Se pare că a obținut și o educație deosebită, fiind

dirijată de tatăl ei, care era un om de spirit cu o cultură superioară, fiind cunosător al literaturii clasice grecești și franceze. Acest instruit logofăt avea să trimită patru din fiii săi la studii în Elveția, la Academia din Lausanne. Dar dacă aruncăm o privire asupra descendenței acestei familii din care făcea parte Maria Cantacuzino, vom putea constata faptul că:

- un nepot de frate, Matei Cantacuzino, era cunoscutul profesor de la Facultatea de Drept din Iași și fost ministru în guvernul Averescu;
- al doilea nepot de frate a fost ministru plenipotențiar la Paris, Neculai Cantacuzino, care a scris și interesante memorii intitulate *Vieux temps, vieilles figures*;
- fiul acestui nepot era arhitectul Gheorghe Cantacuzino;
- un strănepot era arhitectul Ghica-Budești și pictorul Pallade.

Viața culturală la Iași era marcată de o activitate teatrală intensă, fiind organizată pentru societatea boierească de Gheorghe Asachi. La reprezentațiile date de tineretul ieșean în perioada 1834-1838, apare și numele Mariei Cantacuzino alături de ale Hermionei Asachi și Aristiei Ghica⁴.

Ca să nu urmeze soarta sursorilor, s-a lăsat măritată la numai optsprezece ani cu **George Stratulat**, în anul 1835, de care divorțează însă după scurt timp. Se recăsătorește la Horodniceni, în 5 noiembrie 1839, cu cneazul Alexandru Cantacuzino (1813?-1884), provenit dintr-o ramură a familiei rusificate, unde tatăl său Alexandru (1781-1841) devenise un cneaz rus eterist.

Alexandru Cantacuzino, al doilea soț al Mariei, a fost un activ colaborator al revistei *România literară*, dar și un bun prier-

¹ Sturdza, Mihai Dim. *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*. Vol. III, *Familia Cantacuzino*. București, Ed. Simetria, 2014, p. 421.

² Cantacuzino, Ion Mihai, op. cit., p. 285.

³ Sturdza, Mihai Dim., op. cit., p. 36.

⁴ Rădulescu-Pogoneanu, Elena. *Maria Cantacuzino*. În: *Convorbiri literare*, anul LXXVI, ianuarie 1943, p. 50. Autoarea acestui articol indică data nașterii Mariei un an aproximativ: „pe la 1822”.

ten al lui Vasile Alecsandri, care i-a dedicat drama sa *Despot Vodă*. Sub Alexandru Ion Cuza a fost Ministru al Cultelor și al Finanțelor, pe care domnitorul l-a delegat în 1865 cu o misiune confidențială la Napoleon al III-lea¹.

Aflată încă la Iași, Maria Cantacuzino era implicată în viața socială, pentru că o vom găsi pe o lungă listă de subscripții pentru *Societatea Studenților Români din Paris*, la poziția 42, cu suma de 25 franci pe lună, începând cu aprilie 1846².

Din cauza unor suferințe fizice, Maria Cantacuzino decide să se stabilească în Franța pentru tratamentele necesare unei boli de piept recent depistate. O mărturie a deciziei luate o avem de la V. Alecsandri, care în noiembrie 1850 scria din Cernăuți lui Ion Ghica: „Am venit până aici spre a însoți pe frate-meu lancu, care se întoarce la Paris și pe Doamna Maria Cantacuzino, care se va stabili acolo pentru totdeauna.”³

Și Nicolae Bălcescu scria din Paris, tot lui Ion Ghica, în 17 decembrie 1850, confirmând faptul că Maria Cantacuzino era la Paris⁴.

Este vizitată de soțul ei, Alexandru Cantacuzino, cu care frecventează împreună înalta societate pariziană, fiind invitați și la Curtea împăratului Napoleon al III-lea.

În casa lor din Avenue de Villiers, primesc o societate de mari artiști și scriitori printre care: Michelet, Edgar Quinet, Renan, Théodore Chassériau, Théophile Gautier⁵.

Calitățile sufletești ale Mariei Cantacuzino îl determină pe Vasile Alecsandri să scrie versurile memorabile intitulate *Mă-*

Fig. 2. Maria Cantacuzino

rioara Florioara, pe care le dedică acestei prințese⁶.

În anul 1854, îl cunoaște la Paris pe pictorul Chassériau, care îi face portretul sub trăsăturile *Sfintei Maria Egipteanca* din Biserica Saint-Merri din Paris.

O legătură sentimentală de scurtă durată a avut loc între cei doi. Acest pictor talentat avea să moară la scurt timp, atunci când avea numai de 37 de ani.

Prezentă la funeralii, avea să fie recunoscută și consemnată de Léonce Benedite, biograful artistului: „La sfârșitul slujbei celebrate la Biserica Notre-Dame de Lorette, familia, prietenii și mulțimea invitaților defilau în fața sicriului spre a-l stropi cu apă sfințită, o femeie tânără, înveșmântată în negru, cu fața acoperită cu un văl cernit, se apropie de catafalc. Prosternându-se la pământ, ea luă draperia mortuară și o sărută. Cei la curent cu viața lui Chassériau și-au dat seama că acest comportament

¹ Rădulescu-Pogoneanu, Elena, op. cit., p. 51.

² *Anul 1848 în Principatele Române: acte și documente*. Tom. I, 1821 – 20 iunie 1848. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902, p. 81.

³ *Ibidem*, p. 52.

⁴ Ghica, Ion. *Amintiri din pribegie după 1848*. București: Soccec, 1890, p. 570.

⁵ Rădulescu-Pogoneanu, Elena, op. cit., p. 57.

⁶ *Ibidem*, p. 54.

**Chassériaux. Autoportret.
1838. Musée du Louvre**

Fig. 3. Chassériaux. Autoportret. 1838

pasionat și cu totul oriental nu putea fi decât acel al prințesei Cantacuzino¹.

În atelierul lui Chassériaux, în anul 1856, Maria Cantacuzino îl va cunoaște pe pictorul Puvis de Chavannes, specializat în pictura murală modernă, care cu un tablou – *Pietă* – avea să debuteze la Salonul din anul 1850. Acest pictor s-a remarcat și cu un caracter frumos, sincer, și un dezinteres remarcabil, calități prețuite de Maria, care l-a susținut nelimitat. Locul ocupat de această prințesă din Moldova în gândirea și opera acestui pictor este unic².

Puvis de Chavannes este autorul unor celebre tablouri murale precum: *Pacea*, *Războiul*, *Munca*, *Odihna*, *Iarna*, *Vara*, care puteau fi admirate în muzeele din Amiens, Lyon, Rouen, Marsilia și primăria din

Poitiers. La Paris, lucrările lui împodobesc amfiteatrul Sorbonei, pereții primăriei și zidurile Panteonului, iar la Boston a decorat pereții bibliotecii³.

Cu sinceritate, detașat de orgoliu și mândria unui celebru artist apreciat de critica artistică neiertătoare, avea să mărturisească atunci când se referă la Maria Cantacuzino: „Tot ce sunt, tot ce am produs, ei îi datorez”⁴.

Pentru a înțelege influența atât de puternică pe care a avut-o prințesa Cantacuzino asupra pictorului, este semnificativă percepția biografului acestui pictor, Marius Vachon, care, din studiile făcute, a sintetizat această legătură sufletească și profund culturală într-o frază convingătoare: „Înalta ei inteligență, instrucțiunea ei superioară, intuiția artistică, care prin studiul operelor marilor maeștri în cursul

**Fig. 4. Maria Cantacuzino.
Desen de Chassériaux. 1855**

¹ Benedite, Léonce. *Sa vie, son œuvre*. 2 vol. Paris, 1931, p. 519.

² Rădulescu-Pogoneanu, Elena, op. cit., p. 58.

³ Ibidem, p. 59.

⁴ Roujon, Henry. *Les peintres illustres, Puvis de Chavannes*. Paris: Pierre Lafitte, p. 27.

Fig. 5. Maria Cantacuzino prezentată ca model pentru *Sainte Geneviève* din Panthéon

călătoriilor se dezvoltase în adevărată știință și mai presus de toate aplecarea instinctivă și iubirea pentru frumosul pe care-l întrupa ea însăși, făceau din ea confidenta unică pentru artistul așa de profund original și de independent. El, care discuta aprig cu prietenii orice sfat, orice sugestie ce venea de la dâșii, numai de la ea accepta, fără a le discuta, toate sfaturile, criticele, indicațiile..., atât de absolută era încrederea ce avea în ea, în siguranța judecății, în finețea observațiilor, în sinceritatea părerii ei¹.

Puvis de Chavannes avea să expună la Salonul de pictură din 1876 marea compoziție intitulată *Sfânta Geneveva*, ocrotitoarea Parisului, care astăzi decorează Pantheonul. Reprezentarea *Sfintei* reproduce trăsăturile Mariei Cantacuzino.

Dar, ca un omagiu adus muzei, pe care datorită spiritul său, prin seninătate și generozitate, prin delicatețea ei sufletească,

Fig. 6. *Maria Cantacuzino*. Desen de Puvis de Chavannes

¹ Vachon, Marius. *Puvis de Chavannes*. Societe d'edition artistique, 1900, p. 29.

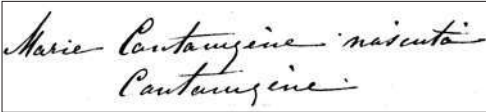

Fig. 7. Semnătura Mariei Cantacuzino

pictorul o va înfățișa din nou într-o altă ipostază a *Sfintei Genoveva*, de veghe asupra Parisului adormit¹.

În atelierul unde pictorul a lucra timp de patruzeci de ani, la Neuilly, la marginea Parisului, Maria Cantacuzino venea aproape zilnic și stătea într-un colț al atelierului, cu o carte sau un lucru de mână. Pictorul de regulă îi cerea părerea și cuvântul ei era hotărâtor. Se poate spune că multe din atitudinile și gesturile ei frumoase și grave s-au reflectat în creațiile pictorului.

În celebra pânză cu subiect istoric *Sfânta Radegonda dă azil poezilor*, care înnobilează scara monumentală de la primăria din Poitiers (1873), este reprezentată și Maria Cantacuzino în postura *Sfintei Agnès*².

În anul 1883, Puvis de Chavannes a făcut portretul în ulei al Mariei Cantacuzino, cu aceeași atitudine, având mâinile așezate una peste alta, ca și în desenul din 1855 al lui Chassériau. Tabloul a fost expus la Salonul din 1883 de la Paris și în anul 1943 era expus la Muzeul din Lyon, orașul în care s-a născut Puvis de Chavannes³.

Dar pictorul o va surprinde în atelierul lui pe prințesă într-o schiță în creion în ultimii ei ani din viață, într-o zi friguroasă, așezată pe un scaun, acoperită cu o manta, care îi acoperă și capul cu un capișon. Cu o ținută dreaptă plină de o grație sobră, cu trăsăturile feței estompate, ea apare învăluită în mister. Acest desen se afla în anul 1943 la Muzeul „Toma Stelian” din București, prin grija criticul de

artă George Oprescu, care era directorul acestui important muzeu, desființat după anul 1948, și care, contrar testamentului semnat de donator, a devenit în prezent sediul PSD⁴.

În anul 1896, Maria Cantacuzino, bolnavă, cu un curaj eroic, vrednic de dânsa, ascunzându-și boala, avea să se căsătorească cu pictorul Puvis de Chavannes, ca o împlinire a unei prietenii, care a durat peste patruzeci de ani. Ultimul ei soț, Alexandru Cantacuzino, murise la Atena cu mulți ani înainte, în 1884.

Atunci când a fost doborâtă de boală și obligată să stea în pat, artistul a venit cu șevaletul în camera sa pentru a desena pentru ultima dată *figura ocrotitoareii Parisului*, care avea să moară în august 1898. Două luni după decesul soției sale, la 24 octombrie 1898, avea să moară și artistul Puvis de Chavannes⁵.

Funeraliile pictorului s-au efectuat cu onoruri militare, pentru că era comandor al Legiunii de onoare. Au fost prezenți, pe lângă oficialități, și reprezentanți ai comunității române din Paris și rude precum: Eugen Ghika, Jean Pallade, Nicolae Miclescu, Ion Cantacuzino, prințul Alexandru Moruzzi, Alexandru Aslan etc.

Înhumarea a avut loc la cimitirul din Neuilly în 20 octombrie 1898, iar ferparul de deces a fost publicat în *L'Indépendance Roumaine*⁶.

Maria Cantacuzino l-a inspirat și pe sculptorul francez Paul Ludowski (1875-1961), de origine poloneză. Acest sculptor avea să finalizeze în anul 1928 o statuie intitulată *Sfânta Genoveva protejând Parisul*, având drept model tot pe Maria Cantacuzino.

Parisul fiind reprezentat printr-un copil amplasat în fața Sfintei.

¹ Sturdza, Mihai Dim., op. cit., p. 430.

² Camille Mauclair, *Les maitres de l'Art, Puvis de Chavannes*, Paris, 1928, p. 58.

³ Rădulescu-Pogoneanu, Elena, op. cit., p. 61.

⁴ Ibidem, p. 62.

⁵ Ibidem, p. 61.

⁶ Sturdza, Mihai Dim., op. cit., p. 431.

Fig. 8. Statuia *Sfânta Geneveva protejând Parisul* în atelierul artistului și pe pod

Statuia este amplasată pe podul La Tournelle de peste Sena, având o înălțime de 5,4 m, fiind așezată pe un postament de 14 m¹.

Monumentul este înscris pe lista *Patrimoniului Mondial UNESCO* din anul 1991.

¹ Imaginile de la figurile 5 și 8 și datele referitoare la sculptorul Paul Ludowski provin prin amabilitatea domnului Adrian Șoldea, căruia îi mulțumim pe această cale.

XENOLOGY – ONE OF THE SOLUTIONS OF THE RECENT CULTURE

*Maria PILCHIN,
researcher, lecturer, MA in the Romanic Philology, Institute of Philology,
Academy of Sciences of Moldova, Section Romanian Contemporary Literature;
Moldova State University, Department of the World and Comparative Literature*

Abstract

Within the cultural and philosophical studies (not unified and homogeneous) about otherness there had been outlined a special way of studying the Other and the Foreigner – xenology (the term proposed by the researcher from Cameroon Douala M'bedy). Moving away from the Intercultural German Studies as the science of the Foreigner, the xenological approach is centered on the nomad, non-integrated, limited, unidentified human. We can refer to several disciplines that study the stranger, the other, the cultural otherness. These are allology, ethnology, cultural anthropology, imagology, barbarology, ethno-psychoanalysis, and xenology. The last one involves an investigation of the phenomenon of the (in)tolerance between a subject and the Difference, the Other who proves to be rather the Alien, as it represents by the limits of the intelligible, as the Difference is positioned beyond it. From here there is seen the state of suspicion, mistrust and non-acceptance of the host, which reaches to stigmatize the stranger, being excluded the social altruism. The stranger is not only the different one, the Other, a distant entity; it is rather a close matter of the supposed risk. But complementary there appears the Other as a human need of openness and interaction, as the alien from the perspective of his identity outlines the limits of self, serving as a catalyst for self-identification. Considered by some researchers a method, by the others a science xenology, unlike the study of otherness in all its forms, doesn't relate to a simple differentiation, but to the element that is contrary and contradictory positioned between

the ipseity and otherness. From this we can conclude that not every difference requires a certain "xenology" of the studied object. This refers rather to a critical investigation of the intercultural phenomenon, to the estrangement, tolerance and aggression in terms of ethnology, philosophy and sociology (Albert Classen). Thus xenological steps from a simple cultural xenography may come to constitute a true xenosophy of the human being.

Keywords: *Xenology, Intercultural German Studies, the Other, the Foreigner, Difference, risk of the otherness, self-identification, xenophobia, xenography, xenosophy.*

***

In the book "L'Étranger, l'identité. Essai sur l'intégration culturelle" Toshiaki Kozakaï states that the humanity goes through an "identity illness" [4, p. 12]. The author considers that this comes from the fact that we are forced to coexist with the Foreigner, what makes to accept our own evolution [4, p. 14]. This somehow explains why "there are increasingly used terms like «multicultural», «multi-ethnic» or «creolism» and there is insisted on the adoption of a concept that would open the nation" [4, p 17]. It is evident that there is an increasingly need to know the socio-cultural instruments that coordinate the relationship with the others in the society (internal foreigners – minorities) and with those outside of it. This means the return to secular human experience of cohabitation with the difference, the study of the image of the otherness with-

in the human culture and of its evolution over time in various human communities. In this sense, the xenology is one of those sciences that have this goal.

There are so many investigations and researches in the field of xenology that it's quite impossible to summarize and synthesize all of them in a work of this kind. We are in some doubt about the fact that we can announce today a homogeneous science that would study the Other, the Difference, the Otherness and the Foreigner notwithstanding the acute interest of cultural studies to this subject. Strict terminologically we must specify that, while in the German-speaking space the terms of xenology and otherness coexist, in researches made in the francophone and English-speaking space there is used the notion of otherness. There is not only a lingual but also an investigational tradition, perhaps even the tradition of the perception of the otherness. However European languages show a lexical usage in this sense. Thus, in English there are many terms in the field of biology, medicine, chemistry, physics etc. where we find terms that refer to the idea of heterogeneous, strange. We can enumerate a few from the socio-cultural field: xenial relations ("relations of friendship"), xenial customs ("laws of hospitality"), xenogenicity, xenomania ("the passion to everything what is foreign") and xenophobia ("the fear of what is foreign").

What refers to the German culture, the term xenology and its derivatives are applied in the field of cultural studies, in art, where there appeared a new direction of the *alien art* concentrated on the nomad, non-integrated, bounded, unidentified human, in the *science fiction* as hypothetical science whose object represent the extraterrestrial societies constituted from other forms of life, in phylogeny that studies the existing or disappeared animal and

vegetal species from the perspective of their evolution, and, of course, in cultural studies. In the contemporary mass literature (SF novels and movies, computer games) xenology refers to the science of the extraterrestrial beings, communities and races that inhabit the spaces outside the Earth. In the field of modern biology and zoology xenology is related to the study of relations between the host and the ontogenetic stages of a specific parasite. In this study we will refer to the original meaning formulated by the Douala-M'bedy in the 1970-es referring to the concept of the "foreigner" in the cultural and civilization space of humanity.

From the perspective of the cultural studies, we can refer to many disciplines that have as a subject the Foreigner, the Other, the Otherness and the Difference. There is the ethnology, the cultural anthropology, barbarism studies, ethnical psychoanalysis, irenology, xenology etc. The last one supposes an investigation of the phenomenon of the (in)tolerance between the subject and the Difference, the Other that testifies rather to be the Foreigner as the limits of intelligible it present, as the Foreigner is positioned beyond it. What cannot be understood sends to the scientific theory of H.-G. Gadamer regarding the hermeneutics. Thus, tolerance involves the capability, the faculty or even the competence to relate with the Other without any aggression and suppression.

In the 1970-es the Cameroon researcher Munichois Munasu Douala M'bedy experienced the first xenological approach in this sense and founded a new "science about the foreigner" by criticizing the methods of cultural anthropology which was synchronized with the practice and theory of Western colonialism that did not treat the otherness as something equitable. Douala M'bedy proposed the term "xenology" which "serves as a gen-

eral term to designate the foreigner and his epistemological issues" [2, p. 19]. After the 1980-es xenology became an important niche of Intercultural German studies that was named by Alois Wierlacher the science of cultural otherness, a discipline that takes into account the diversity of German speaking cultures without to propose their hierarchy. Later xenology expanded from the German studies to the Indian, Oriental and African studies.

Etymologically the term comes from the ancient Greek in which ξενία (xenia) designated "hospitality", but the lexeme ξένος (xenos, plural xenoí) ment "foreigner". The ancient literature gives many examples of gestures and rituals of generosity shown to foreign guests by the xeinodokos, the host. Zeus was also called by the Greeks "Xenios" meaning "the protector of travelers". Theoxenia was considered a virtue of those who were welcoming with foreigners as they could always be found to be gods. At the same time here comes the state of suspicion, of non-acceptance and mistrust of the host that stigmatizes the foreigner, being excluded the social altruism. But there appears the Other too as a human necessity of openness and interaction, because the Foreigner is not just a different one, an Other, a distant entity, he is rather a subject of a supposed risk.

Alberth Classen, Professor of German studies at the University of Arizona, in his essay "Introduction: the Self, the Other, and Everything Between: xenological Phenomenology of the Middle Ages" proposes a set of images of otherness of the Middle Ages (Muslims, Hebrews, heretics, pagans, gays, lepers, monsters and witches). Also there he defines xenology as "the critical investigation of interculturalization, distance, tolerance, and aggression in ethnological, philosophical, sociological term" [1, p. xxiv-xxv]. A. Classen considers

that "the meeting with strangers works as a catalyst, requiring people to reconsider their culture and to examine their ideological premises. [...] All conflicts and encounters with foreigners are ambivalent and ambiguous, they can cause violent and harsh forms of hostility, rejection and fear and also they can produce the need of the self-analysis, which can lead to tolerant attitudes" [1, p. xxii].

Other researchers announced that the process of intercultural perception is also a part of the xenological studies or studies of the cultural otherness. Alois Wierlacher considers that this interdisciplinary approach requires understanding of the Other's discourse and reflects the need to deepen knowledge about the Other in the context of internationalization of politics, economics, media and everyday life [5, p. 280].

The Russian scientist Alexei Panich in his study "Another – Foreigner – Other: an attempt of typology of cultural patterns" notes that the very name of the new scientific field of allology or xenology contains in itself a problem. While the concept of difference, in Hegelian terms, supposes a simple differentiation, then the "other" and the "foreigner" in the reference to the "own" requires the opposite and contradictory [8, p. 218]. From this we can conclude that, as Panich considers, not every difference supposes a certain "xenology" of the studied object.

In a cultural sense, the German sociologist Fridrik Hallsson in his study "Xenologie: Eine Begriffserläuterung" speaks about a "xenological analysis of culture", a "sociology of the Foreigner". F. Hallsson notes that "xenos", notwithstanding its ancient etymology, is a recently borrowed word to designate the concept of the Foreigner [3, p. 2]. The researcher proposes his own definition: "Xenology is not only science about the Foreigner, but, after Georg Simmels, most probably about the

Foreigner accepted by a community; the subject of xenology, therefore, is not the Foreigner himself, not a different ethnic group, but the Xenos that came in order to integrate itself (so, it's not the foreigner as something "diabolical"); first of all it is an attempt of inclusion, especially within the local community, of this marginalized or assimilated, known Stranger. Therefore, the task of xenology to delimit the domain by means of the social structure of foreigners (relationship, discrimination and ignorance) explicitly can be interpreted as a social theory" [3, p. 2-3].

The Russian researcher Victoria Lysenko returns to the original concept of xenology introduced by Douala M'Bedy regarding the foreign element in a cultural and civilization sense in the human dimension. She also notes the expansion of the term, as in the contemporary science the term xenology is applied to the creatures, races and communities different from the human ones (in novels, movies and computer games in fantasy style). This fact explains why an approach restricted to cultural studies risks to weaken and even to "mystify" the concept of the Foreigner, as it comes from some deeper layers as the zoological and biological ones because the distrust in foreigners deals with the phylogenetic adaptation of the group, so the ethnocentrism and xenophobia have a biological support [7, p. 61].

The same researcher formulates four xenological principles. We can understand our own I only by a "non-I", by the otherness as a foreign element. This is the first principle of xenology. The second xenological principle involves an "I-picture", a complex construction of identity constructions in the civilization, cultural and national sense. It deals with the self-determination of people when there is a danger from the part of the foreigner (occupant). The third xenological principle deals with

the fact that the "non-I" remains a component of the construction of our own I because we will identify in it what is similar with us. The image of I is contained by the foreign model. The fourth principle is that the foreigner's image in a culture is an index of its level of development too: tell me who is your foreigner and I'll tell you who you are! [7, pp. 62].

Thus in the East also exists an opening for this branch of knowledge, xenology, science about the foreigner, in the limits of which there is stated that what is foreign should not be dissolved in what is our own, as the reaction of phagocytosis is not wanted [6, p. 12].

We can conclude that in the humanities xenology announces as a popular or even a necessary theory. Considered by some a science, by the others an amount of knowledge about the foreigner and by the others a research method of foreigner's customs within the host society and culture, xenology studies historical, social and moral problems that arise from the presence of the foreigner in a community. It is a branch within cultural studies and human philosophy which focuses on the problem of relativity of individuals in relation to others, bringing in evidence his difference that is always in change and formation. Thus xenology is regarded as the science of the confrontation with the "foreign other".

After axiological directions of studying human culture xenology puts the question of its own identification in relation to foreigner's difference. Ipseity is thus an exercise in identity, identification and representation by contrast with the Other, which is not necessarily a Foreigner (Deleuze). But the otherness is sure what cannot be elucidated and interpreted till the end (Gadamer, Ricoeur).

The relevance of the topic and of the xenology in general (regardless of termi-

nology and philosophical schools that study it) comes from the socio-political and cultural situation in the world. Armed conflicts, terrorism, propaganda battles etc., all suppose the interethnic and other forms of intolerance. Intercultural and multicultural openings seem to be a solution, but we don't see yet their definitive impact. "The philosophy of dialogue" and the idea of meeting of the Other (M. Bakhtin, M. Buber, V.N. Toporov etc.) imply a social-human empathy. These meetings may produce in sense of a cultural exchange (cross-culture), in the metaphysical (spiritual) and even physical (geographic) sense. Of course, the pure forms of intersection are not possible, as some of them are convergent to others.

The identity in the sociological and cultural sense involves a process of denoting and qualification of the self by means of categories that were already formulated by the society. This allows the proximity with a group and the distancing from another one. But "the era of identity and identification" is full of rage. The search for the identity divides and puts some questions too: What is, however, the alterity? Is it the foreign other constructed or real? How is it related to our self and our identity?

Xenophilia seems to be a solution of these times split by the xenophobia. And xenological attempts from a simple xenography come to constitute a true xenosophy of the human, the cultivation of dialogue and reception, for culture is first of all interaction and understanding.

Bibliography

1. Classen, Alberth, Introduction: the Self, the Other, and Everything Between: Xenological Phenomenology of the Middle Ages. In: *Meeting the Foreigners in Middle Ages*, Routledge: New York and London, 2002.
2. Duala-M'Bedy, Munasu, *Xenologie. Die Wissenschaft von Fremden und die Verdrängung der Humanität in der Anthropologie*. Freiburg/München, 1977.
3. Hallsson, Fridrik, *Xenologie Eine Begriffserläuterung*. Bielefeld: Universität Bielefeld, 1994.
4. Toshiaki, Kozakai, *L'étranger, l'identité. Essai sur l'intégration culturelle*. Paris: Éditions Payot & Rivages, 2007.
5. Wierlacher, Aloïs; Albrecht, Corinna, Kulturwissenschaftliche Xenologie, in: Nünning Vera und Nünning Ansgar Eds., *Konzepte der Kulturwissenschaften: Theoretische Grundlagen, Ansätze, Perspektiven*. Stuttgart: Metzler, 2003.
6. Дорожкин А. М., Модели трансляций знаний. Ред. Н.Г. Баранец. В: *Философия XX века о познании и его аксиологических аспектах: Материалы Всероссийской научной конференции (Ульяновск, 25-26 июня 2009)*, Ульяновск: Гарт, 2009.
7. Лысенко Виктория, Познание чужого как способ самопознания: Запад, Индия, Россия (попытка ксенологии). В: *Вопросы философии*, № 11, Ноябрь 2009, Москва.
8. Панич Алексей, Иное – Чужое – Другое: попытка типологии культурных моделей. В: *Символы, образы, стереотипы: исторический и экзистенциальный опыт. Международные чтения по теории, истории и философии культуры*. Санкт-Петербург: Эйдос, 2000, № 8.

“THE BOOK OF WHISPERS” BY VARUJAN VOSGANIAN AS A LITERARY WAY OF UNDERSTANDING ARMENIAN GENOCIDE

Ivan PILCHIN,
Department of World and Comparative Literature,
Moldova State University, Chișinău

Abstract

The well-known novel “The Book of Whispers” (2009) by Varujan Vosganian is a relevant example of how different cultures, religions and traditions interact in different historical and geographical contexts. The presentation will refer to the way of combining in the novel the historical reality and literary fiction in order to highlight the tragic faith of the Armenian people in its interaction with the neighbor nations during the 20th century. The novel will be analyzed from the perspective of the intercultural theory and culture memory concepts and is attached to the 100 years anniversary of the Armenian Genocide. A particular point in the presentation will represent my own experience of translation of the novel in Russian language.

Keywords: *Armenian Genocide, culture and historical memory, literary fiction, intercultural communication, xenophobia*

* * *

1. INTRODUCTION

The international commemoration of the tragic anniversary of the Armenian genocide centenary in April 2015 raised numerous polemics in mass-media regarding the historical essence and the political consequences of the event. While Pope Francis marked the Armenian genocide as the “first genocide of the 20th century”, the Turkish officials consecutively denied every statement that would entail the necessity of public acknowledgement of the historical guilt or any reparations to

the Armenian people. The requirement of the recognition of the Armenian genocide as a historical fact on the one hand and the persistent negation of it on the other hand is one of the causes of the continuing cold relations between Turkey and Armenia. The position of the Pope Francis expressed during a mess on the 100th anniversary of Armenian mass killings in Ottoman Empire is obvious in his words that “concealing or denying evil is like allowing a wound to keep bleeding without bandaging it” (*ArmenPress*, 2015). The worldwide Armenian Diaspora settled for almost a century out of its historical fatherland and almost completely represented by direct descendants of the genocide victims perceived these words as an extra step to the historical equity and hope that it could become a lesson for the future, especially because of the fact that the suppression and denying of the Armenian genocide at the beginning of the 20th century entailed lately Holocaust, Stalinist repressions and other crimes of this type.

All the methods used to kill the Armenians, on the roads of Anatolia, from Constantinople to Deir-ez-Zor and Mosul, were later used by the Nazis against the Jews, methods that ranged from caravans taken to isolated and easily encircled places to be slaughtered, to the concentration camps where the dying were shot, starved, plunged in icy water or burnt alive (V. Vosganian, “The Book of Whispers”, here and further translation from Romanian by Alistair Ian Blyth, 2009: 356).

The artistic reception of the events that took place in 1915 began almost at once after the publication of the official documents, photos or memories of those who survived the slaughters or deportations. The very first remarkable appearance in this sense was the autobiographical book "Ravished Armenia" (1918) by Aurora Mardiganian (1901-1994) that was filmed in 1919 by Oscar Apfel (1878-1938) as the "Auction of Souls". A number of other fiction and documentary films appeared basically after the World War II. The best known literary work on the Armenian Genocide is the historical novel "The Forty Days of Musa Dagh" (1933/2012) by the Austrian-Bohemian writer Franz Werfel (1890-1945) that described the resistance of Armenians on the Musa Dagh Mountain during the Armenian genocide. Among others who wrote about it were William Saroyan (1908-1981) in his short story "The Armenian and the Armenian" (1936), Kurt Vonnegut (1922-2007) in "Bluebeard" (1987), other British, German, Armenian, Polish, Azerbaijani and even Turkish writers.

2. "THE BOOK OF WHISPERS" AND THE ARMENIAN GENOCIDE

"The Book of Whispers" (2009) by Varujan Vosganian (born in 1958), a Romanian writer of Armenian origin, continues this list of works dealing with the recollection and understanding of the Armenian genocide. Chapters seven and eight of his novel were read during the Worldwide Reading commemorating the centenary of the Armenian Genocide organized on April 21 by the International Literature Festival Berlin and the Lepsiushaus Potsdam. Moreover, being translated in 20 languages the fragments of the book were read in different cities of the world during the commemorative events.

Mosaic, multidimensional novel "The Book of Whispers" by V. Vosganian offers

the readers a historical and at the same time a very personal perspective to the identity and the tragic destiny of the Armenian people from the 20th century. The interweaving of characters, voices, images, documentary dates, individual memories and evidences make the novel a great epic texture build on the correlation between life and death, past and present, time and space, rational and mystical, divine and human. The historical reality and literary fiction in the book are fused together, although as the author said every line of the novel is confirmed by documents. I didn't change the realities in order to produce the stronger influence to the reader. The reality is so terrible and ruthless that is no sense to exaggerate. (Захарян, 2015)

Of all these real-life characters, some of their names you will find in the history books, others you will find only in *The Book of Whispers*. Although more often than not it tells of the past, it is not a history book, for the history books tell of the victors. Rather, it is a collection of psalms; it tells of the vanquished. (Vosganian, 2009: 331-332)

"The Book of Whispers" is a family novel and a book of memory: first of the narrator, then of what "whispered" his forefathers, reconstituting from separate fragments the total perspective on the collective fortune of his family and nation. According to V. Vosganian telling about it became for me a necessity and a duty, because there are cases that the world wouldn't know about without this book. (Захарян, 2015)

Thus the novel suggests how the Armenian people as a small nation were forced to survive during the ideological or geopolitical pressures between some great states: between Russian and Ottoman Empires at the beginning of the century, Stalinist and German Nazis troops in the middle of the century, between wes-

tern liberal views and communist dogma after the World War II.

The novel by V. Vosganian is a relevant example of how different cultures, religions and traditions interact in different historical and geographical contexts. First, the genocide revealed the relation between host and foreign nations at a certain territory: that of the public domination and submission; however the relations on the simple human level are often characterized as being cooperative. Armenian people during the genocide were placed in the position of civilly dead victims against the politics of rage discrimination. Then, after the "Exodus" the interethnic and intercultural relations of Armenian Diaspora with other places and people highlighted their often outside status, that of the "xenos", that brings them together with the nations that experienced the same destiny – Jews and Gypsies. The otherness and xenophobia attitude to Armenians in Romania of the past is relevant through the image of the narrator's grandfather.

Under the Iron Guard regime he was slapped around, accused of being a Jew, and only the crucifix he wore at his throat saved him from much worse. He was slapped around after the communists came to power, accused of being a member of the Iron Guard, but this time the crucifix he wore at his chest was of no use to him, quite the contrary. (Vosganian, 2009: 322)

The state of lack of freedom wherever they are continues in a kind of hostage that involves this time not only the Armenians but also the Romanians as their neighbors and host nation during the expansion of communism after the World War II. Thus, speaking about the Russian soldiers coming and leaving Romania, one of the characters says that "If we are to be free, then rather than them leaving and us remaining, we should leave and they should remain", because the red flags had sunk

roots and the hammers and sickles had become part of the plasterwork, so that to remove them from the frontons you would have had to rip away the wall. (Vosganian, 2009: 326)

The "Nansen" or stateless status of Armenians in Romania shaped their new identity of people whose "fatherland is everywhere and nowhere", of "nobody's" people, a nomad, straying nation in a perpetual search for home.

We became the Romanian citizenship in 1948, as I found in the documents of my grandfather Garabet. Before that we weren't taken in the army, we couldn't launch a business in our name, we could only go everywhere we wished, although nobody else welcomed us. We were Nansenians. (Vosganian, 2009: 55)

However the most part of Armenians went to America, the idea was that "if at one day it will prove that it isn't a searched land, they will go again to the roads". Focșani, the narrator's native town in Romania, became in this sense a new home and place of encountering and reciprocal perception not only for Armenians, but also for many other peoples: Jews, Greeks, Albanians and Gypsies.

Nevertheless, contrary to deportations, humiliation or persecution Armenians were able to keep their authenticity as ethos. "*The Book of Whispers*, as we find in the novel, is not a history book, but one of state of conscience". This becomes evident through the attitudes of characters to what is home, life, death, and above all time and space. Thus, as the narrator.

To the old Armenians of my childhood the place where they lived seemed accidental. To some of them even the time in which they lived seemed accidental, except that time was harder to deceive. (...) As place was therefore nothing but a convention, which you could ignore when the circumstances were not particularly

threatening, my old folk were fascinated with wide-open spaces. They used to speak as if they could be in different places at once. This probably helped them to survive when it seemed the hardest thing possible, but it also helped them die when there was not much else to do. (Vosganian, 2009: 321)

The culminant part of the book (chapters *Seven* and *Eight*) shows the consequent process of bestial extermination of Armenians from the Eastern territories of the Turkey inside the "seven circles of death" that symbolically mean the mortal deportation or the "initiation in death" of Armenian people.

The dead resulting from the endeavour to annihilate the Armenian people were not as numerous, if comparisons can be made between crimes on such a scale, but they were numberless. The names of which we know are mainly those of the murderers, the governors, the camp commanders, the pashas, those with the ranks of *bey*, *aga*, *çavuş*. The victims rarely have names. (...) From this nameless core of death I have traced seven circles, whose centre is Deir-ez-Zor. Within their area, whose outer circumference passes through Mamura, Diarbekir and Mosul, more than a million people died, around two thirds of all those who died in the Armenian genocide. We know that they were there and that of those who entered the circles of death, of those who were not forcibly converted to Islam, sold as slaves or taken for the harems, almost none escaped. Anybody could die anywhere. There is not one family of Armenians in this world that does not have a member who vanished in the circles of death, as if dragged down into a whirlpool. Therefore, you can pray at the edge of every mass grave in the sure knowledge that somebody who belonged to your family is laid there. (Vosganian, 2009: 356-357)

The collective memory about this was more than a "whisper": it was merely an inaudible prayer or an interior silence caused by the shock of memory:

My grandfathers, Garabet Vosganian and Setrak Melikian, did not sing songs of the deportation in their moments of solitude. And nor did the other old Armenians of my childhood. The poems we read as children, the songs we heard, told mainly of the fedayi who had fought in the mountains, nor of the massacres and the deportations. In silence did the caravans descend each level of the initiation into death. Perhaps it was because the inner suffering was too strong to allow anything to pierce through to the outside. Perhaps it was because they did not believe that anything would come afterward. (Vosganian, 2009: 352)

The attitude towards death and relation with it is what, after V. Vosganian, defines the interpersonal, interethnic and intercultural relations: "We differ not through what we are, but through the dead people that everybody bewails". These words, attributed to the grandfather of the author, became the epigraph of the book and the key to it because they determine the dimension of memory, the existential position in front of the other, family roots and sources of the past.

3. CONCLUSIONS

While translating "The Book of Whispers" from Romanian in Russian I had a feeling, however pathetic it may sound, of doing something important not only for the Romanian literature itself, but for the recovery of what shouldn't be forgotten. The direct certainty of this I took listening to V. Vosganian while presenting his novel in 2010 in Chişinău.

Everyone lives in his simplicity an epic. For every life seen careful, with patience and tolerance can be compared – by the

intensity of living, by the symbols of the simplest things – with some great epics. It's a terrible way to understand the world. But beyond that nothing and never will be able to overcome the book. History is an infinite series of victories of the book... Most powerful empires collapsed, the cities fell, the armies were scattered, but what resisted is the memory of the leaf ... For the true human memory is the memory of papyrus, manuscript memory, memory of the book. It was a kind of nervous system of humanity... Who remembers today the name of prince of Florence in times of Dante Alighieri?.. The authorities have never won the book, because people write more than they can forget... The great conqueror of world history is the book. The real heroes don't need to look for under the horses' hoofs, but in the pages of books. Those who have created history were not the winners, generals, but those who were defeated, the poets. (Notes from my personal archive).

BIBLIOGRAPHY

1. Apfel, O. (1919). *Auctions of Souls*. [movie]. First National Pictures, Selig Studios for the American Committee for Armenian & Syrian Relief.
2. Mardiganian, A. [1918] (1990). *Ravished Armenia. The Christian Girl Who Survived the Great Massacres*. Long Island City, NY: JC & AL Fawcett.
3. Saroyan, W. (1936). The Armenian & The Armenian. In W. Saroyan. *Inhale & Exhale*. New York: Random House, pp. 437-438.
4. Varujan, V. (2009). *Cartea șoaptelor*. Iași: Polirom.
5. Vonnegut, K. (1987). *Bluebeard. A Novel*. New York: Delacorte Press.
6. Werfel, F. [1933] (2012). *The Forty Days of Musa Dagh*. Translated by G. Dunlop & J. Reidel. Boston, MA: Verba Mundi.
7. ***. (2015, April 12). Pope Francis on Armenian Genocide: Concealing or Denying Evil is Like Allowing a Wound to Keep Bleeding. [online]. *ArmenianPress. Armenian News Agency*. Available: <http://www.armenpress.am/eng/news/801409/pope-francis-on-armenian-genocide-concealing-or-denying-evil-is-like-allowing-a-wound-to-keep-bleeding> [Consulted on 15.04.2015].
8. Захарян, А. Эхо «Книги шепотов» [online]. *Новое Время* (Ереван). Available: <http://www.nv.am/news/23836-2012-11-24-07-35-48> [Consulted on 05.05.2015].

PROVOCĂRILE GENERAȚIEI MILLENNIALS PENTRU BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”

*Mariana HARJEVSCHI,
director general, BM „B.P. Hasdeu”*

Abstract

The article describes the new libraries' challenges considering users. As public institutions libraries continue to be as anchors in the community, the library users are major drivers to innovations. Author describes how the Millennial Generation, as consumes and as potential library staff members interact and engage with information resources and personnel in a multiplicity of ways, at any time, in any location a specific approach should be developed on institutional level.

Keywords: *libraries, library services, library users, millenials.*

* * *

Despre „generation gap”

Auzim deseori expresia „*generation gap*” (prăpastia dintre generații). Noi, bibliotecarii, ca membri ai unei echipe care întrunește mai multe generații, alături suntem pentru a oferi informații diverse: generații de utilizatori și e util să cunoaștem acele diferențe care țin, în mod special, de contextul în care acestea vizitează sau beneficiază de serviciile bibliotecii. Astfel, ceea ce ne apropie, dar ne și deosebește poate fi foarte important, mai ales, pentru a avea relații bune atât la locul de muncă, cât și la prestarea serviciilor pentru acest grup-țintă. Studii în literatura de specialitate care s-ar ocupa cu prisoșință de acest subiect nu prea sunt, decât că abundă poate în articole cu privire la

preferințele de lectură, strategiile de căutare etc. Dar acceptăm că bibliotecile sunt influențate de comportamentul și abordarea acestora în cariera în sine sau prin prestarea de servicii.

Conflictul între generații este conflictul între vechi și nou, între atașamentul pentru păstrarea tradițiilor, pe de o parte, și deschiderea la schimbare, la nou, pe de altă parte, între frică, dar și încrederea în viitor. Generația părinților și a bibliotecarilor dorește să conserve ceea ce a dezvoltat, dar să și asigure continuitatea unui mod de viață sau activitate în care a investit afectiv enorm.

Definiții ale Generației Millennials. Cine sunt reprezentanții ei?

Autorii William Strauss și Neil Howe au scris despre *generația Millennials* în cartea intitulată *Millennials Rising: The Next Great Generation*, și au remarcat că „cei născuți în jurul anului 1982 ca fiind primii care potențial au o legătură cu anul milenar 2000” sunt propriu-zis Generația Millennials. Potrivit unor cercetări similare mai multe denumiri alternative pentru acest grup au fost propuse: Generation We, Global Generation, Next Generation, Generația Mileniului sau Generația Y. Uneori, Millennials, este numită și generația Boomers Echo, care în mod direct sau colateral se referă la dimensiunea generației față de generația baby Boomer. Generația numită *millennials* este cohorta demografică următoarea a

Generației X. Nu există date precise atunci când propriu-zis începe și se termină o generație. Cercetătorii și comentarii folosesc ca ani de naștere începutul anilor 1980 până la începutul anilor 2000. Astfel, persoanele au în prezent vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani.

Caracteristici ale generației Millennials. Cum sunt?

Membrii Generației Millennials sunt tinerii născuți într-un context favorabil și un mediu mai avantajos față de generațiile anterioare. Aceștia dețin acces la toate experiențele și lucrurile pe care părinții lor și le-au dorit (cei din *Generația Boom*, sau *Generația X*): călătorii, gadgeturi, informații fără limite. De aceea, sunt, în general, mult mai libertini, dezinvolți, mai conectați la visele lor și cu o dorință mai mare de libertate. Generația Millennials ignoră limitele și deseori le e mai puțin teamă de consecințe, pentru că trăiesc cu percepția că ceea ce îi înconjoară le oferă multiple posibilități. Dacă Generația X a obținut competențe informatice prin studii pentru a se încadra în cadrul muncii, generația Millennials a crescut cu o serie de dispozitive – de la jocuri pe console, computere, smartphone-uri, e-readere sau tablete. Ei citesc electronic, scriu mesaje, privesc video, creează bloguri, dezvoltă fotografii, interoghează și asimilează date în diverse formate. Autorii William Strauss și Neil Howe prezic că aceștia dețin un puternic sentiment de comunitate, atât la nivel local, cât și la nivel mondial, integrând și comunicând electronic.

Provocările ambelor părți. Cum percep bibliotecarii și cum acționează utilizatorii Millennials?

Mediul ideal pentru cei din această generație este unul care le permite să fie responsabili în întregime de anumite activități și proiecte. Unii psihologi, consideră,

că membrii generației Millennials au așteptarea ca, atunci când li se spune „nu se poate”, să li se explice de ce și să li se ofere argumente. Vor să fie informați, să comunice și să contribuie în egală măsură. Mai mult, nu acceptă să se simtă doar niște instrumente organizaționale – de aceea, evită să colaboreze dacă nu știu și nu au un scop mai mare la nivel instituțional. În mediul instituțional, cei din Generația Millennials au o percepție de sine pozitivă, sunt deschiși la informație. Chiar dacă această atitudine îi pune, uneori, în conflict cu colegii lor cu o experiență profesională mai mare, Millennials nu au ca repere nici ierarhia, nici vârsta. Mottoul care îi descrie perfect este: „Nu contează cât de lung am părul, important e cât și cum gândesc.”

Valorile lor sunt, mai degrabă, progresul, succesul, expertiza și confortul. Mentalitatea care îi caracterizează este: „Eu sunt valoros, eu pot, eu merit și îmi doresc să am succes.” Generația Millennials este o generație „însetată” de cunoaștere, dornică de afirmare și evoluție pe toate planurile. În acest context, provocările cu care se confruntă generația Millennials totuși rămân a fi: 1) cred că nu sunt luați în serios; 2) nu le place ca deciziile lor să fie criticate ulterior; 3) tind să nu reacționeze bine atunci când un proiect de anvergură sau o inițiativă solicitantă pe care au pus-o în practică este descalificată.

Dacă analizăm cealaltă parte a monedei, mediul organizațional are, la rândul său, o serie de provocări atunci când vine vorba de integrarea și motivarea membrilor Generației Millennials. Organizațiile își doresc dedicație și angajament total, astfel acestea se bucură să angajeze Millennials, pentru că apreciază energia și inițiativa lor. Pe de altă parte, Millennials valorizează foarte mult timpul personal și nu sunt dispuși să ofere pe tavă dedicarea și energia lor. Atunci când structurile organizaționale se așteaptă ca aceste lucruri să

vină de la sine, e posibil să fie dezamăgite. Millennials sunt selectivi cu atenția și implicarea lor. Ei trebuie câștigați, nu lu-ați ca atare. Concomitent, teoreticienii au observat că organizațiile au tendința de a nu asculta suficient angajații. În acest context, Millennials trebuie să fie tratați diferit, deoarece au crescut într-un mediu în care au avut parte de ascultare, atenție și explicații. De aceea, ei sunt obișnuiți și se așteaptă să primească aceleași lucruri și în mediul organizațional și profesional în care activează. Pe de altă parte, organizațiile nesusizând uneori această nevoie și, pentru că timpul e scurt, iar procesele complicate, omit să declare explicit fiecare mișcare. Fără rele intenții, organizațiile, în ritmul rapid, de lucru, cer mai degrabă adaptarea la situație.

Mai multe studii relevă faptul că, în ciuda contextului economic actual dificil, fragil și instabil, tinerii din ziua de azi se consideră fericiți și consideră acest lucru mult mai important decât bunăstarea materială. Ei își văd viitorul ca fiind mult mai puțin sigur decât cel al părinților lor, sunt conștienți de faptul ca trăiesc într-o lume extrem de competitivă și că pentru a avea succes trebuie să lupte, dar nu consideră acest lucru o amenințare, dimpotrivă, privesc viitorul cu optimism și încredere, vă-zându-l plin de șanse incitante.

Relația Millennials în organizații. Cum o gestionăm?

Cum să gestionăm relația cu reprezentanții Millennials în așa fel încât să se simtă bine într-o organizație? E necesar să avem programe de angajare dezvoltate în mod special pentru ei, prin care să li se explice istoria, tradiția și procesele din interiorul instituției. E nevoie de un nou tip de dialog, de un nou tip de parteneriat. Odată ce Millennials înțeleg ce se întâmplă, ei pot contamina întreaga organizație și o pot schimba în bine.

Dar trebuie de înțeles că de pe ambele părți, greșelile pot să apară. Fie că Millennials au tendința de a se închide și a renunța la primul lucru care nu se întâmplă așa cum se așteaptă, fie că organizațiile nu știu încă să folosească pe deplin entuziasmul acestora, e important să avem imaginea completă a acestui tablou. Din experiența mea de lucru cu reprezentanții acestei generații, potențialul lor este imens. Ei vorbesc mai mult despre „noi” decât despre „eu, eu, eu” și pot construi durabil împreună cu ceilalți. Millennials sunt cu cea mai nouă provocare a organizațiilor astăzi și, înainte de orice, e important să știm cum să ne raportăm la ei, ce îi motivează.

Totuși, din experiența colaborării cu persoane din această generație, pot afirma că au o capacitate ridicată de a se integra într-un nou colectiv. Relaționează ușor cu persoane din aceeași generație. Mai rar caută mentori care să îi ajute să evolueze. Caută noi experiențe de învățare. Au nevoie de feedback pentru munca depusă întru a crește profesional. Un aspect ce trebuie menționat este acela că această generație a înțeles importanta brandingului personal – și se preocupă de el fiind activi pe Social Media-Blog, Facebook, Twitter, MySpace etc. Aceasta poate fi o mare achiziție pentru organizații care pun accentul pe mediul electronic.

Spre deosebire de generațiile anterioare, adepte ale principiului „o funcție pentru toată viața”, Millennials se văd evoluând în carieră pas cu pas, trecând prin poziții succesive în care se vor implica cu tot potențialul lor creativ și pe care vor fi nevoiți să le aleagă cu responsabilitate pentru a-și asigura succesul. În viziunea lor succesul este definit mai mult de împlinirile personale, pentru ei un serviciu bun te face fericit, îți oferă contextul potrivit pentru a te dezvolta din punct de vedere profesional și nu este neapărat jobul cel mai bine plătit. Astfel, ei se arată dornici

să înfrunte viitorul, cu o atitudine pozitivă, arătându-se atrași de multitudinea de șanse care se vor așterne înaintea lor.

Contrar așteptărilor unor psihologi, acești tineri pun foarte mare preț pe valorile familiale, pe satisfacția pe care aparținerea la o familie armonioasă o poate aduce. Spun și contrar așteptărilor mele, deoarece credeam că „era digitală”, în care cresc, i-a făcut mai individualiști și mai concentrați pe propria persoană decât generațiile predigitale. Se pare că m-am înșelat, și asta mă bucură. Nu în ultimul rând, Millennials au o „gândire eco”, fiind marcați de problemele legate de resursele naturale și de protejarea mediului, care devin din ce în ce mai acute și cu impact determinat asupra viitorului planetei. Își doresc, cu siguranță, o dezvoltare tehnologică în folosul omenirii, care să-și pună amprenta pe calitatea vieții lor, dar nu vor un viitor dominat de roboți – pentru ei relațiile interumane sunt foarte importante și rămân primordiale. După părerea mea, percepția generației Millennials aduce o rază de soare pe cerul anului 2020, iar pentru noi toți speranța unui viitor senin, a unei vieți cu responsabilitate pe o planetă încă verde.

Totuși sunt și provocări pentru această generație de angajați?

De când au devenit conștienți și până în prezent, cei din generația Millennials s-au obișnuit să fie ghidați, să li se explice, să fie antrenați. Și au aceleași așteptări și de la angajatori. Lucrurile stau însă diferit, pentru că angajatorul plătește un salariu lunar, iar costurile de perfecționare, de instruire și de dezvoltare profesională nu se justifică la infinit. Preferă să lucreze cu oameni care deja știu ceea ce au de făcut și să nu mai investească în nenumărate sesiuni de pregătire. Flexibilitatea programului este una dintre cerințele standard ale acestei generații. Ceea ce nu ar fi o problemă,

dacă nu ar cere-o în mod repetat și pe un ton vădit deranjat. Angajatorii sunt sături să își privească angajații ca fiind parteneri și să încerce mereu să afle când și unde ar avea chef oamenii din subordine să lucreze. Problema nu este atât încercarea perpetuă de a modifica programul de lucru, cât atitudinea acestora față de angajator.

Nu în ultimul rând, angajatorii au obosit să încerce să îi facă fericiți. Pentru generația Millennials, locul de muncă trebuie să fie acest „loc cool și distractiv” unde se duc. Dincolo de perspectiva lor asupra carierei și a dezvoltării personale, pentru un Millennials, la serviciu, trebuie să existe și mâncare sănătoasă, și sală de jocuri, și abonament la sala de sport, și petreceri și dezvoltarea relațiilor în echipă, orice îi face fericiți. Angajatorii și-ar dori ca tinerii din generația aceasta să își găsească și motivația intrinsecă de a veni la serviciu, dincolo de eforturile companiei de a-i ține prezenți și entuziaști. Problema vine din confuzia tinerilor cu privire la ce carieră au ales și din greșeala pe care o fac foarte mulți de a arunca vina pentru nemulțumirea lor pe angajator, fără să încerce să își explice nimic legat de propria lor persoană.

Utilizatorii Millennials. Cu ei ce facem?

Așa cum menționam, tinerii născuți la începutul anilor '80 ai secolului trecut, botezați generația Millennials, sunt cei care vor sparge rutina de pe piața muncii. Ei sunt supranumiți și „copiii trofeu”, și pentru că părinții lor i-au dat la sporturi și cursuri artistice și au așteptat de la ei performanțe. Dezvoltarea tehnologică și extinderea libertăților individuale le-au modelat atitudinea față de viață. Aceștia și-au creat conceptul de fericire pe baza unui cumul de factori, care se pot împărți în două categorii cheie: libertatea și controlul, susțin psihologii. Domeniile în care generația Millennials își va căuta drumul profesional

țin de una din trăsăturile de personalitate caracteristice lor: pragmatismul. Acesta îi determină să aleagă să studieze și să performeze cu precădere în domenii cum ar fi finanțe, inginerie, afaceri, apoi cele definite de gestiunea relațiilor umane (resurse umane, drept, consultanță) și, mai puțin, în aria socioumană. Ei au ajuns deci la maturitate în acest mileniu, ca nativi digitali, complet obișnuiți cu tehnologia. Faptul că cineva este născut în această perioadă nu înseamnă că împrumută în totalitate caracteristicile sale, dar sociologii sunt în general de acord asupra unor trăsături comune: interesul pentru tehnologie, soarta globului din punct de vedere ecologic, nedreptățile sociale și transformarea vieții politice.

Oamenii de știință descriu Generația Millennials ca „nativi digitali”, o generație de utilizatori de bibliotecă, care sunt, de asemenea, nomazi, multitasking, experimentali, deschiși spre colaborare, integrare, adaptare. Ei procesează informațiile într-un mod fundamental diferit de predecesorii lor și sunt neinspirăți de abilitățile tehnice ale educatorilor lor.

Bibliotecarii, prin urmare, au remarcat o scădere a cererii pentru solicitările sau serviciile de referință tradiționale și un rol în expansiune ca educatori și instructori centrați pe client. Utilizatorii îi percep ca o sursă de sprijin procedural sau direcțional mai puțin cunoscători ai unui domeniu de specialitate și experți pe un subiect. E un adevăr care confirmă astăzi că bibliotecarii sunt axați pe furnizarea de informații de alfabetizare și cultura informației, crearea și menținerea resurselor electronice, oferind spații de învățare de calitate, dezvoltarea de metadate, creare a materialelor digitale, digitizarea materialelor de arhivă. Dar bibliotecarii trebuie să îmbrățișeze rolul lor la fel în mod creativ care s-ar potrivi cu stilurile de învățare ale Millennials.

Autorii Holliday și Li notează că Generația Millennials optează atât pentru mo-

toarele de căutare comerciale, cât și cele de căutare tradițional avansate. Millennials sunt încrezători, și într-o mare măsură eficienți, în selectarea resurselor web de înaltă calitate, ei sunt consumatori versași care pot comuta instantaneu între motoarele de căutare, site-uri comerciale, rețele de socializare, inclusiv resurse și servicii electronice oferite de biblioteca lor pentru a-și satisface nevoile lor de informare. Autorul Connaway spune că cataloagele bibliotecilor trebuie să fie mai ușor de utilizat și cu o serie de metode și acces, iar confidențialitatea nu pare a fi la fel de mult o preocupare. Ei definesc problemele de confidențialitate în termenii lor și sunt mai degajați în mediul electronic. Millennials, de asemenea, tind să fie foarte confortabili în partajarea informației lor personale mai degrabă în mediul on-line. Aceștia doresc, de asemenea, informații personalizate sau să dețină mecanisme prin care să poată face ca lucrurile să fie manipulate pentru a obține informații conform nevoilor lor sau cererea să fie obținută direct de la furnizorii de servicii.

Generația Millennials are unele asemănări cu generațiile precedente, dar noile tehnologii și mass-media sunt ceea ce o fac să fie distinctă. Aceste schimbări de generații au multe efecte asupra societății în general, ceea ce înseamnă că există profunde schimbări care au loc pe piața muncii. În cadrul domeniului biblioteconomic Generația Millennials cauzează o schimbare dramatică a felului cum bibliotecarii se ocupă de noile tehnologii, ce efecte profunde aduc în viitorul profesiei și, desigur, acestea schimbă modul în care bibliotecile reflectă nevoile societății de informații în viitor. Deci, să ne înțelegem.

Referințe bibliografice

1. Barbu, Petre. *Pentru generația Millennials fericea constă în libertate și control*. Disponibil: <http://www.forbes.ro/pentru-generatia-mi>

- lennials-fericirea-consta-libertate-si-control-29612
- Rainer, Thom S.; Rainer Jess. *The Millennials: Connecting to America's Largest Generation*. B&H Books. 304 p.
  - Espinoza, Chip. *Managing the Millennials: Discover the Core Competencies for Managing Today's Workforce*. Wiley. 192 p.

BIBLIOTECA – O LUME DESCHISĂ PENTRU TOȚI

Svetlana JAVELEA,
șef, Serviciul programe, activități cu publicul,
Departamentul dezvoltare și comunicare

Abstract

Open Door Week is a program of collections, library services and offers promotion. During the week the libraries are establishing partnerships; confirming the status of cultural centre for the community; attracting a greater number of new users; enhancing the library image in the community.

Keywords: *Open Door Week, The „B.P. Hasdeu” Municipal Library, promotion, users, visits, activities, partnership.*

* * *

Una din tradițiile Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” este de a organiza anual Săptămîna ușilor deschise. În anul de referință, s-a decis desfășurarea acestui program concomitent în toate filialele BM, accentul fiind pus pe promovarea serviciilor BM în general, și nu pe promovarea activității fiecărei filiale în parte, astfel încît BM să fie percepută de către comunitate ca un tot întreg – o instituție puternică, cu un rol important în viața socială, capabilă să ofere servicii pentru toate necesitățile.

Pe parcursul Săptămîinii fiecare dintre filiale a urmărit să pună în valoare patrimoniul deținut (de peste un milion de exemplare din toate domeniile cunoașterii) și întregul spectru de servicii și oferte; să consolideze și să stabilească noi parteneriate și colaborări cu locuitorii și oaspeții capitalei; să confirme statutul de animator al vieții

culturale pentru comunitatea chișinăuiană; să atragă un public cît mai larg în activitățile BM; să păstreze și să mențină imaginea, credibilitatea, notorietatea bibliotecii.

O deosebită importanță a fost acordată amenajării, cît mai atractiv și mai inedit, a spațiilor din bibliotecă. Toate filialele au aranjat, în măsura posibilităților, sălile de care dispun: expunînd materiale promoționale, afișul, programul Săptămîinii, diverse sloganuri, citate despre bibliotecă / carte / lectură, realizînd expoziții originale ce reflectă activitatea bibliotecii. Cele mai creative au fost filialele: Centrul Academic Internațional Eminescu (CAIE), Biblioteca Centrală, „Onisifor Ghibu”, N. Titulescu.

A fost o săptămîină tumultuoasă, încărcată, cu vizite ghidate și numeroase activități: bibliografice, informaționale, expoziționale și de promovare, culturale, reușindu-se, într-o perioadă scurtă de timp, mobilizarea comunității chișinăuiene în jurul bibliotecii noastre.

Utilizatori

După cum am menționat anterior, unul din scopurile principale pe care le-a urmărit această ediție a programului, a fost atragerea la bibliotecă a unui număr cît mai mare de utilizatori noi și acest fapt, consider, că s-a reușit, în această perioadă fiind înregistrate **1670** de persoane, majoritatea studenți și elevi.

Cel mai mare număr se atestă la Biblioteca Centrală care a înscris 257 de utilizatori noi, fiind urmată de filialele: CAIE – 184; „Transilvania” – 165; N. Titulescu – 150; Codru – 103; „Țirgu-Mureș” – 83; „I. Mangher” – 77; „O. Ghibu” – 63; „Maramureș” – 60; „Ovidius” – peste 50.

1670 de utilizatori noi înregistrați într-o săptămână este o cifră impunătoare, în comparație cu 300 de utilizatori înregistrați în medie per săptămână în perioada 1 ianuarie – 20 septembrie 2015, acest fapt bucură și demonstrează utilitatea organizării acestui eveniment.

Cu siguranță numărul acesta ar fi fost mai mare, dacă cei care au venit în vizită ar fi dispus de mai mult timp și bibliotecarii nu ar fi întâlnit anumite impedimente. Printre cauzele menționate se enumără:

- timpul limitat (copiii dispuneau de timp numai pentru vizita ghidată sau activitatea la care au fost invitați);
- numărul mic de personal angajat (la Filiala „L. Rebreanu”, practic, a lucrat toată săptămîna o singură persoană, evident că înregistrarea tuturor utilizatorilor devine fizic imposibilă), copiii revenind mai târziu, după

finisarea evenimentului, dar ca urmare a vizitei făcute la bibliotecă;

- insuficiența numărului carnetelor de cititor.

Vizite

Peste **40 000** de chișinăuieni și oaspeți ai capitalei au vizitat BM în această perioadă (dintre care 9000 au participat la activitățile culturale), în comparație cu media de **29 000** vizite per săptămînă în perioada 1 ianuarie – 20 septembrie 2015. Cele mai multe vizite au fost înregistrate la filialele: Biblioteca Centrală – 5882 de vizite, „Transilvania” – 4235, CAIE – 3375.

Vizite ghidate / excursii la bibliotecă

În această perioadă, în filialele BM, au fost organizate **193** de vizite ghidate la care au participat 4922 de persoane în comparație cu media de **26** de vizite per săptămînă în perioada 1 ianuarie – 20 septembrie 2015. Biblioteca a fost vizitată de diverse categorii de cetățeni: de la copii preșcolari pînă la liceeni, studenți, pensionari.

Activități cu publicul

Activitățile bibliografice și de informare (150 cu peste 2000 de participanți) au

fost desfășurate în mare parte în cadrul vizitelor ghidate, publicul fiind informat despre istoria bibliotecilor-filiale și apartenența la BM, insistându-se asupra: identității instituționale; colecției și valorii ei; serviciilor, programelor, cluburilor; parteneriatelor și importanța lor, voluntariatului și beneficiile lui pentru utilizatori etc.; au fost prezentate blogurile filialelor, o deosebită atenție fiind acordată blogului *Chișinău, orașul meu*; vizitatorilor li s-a explicat funcționalitatea și necesitatea utilizării paginii web a BM, demonstrându-li-se practic cum pot fi găsite publicațiile în OPAC etc.; au fost vizionate și comentate video-filmulețe ce reflectă activitatea bibliotecii, prezentări pe slide-uri cu poze de la activități, galeria personalităților care sînt de ani buni cititorii și prietenii bibliotecii, de o popularitate deosebită bucurîndu-se poveștile digitale realizate de filiale.

Activități culturale

Deși accentul s-a pus pe vizite și promovare, totuși, filialele au organizat numeroase activități culturale: întâlniri cu scriitori, lansări și prezentări de carte, conferințe, colocvii, mese rotunde, discuții, ateliere de creație, concursuri de erudiție și creație, activități multimedia, spectacole, diverse expoziții de fotografii, artă plastică, lucrări manuale, artizanat.

Activitățile culturale dețin un loc important în activitatea Bibliotecii Municipale. În rețeaua BM se desfășoară în medie 150 de activități per săptămînă. În Săptămîna ușilor deschise au fost organizate aproximativ 300 de activități cu peste 8000 de participanți.

În desfășurarea activităților au fost implicate numeroase **personalități notorii** din diverse domenii, care, în timpul discuțiilor, au îndemnat publicul să citească, să se informeze, accentuînd importanța bibliotecii pentru fiecare om, pentru comunitate, rolul ei pentru societatea

contemporană: **scriitori, poeți:** acad. N. Dabija, C. Partole, I. Diordiev, G. Furdui, I. Țurcanu, P. Crăciun, L. Hlib, A. Burac, R. Vărejanu, M. Metleava, N. Slutu-Sororceanu, N. Roibu, L.-D. Bujor, E. Iurku-Urîtu, I. Diaconescu, C.M. Spiridon, C.L. Burada, G. Vidican, V. Galaicu, A. Korcin, D. Nikolaev, C. Slutu-Grama, A. Plăcintă, S. Bahrușina, M. Vilcu, V. Dascăl, I. Cuzuioac, V. Halipli, L. Manole ș.a.; **epigramiști, umoriști:** I. Diviza, A.-H. Frișcu, C. Pleșca, Gh. Postolache; **critici și istorici literari:** acad. M. Cimpoi, I. Ciocanu, T. Palladi, V. Ciobanu; **artiști plastici:** I. Daghi, I. Ciobanu, M. Șeremet, V. Didic, O. Cojocaru, T. Miroșnicenco; **actori:** P. Zavtoni, G. Țurcan-Dascăl, D. Chirtoacă, I. Golovin, S. A. Tiranin, M. Sclearova; **regizori, scenariști, critici de artă:** A. Dănilă, I. Stratulat, C. Muntean; **interpreți, soliști, muzicieni:** M. Ivănuș, I. Esaulova, S. Donică, T. Gavrilă, V. Novițki, P. Rîcov, A. Șarapanovschi; **meșteri populari:** O. Chiriac, P. Secrieru-Harbutaru; **profesori, cercetători științifici:** V. Tipa, I. Holban, D. Verejanu, T. Miroljubov, D. Parkin; **istorici:** A. Petrencu, I. Negrei, Gh. Negru; **jurisți, avocați, analiști:** I. Groza, V. Cușnir, I. Frunze, M. Tașcă, M. Orlova, A. Smochină, V. Balmuș, V. Palamarcu, C. Călin, E. Prohnițki, V. Gribincea, I. Cojocari; **jurnaliști:** V. Butnaru, A. Viziru, V. Parfentie, V. Ladaniuc, I. Borș ș.a. – personalități pentru care biblioteca contează în viața lor.

Conferințe: *Limba română – factor al dăinuirii noastre*, invitat Ion Ciocanu, prof. univ. dr. habilitat în filologie, cercetător științific (CAIE); *Tinerii avocați și viitorul profesiei de jurist* cu participarea Uniunii Avocaților din RM și Asociația Tinerilor Avocați din RM (Biblioteca Centrală); *Prin educație spre competențe într-o lume a cunoașterii* cu participarea Direcției generale educație, tineret și sport a Primăriei Chișinău (Biblioteca Centrală); *Prezentarea și dezbaterrea „Raportului de activitate al ATA”. Programul HELP al Consiliului Europei* cu participarea

Asociației Tinerilor Avocați din RM (BPD); **mese rotunde:** *Tema pentru acasă* de Nicolae Dabija, la ediția a VI-a, invitat acad. Nicolae Dabija, poet, prozator, publicist; *Centrul Academic Internațional Eminescu: speranța generației de azi și de mâine* (CAIE); *Pagini din istoria națională* cu participarea istoricilor Ion Negrei și Gheorghe Negru (Filiala de Arte „T. Arghezi”); **discuții / debateri:** *Biblioteca Municipală – epicentru cultural al Chișinăului* („Tîrgoviște”); *Rolul bibliotecii în viața ta. Ce știm despre BM „B.P. Hasdeu” și filialele ei* (de Arte „T. Arghezi”); *Mari scriitori ai lumii care au fost și bibliotecari* („M. Lomonosov”); *Cum vedem biblioteca zilelor de azi* (Codru) ș.a.; **atelier de creație:** *Cea mai frumoasă copertă de carte* („Ștefan cel Mare”, N. Titulescu); *Закладка – помощница книголюбца* („L. Ukrainka”); *Un gând – un semn de carte* (confecționarea semnelor de carte cu aplicarea bijuteriilor) („Ovidius”); *Cele mai ingenioase semne de carte* (M. Drăgan, A. Russo, N. Titulescu, CAIE); *Flipbook: voluntarul – un prieten de nădejde* („Maramureș”); *Desenăm o carte* („I. Mangher”) ș.a.; **concursuri:** *Cinci motive pentru care citesc* (N. Titulescu); *Cel mai frumos slogan / îndemn la lectură* („Tîrgu-Mureș”); *Cine cunoaște mai multe citate despre carte, bibliotecă, bibliotecar?*

(Alba Iulia); *Lucruri știute despre carte și cărți* (V. Bielinski); **concurs de eseuri:** *...Там где есть книга, человек уже не одинок* („Adam Mickiewicz”) ș.a. Atelierele de creație și concursurile au avut o mare priză la participanți, copiii dînd dovadă de ingeniozitate și creativitate. Fără precedent a fost activitatea organizată în incinta BPD: consultanță juridică gratuită „Pro bono” pentru chișinăuienii cu avocatul Ion Cojocari, care s-a bucurat de succes și care va avea continuitate.

Cele mai multe activități culturale au fost desfășurate la filialele: CAIE (28), „Tîrgoviște” (22), „M. Lomonosov” (20); Traian (18); de Arte „T. Arghezi”; „I. Mangher” (cite 14); N. Titulescu (11).

Concursul Sînt cititor la BM „B.P. Hasdeu”

Toți deținătorii carnetului de cititor al BM au avut posibilitatea de a participa la concursul *Sînt cititor la BM „B.P. Hasdeu”*, lansat pe pagina de Facebook a BM, care a constat în realizarea unei poze, în perioada Săptămîinii ușilor deschise, cu o carte preferată în una din filialele BM și plasarea ei pe pagina de Facebook a BM, invitînd prietenii să dea Like, cîștigător fiind participantul a cărui poză va acumula cele mai

multe aprecieri. Câștigătoarea concursului a fost desemnată Carolina Juc, studentă la USM, cititor activ la Filiala „Țirgoviște”, poza căreia a adunat 200 de like-uri! Cartea preferată a Carolinei este *Golanii* de Liviu Rebreanu.

Nocturna bibliotecilor

Săptămîna ușilor deschise a inclus și **Nocturna bibliotecilor**. Organizată la Chișinău al doilea an consecutiv, în colaborare cu Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România *Nocturna bibliotecilor* constă în organizarea unui șir de activități în afara orelor programului de lucru.

Filialele BM au încercat să surprindă vizitatorii cu diverse activități: **proiecții de filme** realizate în baza cărților citite în cadrul concursului *Bătălia cărților*, cel mai vizionat fiind *Băiatul cu pijamale în dungă*, ecranizat după romanul lui John Boyne; **întîlniri și discuții cu scriitori, artiști plastici**: *Ianoș Țurcanu: Importanța lecturii în viața tinerilor* („Țirgu-Mureș”); *Lidia Hlib și cărțile celor mici, doritori să crească mari* (CAIE); *Iraida Ciobanu: Dragostea de peisaj și natură în gama culorilor* (CAIE); **lansări de carte**: *Alexandru-Horațiu Frișcu:*

Biobibliografie („Alba Iulia”); *Plîng flăcările-n mine și iubesc*, autor Renata Verejanu (CAIE); **expoziții de pictură și fotografii**: *Orizonturi eminesciene*, autor Iraida Ciobanu (CAIE); *Revelația*, autor ziaristul Andrei Viziru, („Transilvania”); **lecție publică**: *Tainele lumii în opera lui Mihai Eminescu*, invitat Ion Holban, dr. în științe fizico-matematice (CAIE); **discuții / dezbateri**: *Ești sigur pe net?* cu Elena Botezatu, colaborator al Centrului Internațional „La Strada” (V. Bielinski); **lecturi poetice nocturne** cu poeta Zina Bivol („O. Ghibu”); **o seară de cultură japoneză** cu participarea Centrului Artelor Tradiționale Decorative Japoneze „Maneki Neko”: *Inițiere în ceremonia ceaiului japonez; Prezentarea artei marțiale laido; Arta japoneză – origami* („Țirgoviște”); diverse **ateliere de creație**.

Nocturna bibliotecilor, supranumită și „noaptea albă a bibliotecilor”, a atras în spațiile BM aproximativ 1300 de chișinăuieni.

Activitatea expozițională a reflectat colecția de carte și activitatea bibliotecii, fiind scoase în evidență cele mai recente achiziții sau colecții precum: cărți vechi, cărți electronice, cărți cu autograf, ediții periodice, colecții pe interese de vîrstă, programe de lectură etc.

Parteneriate

În această perioadă filialele BM au consolidat și reînnoit parteneriatele cu instituțiile și organizațiile din sectoare, dar au fost încheiate și parteneriate noi cu: Centrul Național de Artă, Centrul Orășenesc al Tinerilor Naturaliști, Liceul Teoretic „Orizont” (CAIE); Școala Primară „Ion Creangă” din orașul Ialoveni („Ovidius”); Centrul Artelor Tradiționale Decorative Japoneze „Maneki Neko” („Tîrgoviște”); Magazinul materialelor de construcții „Vataru Grup” SRL („L. Ukrainka”).

Activitatea de promovare

Pentru informare filialele au distribuit materiale promoționale: *Ghidul utilizatorului, 90+ motive de a frecventa biblioteca, Fii deștept! la un card inteligent*, au organizat acțiuni de promovare a bibliotecii, dar și a lecturii, în spațiile, instituțiile, organizațiile, piețele, căminele studențești din apropiere și nu numai. Scopul acestor activități a fost promovarea lecturii în rîndul tuturor categoriilor de public și provocarea acestora să citească, convingerea chișinăuienilor de a se înscrie și a frecventa biblioteca, dar și pentru a atrage atenția asupra rolului important pe care îl au bibliotecile publice în societatea contemporană. Filiala „Alba Iulia” a organizat, pe parcursul a trei zile, campania cu genericul *Biblioteca – izvor de cultură și loc de recreere*; Filiala „L. Ukrainka” a mers la SA „Franzețuța”, în magazinul de materiale de construcții „Vataru Grup” SRL și în Parcul de troleibuze, unde au vorbit lucrătorilor despre necesitatea bibliotecii în viața lor; Filiala N. Titulescu a desfășurat campania *Intrigăm publicul chișinăuian*, bibliotecarii distribuind în parcul și curțile din apropierea filialei citate despre carte și lectură, cei care cunoșteau mai multe citate au primit câte o ciocolată, care îndulcește lectura; Filiala „O. Ghibu” a organizat flash-mobul *la-ți un card inteligent!*

Înscrie-te la BM „B.P. Hasdeu” pentru vizitatorii Grădinii Publice „Ștefan cel Mare și Sfînt”, în fața bustului lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, pe Aleea Clasicilor Literaturii Române, cu scopul de a atenționa asupra serviciilor și a beneficiilor pe care le propune Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” pentru chișinăuieni.

Filiala „O. Ghibu” a realizat un sondaj cu utilizatorii săi fiind interesați de *Cum este Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” în viziunea cititorilor; și un concurs-tombolă Ce știm despre BM „B.P. Hasdeu” și filialele sale?; Filiala CAIE – sondajul-fulger Biblioteca contează în viața ta! De ce?*

Prezența în mediul online

În cadrul Săptămînii ușilor deschise toate filialele BM au fost prezente și foarte active în mediul online: au postat programul Săptămînii, poze de la activități, articole despre cele mai reușite evenimente, filmulețe de la activitățile realizate.

În total au fost înregistrate **824** de postări cu **58 685** de vizualizări pe bloguri și rețelele de socializare – Facebook, Flickr, YouTube, Twitter, Pinterest.

Cele mai multe postări a plasat Filiala „Alba Iulia” – 225 de postări / 1518 vizualizări; CAIE – 146 / 4533; Filiala „Transilvania” – 79 / 16 865; Filiala „I. Mangher” – 76 / 601; Filiala Traian – 60 / 1444. Pe pagina de Facebook a BM au fost plasate nouă postări care au adunat 4959 de vizualizări unice. Aici aș menționa două postări care au adunat un număr mare de vizualizări unice: **postarea** despre participarea directorului general al BM „B.P. Hasdeu” Mariana Harjevschi în emisiunea *Bună dimineața* de la postul *Moldova 1*, la care s-a vorbit despre Săptămîna ușilor deschise și care a adunat 2559 vizualizări, iar **filmulețul** (realizat de CAIE) în care acad. Mihai Cimpoi este întreat „*Ce înseamnă biblioteca pentru Dumneavoastră?*” și a răspuns: „*Biblioteca înseamnă universul adus acasă*”

într-un timp scurt a fost vizionat de 650 de persoane.

Prezența în mass-media (tipărită și online)

Mai multe publicații și posturi de televiziune au mediatizat evenimentul organizat de BM – Săptămîna ușilor deschise. În total despre eveniment s-a menționat în 29 de postări la 21 de posturi radio / TV / presă scrisă. Directorul general al BM, Mariana Harjevschi, a fost invitată pentru a vorbi despre Săptămîna ușilor deschise la postul de radio *Vocea Basarabiei*; *Radio Național*; *Moldova 1*. De asemenea, despre activitățile realizate în cadrul Săptămîinii s-a menționat și la următoarele posturi de radio / TV / presă scrisă: *Acasă TV Moldova*; *Gurinel TV*; *Radio Europa Liberă* (Biblioteca Centrală); *Русское слово* (Filiala „M. Lomonosov”); portalul *Dorledor* („I. Mangher”; „M. Lomonosov”); *Radio Moldova* („Alba lulia”); *Privesc.Eu*; *Realitatealive.md* (BPD); *Moldova 1*; portalul *zugo.md* („O. Ghibu”); *Jurnal de Chișinău*; Radioul universitar *Unda liberă* („Ovidius”); *BiblioCity* („Alba lulia”, „Transilvania”).

Activități nerealizate / dificultăți întîlnite / probleme identificate

Puține au fost activitățile planificate și nerealizate (8), în schimb au fost desfășurate multe activități neplanificate (28). Unele din activități au fost înlocuite cu altele, astfel activitatea avînd loc, dar pe altă temă sau cu alt invitat.

Cel mai frecvent impediment întîlnit a fost nerespectarea orei desfășurării activității de către instituțiile de învățămînt (restricționarea elevilor, liceenilor, studenților de a ieși din instituție în cadrul orelor

de studiu); alte dificultăți au fost: schimbarea programului de activitate al invitaților; suprapunerea unor evenimente; modificarea orarului studenților; lipsa mobilierului și echipamentului necesar pentru organizarea unor activități; internet lent; insuficiența carnetelor de cititor; numărul mic de materiale informative și promoționale; personal insuficient; lipsa resurselor financiare ș.a.

Realizări:

- atragerea unui număr impunător de utilizatori noi;
- implicarea personalităților notorii în activitățile bibliotecii;
- consolidarea parteneriatelor cu instituțiile din sectoarele municipiului;
- completarea colecției cu donații de carte;
- fidelizarea utilizatorilor;
- BPD a devenit pentru chișinăuieni un Centru de consultanță juridică gratuită;
- promovarea colecției și serviciilor bibliotecii inclusiv prin poveștile digitale realizate de bibliotecă;
- dezvoltarea spiritului de echipă;
- consolidarea imaginii în comunitate.

Concluzie

A fost o Săptămîna a recordurilor la toți indicatorii de performanță. Bibliotecarii au dat dovadă de energie, creativitate și competență. Toți au rămas mulțumiți – și bibliotecarii, și participanții, și invitații. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a devenit mai importantă și mai vizibilă în comunitatea chișinăuiană.

CAPITALA VĂZUTĂ PRIN PRISMA PROGRAMELOR DE ANIMAȚIE

*Claudia TRICOLICI,
bibliotecar principal, Departamentul „Memoria Chișinăului”*

Abstract

The paper is about the library activities dedicated to the our city, Chisinau, held between 4-14 of December 2015 at the B.P. Hasdeu Municipal Library. The author presents the variety of cultural activities, traditional and electronic, aiming the promotion and valorification of cultural heritage, highlights the implication of personalities from Chisinau: writers, actors, historians, phisicians etc. in city's life.

Keyword: *Chișinău, The “B.P. Hasdeu” Municipal Library, Decade “Our city”, cultural activities, personalities, promotion of cultural heritage.*

* * *

Sărbătorirea Zilei / Hramului orașului Chișinău a devenit deja tradiție și chiar una dintre sărbătorile îndrăgite ale chișinăuienilor.

Din 1991 și pînă în 2000, Chișinăul își sărbătorea Ziua orașului în a doua duminică a lunii octombrie, iar sărbătoarea se numea și „Hram”. Însă hramul unei localități este dictat de hramul (numele sfîntului) bisericii sale. În 2001, a doua duminică din luna octombrie a fost ziua de 14 octombrie, cînd în Republica Moldova, conform calendarului bisericesc de stil vechi se sărbătorește Acoperămîntul Maicii Domnului. Astfel, din anul 2001 ziua de 14 octombrie a rămas să fie zi de Hram la Chișinău.

Anual, în prima jumătate a lunii octombrie la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se desfășoară o serie de activități culturale consacrate Zilei orașului / Hramului orașului. Din anul 2009, la inițiativa Departamentului „Memoria Chișinăului” (pe atunci

CID „Chișinău”), s-a decis de a unifica și a sistematiza aceste activități în cadrul unei decade – Decada *Orașul meu*, prin elaborarea unui plan unic al manifestărilor culturale, al cărui scop principal rezidă în promovarea, valorificarea și concentrarea activităților consacrate orașului Chișinău.

În acest fel, în fiecare an, în perioada 4-14 octombrie, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se organizează Decada *Orașul meu*.

În anul 2015, al șaptelea an consecutiv, Biblioteca Municipală s-a implicat activ în desfășurarea Decadei *Orașul meu*, organizînd un spectru impresionant de acțiuni culturale. Multitudinea de activități prilejuite de acest eveniment s-a axat pe informații despre trecutul și prezentul Chișinăului, fapte interesante din istoria capitalei, personalități marcante, aniversate în anul 2015, instituții aniversare, monumente arhitecturale etc.

Constatăm că pe parcursul Decadei *Orașul meu* majoritatea activităților desfășurate au avut un impact impunător, în total fiind organizate **256** de activități, la care au participat **6306** persoane, vizitînd biblioteca în această perioadă **45 969** de chișinăuieni.

E de menționat că, în perioada Decadei *Orașul meu*, filialele din rețeaua BM au avut ca invitați circa **45 de personalități chișinăuiene din diverse domenii:** cultură, literatură, artă, medicină, istorie, academicieni ș.a. Vom aminti doar o parte din numele celor care au participat la activitățile organizate: Tudor Țopa, Emilian Galaicu-Păun, Mihail Gh. Cibotaru – scriitori; Gheorghe Ghidirim – academician,

savant, chirurg; Ion Melniciuc – conf. univ., dr. în filologie; Iurie Colesnic – scriitor, istoric literar; Vasile Iovu – naist, Artist al Poporului, Savelie Cojocar – compozitor, interpret; Anton Moraru – dr. hab. în științe istorice; Boris Găină – savant, specialist în domeniul oenologiei, academician; Ludmila Ețco – dr. hab. în medicină (Biblioteca Centrală); Anatol Eremia – lingvist, dr. habilitat în filologie; Claudia Partole și Mihai Vâlcu, scriitori; Veronica Postolache, prof. univ.; Vera Crăciun, scriitoare din Galați (Filiala „Ovidius”); Marian Stârcea – compozitor (Filiala „L. Rebreanu”); Iurie Colesnic – scriitor, istoric literar; Olga Busuioc și Mariana Bulicanu – soliste la Opera Națională (CAIE); Anatol Petrencu și Ion Negrei, dr. în istorie; Arcadie Suceveanu, scriitor, președinte al Uniunii Scriitorilor din RM (Filiala de Arte „Tudor Arghezi”); Nina Slutu-Soroceanu, scriitoare (Filiala „A. Mickiewicz”); Em. Galaicu-Păun, Claudia Partole, Dumitru Crudu, Teo Chiriac, Nicolae Spătaru, scriitori; Ivan Pilchin, traducător, prof. univ., Zina Bivol, poetă (Filiala „O. Ghibu”); Eugen Oserdciuk, președintele Societății Ucrainene a Artiștilor Plastici din RM „Renaștere” (Filiala „L. Ukrainka”); Liuba-Drăgostița Bujor, scriitoare (Filiala Traian); Eugen Brik, președintele Asociației „lu-

daica” (filialele „H. Botev” și „I. Mangher”). În aceeași ordine de idei se încadrează și **spectacolele literar-muzicale** *Maria Bieșu – eternul cântec al lui Dumnezeu*; *Port în suflet dor de Țară*; *Odă orașului meu* (CAIE); *Mă-nchin ție, Chișinău* (Filiala Traian); *Poezii și cântece despre Chișinău* (Filiala „Ștefan cel Mare și Sfânt”); *Oraș frumos ca din poveste* (Filiala N. Titulescu); *Orașul meu – mîndria mea* (Filiala de Arte „Tudor Arghezi”); *Город мой ты песня и легенда* (Filiala M. Costin); *Образ Кишинева в творчестве бардов*; *Мой белый город* (Filiala „I. Mangher”).

Diverse teme referitoare la originea, istoria și cultura orașului Chișinău, contribuția personalităților care au promovat valorile culturale și arhitecturale ale orașului, precum și contribuția Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în valorificarea și promovarea patrimoniului chișinăuian au fost abordate în cadrul **Zilelor de informare, de discuții / dezbateri**, organizat în filialele BM. Aceleași teme au fost puse în discuție în diverse reviste bibliografice: *Cu ei se mîndrește Chișinăul*; *Chișinău – oraș cu istorie, oraș cu viitor*; *Chișinău – file de istorie, file de destine* (Biblioteca Centrală); *Scriitori din sectorul Buiucani „pe raftul bibliotecii”* (Filiala „Alba Iulia”); *O soprană fără de egal: 80 de ani de la nașterea Mariei Bieșu* (Filia-

la Codru); *Chișinăul în file de carte* (Filiala „Ovidius”); *Scriitori aniversari în anul 2015* (Filiala „Transilvania”); *Contemporanii noștri – oameni celebri ai Chișinăului* (Filiala A. Russo); *С Кушиневоm в сердце; Кушинеv – каким мы его помним...* (Filiala „L. Ukraina”), precum și reviste bibliografice virtuale *Despre Chișinău cu dragoste și dăruire* (CAIE); *Personalități chișinăuiene în bibliografii* (Filiala „Ștefan cel Mare și Sfint”).

Expozițiile tradiționale de carte au pus în valoare patrimoniul nostru local, promovând cărțile despre Chișinău din fondurile BM. Pentru a ilustra subiectele promovate vă prezentăm câteva titluri: *Chișinău – file de istorie, file de destine; Cu ei se mîndrește Chișinăul: personalități chișinăuiene; Instituții chișinăuiene de succes; Publicațiile BM „B.P. Hasdeu”* (Biblioteca Centrală); *Personalități chișinăuiene în bibliografii* (Departamentul „Memoria Chișinăului”); *Chișinău, orașul meu: celebrități chișinăuiene* (Filiala „Alba Iulia”); *În ritm de dans cu Vladimir Curbet – 85 de ani de la naștere; Primadona Operei Naționale – Maria Bieșu* (Filiala de Arte „Tudor Arghezi”); *Chișinău – orașul meu* (Filiala V. Bielinski); *Iurie Colesnic – o personalitate care onorează Chișinăul; Chișinăul: trecut și prezent* (Filiala „O. Ghibu”); *Chișinău – orașul meu, al*

tău, al tuturor!; Iurie Colesnic – în căutarea trecutului nostru istoric (CAIE); *Din frumusețile monumentale și peisagistice ale Chișinăului* (Filiala „Maramureș”); *Chișinău, Chișinău, tu ești leagănul visului meu; Soprana Maria Bieșu „priveghetoarea” Operei Naționale din Chișinău* (Filiala „Ovidius”); *Chișinăul printre file de cărți* (Filiala „Tîrgoviște”); *Chișinău – fereastră deschisă spre Europa* (Filiala „Tîrgu-Mureș”); *„Laudă ție, străbun Chișinău!”* (Filiala N. Titulescu); *Chișinău – orașul copilăriei* (Filiala Traian); *Chișinăul meu și al tău; Personalități chișinăuiene aniversare* (Filiala „Transilvania”); *Chișinăul în inima noastră* (Filiala M. Drăgan); *В городе моем, моя судьба; Мой город юный, город древний* (Filiala „H. Botev”).

De un real succes s-au bucurat cărțile cercetătorului Iurie Colesnic, consacrate capitalei, precum și alte scrieri dedicate orașului: *Chișinăul din amintire* (filialele „Transilvania”, „Tîrgoviște”), *Chișinăul și chișinăuienii* (filialele „Transilvania”, „Maramureș”, „Tîrgu-Mureș”, „Tîrgoviște” Codru, Traian), *Chișinăul din inima noastră* (filialele „Tîrgu-Mureș”, „Transilvania”, „Maramureș”, M. Costin, A. Russo, Codru, Traian), *Chișinăul nostru necunoscut* (CAIE), *Chișinăul ascuns sau o încercare de resuscitare a memoriei unui oraș* de Lică Sainciuc (fi-

lialele „O. Ghibu”, de Arte „Tudor Arghezi”, V. Bielinski), *Chișinăul în literatură* (filialele „Transilvania”, „Tîrgu-Mureș”, V. Bielinski, de Arte „Tudor Arghezi”, Biblioteca Centrală, CAIE, N. Titulescu), care au fost prezentate cititorilor pe perioada Decadei *Orașul meu*.

Pentru a trezi interesul cititorilor față de valorile istorice și culturale ale capitalei, în biblioteci au mai fost organizate diverse activități cognitive: **ringuri intelectuale** – *De ce iubesc Chișinăul?* (Filiala „Transilvania”); *Chișinău, orașul meu natal* (Filiala „A. Donici”); *Chișinău, moșteniri arhitecturale* (Filiala „A. Mickiewicz”); *Chișinăul în întrebări și răspunsuri* (Filiala „Ștefan cel Mare și Sfînt”); *Люби и знай свой город* (Filiala M. Costin); *Descoperă Chișinăul* (Filiala N. Titulescu); *Chișinău – orașul copilăriei* (Filiala Traian); *Этот город мой и твой...* (Filiala „L. Ukrainka”); *Любимый с детства город* (Filiala „H. Botev”); *Обичам те, мой мили град* (Filiala „H. Botev”); *Где эта улица, где этот дом?...* (Filiala A. Russo); concursuri în diferite formule, cum ar fi **concursul inedit** numit **BiblioCityQuest** (Filiala „A. Mickiewicz”); **concursuri de eseuri** – *Chișinău, orașul cu oameni de seamă* (Filiala „Alba Iulia”); *Chișinău – oraș de vis* (Filiala V. Bielinski); *Poezii și eseuri despre Chișinău* (Filiala

„Ștefan cel Mare și Sfînt”); *Gînduri despre Chișinău* (Filiala „N. Titulescu”); *Împreună facem capitala mai curată* (Filiala Traian); *Обучам те, мой мили град* (Filiala „H. Botev”); **concursuri de desene** – *Toamna în orașul meu* (Filiala „M. Ciachir”); *Chișinău, orașul meu* (filialele „L. Rebreanu”, A. Russo); *Chișinăul copiilor* (Filiala „Tîrgoviște”); *Sunt fericit, am Chișinăul meu* (Filiala N. Titulescu); *Chișinăul – orașul tău și al meu* (Filiala „Transilvania”) și **concursul de postere** – *Orașul Chișinău* (Filiala „A. Mickiewicz”).

În unele filiale ale BM au fost utilizate și alte metode de promovare a Chișinăului, cum ar fi organizarea atelierelor de creație: de **handmade** – *Confecționarea unei brățări cu simbolică Chișinăului*: membrii atelierului „Miracol” (Filiala „Ovidius”); *Un buchet pentru orașul meu* (Filiala Tîrgoviște); de **origami** – *Ornamentăm orașul nostru Chișinău* (Filiala „I. Mangher”); de **ceramică și desen** – *Chișinău, orașul meu natal* (Filiala „I. Mangher”).

Departamentul „Memoria Chișinăului”, avînd în fondul său colecții speciale: *Chișinăul în suvenire*; *Chișinăul în filatelie*; *Chișinău – colecție de plicuri și cărți poștale*, a organizat **expoziții speciale de exponate** cu același generic, care au fost prezentate și în filialele BM.

Utilizatorii bibliotecii au contribuit și ei la valorificarea patrimoniului cultural prin: **expoziții de pictură** – *Solista fără pereche* – Maria Bieșu, realizate de pictorița Iuliana Slutu (Filia la „O. Ghibu”); *Oraș natal – tezaur sfânt* (Filia la „A. Donici”); *Iubitul meu oraș* (Filia la „M. Lomonosov”); **Chișinăul în expresia artistică a tinerilor**: set de lucrări grafice realizate în tehnică combinată – acuarelă, cariocă, creion de ceară de Elena Bocancea, elevă a Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală” din Chișinău (Filia la de Arte „Tudor Arghezi”); **expoziții de fotografii** – *Chișinău – mon amour*, fotograf Iurie Răileanu (Biblioteca Centrală); *Город. Улицы. Люди*: lucrările clubului „Luceafărul” (Filia la „M. Lomonosov”), și **expoziții de lucrări manuale** – *Cu drag pentru orașul meu* (Filia la „Ovidius”).

Activitățile organizate pe parcursul Decadei au fost acompaniate de **prezentări de proiecții slide-show, prezentări video, povești digitale** transmise într-o manieră creativă, însoțite de sunet și imagine: *Chișinăul vechi & Chișinăul modern*; *Chișinău – oraș frumos*; *Retro-Chișinău* (Biblioteca Centrală); *Călătorii virtuale prin orașul drag*; *Chișinăul în muzică* (CAIE); *(Re) Cunoaște Chișinăul* (Filia la „A. Mickiewicz”); *Muzeele orașului Chișinău* (Filia la M. Dră-

gan); *Chișinăul juridic în imagini* (BPD); *File din istoria clădirii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”* (Filia la „Alba Iulia”); *Roza Spîr – arhitect* (Filia la „I. Mangher”); *Chișinău, oraș de vis* (Filia la „A. Mickiewicz”).

Și colaboratorii Departamentului „Memoria Chișinăului” s-au implicat în Decada *Orașul meu*, publicînd pe **blogul Chișinău, orașul meu** impresii ale cetățenilor străini, date aniversare, eseuri despre Chișinău. Blogul *Chișinău, orașul meu*, administrat de Departamentul „Memoria Chișinăului”, atrage mulți utilizatori virtuali din țară și de peste hotare și este un suport informațional important pentru desfășurarea decadei, fiind folosit de filialele BM în activitățile dedicate Chișinăului.

Blogurile filialelor, de asemenea, au fost pline de informații interesante și captivante (54 de postări): *Chișinăul „ascuns” în rafturile bibliotecilor*; *File din istoria Chișinăului* (Filia la „Alba Iulia”); *Orașul Chișinău în timpul Primului Război Mondial*; *Chișinăul în expresia artistică a tinerilor* (Filia la de Arte „Tudor Arghezi”); *Chișinăul cultural*; *Chișinăul – oraș istoric din inima noastră* (Filia la „O. Ghibu”); *Legende minunate din Basarabia*; *Decada orașului meu în plină desfășurare*; *Chișinău, oraș cîntat și apreciat*; *Iurie Colesnic – timp și istorie*; *Maria Bieșu*

– *eternul cîntec al lui Dumnezeu* (CAIE); *Знаменитосту Кишинева* (Filiala M. Costin); *Oraș scăldat de primăveri, / Străbun cobzare Chișinău* (Filiala „Ovidius”); *Orașul meu – izvor de inspirație* (Filiala A. Russo); *Juriști chișinăuieni – jubiliari ai anului 2015* (BPD); *O lume fericită...* (Filiala „L. Rebreanu”); *Noi cărți despre adevărați patrioți ai neamului; Chișinău din amintire; Cititorii și Emil Galaicu-Păun la „șezătoarea” de întrebări și răspunsuri* (Biblioteca Centrală).

Desfășurarea Decadei *Orașul meu* a fost menționată și în **sursele mass-media** de Larisa Arsenie (Grimalschi) de la CAIE la emisiunile: *Dor de izvor și Expres muzical*; de Filiala „Alba Iulia” la emisiunea radiofonică *Ora copiilor*, *Radio Moldova 1* și de voluntarul de la Filiala „Ovidius” Ana Ostașevschi, studentă la UST, Facultatea Filologie, cu articolul *O vizită pe timp de ploaie*, publicat în ziarul *Jurnal de Chișinău*.

Analizînd activitățile prezentate de biblioteci pe parcursul Decadei *Orașul meu*, constatăm faptul că filialele BM au

folosit diverse forme atît tradiționale, cît și electronice de promovare și valorificare a patrimoniului cultural și istoric al capitalei. Este lăudabil faptul că pe an ce trece, la activitățile organizate și desfășurate în perioada Decadei *Orașul meu*, participă tot mai multe personalități marcante chișinăuiene, copiii avînd posibilitatea de a se familiariza cu experiența de viață și profesională a acestora, precum și de contribuția lor adusă la păstrarea identității și memoriei culturale a orașului.

Impactul Decadei *Orașul meu*:

- promovarea patrimoniului cultural și istoric al orașului;
- diversificarea numărului de activități culturale și a metodelor de promovare prin utilizarea tehnologiilor informaționale;
- participarea și implicarea activă a personalităților chișinăuiene;
- atragerea și înregistrarea noilor utilizatori.

УКРАИНЦЫ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В БИБЛИОГРАФИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ

Людмила БАРБЭ,
заведующая Филиалом им. Л. Украинки

Abstract

*The article is about the publication of *Lesia Ukrainka Branch*, structured on the principle of personalia, with elements of bibliography. The publication will include a biography of Ukrainian personalities, which live in the Republic of Moldova.*

The content will reflect the scientific achievements of the Ukrainians from the Republic of Moldova, theirs educational, literary

activities, the contribution of the Ukrainians in development of the theatre and music in the Republic of Moldova. The reference book will include materials about scientists, educators, painters, composers, writers and artists who have left their trace on the development of the Republic of Moldova, who wrote their pages in the cultural heritage.

Keywords: *ethnic Ukrainians of the Republic of Moldova, scientific activity of the*

Ukrainians from Moldova, sociological research in the field of librarianship, the Ukrainian literary process, ethnic library in multicultural space.

* * *

Поддерживая самобытность и культурное разнообразие представителей различных этносов, Муниципальная Библиотека Б.П. Хашдеу разработала и успешно реализует на протяжении 24 лет беспрецедентный проект по созданию национальных центров возрождения языка, культуры, вековых традиций и обычаев всех этнических сообществ, проживающих в Республике Молдова, одним из которых является Библиотека „Леся Украинка”.

Взяв на себя великую просветительскую миссию, коллектив единомышленников в условиях диаспоры, сумел мобилизовать местных украинцев и превратить библиотеку в центр духовности и культуры. Украинская община в Республике Молдова отличается от других своей численности (550 тыс.). По

статистике каждый седьмой гражданин Молдовы – украинец. Украинцы Республики Молдова ведут плодотворную работу в области культуры, просвещения, литературы и искусства. Результатом этой деятельности стал выпущенный нашей библиотекой в 2008 году библиографический указатель *Украинцы в культуре Молдовы*.

Благодаря активной деятельности и целеустремленности этнических украинцев Республики Молдова – политиков, научных работников, педагогов, художников, композиторов, писателей, артистов с 2008 по сегодняшний день накопилось достаточное количество материала, который дал толчок для работы над второй частью одноименного указателя. В процессе обсуждения дальнейшей работы при согласовании с Таисией Фою, менеджером Департамента «Мемория Кишинэулуй» Муниципальной Библиотеки им. Б.П. Хашдеу, было принято решение изменить структуру указателя и издать справочник, построенный по персональному прин-

ципу с элементами библиографического указателя, который будет содержать биографические сведения об этнических украинцах, чьи заслуги в области науки и культуры проявились в Республике Молдова.

Проведя анализ библиографического указателя, выпущенного нашей библиотекой в 2008 году, мы пришли к выводу, что он лишь частично удовлетворяет запросы читателей о деятельности конкретных людей в конкретной области. Поэтому и назрела необходимость отдать дань признательности и уважения конкретным людям, оставившим свой заметный след в развитии Республики Молдова, которые, не теряя национальной самобытности, вписали свои страницы в ее культурное наследие.

В 2014 году заведующая филиалом им. Леси Украинки Людмила Барбэ начала работу над сбором материала о деятельности этнокультурных украинских организаций, налаживая контакты с учреждениями, занимающимися научной деятельностью, взаимодействуя с отдельными писателями и поэтами, осуществляя поиск неизвестных ранее украинцев, вносящих весомый вклад в развитие и сохранение этнической самобытности.

Освещая научную деятельность украинцев Молдовы, следует отметить, что при Институте культурного наследия Академии наук Молдовы действует Отдел истории, языка и культуры украинского населения Молдовы, созданный в 1991 году. Сотрудники отдела доктор истории Виктор Кожухарь и доктор филологии Екатерина Кожухарь работают над изданием научных публикаций, отражающих актуальные проблемами украинистики. Отдел подготовил к печати 24 книги, из которых 20 уже изданы.

Кроме того, опубликовано около 250 научных, научно-популярных и методических статей, докладов.

Более сорока лет над изучением украинской тематики, а также истории, языка и культуры этносов Молдовы, плодотворно работал академик Академии наук Молдовы и писатель Константин Попович – автор более 500 публикаций и 40 книг. Научные интересы его чрезвычайно обширны, он один из признанных авторитетов в области эминесковедения. В разделе, освещающем научную деятельность украинцев Молдовы, будет представлен материал о достижениях этих и других научных работников.

С сожалением отметим, что работы ученых Бельского Педагогического Университета им. Алеку Руссо не были представлены в указателе 2008 года. Мы восполним этот пробел и включим в справочник, над которым сейчас работаем, сведения об их научной деятельности.

Просветительская деятельность украинцев Молдовы представлена в нашем справочнике методической работой учителей-практиков в сотрудничестве с Министерством образования и науки, лицеями, высшими учебными заведениями. Результатом их совместной деятельности стало издание учебников для 56 школ с украинским языком обучения, куррикулумов, фольклорных сборников, монографий и научно-методических материалов по украинскому языку, литературе и народоведению.

Миссия этнокультурных украинских организаций – вносить в многонациональный мир Молдовы согласие и обогащать ее духовное наследие красотой родного языка и высоким уровнем культуры. Причем все они работают в разных слоях общества, в разных направлениях решения социальных, об-

разовательных, культурологических и других задач.

Так, председатель Женской громады украинок Республики Молдова Валентина Морару занимается решением насущных проблем женщин; председатель Общества «Просвіта» им. Тараса Шевченка в Молдове Галина Роговая – массовым просветительством украинского населения с целью его национального воспитания; председатель Союза украинцев Республики Молдова Светлана Мыслицкая сосредоточила свои усилия на работе с детьми и людьми преклонного возраста; Евгений Осередчук, председатель Благотворительного фонда профессиональных художников, украинских народных мастеров «Ренаштере», занимается развитием изобразительного искусства и народных ремесел; Александр Майстренко, председатель Общества украинской культуры Республики Молдова, сосредоточился на сохранении культурного наследия и охране памятников культуры; председатель Ассоциации украинской молодежи Молдовы «Злагода» Дмитрий Лекарцев, курирует работу с молодежью.

Поводом показать лучшее, достигнутое библиотекой им. Леси Украинки за определённый период, стало проведение социологических исследований в области библиотекведения. Так, заведующая библиотекой Л. Барбэ освещает тему *Имидж филиала „Л. Украинка“ в социальном пространстве муниципии Кишинэу*, а заведующая читальным за-

лом В. Коваленко – *Практические методы эстетического развития детей в рамках творческой мастерской клуба „Кобзарик“*. В дальнейшем эта работа будет отражаться в профессиональных изданиях.

В последние годы на нашем местном украинском литературном небосклоне появилась плеяда достаточно одаренных писателей, которые начали быстрый и разноплановый литературный процесс, достойный доброго слова в оценке и благословения на дальнейшее развитие и признание. Все литературные достижения Константина Поповича, Галины Роговой, Нины Авидон, Зинаиды Гурской, Светланы Лозинской, Людмилы Лындюк, Юрия Дьячука, Оксаны Медведенко, Владимира Синицкого и многих других найдут отражение в нашем справочнике.

Сейчас идет работа над сбором материала для освещения разделов *Украинцы в театральной жизни Республики Молдова и Украинцы в музыкальной жизни Республики Молдова*.

Как показало время, этническая библиотека в поликультурном пространстве – это не только хранитель этнической литературы и культуры, но и центр библиографических исследований деятельности украинцев в Республике Молдова, чьи заслуги и достижения мы планируем широко освещать и пропагандировать во всех доступных электронных средствах массовой информации.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ ЧЕРЕЗ ДЕКОРАТИВНОЕ И ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО В ФОРМАТЕ КЛУБНОЙ РАБОТЫ БИБЛИОТЕКИ

Виктория КОВАЛЕНКО,
заведующая читальным залом Филиала им. Л. Украинки

Abstract

The creativity is a realization of individuality, a form of personal fulfillment; is a possibility to express the special and unique attitude to the world. The creativity and the self-expression is inherent to the human nature. The child like an adult tries to express its personality. However, not all of them can find the way of creativity and a lot of them cannot keep the creative skills for a long time. In that, they have a support of teachers, and in some ways, of librarians. The creative workshop for teens and young adults of the L. Ukrainka Branch is a good example. The article is about the implication of children in the theater and gaming activity, fine arts, crafts and decorative works in the club Kobzarik. The participation of teens in the club activity offers the opportunity to understand their interests.

The widespread use of various types of aesthetic activity contributes to the awakening of artistic interests, the development of artistic imagination, artistic and creative abilities of students, and promotion of various art forms.

Keywords: *children activities, personal fulfillment, aesthetic education, spiritual development of personality.*

***

Важнейшей содержательной стороной работы детского клуба «Кобзарик» при филиале им. Леси Украинки является формирование творческого подхода к

эстетической деятельности детей и подростков. Актуальность ее связана с тем, что принцип творчества становится в настоящее время ведущим в формировании личности ребёнка. Творческое начало должно стать жизненным принципом нынешнего поколения детей. Особенно успешно оно может быть сформировано в творческо-художественной деятельности. Содержание художественно-эстетического воспитания должно способствовать формированию национального самосознания, уважения к культурному наследию своего народа.

Творческая мастерская юных читателей библиотеки, созданная при клубе «Кобзарик», постепенно становится её визитной карточкой. В любое свободное для ребёнка время можно прийти в детский зал библиотеки и при помощи и поддержке работника выполнить творческую работу из различных материалов, принять участие в различных конкурсах. Сотрудники библиотеки в рамках работы клуба предлагают детям и подросткам различные виды художественно-эстетической деятельности: театральную-игровую деятельность, изобразительное искусство, прикладное и декоративное творчество.

Участие детей и подростков в системе дополнительного воспитания в стенах библиотеки открывает перед ними возможность заниматься тем, что их вле-

чет, что доставляет истинное удовольствие. Занимаясь с детьми, библиотекари, в свою очередь, имеют возможность приобщать их к художественно-творческой деятельности, формировать самостоятельность и творческую активность. Важно, чтобы все виды эстетической деятельности были направлены на духовное воспитание, формирование культуры детей и подростков. Широкое использование различных видов эстетической деятельности способствует пробуждению художественных интересов, развитию художественного воображения, художественно-творческих способностей учащихся, пропаганде различных видов искусства.

Основными задачами творческой мастерской клуба являются:

- приобщение ребят к миру искусства;
- воспитание не потребительского, а творческого отношения к нему;
- удовлетворение духовных потребностей ребёнка;
- развитие его природных задатков и способностей;
- реализация разнообразных интересов и творческого потенциала личности;
- оказание помощи в овладении навыками межличностного общения и сотрудничества, продуктивной индивидуальной и коллективной деятельности;
- формирование представления об элементах выразительности и другие.

Очень важным в системе эстетического воспитания является развитие детского изобразительного творчества. В нём дети и подростки учатся эстетическому отношению к жизни, развивают образное мышление. При анализе детских композиций можно убедиться, как тематическое рисование при по-

мощи наблюдения окружающей среды, воображаемых путешествий по страницам любимых книг, экскурсий детей на природу пополняет их знание о жизни, обогащает память, воспитывает любовь к родной природе, рождает чувство гордости за свой родной край, богатый талантливыми людьми.

Особенно наглядно это видно в рисунках, выполненных по мотивам произведений из книг, представленных в программе *Copiii Chişinăului citesc*. Дети всегда с интересом относятся к книжным новинкам и с удовольствием воспроизводят на бумаге героев этих книг. Кто-то копирует картинки художника-оформителя, а кто-то пытается создать на бумаге тот образ, который возникает у него в голове. Так, последовательно, от зарождения образа в голове ребёнка, до изображения его на плоскости, развивается фантазия и формируется творческая составляющая личности.

В этом году по программе *Copiii Chişinăului citesc* мы предлагали для чтения книгу *În cămaşă de cireaşă* Аркадия Сучевяну и проводили конкурсы рисунка по ней. Подводя общий итог, мы оформили выставку наиболее интересных и удачных работ. Наиболее активные ребята получили сувениры в виде брелоков и грамоты от библиотеки. Оказывая помощь ребёнку в осуществлении этой непростой задачи, важно отталкиваться от его индивидуального восприятия, не навязывая собственного мнения, и, не оказывая давления. Даже если ты не совсем согласен с такой трактовкой образа, необходимо дать ту разумную долю свободы, которая поможет ребёнку не замкнуться в себе, а, наоборот, почувствовать уверенность в своих силах и поддержку. Наша задача – подсказать более правильное решение, определить общее направление или предложить альтернативный вариант,

оставляя право выбора за ребёнком. Только так можно рассчитывать на развитие творческой индивидуальности и самобытности личности.

Основным принципом изобразительного творчества должно являться развитие творческой индивидуальности. Рисунки детей всегда привлекают внимание своей непосредственностью, самобытностью, сочностью, яркостью цвета. Главное, на наш взгляд, не нарушить самобытность детского видения.

По окончании работы проводится обсуждение, происходит обмен впечатлениями. Представляя свои работы, ребята рассказывают о том, какую смысловую нагрузку несут их произведения, что послужило толчком или вдохновило на создание именно такой формы. В каждой работе отражается внутренний мир ребёнка. Посредством воображения, иногда, перевоплощения, ребёнок стремится донести до зрителя всё, что скрыто глубоко внутри. Пытаясь обнажить свою душу посредством рисунка, дети хотят показать, как сложна и многогранна человеческая личность.

Все конкурсные работы обязательно оформляются на специальных стендах и выставляются на обозрение

читателям и гостям библиотеки. Но не только на бумаге дети воплощают свои идеи. В летний период цветные мелки помогают детям оставить следы своего творчества на асфальте. Такие конкурсы становятся праздником творческого общения детей и подростков разного возраста. Они знакомятся с творческими работами друг друга, общаются, помогают младшим. Особенно забавно и умирительно выглядят работы малышей. Наши юные «мадонари» стараются наравне со взрослыми.

Особое место в работе мастерской клуба «Кобзарик» занимает декоративное искусство. Наибольшей популярностью и успехом у наших юных читателей пользуются различные виды аппликативных работ. Аппликация – способ получения изображения, заключающийся в накладывании, наклеивании или нашивке на какую-либо основу разных по цвету кусков бумаги, картона, ткани и других материалов. Применение таких работ самое разнообразное. Это:

- тематические работы, посвящённые конкретным событиям и датам;
- праздничные поздравительные открытки для родных и близких людей;

- настольные декоративные работы в рамках;
- детские пригласительные открытки;
- работы для школы, выполненные в качестве домашнего задания;
- озорные валентинки.

Для выполнения мы используем различные материалы:

- бумагу, картон;
- природные материалы (листья, лепестки цветов, веточки);
- семена и крупы;
- пластилин;
- дополнительные материалов (бисер, пайетки, пуговицы);
- ткани и нетканые материалы (фетр, флис, кожа, мех).

На занятиях аппликацией закрепляется умение вырезать из бумаги части предметов и целые силуэты, умение вырезать симметричные детали из сложенной пополам бумаги и несколько предметов или их частей из бумаги, сложенной гармошкой. Закрепляется умение составлять декоративную композицию из геометрических и растительных форм. Развивается умение правильно располагать аппликацию на листе. В коллективных работах дети учатся планировать и согласовывать свои действия.

Темы для занятий мы предлагаем ребятам самые разные. Очень любят ребята импровизировать на тему обитателей животного мира. Кого только не изображали они в своих работах. Это были и всеобщие любимцы коты и собаки, и забавные зайцы с морковкой, и кудрявые барашки, и разноцветные попугаи, обезьяны на пальмах, верблюды в пустыне и ещё много-много других животных.

Организуя работу в мастерской, мы стараемся совмещать образовательную, трудовую и игровую деятельность.

Выстраиваем работу таким образом, чтобы ребята могли узнавать что-то новое. Поэтому, прежде чем они начнут резать и клеить, мы знакомим их с новой темой, рассказываем о животных, растениях, различных праздниках, сопровождая рассказ демонстрацией книг, слайдов, отрывков из мультипликационных фильмов. Так, например, ребята очень полюбили весёлого и добродушного львёнка из мультфильма *Как львёнок и черепаха пели песню*. Всем понравилась задорная песенка озорного львёнка и мудрой черепахи. Это и послужило поводом для знакомства с одним из самых величественных зверей в семействе кошачьих – львом. О львах мы подготовили интересную информацию, а завершили всё аппликацией.

Самой популярной темой у девочек из нашей мастерской является тема одежды. Впервые эту тему мы предложили посетителям «Trolleybook-2014», предложив одеть Золушку на бал. Идея понравилась и из парка перекочевала в стены библиотеки. Идея создания персонального образа кукольной красавицы не покидает наших друзей, и они снова и снова готовы включиться в эту увлекательную, творческую работу. Создавая свои модели, они черпают вдохновение из прочитанных сказок, журналов. А в сентябре 2015 г. к новому учебному году ребята подготовили коллекцию одежды для школьников.

В мастерской проходят занятия с детьми разного возраста: от дошкольного до старшего школьного. Для каждого из них своя программа. Так во время проведения Недели Европы для ребят гимназических классов, участников клуба «Кобзарик», была подготовлена информация о образовании Евросоюза, представлена книжная выставка и оформлены информационные стенды, а творческая часть мероприятия вклю-

чала изготовление настольных флагов стран участниц Евросоюза.

Большое внимание уделяется лепке из пластилина. Занятия лепкой развивают у детей чувство формы: её пропорциональности, выразительности, чувственности, ритма. Для активизации творческой деятельности детей, увлечения их искусством, развития интереса к предмету и оживления занятий незаменимы различные художественно-педагогические игры. Характер этих игр может быть различным. Для детей, на первом месте стоит эмоционально-художественное содержание в процессе игры. Поэтому подбираются ролевые игры. Игра активизирует воображение, интерес к предстоящей деятельности. Часто такой игрой на занятиях становится «сказка». Игры для детей – еще и возможность прикоснуться к сокровищнице мировой литературы. Так знакомство с русской народной сказкой *Волшебное кольцо* началось с книги, продолжилось просмотром мультфильма и изготовлением колечка из проволоки, а завершилось игрой *Колечко, колечко, выйди на крылечко!*

В игре поведение детей социализируется, формируется фундамент нравственности, и создаются условия ближайшего эстетического и духовного развития личности. С помощью коллективных игр, упражнений проверяется эмоциональность, интеллектуальность и эстетическое развитие ребят.

Подвижные игры особенно любимы детьми, ведь они – важный источник

радостных эмоций. Игры стимулируют активную работу, мысли, способствуют расширению кругозора, совершенствованию всех психических процессов.

Подводя итог, необходимо отметить, что связь с жизнью – важнейшая сторона содержания обучения искусству. Явления искусства должны постепенно помогать ребенку глубже чувствовать и понимать собственную жизнь, свои связи с окружающим миром, семьей, друзьями, с обществом.

Стимулом к дальнейшему развитию детского и подросткового творчества всегда служат выставки. Уже стало традицией в нашем клубе систематически открывать выставки рисунков и декоративных работ, которые подводят итог творческой деятельности ребят. Коллекции их работ отмечаются грамотами. А конкурсы на лучшую композицию из пластилина, лучший тематический рисунок, поздравительную открытку, аппликацию, рисунок на асфальте вдохновляют на дальнейшую работу.

Художественное начало есть в каждом ребенке. Развивая его, ребятам открывается путь к познанию прекрасного, эмоциональному обогащению, к пониманию лучших образцов большого искусства и к более глубокому пониманию мира. А познание радости творческого процесса в коллективе детей и подростков становится основой нравственного воспитания — воспитания личности.

SĂ FIM MAI ATENȚI CU LIMBA NOASTRĂ!...

Vlad POHILĂ

Milos, Dumnezeu ne-a făcut mai multe daruri și unul dintre cele mai scumpe, după viața însăși, este, neîndoios, limba maternă, limba strămoșească, limba română.

Constatăm cu regret că nu toți conaționali noștri – și de o parte, și de alta a Prutului – înțeleg adevărata valoare a acestui dar dumnezeiesc. Dar imaginați-vă pe o clipă că nu mai avem cuvinte și nu putem comunica... Probabil că numai o asemenea împrejurare (fantastică, desigur), coborâtă în realitate, devenind cu totul tragică, catastrofală – numai o atare situație i-ar pune pe gânduri pe cei care consideră limba națională ca un dar firesc, banal, indiscutabil, necondiționat. Și dacă lucrurile stau așa, mulți cred că nici nu trebuie să-și facă în vreun fel probleme cu exprimarea corectă, cu scrierea potrivit normelor limbii literare; cu ocrotirea graiului matern de cuvinte și fraze urâte, schimonosite sau, și mai rău – imprumutate, fără niciun discernământ, fără vreo necesitate, din alte limbi.

Este un paradox greu explicabil, poate cea mai penibilă anomalie: omul în genere, iar oamenii noștri în special, manifestă grijă, atenție, bunătate față de orice, dar nu și față de limbă.

Casa, apartamentul, grădina, vila, ca și mașina – trebuie să fie frumoase, eventual și scumpe, luxoase. Mobilele – nici vorbă, să fie și scumpe, arătoase și comode, funcționale. Masa, mâncarea, băutura – mai ales când ne vin oaspeți, cum să nu? – să fie în abundență și de calitate. Televizorul („plasma“!), video, calculatorul, celularul, iPhone-ul, iPad-ul, alte diferite smartpho- ne-uri – toate să fie ca la americani, ca la

nemți, ca la francezi... Îmbrăcămintea, încălțăminte? – o, da, trebuie să fie cât mai elegantă, cât mai în pas cu moda. La fel și coafura doamnelor sau domnișoarelor, machiajul, tenul, silueta, chiar și manichiura, pedichiura lor; respectiv, mustața, barba, tunsoarea, musculatura bărbaților, mai mult sau mai puțin moderni.

Aceste preocupări sunt întru totul omenești și enumerarea lor, chiar într-o cheie nițel ironică, nu conține nimic condamnabil. Atâta doar, că nu trebuie să ne oprim aici. Nu cred că ar putea fi considerat deplin omul care nu se gândește și la o carte, la un ziar, la ce face într-o zi de sărbătoare: merge dimineața la biserică? Dar la prânz, trece pe la o rudă sau un coleg ce se află într-o stare precară? Și seara, ocupă un loc în sala mare sau mică a Teatrului Național ori la Filarmonică?

La o analiză mai atentă, vom constata că mulți dintre conaționali noștri au pe agenda existenței lor cotidiene și al doilea „set de preocupări”: liturghie, vizite la apropiați mai necăjiți ori suferinzi, vizite la muzee, expoziții, spectacole, concerte etc.

Se spune că omul, cel mai normal om, se gândește la hrană de trei-patru ori pe zi, la băutura – ceva mai des. Tot lui, omului viu, îi este gândul la sexul opus de câteva zeci de ori pe zi. Dar de câte ori îi poartă gândul, pe oamenii noștri, spre limba pe care o vorbesc, adică la ce și cum spun în comunicarea cu conaționali lor? Mai ales că, în pofida unor succese (vorbim tot mai des, mai insistent românește; avem un vocabular mai bogat; nu ne temem să declarăm deschis că suntem români și limba ni-i româna...), în ciuda acestor împliniri,

avem și multe greutăți la exprimare, scriem (în internet, căci de scrisori am cam uitat) cu grave greșeli de ortografie (dreaptă scriere), deschidem foarte rar dicționarul pentru a afla sau a preciza sensuri ori cuvinte doar bănuite sau necunoscute...

Câți dintre noi se feresc de avalanșa de cuvinte rusești (multe licențioase, mai simplu spus – injurători dintre cele mai porcoase) sau de calchieri din limbă rusă? Am impresia că puțini, tot mai puțini vorbitori ai românei din Basarabia anului 2015 văd o problemă în această murdărie lingvistică. Și vorbesc „cum o da Domnul”, unii mai consolându-se că nu numai noi ne batem joc de limba literară, curată. Ce-i drept, e drept: fenomenul acesta, al batjocoririi limbii materne, al murdăririi ei, al impurificării ei cu rusisme nu este specific numai pentru româna din Basarabia, ci și pentru alte spații post-coloniale: limbajul „macaronic”, amestecat, infectat, poate fi auzit și în Ucraina, și în Bielorusia, și în republicile din Asia Centrală, deși au scuturat jugul sovietic acum 25 de ani. Dar...

Poate ați observat, în această listă cu teritorii-victime ale invaziei lingvistice rusești, lipsesc unele republici ex-sovietice ca Lituania, Letonia, Estonia, Georgia, Armenia? Să nu credeți că mi-au scăpat din vedere! Nu, pur și simplu, acolo fenomenul rusificării nu a luat proporțiile înspăimântătoare de la noi. Inclusiv pentru că acolo s-au pripășit mai puțini ruși sau alți vorbitori de limbă rusă. Însă, mai ales, pentru că băștinașii statelor enumerate mai sus au fost mai atenți, mai grijulii, mai afectuoși cu limbile lor. Au arătat mai multă demnitate omenească și națională, punând în capul mesei limbile lor, chiar dacă presiunile rusificării au fost și la ei la fel de drastice. În ultimă instanță, și-au iubit mai mult limbile materne, iar iubirea nu poate fi nici împărțită, nici diminuată, după dorința unui vecin sau a unui stăpân, oricât de mari și de tari ar fi aceștia.

Nu vreau să sugerez conașionalilor noștri să-și iubească limba maternă cum ne iubim părinții, copiii, soții, rudele apropiate, prietenii, alți oameni ce ne devin dragi sufletului, dintr-un motiv sau altul. Aș îndrăzni să-i îndemn doar **să fie mai atenți, mai buni cu limba română** din această pajiște a Neamului Românesc, numită Basarabia. Adică, să fim mai atenți la felul cum ne exprimăm, căci limba noastră ne oferă atâtea cuvinte, fraze, expresii, modalități de expunere a gândurilor! Și limba suferă, se ofilește, atunci când este nescotită, neglijată. Să fim mai grijulii pentru că așa se cuvine să ne comportăm cu un dar divin. Mai buni, deoarece suntem răi atunci când siluim limba strămoșească împoșcând-o cu vorbe străine pe care nu e bine nici străinii să le folosească, nu că noi! Să nu uităm ce ne-a spus Mihai Eminescu: limba, exprimarea gândurilor este etalonul („măsurariul”) gradului de cultură, de civilizație al unui popor. Iar Grigore Vieru era convins că a vorbi corect românește este o primă datorie morală și civică a fiecărui basarabean.

Poți avea o atitudine oarecare față de casă, limuzină, îmbrăcăminte, mâncare, băutură, distracții, petreceri... Căci aici, ai de unde alege. Însă nu oricum te poți purta cu mama, cu tata, cu frații, cu nevasta, cu copiii tăi – doar aici nu există loc pentru opțiune. Nu se poate să ai o atitudine oarecare nici față de Credință, Patrie, Națiune, Limba maternă, Memoria Strămoșilor... Nu numai pentru că și aceste noțiuni implică singularitatea, unicitatea, excluzând, în genere, șansa alegerii. Totodată, fiind niște daruri de la Dumnezeu, noțiunile enumerate mai sus (după „casă”, „îmbrăcăminte”, „mâncare”...), necesită o atitudine ce se încadrează numai între respect și dragoste. Fără niciun pas înapoi, îndărătul respectului, iar stima, lucru știut, se însoțește cu prețuirea, apoi și cu admirația, mai târziu și cu afectiunea.

Au spus-o, probabil, într-un fel sau altul – și mai înainte, unii poeți, poate unii filosofi – că Limba mamei e ca o grădină. Cu cât e îngrijită mai bine, cu atât mai frumoase sunt florile din ea; cu atât mai bogate și mai gustoase vor fi și roadele pe care le vom culege acolo. Rămâne să intrăm cât mai des în această grădină, să

ne aplecăm, cât ne țin puterile, spre solul ei mănos; spre parcelele cu zarzavaturi, spre florile din fața casei, spre pomii din spate. Îngrijind-o, vom avea o Grădină a Bucuriilor, nu o Vale a Plângerii, de care ne amintește adeseori felul de a vorbi al unor conaționali.

7 August 2015

UNITATEA CULTURII UNIVERSALE ÎN REPREZENTAREA LUI EMINESCU

Elena DABIJA,
director, CAI Eminescu

„Artele și literatura frumoasă trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul; o coardă nouă, originală, proprie pe buna (= scena) cea mare a lumii.”

(Mihai Eminescu: *Echilibrul*)

Congresul Mondial al Eminescologilor, care are loc în septembrie la Chișinău, a ajuns la cea de-a patra ediție și a avut în dezbatere tema *Unitatea culturii universale în reprezentarea lui Eminescu*. Lucrările congresului din prima zi s-au desfășurat la Academia de Științe a Moldovei, în Sala Azurie, iar a doua zi – la Centrul Academic Internațional Eminescu. Au fost prezenți ca invitați scriitori, critici literari eminescologi, traducători, graficieni, muzicieni: din România au venit acad. Victor Crăciun, prof. Nicolae Georgescu, prof. Tudor Nedelcea de la Craiova, poetul Viorel Dinescu de la Galați, prof. Theodor Codreanu și Lina Codreanu de la Huși, Doina Rizea, directoarea Editurii „Floare Albastră” de la București, acad. Nicolae Mareș, prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, criticul Ion Filipciuc de la Câmpulung Moldovenesc, Nicolae Corlat din Iași, Lucian Vasiliu, directorul Editurii

„Junimea” din Iași, primarul Ioan Pavăl și secretarul Mihai Chiriac din partea Primăriei comunei Dumbrăveni, directorul Muzeului de Literatură Română de la București Ioan Cristescu, prof. Dumitru Copilu-Copillin, prof. Sorin Șpos, Marian Niță, Cassian Maria Spiridon, Mircea Radu Iacoban, Doina Florea, Mircea Dumitrescu, Lucian Vasiliu, Petre Rău ș.a.; din Spania a venit prof. Enrique Javier Noqueros Valdivieso; din Italia prof. Giuseppe Manitta și Marco Vitale Carpentari; din Turcia Ali Narçin; din Ucraina acad. Vasile Tărățeanu.

În alocuțiunile de deschidere academicianul Gheorghe Duca, președintele Academiei de Științe a Moldovei, a urat un bun venit oaspeților din țară și din străinătate, spunând: „Este o onoare pentru noi ca să găzduim cel de-al patrulea Congres al eminescologilor. Mihai Eminescu a ținut spre valorile universale. Posteritatea lui este asigurată de excepționala sa personalitate intelectuală, de opera sa de o profunzime filozofică inegalabilă și de cunoașterea întregii culturi universale care a fost trecută, după propria-i mărturisire, prin «pământul proaspăt al propriului su-

flet». Limba română a devenit o limbă de comunicare europeană. Limba română trebuie să fie gândită.”

Academicianul Mihai Cimpoi a salutat prezența unui impunător număr de eminescologi și a menționat reprezentanța, pentru prima dată a Spaniei, semn că Congresul devine tot mai cunoscut: „Cultura română ca și întreaga noastră ființă românească se află sub zodia lui Eminescu și Caragiale. *A-l cunoaște bine pe Eminescu, noi înșine, și a-l face mai bine cunoscut întreții lumi*, acest îndemn al marelui cărturar Constantin Noica, cel care l-a definit pe poet ca „omul deplin al culturii românești”, a constituit și imperativul numărul unu al Congresului Mondial al Eminescologilor.” Comunicarea acad. Mihai Cimpoi a coincis cu genericul acestei ediții a congresului – *Unitatea culturii universale în reprezentarea lui Eminescu*: „...pentru că la ora aceasta suntem angajați în procese integraționiste, într-un dialog valoric european și universal, Eminescu fiind printre primii care deja ne angajase în dialogul multicultural. Eminescu vedea cultura universală ca un

tot întreg. Prin poezia, proza și publicistica sa, Eminescu s-a integrat în această cultură.” În viziunea acad. Mihai Cimpoi „conceperea unei totalități a literaturilor particulare semnifică o depășire a îngustimii prejudecăților naționale”.

Prezentăm, în continuare, o trecere în revistă a luărilor de cuvânt în plen.

Academicianul Nicolae Mareș a avut o comunicare cu tema *Papa Ioan Paul al II-lea și Eminescu*: „Este o mândrie pentru noi românii faptul că Papa Ioan Paul al II-lea a vorbit despre noi și a fost un dar dumnezeiesc că l-a avut în minte și în suflet pe Eminescu. Suveranul Pontif a fost umanistul numărul unu al lumii. E singurul papă care a venit la București și a apărat Ortodoxia. L-a adus în lumea sfinților pe Irimia Valahul. Papa a fost un mare om de cultură și poet. A recitat poezia *Rugă* a lui Eminescu în limba română. A zis vreun papă de dinaintea sa o asemenea poezie? Trebuie să ne plecăm în fața unui asemenea sfânt. Un Eminescu în limba polonă înseamnă foarte mult. Eu am trecut prin poezia poloneză.”

Acad. Victor Crăciun, președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni: „Cei trei coloși ai culturii românești, Eminescu, Brâncuși, Enescu, sunt sărbătoriți în aceste zile la București, Chișinău și Paris. [...] Acesta este un nou proiect al Congresului Spiritualității Românești. Să începem cu Eminescu care a fost partizan al unității noastre.”

Eminescologul Theodor Codreanu în comunicarea „*Filosofarea*” eminesciană a accentuat: „Eminescu a fost un poet înțelept. El însuși se considera filozof într-un text. El spunea: «Sunt budist, adică creștin la puterea a zecea.» Eminescu pleacă din calea Sfintei Treimi, ceea ce înseamnă altceva decât în filozofia europeană, el pleacă din Budism. Fără Eminescu, gândirea românească nu s-ar fi înălțat.”

Eminescologul Nicolae Georgescu a susținut comunicarea *Premise ale viitoarei ediții Eminescu*: „Poezia postumă pune probleme mult mai delicate. Eminescu nu tăia nimic.”

Profesorul Enrique Javier Noqueras Valdivieso, de la Universitatea din Granada, Spania, a prezentat comunicarea *Eminescu în spațiul spaniol*, spunând că: „Eminescu a fost tradus în Spania pentru prima dată în anul 1945. În anul 1973 este publicat în Argentina, la Buenos Aires, apoi în Perú, Chile, Mexic.” Domnul E.J.N. Valdivieso a adus și un volum (Eminescu Mihai. *Poesias*, Bucarest, 1984, ediție bilingvă româno-spaniolă, reeditată în anul 2004), în traducere de Dana Mihaela Giurcă și José Manuel Lucia Megias. Cu greu s-a despărțit de acest volum, la rugămintea insistență a subsemnatei a transmis și avem acest volum în colecția Centrului Academic Internațional Eminescu.

Prof. Giuseppe Manitta a abordat tema *Eminescu și Leopardi*, dar s-a referit la receptarea lui Eminescu în Italia și în Europa: „Eminescu este foarte bine tradus în limba italiană și este recepționat la fel de bine.

Opera lui Eminescu este obiect de studiu și la universitățile din Italia.”

Un aspect important în context cu genericul a fost și problema traducerii operei eminesciene în alte limbi și în alte țări. Domnul Constantin Frosin, traducătorul lui Eminescu în limba franceză, a vorbit despre calitatea traducerii operei eminesciene în cea mai importantă limbă a culturii europene și universale.

Scriitorul și traducătorul turc Ali Narçin a vorbit foarte convingător despre marea sa realizare în viață, și anume: „Am învățat limba română din motivul că l-am descoperit pe Mihai Eminescu. Din această dragoste față de opera lui Eminescu am tradus. Era în anul 1990, iar eu mă aflam la Cluj-Napoca. În mediul în care eram, lumea vorbea despre Eminescu. Am întrebat, la un moment dat, cine este Mihai Eminescu? Mi s-a răspuns că este poet. Nu știam, la acea oră, nici măcar ce înseamnă în română «poet». De atunci am început să studiez mai mult. Am ajuns, ulterior, la Ipotești, în satul lui de baștină. Îmi amintesc că atunci am lăsat un mesaj în cartea de oaspeți a casei-muzeu de acolo, care sună cam așa: „Eu sunt poet turc și voi traduce poeziile tale în turcă.” După 18 ani, a apărut prima carte cu poeziile lui Eminescu, traduse de mine în limba turcă. De când a apărut această carte, turcii știu cine este Eminescu. Am scris foarte multe despre poet. Am băgat în capul cititorului turc numele lui Mihai Eminescu. Mă simt onorat că particip la ultimele două ediții ale Congresului eminescologilor.”

Traducătoarea de limbă rusă Miroslava Metleeva a avut un discurs la tema *Luceafărul lui Eminescu în limba rusă* și a lansat cartea recent apărută *Luceafărul = Лучафэр*, ediție bilingvă româno-rusă, traducerea aparținându-i. Această tălmăcire a fost apreciată și calificată de eminescologii prezenți ca cea mai bună.

Eminescologul Tudor Nedelcea s-a referit la tema *Limba și cultura în concepția lui Eminescu*. Prorectorul Universității „Ștefan cel Mare”, prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu a vorbit despre *Modelul Eminescu*: „Eminescu poate fi un model prin comportamentul lui în anumite situații. Știm noi cine este Eminescu? În poezia sa noi găsim unele amănunte din comportamentul lui Eminescu. Pe timpul cât a fost revizor școlar în județele Iași și Vaslui, pe atunci avea 25 de ani, a avut o atitudine de intelectual și de om drept.”

Profesorul Sorin Șipos a dezvăluit subiectul *Reflectarea istoriei medievale a românilor în publicistica lui Mihai Eminescu*. Ioan Cristescu a făcut o trecere în revistă pe tema *dramaturgiei eminesciene*, iar Petre Rău s-a referit la simbolul *Oglinda lui Eminescu*. Domnul Marian Niță a avut o comunicare cu subiect eminescian și a lansat cartea *Poezia eminesciană și romanța văzute de un biolog*.

Poetul Viorel Dinescu s-a referit la tema *Eminescu, ctitor al limbii române* constatând: „Pentru poezie și pentru limba română, Eminescu este un adevărat sfânt, căci el este cel care ne-a dat aripi de Lu-

ceafăr pentru o mie de ani de acum încolo. Pe Eminescu l-am iubit și ni l-am însușit din prima clipă. Era al nostru, ne exprima plenar, îl înțelegeam fără efort, deși filozofia versurilor sale nu era la îndemâna oricui. Producătorii moderni de gunoarie literare se dau mari și tari, scoțând în vitrină zdrențele unor experiențe occidentale eșuate și privind cu dispreț efortul care l-a costat chiar viața pe Poet. Eminescu este un extraordinar poet al limbii române.”

Poeta și publicista Elena Tamazlăcaru a făcut o incursiune pe tema *Eminescu în creația generației șaptezeciste din Basarabia*: „Eminescu și opera sa este constant prezent în literatura Basarabiei pe întreg parcursul secolului XX. Mai întâi mai multe poezii sunt cântate la evenimentele de peste an în orașe și sate, cum ar fi romanțele *Pe lângă plopii fără soț*, *Vezi rândunelele se duc*, *De ce nu-mi vii...* în calitate de piese folclorice – puțini intelectuali cunoșteau cine este autorul. Începând cu generația anilor de război, cu generația *Ochiului al treilea* situația ia o turnură fericită pentru întreaga cultură dintre Prut și Nistru. Apar sonetele lui Liviu Deleanu, poezii de Liviu Damian, Grigore Vieru, Dumitru Matco-

vschi, Victor Teleucă, Anatol Ciocanu... Urmați de Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Leonida Lari, Nina Josu, Iulian Filip, Efim Tarlapan, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu, Leo Butnaru, Renata Verejanu..."

Dan Verejanu, doctorand la Institutul de Filologie al AȘM, a vorbit despre *Eminescu în viziunea lui Lucian Blaga* precizând că „Eminescu ilustrează, prin excelență, după părerea lui Blaga, fenomenul «hotărâței încorporării» în cultura și civilizația europeană, care survine în secolul al XIX-lea când se atestau mai multe etape ale emancipării poporului român. De aceea, filozoful se vede obligat să vorbească despre modul în care s-a revelat matricea stilistică românească în Eminescu”.

Eminescologul Ion Filipciuc din Câmpulung Moldovenesc, în luarea sa de cuvânt, a ținut să amintească celor prezenți: „În Polonia există peste trei sute de sate românești și că în cimitirul din Cracovia există numele a mai mulți Eminovici, dintre care patru scriitori”.

Academicianul Vasile Tărășeanu de la Cernăuți a propus congresului să se facă o sesizare către autoritățile de la Cernăuți să fie corectată placa de pe Gimnaziul German, unde Eminescu a învățat în perioada 1860-1863-1865, pe care stă scris numele clasicului literaturii poporului român și... al poporului „moldovenesc”!

Poetul Florentin Popescu, redactorul-șef al revistei *Bucureștiul literar-artist*: „Nu trebuie să ne temem de cei care-l atacă pe Eminescu. Eminescu este prezent în toată lumea, chiar și pe planeta Mercur (astronomii au dat numele celui mai mare crater, Eminescu). Există firul patriotic prin care Eminescu va rezista”.

Domnul Mircea Dumitrescu a vorbit despre editarea *Caietelor Eminescu*. Mihai Sultana Vicol a venit cu un discurs cu referire la denigratorii de la *Dilema*, s-a întrebat și ne-a întrebat: „Ce am fi însemnat noi, românii, fără de Eminescu. Despre

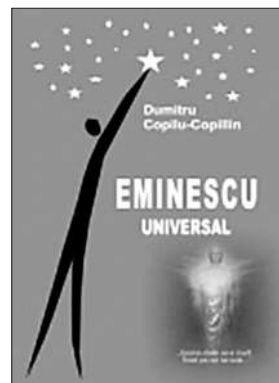
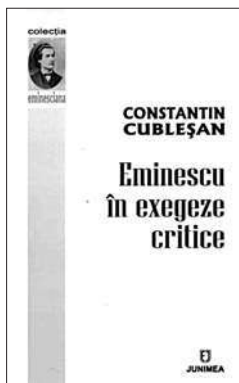
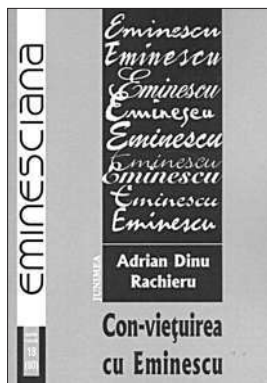
Eminescu, Dostoievski și Shakespeare se vorbește în lume de sute de ani.” Au mai intervenit cu unele sinteze acad. Nicolae Dabija, poetul Nichita Danilov de la Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, poeta Renata Verejanu, doctorul în filologie și un împătimit cercetător al literaturii române prof. Dumitru Apetri.

O surpriză a acestui forum a fost prezentarea de către actorii Daniela Burlaca și Iurie Gologan de la Teatrul-Studio „Geneza Art” a unui spectacol splendid *Floarea albastră* și a unui videoclip, alcătuit din poezia de dragoste a lui Mihai Eminescu și a Veronicăi Micle. În sălile Centrului Academic Internațional Eminescu au fost organizate două expoziții de pictură care au bucurat ochii spectatorilor: *Eminesciana plastică*, autor Ion Daghi, artist plastic, doctor în pedagogie, conferențiar universitar și *Orizonturi eminesciene*, autor Iraida Ciobanu – artist plastic, cercetător științific, cadru didactic în învățământul artistic.

A avut loc lansarea mai multor volume eminesciene la care au fost prezenți autorii și editorii: buletinul *Mihai Eminescu*; numărul special al revistei *Viața Basarabiei*; Crăciun Victor. *Mihai Eminescu, Constantin Brâncuși*; Crăciun Victor. *Lucian Blaga – afinități spirituale*; Georgescu Nicolae. *Din misterele literaturii române* (ediția Princeps Eminescu); Cimpoi Mihai. *Elena Văcărescu, poeta „neliniștii divine”*.

Primarul Ioan Pavăl a vorbit despre *Mihai Eminescu, publicistică, articole politice*: „Am editat anul acesta, în trei volume Eminescu, Mihai. *Publicistica*, sub oblăduirea lui Eugen Simion. Am mai făcut o medalie și o insignă Eminescu pe conturul României Mari și pe conturul României actuale cu chipul lui Eminescu făcut din aur și argint. A fost o cinste pentru noi”.

Lucian Vasiliu, directorul Editurii „Junimea” din Iași, a adus la cunoștința celor

prezenți noile apariții din colecția *Eminesciana*, amintind-o aici pe profesoara Lina Codreanu care și-a adus o contribuție majoră la descifrarea unor probleme sensibile din opera lui Eminescu.

A avut loc lansarea albumului *Eminesciana plastică* realizat de Ion Daghi, prezentat de autor și editorul Dumitru Gabura. Pictorul Ion Daghi a recitat din poezia lui Eminescu în limba franceză și în limba rusă, spunând că albumul *Eminesciana plastică*, pentru el, a însemnat și clipe de mare revelație privit printr-o altă perspectivă. Picturile sunt simbolice pentru răvășirea sufletească. Este un album complet.

Congresul mondial al eminescologilor, ajuns la a patra ediție, a lăsat amprente în istoria Centrului Academic Internațional Eminescu prin documentele pe care le-au donat oaspeții cu dedicații din suflet, menite să rămână pentru totdeauna în colecție. Propun pentru lectură aceste capodopere eminesciene:

Opera lui Mihai Eminescu:

Eminescu, Mihai. *Memento mori* / Mihai Eminescu. – Chișinău : Prut Internațional, 2000. – 184 p. [4 ex].

Eminescu, Mihai. *Opere* : [în vol.] / Mihai Eminescu; Ed. a 2-a ; ed. critică, și note de Dimitrie Vatamaniuc; introducere de Eugen Simion. – București : Academia Română; Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2015.

Vol. 1. *Articole politice, Fragmentarium*. 2014. – 1395 p.

Vol. 2. *Articole politice*. 2014. – 1806 p.

Vol. 3. *Articole politice, Fragmentarium*. 2015. – 1535 p.

Eminescu, Mihai. *Lucefărul = Лучафэр* / Mihai Eminescu. Ed. bilingvă româno-rusă. Trad. de Mirosława Metleaeva. – Chișinău : Prut Internațional, 2015. – 60 p.

Critică și istorie literară:

Blaga, Virginia. *Intratextualitatea în opera lui Mihai Eminescu* / Virginia Blaga. – Iași: Junimea, 2015. – 328 p. – Colecția *Eminesciana*.

Bot, Ioana. *Eminescu explicat fratelui meu* / Ioana Bot. – București: Ed. Art, 2012. – 272 p. – (Colecția *Revizitări*).

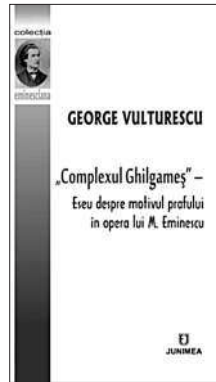
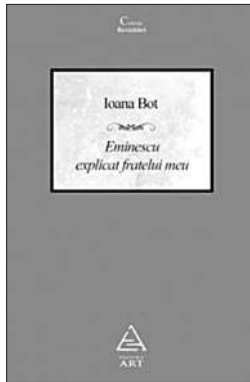
Cojocaru, Carmina Mimi. *Antropogonia eminesciană* / Carmina Mimi Cojocaru; pref.: Dumitru Micu. – Iași: Junimea, 2012. – 202 p. – Colecția: *Eminesciana*, fas. 16.

Copilu-Copillin, Dumitru. *Eminescu în perspectiva universală: reconstruiri și restituiri* / Dumitru Copilu-Copillin. – Târgoviște : Bibliotheca, 2013. – 230 p.

Copilu-Copillin, Dumitru. *Eminescu în circuitul universal : traducerea și ecoul operei în 79 de limbi, iar prin programe cu traducere automată în 107 limbi din peste 250 de țări* / Dumitru Copilu-Copillin. – Târgoviște : Bibliotheca, 2015. – 272 p.

Coșereanu, Valentin. *Ipotești sau Realizarea poeziei* / Valentin Coșereanu; cuvânt-înainte de Eugen Simion. – Ed. a 2-a, rev. – Iași: Junimea, 2015. – 350 p.

Crăciun, Victor. *Eminescu – Brâncuși – Blaga, afinități spirituale* / Victor Crăciun. – București: Semne, 2015. – 100 p. + foto.

- Cubleșan, Constantin. *Eminescu în exegeze critice* / Constantin Cubleșan. – Iași: Junimea, 2014. – 312 p. – Colecția *Eminesciana*.
- Dorian, Gellu. *Pașii poetului* / Gellu Dorian, Emil Iordache; pref.: Valentin Coșereanu; post.: Constantin Ciopraga. – Iași: Junimea, 2014. – 373 p. – Colecția *Eminesciana*.
- Georgescu, Nicolae. *Boala și moartea lui Eminescu: documente, mărturii, ipoteze prezentate și comentate de Nicolae Georgescu* / Nicolae Georgescu. – București: Floare Albastră ș.a. – 214 p.
- Georgescu, Nicolae. *Din misterele literaturii române: ediția princeps Eminescu* / Nicolae Georgescu. – Târgoviște: Bibliotheca, 2015. – 314 p.
- Nicoară, Eugen Virgil. *Demiurgii: Eminescu, Brâncuși, Enescu, Blaga*. – București: Semne, 2009. – 284 p.
- Pleșca, Nae-Simion. „*Fierbe lumea din adâncuri...*” (*Eminescu: concepțiile sociologice, unitatea operei, ideea europeană*). Eseu / Nae-Simion Pleșca; Mihai Cimpoi; pref.: Mihai Cimpoi. – Chișinău: Universul, 2015. – 180 p.
- Maladia lui Eminescu și maladiile imaginare ale eminescologilor* / Argument de Eugen Simion; cuvânt-înainte de Irinel Popescu. – București: Fundația Națională pentru Știință și Artă, 2015. – 152 p. + foto.
- Niță, Marian. *Poezia eminesciană și romanța văzute de un biolog* / Marian Niță. – Craiova: Aius, 2015. – 208 p.
- Țicalo, Ioan. *Mihai Eminescu: poetul neamului românesc* / Ioan Țicalo. – Câmpulung Moldoveșc: Biblioteca Miorița, 2009. – 214 p.
- Rachieru, Adrian Dinu. *Conviețuirea cu Eminescu* / Adrian Dinu Rachieru. – Iași: Junimea, 2013. – 202 p. – Colecția *Eminesciana*, fas. 18.
- Vulturescu, George. „*Complexul Ghilgameș*”: eseu despre motivul prafului în opera lui M. Eminescu / George Vulturescu. – Iași: Junimea, 2015. – 194 p. – Colecția *Eminesciana*.
- Jurnalul „Junimii”* / ed.: Valentin Coșereanu; pref.: Eugen Simion. – Brăila: Ed. Istros a Muzeului Brăilei, 2014.
- Arheu*: revista Centrului „Mihai Eminescu”, Bârlad (România). 2015, iun., nr. 7.

În final menționăm că acest eveniment de anvergură științifică și culturală, cu o importantă prezență internațională, a fost organizat de Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie al AȘM, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, Centrul Academic Internațional Eminescu, Asociația Națională a Oamenilor de Creație din R. Moldova, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni. Participanții la eveniment au primit în semn de apreciere Medalia *Congresul mondial al eminescologilor, ediția a IV-a. Chișinău, 3-4.09.2015; Certificatul de participare la Congresul mondial al eminescologilor Unitatea culturii universale în reprezentarea lui Eminescu* (ediția a IV-a); buletinul *Mihai Eminescu*, precum și un set de materiale.

DRUMUL UNEI LINGVISTE: PER ASPERA AD ASTRA

Lidia HLIB,
scriitoare

Prin ferestruica unei case bătrânești, acoperită cu stuf, o fetiță cu ochi albaștri privea în fiecare seară spre cer, căutând o stea anume, o stea pe care o considera a ei, o stea confidentă, căreia îi încredința toate visele... Acea stea s-a dovedit a fi norocoasă, luminându-i cu generozitate calea fetei, pe care părinții o numeau afectuos Ilenuța, și care avea să devină o personalitate notorie în spațiul basarabean. E vorba de Elena Constantinovici (n. la 17 noiembrie 1943), doctor habilitat în filologie, profesor universitar.

În casa lor mică, unde trăia împreună cu bunicul, Grigore Tataru, și cu mama, Panaghia Caraștefan, domnea o atmosferă blândă, creștinească, evlavioasă, dar pătrunsă de o tristețe, pe care atunci n-o înțelegea. Observa durerea din ochii mamei când întreba de tata și simțea dorul sacru de părintele pe care încă nu-l cunoștea. Tatăl ei, Nicolae Caraștefan, era dus de acasă în îndepărtatul Salehard, prin pustietățile Siberiei, fiind taxat de regimul stalinist ca „dușman al poporului” și judecat pe 10 ani.

Nicolae Caraștefan era o prezență remarcabilă printre săteni. Deși terminase doar patru clase românești, avea vaste cunoștințe în istorie, matematică, geografie, și în special, în literatură. Recita ore în șir din creația poezilor români și poezii populare. Știa pe de rost multe poezii de George Coșbuc. Poate *El Zorab* i-a dat curaj să reziste în iernile necruțătoare ale Siberiei și să revină la baștină. L-a ghidat și dorul de nevastă, de unica lor copilă, de părinți, de apa Nistrului, de mirosul strugurilor dați la

teasc – de tot ce i-a fost răpit cu o cruzime barbară.

Astfel, într-o noapte, o bătaie în geam întrerupea liniștea din căsuța lor mică. Venise tata... Elena avea opt ani. Un bărbat necunoscut, slab, chinuit de o boală necruțătoare, îmbrăcat în negru, zicea că e tatăl ei. S-a lipit, speriată, de mamă-sa. Dar, sângele apă nu se face și peste puțin timp stătea în brațele dulci ale tatălui său, ascultând poezii de George Coșbuc, pe care el le purtase cu sine, bine ascunse în adâncul sufletului, prin pușcăriile rusești... Ele l-au ajutat să iasă biruitor din lupta cu nedreptatea și să trăiască până la 78 de ani, fiind un gospodar de cinste, un lemnar cu mâini dibace și un părinte exemplar, care a ști-

ut să educe o față modestă, harnică, cu o voință neclintită și cu o aleasă dragoste de viață. În 2016 se împlinesc 100 de ani de la nașterea lui Nicolae Carăștefan, basarabeanul care a suferit pentru simplul motiv că își iubea limba maternă, neamul și țara.

Peste multe decenii, Elena a aflat că în listele negre, păstrate în arhivele KGB-ului, erau trecute și numele ei (pe atunci, o fetiță de un an!), al mamei ei și al bunicii după tată. Doar printr-un miracol, creat de mâna lui Dumnezeu, au fost ele salvate de la calvarul deportărilor...

Am cunoscut-o pe domnișoara Elena Carăștefan în anul 1960 la Facultatea de Litere a USM. Ambele eram studente în grupa a doua. Am remarcat-o îndată: era de o noblețe aparte, nu bârfea, nu invidia și nu se amesteca în viața personală a colegilor. Era săritoare la nevoie. S-a întâmplat să locuim în aceeași cameră de cămin, în care ne înghesuim cinci fete. Și de câte ori venea de la țară mama vreuneia dintre noi, eu, fiind minionă, cedam patul meu oaspetelui, iar Elena mă lua să dorm lângă ea. Nu știu cum reușea să-și împlinească somnul lângă mine, eu fiind poreclită de mică „argint-viu”. Nici în somn nu aveam astâmpăr. Dar colega mea nu mi-a reproșat niciodată. Mă lua lângă ea cu o căldură deosebită de soră. Și acum, la 50 de ani de la absolvirea facultății, simt acea bunătate a ei. Căldura sufletească specială a Elenei s-a răspândit asupra multor persoane pe care i le-a scos destinul în cale...

N-a fost deloc ușor acest destin. În anul întâi noi am avut parte de o experiență inedită și unică. Deoarece venisem de pe băncile școlii și nu aveam vechime de muncă, a trebuit să muncim ziua la construcție și să învățăm seara. Căram mortar cu târgile la etajele superioare ale clădirilor în construcție de pe strada Dîmo, sectorul Râșcani, învățam să tencuim, să răzuim etc. Era o muncă prea grea pentru noi, dar n-a cedat nimeni. Așa lucram zi de

zi, iar serile ne duceam la facultate. Multe au fost dificultățile pe care le-a înfruntat colega mea. Dar dacă Dumnezeu a salvat-o de drumurile Siberiei pe când avea un anișor, a avut grijă de ea pe tot parcursul vieții. Cel mai mare dar au fost oamenii, care au marcat destinul ei. Câteva nume de neuitat din anii studenției: Faina Cojuhari, Olga Coca, Mihail Ignat – toți profesori la Facultatea de Litere, acum trecuți în neființă, dar mereu prezenți în amintirea ei. Faina Cojuhari era titulara cursului de dialectologie și cutreiera satele noastre împreună cu studenții pentru a studia graiurile locale. În vara anului 1960, expediția sosise la Tudora. Nu cred că din întâmplare o parte dintre studenți au fost cazați la părinții Elenei, căci mari sunt minunile lui Dumnezeu! Așa a început o frumoasă prietenie între studenta începătoare și profesoara ei, Faina Cojuhari, care a susținut-o și a ajutat-o în toți anii studenției. Olga Coca, ilustra noastră profesoară de psihologie, i-a trezit și i-a dezvoltat gustul pentru studiul științific, înscriind-o pe Elena la toate conferințele științifice studențești și, în calitate de coordonator, îndrumându-i primii pași în ale cercetării. Mihail Ignat, un bun cunoscător al metodicii predării literaturii, a remarcat-o în timpul practicii pedagogice și a îndemnat-o să studieze, dându-i o temă de cercetare pentru lucrarea de licență. Elena le este recunoscătoare tuturor profesorilor de la facultate care au depus suflet în educația noastră. Cu părere de rău, majoritatea s-au mutat de la noi într-o lume mai bună, au rămas doar doi: Anatol Ciobanu și Vitalie Marin. Să le dea Dumnezeu sănătate și viață îndelungată.

Au trecut repede cinci ani și în 1965 am absolvit facultatea. Elena a fost angajată la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a Moldovei (ILL al AȘM). În acel moment începe urcușul anevoios spre vârful muntelui ce se cheamă știință. Dar pentru că se spune că rădăci-

nile științei sunt amare, iar fructele sunt dulci, Elena își formulează un scop îndrăzneț: să guste din dulceața rezultatelor științifice. Citesc CV-ul ei și parcă văd aievea nopțile nedormite, insistența de a străbate, de a cuceri, de a sparge scoarța și de a pătrunde în miezul cunoștințelor din domeniul lingvisticii. Gramatica mi s-a părut prea plictisitoare, cu toate că am studiat-o conștiincios, pentru a mă putea exprima și scrie corect. Elena a privit lucrurile din altă perspectivă, în profunzime. Vorba spune: e seacă teoria, dar înverzește arborele cunoașterii. Doamna E. Constantinovici a împodobit acest arbore, dar nu ca pe un pom de Crăciun, cu jucării, ci cu studii științifice: aproximativ 300 la număr. Cărțile semnate de Domnia Sa ar trebui să stea pe rafturile bibliotecilor personale ale celor care tind să-și perfecționeze cunoștințele din domeniul lingvisticii.

În perioada activității la ILL, Elena parcurge toate etapele de promovare în carieră: cercetător stagiar (1965-1974); cercetător științific inferior (1974-1985); cercetător științific superior (1985-1991); cercetător științific coordonator (1991-2000); cercetător științific principal (din 2001). În 1980, obține titlul de doctor în filologie, în 2001 – titlul de doctor habilitat în filologie, iar în 2008 – titlul de profesor universitar. Elena Constantinovici este autoarea unor cărți de interes major pentru lingviști: *Timpul: valori și expresie* (1983); *Semnificația lexicală și valorile sintagmatice și aspectual-temporale ale verbului în limba română* (2001); *Semantica și morfosintaxa verbului în limba română* (2007). Participă pe parcursul anilor la elaborarea mai multor lucrări colective (monografii, manuale, dicționare). Printre acestea: *Gramatica practică a limbii române* (2006); *Dicționar de termeni lingvistici* (2008); *Teoria textului. Termeni-cheie* (2011) și altele.

Între anii 2002 și 2004 participă în cadrul unui proiect internațional finanțat de

PNUD la elaborarea unui set de manuale de limba română pentru străini. În calitate de coordonator și coautor, Elena Constantinovici a pus umărul la editarea unui ghid pentru profesorii de limba română ca limba a doua – *Predarea și învățarea limbii prin comunicare* (2002) și a trei manuale cu titlul comun *Limba care ne unește* pentru fiecare nivel de învățare a limbii de către străini (2003-2004).

De o mare importanță pentru formarea ei ca specialist a fost colaborarea cu Institutul de Lingvistică din București. S-a lucrat timp de câțiva ani la o temă de cercetare comună în domeniul sintaxei verbului. Sub conducerea regretatei Mioara Avram, o neîntrecută lingvistă și un om cu inimă mare, a deprins plăcerea de a lucra în echipă, de a despica firul în patru și de a căuta adevărul în profunzime. A învățat foarte mult și de la colegile mai tinere de la București: Marina Rădulescu și Andra Șerbănescu, nume de rezonanță în lingvistica românească.

Aflându-se pe culmile carierei, colega mea colaborează fructuos cu tinerii cercetători: îi susține, îi încurajează, le este coordonator la tezele lor de doctorat (cinci tineri cercetători și-au luat doctoratul sub conducerea ei). Deosebit de benefică este colaborarea dumisale cu Ion Bărbuță, Alexandru Cosmescu, Elena Varzari. Au semnat împreună mai multe titluri de carte. Ultimele două apariții – *Vocabularul fundamental al limbii române. Dicționar de contexte minime* (2013) și *Morfologia limbii române* (2015) – sunt elaborate în colaborare cu Ion Bărbuță. Aceste două cărți sunt de un real folos pentru toți cei interesați de corectitudinea limbii române. Le am pe masa mea de lucru și le consult deseori. Domnul Ion Bărbuță scrie următoarele despre colega sa mai în vârstă: „...încă din primii ani de activitate și-a adus contribuția la studierea timpului verbal, una dintre categoriile gramaticale polivalente

ale limbii, care, alături de mod și persoană, constituie esența oricărei propoziții. [...] Astfel, dacă cineva își dorește să studieze această categorie, va apela neapărat la lucrarea *Prezentul indicativ în limba moldovenească literară contemporană*, publicată în 1980, care, prin diversitatea principiilor aplicate și prin bogăția faptelor de limbă analizate, este actuală până acum” (LA, 14 noiembrie 2013).

Pe parcursul activității sale de 50 de ani, doamna E. Constantinovici a îmbinat cercetarea științifică și munca pedagogică. A ținut cursuri diferite, cerute de necesitățile timpului. Cele mai reprezentative sunt: *Gramatica limbii române*, *Teoria elaborării și redactării textului*, *Limba română de afaceri*, *Comunicarea în afaceri*, *Negocieri în afaceri*, *Etica profesională*, *Retorica*, *Limba română ca limbă străină* etc.

Și-a început activitatea pedagogică prin anii 1985, când s-a introdus studierea limbii materne (moldovenească, pe atunci!) și la alte facultăți. Până în acel an limba română era studiată doar la Facultatea de Litere. La recomandarea regretatului academician Silviu Berejan, prof. Ion Ciornâi (trecut și el în neființă!), șeful Catedrei de limba română contemporană de la Facultatea de Litere a USM, a angajat-o prin cumul pe Elena Constantinovici în calitate de profesoară la Facultatea de Drept și de Istorie. Profund rusificați, studenții acestor facultăți au întâmpinat-o cu destulă răceală și cu o anumită doză de agresivitate. Dar cu tact pedagogic, cu blândețe dumneaei a reușit să-i facă să înțeleagă că limba maternă trebuie învățată pentru a putea să ai o exprimare corectă și elegantă. Mulți din acei studenți au devenit oameni politici, profesori universitari, diplomați, notari: Ion Creangă, Nicolae Roșca, Gheorghe Cucoș sunt doar câțiva dintre ei.

Îmbucurător este faptul că aportul Elenei Constantinovici în cercetare și în prac-

tica pedagogică a fost remarcat, iar pentru munca depusă colega mea a fost distinsă cu *Diploma de Onoare a Academiei de Științe a Moldovei*, iar în 2011 a fost decorată cu Ordinul *Gloria Muncii*.

Aici ar fi cazul să închei eseul consacrat colegei mele de promoție cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la absolvirea facultății. Dar cum să trec peste celălalt domeniu de activitate – casa! Cine să aprecieze munca de Gospodină, Soție, Mamă, Bunică?

Alături de femeia care a ajuns în vârful piramidei profesionale stă mereu soțul ei, Alexei Constantinovici, cu care și-a unit destinul încă de pe când era în anul IV. Alexei era student la Institutul Agricol. Doi studenți, susținându-se reciproc, au absolvit cu succes studiile și au fost angajați în câmpul muncii. Alexei a obținut titlul de doctor conferențiar și a muncit până la pensie în instituția pe care a absolvit-o. Apoi s-a retras la casa socrilor din satul Tudora, raionul Ștefan Vodă, pentru a aplica metode noi de lucrare a solului.

Colega mea este o gospodină excelentă. Cine a trecut pragul apartamentului lor de pe strada Academiei a remarcat interiorul amenajat cu gust, biblioteca bogată, atmosfera prietenoasă și bucatele delicioase. Din fotografii te privesc doi copii minunați: Violeta Ungureanu, fiica lor, a mers pe urmele mamei sale. A absolvit Facultatea de Litere a USM, este doctor conferențiar și în prezent lucrează la teza de doctor habilitat. Are și ea doi copii: Alexandru, student în Danemarca, și Alexandrina, liceană. Fiul lor, Silviu Constantinovici, a absolvit Facultatea de Limbi Moderne și Psihologie de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” și ȘNȘPA (Școala Națională de Științe Politico-Administrative) din București. În prezent este stabilit cu familia în Canada.

Sper că la fel cum Nicolae Caraștefan, părintele îndrăgostit de poezie și de tot ce e frumos, a învins depărtările și s-a întors

acasă, la fel cum Elena Constantinovici a învins toate obstacolele, ajungând la steaua sa din copilărie, și copiii, și nepoții familiei Constantinovici se vor întoarce pe pământurile strămoșești... Cred, ba chiar sunt convinsă că se va schimba în bine configurația stelelor pe cerul Moldovei. Vor veni politicieni cu minți luminate care vor crea condiții benefice și vor chema

acasă pe toți tinerii risipiți prin toată lumea...

Acum, la ceas jubiliar, îți doresc, dragă colegă, ani de pace, liniște și fericire, pe care îi meriți pe deplin, deoarece dintre fetele din grupa a doua a promoției 1960-1965, puține au ajuns așa de sus... Mă mândresc că suntem colege și prietene!

UN OM AL CERCETĂRII ȘI CULTURII DESĂVÎRȘIT: IURIE COLESNIC

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

Nu știu cine se poate lua la întrecere cu Iurie Colesnic într-ale cunoașterii ținutului natal, într-ale valorificării trecutului nostru glorios, expunerii prezentului lipsit de transparență și apropierii unui viitor mai luminos. Spun asta ținând cont de ne-nunțările-i competențele și performanțele, precum și de capacitatea, în primul rând, de a fi om de omenie, apoi, în rândul al doilea, al treilea etc. – celelalte. De aici și deducția, ce vine de la sine, că este un om al cercetării și culturii desăvârșit, adică un om împlinit, aflat în zenitul slavei. Cuvintele acestea, spuse protagonistului nostru la 60 de ani, pe care îi împlinește în luna lui Gustar, nu sînt o vorbă goală. Poetul, prozatorul, cercetătorul istoric, publicistul, editorul și omul politic Iurie Colesnic este, cu certitudine, o personalitate strălucită a lumii artistice, științifice și culturale contemporane de la noi, din Basarabia, pe care a îmbogățit-o considerabil prin numeroasele sale scrieri (de diverse genuri și stiluri), luări de cuvînt, editări de cărți, documente ș.a.m.d. Cred că, dacă veți parcurge în continuare o scurtă biobibliografie (putem spune un CV), nu veți pune la îndoială afirmația de mai sus.

***

Iurie Colesnic s-a născut pe 12 august 1955 în s. Dereneu, r-nul Călărași, într-o familie de învățători. A absolvit Facultatea mecanică a Institutului Politehnic „S. Lazo” din Chișinău (în prezent: Universitatea Tehnică din Moldova; 1977). A activat ca învățător de cultura fizică în satul Buda, r-nul Călărași; referent la Societatea „Știința” din Chișinău; profesor de tehnologie specială la ȘTP nr. 10 din Chișinău (1980-1983); inginer la Catedra de termotehnică a Institutului Politehnic (1983-1985); corector și redactor tehnic la revista *Scînteia leninistă* (1985-1986); redactor-șef și director artistic la Asociația de creație „Animafilm” din cadrul Studio-ului „Moldova-Film” (1986-1991); director al Centrului Național de Studii Literare și muzeografie „M. Kogălniceanu” (1991-1995); director al Editurii „Universitas” (1991-1993); director al Editurii Enciclopedice „Gheorghe Asachi” (1993-1995); director al Casei Cărții „Mitropolit Petru Movilă” (1996); director al Editurii „Museum” (1995-2009).

Este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (1988); membru al Consiliului cul-

tural al Municipiului Chișinău, director al Complexului Muzeistic „Chișinău” (1997); vicepreședinte al Asociației Obștești *Strategia Civică* (1999); membru corespondent al Academiei Internaționale de Cadre, Kiev (2000); deputat în Parlamentul Republicii Moldova (2009-2010); membru al Consiliului Coordonator al Audiovizualului din RM (din 2012); lector superior, conferențiar interimar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice; cercetător la Biblioteca Națională a RM și la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (din 2013).

Este redactor-șef al revistelor *Strategia civică* (1999-2000); *Universul credinței* (1999-2000); *Conștiința națională* (2001) și al ziarului *Ora satului* (2003-2004); director al ziarelor *Ora satului* (2005-2006) și *Alianța* (2006-2009); redactor-șef la enciclopedia *Localitățile Moldovei* (vol. IV-X); membru al colegiilor de redacție: *Natura* (revistă; din 2000), *Viața Basarabiei* (revistă, serie nouă, din 2002), *Magazin bibliologic* (revistă, din 2003), *Calendarul Național* (din 2003) și *BiblioPolis* (revistă, din 2013) ș.a.

Autor al cărților de poezii pentru copii *Puiul îndrăzneț* (1980); *Țara cu luceferi* (1986); *Învăț să zbor* (1992); *Necazul ari-cului* (1996); *Ce visează leul* (2004) și al volumelor de poezii pentru cititorii maturi: *Arta memoriei* (1987); *Arheologii interioare* (1991); *Spirala lui Arhimede* (1994).

Autor al volumelor de istoria literaturii române și istoria Basarabiei: *Doina dorurilor noastre. Alexe Mateevici* (eseuri; 1990, 2007); *Basarabia necunoscută* (vol. I-X, 1993-2012); *Gheorghe Bezviconi. Bibliografie* (1994); *Sfatul Țării. Enciclopedie* (1998); *Generația Unirii* (2004); *Mi-i dor să vă spun...* (eseuri; 2004, 2005); *Profetul nemuririi noastre. Constantin Stere* (2004); *Apostolul Unirii. Pantelimon Halippa* (monografie; 2006); *Enigma Petre Draganov* (2006); *Note din Arca lui Noe* (2006); *Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”. Enciclopedie* (2008); *Prima organizație din Basarabia – Pămîntenia de la Dorpat* (2008); *O călăuză veșnică a țărănimii – Moș Ion Codreanu* (2009); *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”* (2011); *Chișinăul din amintire* (2011), *Chișinăul și chișinăuienii* (2012), *Chișinăul din inima noastră* (2014), *Chișinăul nostru necunoscut* (2015) ș.a.

Autor al scenariilor de film: *Binecuvîntare* (1989); *Stropul de ceară* (1990); *Buburuza* (1991); *Harap Alb* (în colaborare; 1991); *Filozofii din Cubolta* (1997); *Copiii gulagului* (2010).

Este coautor la *Scurtă istorie a cărții românești* (București, 1994); *Dicționarul scriitorilor români din Basarabia (1812-2006)* (2007); precum și autor de proiect, editor la: *Chișinău. Enciclopedie* (1997); *Patrimoniul cultural al Republicii Moldova* (1999); *Dicționar-antologie de istorie și teorie literară* (2000); *Femei din Moldova* (2000) ș.a.

A îngrijit și a prefațat opere de Nicolae Iorga, Petre Draganov, Leon Donici, Dumitru Moruzi, Pantelimon Halippa etc.

Premii: Premiul republican *Mihai Eminescu* al Societății „Prietenii Cărții” (1990);

Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (1993, 2002, 2005); Premiul Asociației Bibliofililor din Moldova (1994); Premiul Salonului Național de Carte, Iași (1997); Premiul Salonului Național de Carte pentru Copii, Chișinău (1998); Premiul *Cartea anului*, Salonul Național de Carte, Chișinău (2004, 2012); Premiul Național GALEX al Ligii Bibliotecarilor din RM (2011).

Distincții: medalia *Sfântul Daniil* (2000), medalia *Dimitrie Cantemir* (2010).

Titluri onorifice: Doctor Honoris Causa al Universității Umanistice, Chișinău (2000); Maestru al Literaturii (2010).

Despre I. Colesnic au scris articole și diverse referințe: Mihai Cimpoi, Eugen Lungu, Haralambie Moraru, Ion Hadârcă, Nicolae Dabija, Ion Borșevici, Andrei Vartic, Ion Ciocanu, Vitalie Răileanu, Gheorghe Erizanu, Vasile Țepordei, Ion Dron, Tudor Țopa, Lidia Kulikovski, Vlad Pohilă, Ion Iachim, Vlad Ciubucciu, Rodica Mahu, Irina Nechit, Nicolae Bătrânu, Boris Movilă, Vlad Zbârciog, Nina Josu, Iulius Popa, Nicolae Roibu, Elena Tamazlăcaru, Ion Brad, Victor Știr, Mihai Spiridonică, Tatiana Soloviova, Natalia Șmurgun, Valeri Kosarev, Gemma Pörzgen ș.a. De asemenea, I. Colesnic a fost interviuat de Larisa Ungureanu, Steliana Grama, Mihai Roadedeal, Gheorghe Erizanu, Iulian Filip, Ion Iachim, Victor Dumbrăveanu, Nicolae Roibu, Marcela Gafton, Ion Proca, Alecu Reniță, Elena Zamura, Moni Stănilă, Vitalie Răileanu, Liliana Popușoi, Emilia Ghețu, Anișoara Moraru, Zina Cerchez, Gheorghe Budeanu ș.a.

* * *

Deci, după cum vedem, domnul Iurie Colesnic se bucură de multă vreme de recunoaștere atât pe planul intern, cât și pe cel internațional. Aceasta o și confirmă cele câteva zeci de volume tipărite, precum și premiile, distincțiile și titlurile onorifice acordate după merit. Este autorul prezent cu peste 23 de titluri în cea mai prestigioasă

să bibliotecă din lume, cea a Congresului Statelor Unite ale Americii. În plină debandadă și dezorganizare a vieții contemporane ni se prezintă un cărturar umanist ca în veacurile de la începutul erei moderne – cu un stil clasic și profil enciclopedic. Scrierile sale împrăștiat prin cărțile, revistele și ziarele din republică și în cele peste hotarele ei, emisiunile de la radio și televiziune, prelegerile din aulele instituțiilor de învățământ superior, discuțiile și dezbaterile la diverse manifestații din biblioteci și alte instituții de cultură ilustrează – în gradul cel mai înalt – talentul și personalitatea inconfundabilă a unui scriitor și cercetător istoric de valoare.

Sărbătoritul pe care îl omagiem este o întruchipare a bunătății și a facultății de a înțelege și de a judeca adânc lucrurile cum rareori întâlnim în zilele de azi. Este omul care își dă bine seama că prosperarea țării se poate face numai prin tipărirea unor cărți bune de literatură și artă, de istorie și filosofie, de inventică și tehnologie etc. ale unor autori cunoscuți și apreciați de toată lumea. Care sînt totuși atuurile lui Iurie Colesnic? Unul dintre ele este că seamănă mai mult cu o instituție de profil cultural, dar această instituție funcționează fără un buget de stat, fără personal, fără mijloace tehnice necesare, însă scoate la iveală o producție de invidiat. Rezistă în orîșice împrejurare și în orîșice condiții. Apoi, nu e atât de incisiv pe cît de expresiv prin recursurile sale referitoare la literatură, artă, istorie, viața socială etc. Apoi, la anii cînd nu mai este tînăr, dar nici în vîrstă, are zeci (poate chiar sute!) de proiecte mari și mici, pe care le-ar îmbrățișa cu mare satisfacție pe toate deodată, dacă i-ar permite timpul și mijloacele bănești. Apoi, încă multe se pot înșira...

La o analiză mai amănunțită a vieții și activității lui I. Colesnic, vom descoperi o imensitate de preocupări, o diversitate a problematicilor abordate, o neobosită

activitate de promovare a literaturii, artei, științei și culturii românești în Basarabia lui natală, care l-a fascinat de totdeauna prin oamenii simpli, dar și de rang înalt, de cândva (onești, cu bun-simț, cu demnitate și verticalitate de invidiat), evenimentele de mare răsunet ce au avut loc aici, dar, cu părere de rău, rămase în umbră, adică fiind pînă în prezent necunoscute. Este implicat în proiecte pe care le ține de vreo cîteva zeci de ani deja: studierea arhivelor de tot felul (inclusiv ale celor de la NKVD-ul sovietic și SIS-ul actual) din țară și din străinătate, promovarea personalităților notorii și nu numai a lor (descoperă oameni cu un destin uluitor de emoționant prin faptele săvîrșite în locuri în care nici nu ne-am așteptat), editarea seriei enciclopedice *Basarabia necunoscută*, tipărirea unor volume de excepție despre istoria capitalei republicii noastre – Chișinău, susținerea rubricii *În culisele istoriei* la cotidianul național *Timpul*, realizarea emisiunii *Chișinăul de ieri și de azi* de la postul național de televiziune *Moldova 1* ș.a. În prezent lucrează la o cronică impunătoare a Teatrului Național „Mihai Eminescu”, la trilogia *În lumea asta sînt femei* (despre femeile celebre ale Basarabiei), poate lucrează și la alte proiecte pe care încă nu le cunoaștem noi... Și le face pe toate acestea fără să aibă un câștig momentan, unul pur personal.

Personalitate de vocație polivalentă, I. Colesnic se înscrie în faimoasa pleiadă a luptătorilor nestăpîniți pentru triumful adevărului științific pe pămînturile lăstate nouă drept moștenire de către regii Burebista, Decebal, domnitorii Ștefan cel Mare și Sfînt, Mihai Viteazul... Temerarul scriitor și cercetător și-a lăsat amprentele inconfundabile pe răbojul vieții al multor conaționali, precum și în anele unui șir de instituții de vază din republica noastră. Militînd cu îndrăzneală și intransigență pentru descrierea obiectivă a realității –

mai ales a celei basarabene din toate timpurile –, omul „atotștiutor” (sic! – deoarece este caracterizat, de unii colegi de breaslă, ca o enciclopedie vie) a cîștigat pe drept reputația de patriot cutezător al plaiului strămoșesc și al limbii noastre materne – cea română.

E cazul să menționez că, în 2005, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” i-a editat ilustrului scriitor și cercetător I. Colesnic o *Biobibliografie*, iar în anul curent va apare a doua ediție a acestei ample lucrări ce reprezintă viața și activitatea lui pe parcurs de șase decenii. Își așteaptă rîndul de a vedea lumina tiparului și alte lucrări ale colegului nostru, care în prezent se află la etapa de elaborare.

Nu pot să nu menționez în continuare și faptul că I. Colesnic a avut ocazia să scrie prefețele la plachetele mele de versuri *Înălțarea Neamului și Frămîntul sufletului meu*. Iar subsemnatul, la rîndu-i, i-a dedicat o poezie-portret (*Spusele-i primează*), precum și a descris în cronici unele lansări de carte sau manifestări culturale ce îl vizează direct pe protagonist. Pe această cale îi mulțumesc nespuse de mult pentru „botezul” ce mi l-a făcut la cufundarea mea timidă în lumea atrăgătoare a literelor...

Îi doresc lui Iurie Colesnic la această admirabilă aniversare (pe lîngă felicitările, cadourile, atenția și zîmbetul celor din familie și a rudelor apropiate) vise împlinite, să aibă în preajmă numai oameni frumoși, săritori la nevoie și prieteni devotați, să se bucure de succese în activitatea sa de mare responsabilitate îndreptată spre culturalizarea poporului, de puterea trebuincioasă pentru muncă și să dea Domnul să ajungă la scopul comun al tuturor românilor de bună-credință – reunirea Basarabiei cu Patria-Mamă – România (deziderat pe care știu bine că îl are și el în suflet).

La mulți ani cu sănătate și fericire, dragă coleg Iurie Colesnic!

FASCINAȚIA ARTISTULUI PLASTIC VALERIU HERȚA

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

Graficianul și pictorul Valeriu Herța, sensibil la lumea văzută și nevăzută din jurul său, este un artist plastic de mare rafinament. Lucrările lui de factură modernă trezesc de fiecare dată interesul publicului. Exprimarea lui artistică este liberă, cu accent pe reprezentarea originală, ușor identificabilă a ființelor și obiectelor din realitate. În lucrările grafice și picturile lui V. Herța se observă o multitudine de experiențe profesionale, o poezie feerică transmisă nouă prin intermediul culorilor și a luminii. Vom spune din capul locului că este dovada muncii și talentului autorului, care lasă urme adânci în arta contemporană din republica noastră. La începutul lunii Răpciune a.c. V. Herța a împlinit 55 de ani. Vă îndemn, dragi cititori, în cele ce urmează, să urmărim cum a trecut dumnealui peste valorile lor, ajungând cu rezultate frumoase la această însemnată aniversare.

***

Valeriu Herța s-a născut pe 9 septembrie 1960 în s. Bardar, r-nul Hîncești. Între 1977 și 1982 studiază arhitectura la Institutul Politehnic „S. Lazo” din Chișinău (în prezent: Universitatea Tehnică din Moldova). Cariera de muncă o începe ca arhitect în Secția arhitectură a Consiliului raional Hîncești și ca profesor și maestru la Școala profesional-tehnică din Hîncești (1984-1989), apoi este angajat în funcția de director al Școlii de arte plastice pentru copii din același centru raional (1989-1999). Între 1999 și 2002 activează tot la Hîncești în calitate de șef adjunct la Inspectoratul de Stat în Construcții. Din 2003 pînă în prezent este lector superior la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

Debutază la 1981 într-o expoziție republicană de ex-libris. Din 1989 este membru al Asociației tinerilor pictori, ceea ce îi dă posibilitate să participe permanent la expozițiile republicane de arte plastice. În 1995 devine membru titular al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova. Este menționat la o serie de concursuri din Republica Moldova și România, iar în 1999 este prezentat în *Enciclopedia bibliografică a creatorilor contemporani de ex-libris*, ediția a XXIV-a, Portugalia. Este inițiatorul concursului de caligrafie pentru tineri *Crinii latini*, prima ediție desfășurându-se, în 2004, la Biblioteca Națională a RM, celelalte ediții – la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În perioada 2009- 2012 conduce Secția grafică a Uniunii Artiștilor Plastici din RM. În 2012 este prezentat în *Enciclopedia artiștilor români contemporani* (vol. VII), iar în 2013 – în *Dicționarul internațional al creatorilor de artă (Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker)*, editat în Germania. A inițiat colecția *Cabinetul de stampe* a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei, donându-i acestuia 22 din cele mai reușite gravuri din colecția personală. De asemenea, a reactivat Atelierul de litografie al Uniunii Artiștilor Plastici din RM.

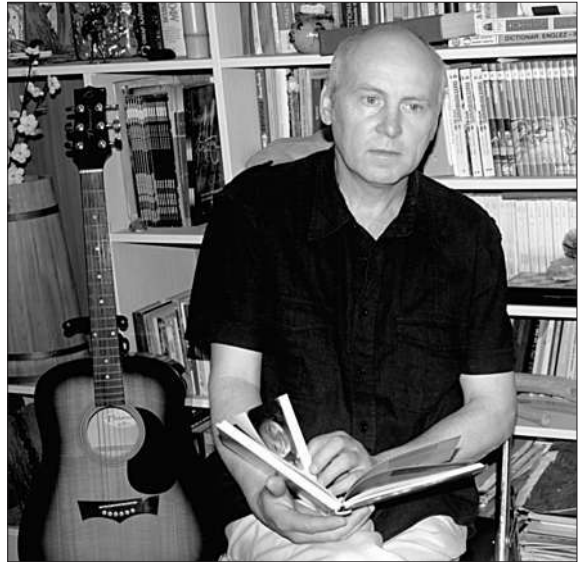
Expoziții personale: desen în peniță și tuș (Institutul Politehnic „S. Lazo”, căminul studentesc, str. Florilor, Chișinău; 1981); ex-librisuri (Muzeul „Mihai Eminescu”, Iași, România; 1991); grafică (Biblioteca „Gheorghe Asachi”, Chișinău; 1996); grafică, pictură (Biblioteca Națională a RM, Chișinău; 1996); grafică (Salonul Național de carte, Iași, România; 1999); grafică, pictură

(Biblioteca Națională a RM, Chișinău; 2004); pictură (Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”, Chișinău; 2007); pictură (Biblioteca Națională a RM, Chișinău; 2007); grafică – ABC (Biblioteca Națională a RM, Chișinău; 2010); grafică, arta caligrafiei (Galeria „JuozasArt”, Vilnius, Lituania; 2013); pictură (Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”, Chișinău; 2013); gravură (Salonul Confederației Uniunilor Artiștilor Plastici din țările CSI, Casa Pictorului TDX, Moscova; 2014); pictură (Ambasada SUA în RM, Chișinău; 2014); gravură, desen, arta caligrafiei (Colegiul de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, Chișinău; 2014); pictură, grafică, arta caligrafiei, grafică pe calculator (Casa de Cultură, or. Hîncești; 2015).

Expoziții colective internaționale în Rusia (1988, 2012, 2014), Lituania (1989, 1996-1997, 2013), România (1991-1996, 1998-2000, 2003-2012, 2014), Franța (1992, 1994, 1996-1997), Belgia (1995, 1997), Italia (1995, 1998, 2013), Statele Unite ale Americii (1995), Argentina (1996), Danemarca (1996), Japonia (1997), Croația (1997), Spania (1997, 1998), Portugalia (1998), Canada (1998), Republica Dominicană (1999), Panama (1999), Serbia (2013), Turcia (2013), Republica Moldova (2014).

* * *

Desigur, expoziția de pictură, grafică, arta caligrafiei și grafică pe calculator, deschisă pe 11 septembrie 2015, în or. Hîncești, a fost prilejuită cu ocazia aniversării artistului plastic Valeriu Herța. În holul Casei de Cultură raionale au fost vernisate peste 30 de lucrări. Printre ele menționăm: *Parada melcilor*, *Parada fluturilor*, *Puișori*, *Maternitate*, *Artistul în societate*, *Dimineața la Nistru*, *Buchet în alb*, *Mugur* (toate: ulei, pînză); *Dealul* (ulei, carton); *Ochi în noapte*,

Luceafărul, *Tristețe*, *Aripi de Pegas* (tuspătru: acril, pînză); *Învingătorul* (cărbune, hîrtie); *Arta* (arta caligrafiei); *Logouri* (grafică pe calculator) ș.a. Tot aici, au fost expuse la vedere cărți, reviste și ziare în care au fost inserate lucrări de V. Herța. Toți doritorii din raion, din împrejurimile lui, dar și de mai departe, vor avea posibilitate să viziteze expoziția timp de o lună.

L-au onorat pe sărbătorit cu prezența sa la deschiderea acestei expoziții: Monica Babuc, ministru al culturii al Republicii Moldova; Ghenadie Buza, președintele raionului Hîncești; Ion Tulbu, șeful Direcției cultură Hîncești; Dumitru Bolboceanu, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din RM; Tudor Braga – critic de artă; Eleonora Sâtnic, critic de artă; Timotei Bătrânu, pictor; Ana Simac, decan al Facultății de Arte Plastice și Design a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”; Mariana Vacarciuc, colaboratoare la Centrul de educație artistică și instruire complementară al UPS „Ion Creangă”; Ana Gobjilă, șefa Catedrei istoria artei, grafică și metodologia instruirii a UPS „Ion Creangă”; Nicolae Schițco, director al Fundației cultural-editoriale „Draghiștea” ș.a.

Vizitatorii expoziției au observat că artistul plastic este fascinat de locurile natale, de aceea recurge la tematica peisajului basarabean, reține în lucrările sale motive legate de propria biografie, dezvăluie interesul pentru compozițiile cu natură statică. Nimeni nu a rămas indiferent, privind unele lucrări inedite în felul său (mai ales, cele de artă caligrafică), deoarece sînt expresia unei viziuni aparte și a unei simțiri autentice a artistului, care își trăiește viața cu discreție și creează cu har.

V. Herța urmărește cu interes atît pe marii maeștri ai penelului, cît și pe artiștii plastici începători. L-am observat că se apropie cu același interes și de amatorii în ale acestor arte dificile. Cariera lui didactică este împletită armonios, echilibrat și benefic cu nobila-i creație artistică. Deseori, la ședințe, îl vedem cu creionul în mîină schițînd portretele celor care asistă. Deci, e mereu în apele sale – adică ale artei de care nu se lasă desprins niciun minut.

Totodată, menționăm cu satisfacție că V. Herța, din 2007, este autorul designului copertii revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*, editată sub egida Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău. De asemenea, a executat copertile celor patru cărți ale subsemnatului, apărute în

anii 2012-2015, precum și portretul acestuia în creion, plasat pe coperta spate a uneia dintre ele. Pentru tot ce a făcut, îi aduc mulțumiri că mi-a acordat atenție și mi-a popularizat modestele-mi scrieri de novice. Din partea mea, V. Herța s-a ales cu o dedicație în versuri – un acrostih intitulat *Fascinație*. Pe drept cuvînt: arta lui V. Herța este o fascinație, este un farmec, ce trezește admirație. Noi cu toții avem nevoie de ceea ce creează protagonistul nostru pentru că vrem ca să fim mereu înconjurați de frumos.

Desigur, Valeriu Herța este prețuit și pentru certele-i calități umane. La BM totdeauna găsește un limbaj comun cu bibliotecarii, dar și cu colaboratorii externi. De aceea, îi exprimăm omagiatului cu ocazia frumoasei aniversări sincere și cordiale felicitări, însoțite de urări de sănătate și ani buni. Dorim colegului nostru – apreciindu-i devotamentul și profesionalismul de care dă dovadă în activitatea cotidiană – să se simtă vivace, tînăr sufletește acolo unde face contact cu oamenii. Ne exprimăm speranța că va reuși și în continuare să contribuie personal la scopul comun actualmente pentru societatea cunoașterii – cel de propagare a lecturii, cărții, bibliotecii, precum și, în genere, a artei și științei în viața culturală a Republicii Moldova.

ASTROFIZICIANUL NICOLAE DONICI – PEDEPSIT ȘI DUPĂ MOARTE...

*Tatiana ROTARU,
consultant, CNAA*

Sunt emoționată de cele văzute și trăite la Dubăsarii Vechi, raionul Criuleni... Acolo, m-am întrebat din nou: suntem, într-adevăr, patrioți și gospodari, noi, moldovenii, calități cu care ne place să bravăm?! Așa s-a întâmplat că în ultimele două decenii am fost de patru ori în această localitate de pe malul drept al Nistrului – baștina academicianului Haralambie Corbu, primele trei deplasări fiind legate de imortalizarea numelui renumitului astrofizician basarabean Nicolae N. Donici, pe care viitorul filolog, istoric și critic literar l-a cunoscut în copilărie.

Dar înainte de a trece la subiectul propriu-zis, să lecturăm Fișierul biografic al acestui împătimit cercetător al stelelor, în cinstea căruia comunitatea științifică internațională a numit un asteroid. În contextul dat, vom preciza că din cei 12 români, ale căror nume au fost acordate unor mici planete ale sistemului solar, așa-zii asteroizi, doi sunt basarabeni: Nicolae Donici (1874-1956 – Asteroidul 9.494), strănepotul fabulistului moldovean Alexandru Donici, și Eugen Grebenicov, născut pe 20 ianuarie 1932 la Slobozia Mare, jud. Ismail, azi raionul Cahul, a activat și a locuit la Moscova (a decedat la 29 decembrie 2013, fiind înmormântat la Cahul – *n.n.*)

Repere biografice

S-a născut la 1 (14) septembrie 1874 în or. Chișinău în familia înstărită a lui Nicolae Donici și a Limoniei Macri-Donici. De mic copil a rămas fără părinți, de educația lui în continuare s-a ocupat mătușa sa de la Dubăsarii Vechi, Elena Lăsacovschi-Macri,

care mai târziu i-a lăsat drept moștenire, la Dubăsarii Vechi, 3000 hectare de terenuri agricole și păduri.

În 1883 a absolvit gimnaziul nr. 1 din Odesa, în 1897 – facultatea de fizică și matematică a Universității Novorosiisk din Odesa cu *Diplomă de gradul I*. În anii de studenție a manifestat un viu interes față de problemele astrofizicii și astronomiei.

A făcut cercetări în cadrul Observatorului Pulkovo de lângă Petersburg, a participat la numeroase expediții în țară și peste hotare, devenind o personalitate cunoscută în cercurile științifice ale Academiei Imperiale Ruse și în alte centre științifice de pe mapamond. A cercetat spectrele meteoriților, cometelor, Soarelui, a efectuat fotografii unice ale protuberanțelor solare; a urmărit fenomenul creșterii umbrei Pământului pe Lună în timpul eclipselor solare; a cercetat deplasarea stelei Cefeide; a examinat luminiscenta anomală a planetei Saturn ș.a.

În 1908, a fondat pe moșia sa din s. Dubăsarii Vechi un observator astronomic și o stație meteo, în care ulterior a făcut cercetări. Telescopul a fost construit la Pulkovo după proiectul său, având o rază de rotație de 10 metri. În lume pe atunci erau doar șapte astfel de telescoape – primul în spațiul dintre Prut și Nistru. Cu ajutorul acestuia astrofizicianul a realizat investigații valoroase după revenirea sa în Basarabia, în 1918. Tot aici și-a instalat o stație meteorologică și un laborator fotografic, unități indispensabile cercetărilor din domeniul respectiv.

La doar 23 de ani (1897), a fost ales membru al Societății Astronomice Franceze; în 1901 – membru al Academiei Imperiale Ruse din Petersburg, în 1904 – membru al Societății Astronomice din Rusia, în 1913 – membru al Uniunii Internaționale pentru Cercetarea Soarelui; timp de trei ani a reprezentat Rusia în Comisia pentru eclipse. Mai apoi devine membru al Comisiei de spectroheliografie. În 1912 este ales membru de onoare și Doctor Honoris Causa al Institutului de Științe din Coimbra (Portugalia). Din anul 1922 este membru al Comisiei pentru fizica Soarelui și al Comisiei pentru planete. Meritele științifice ale astrofizicianului au fost apreciate și de țara sa: în același an s-a învrednicit de titlul de membru de onoare al Academiei Române, membru al Comitetului Național pentru Astronomie. Tot în 1922, la primul congres al Uniunii Astronomice Internaționale, Nicolae Donici devine membru al ei și face parte din comisiile pentru meteori și lumină zodiacală.

Cel de-al Doilea Război Mondial, cu intemperiiile istoriei de pe meleagul nostru și al României, s-a răsfrânt nefast asupra destinului lui Nicolae Donici. În 1940, a fost nevoit să părăsească Dubăsarii Vechi. În 1941, conacul i-a fost devastat, de unde au dispărut fără urmă toate bunurile, in-

clusiv utilajul științific. În 1944, a fost bombardat complexul hotelier din București, în care dânsul locuia. Peste câteva zile, a căzut o bombă și pe a doua clădire, unde s-a mutat la un văr Nicolae Donici. A pierdut totul, dar a scăpat cu viață – în momentul deflagrației nu era acasă. Înaintarea Armatei Roșii l-a motivat să părăsească în același an Bucureștiul. Soarta l-a purtat prin Germania, apoi – în Franța. S-a angajat la serviciu la Observatorul din Meudon de lângă Paris. S-au păstrat peste 30 de lucrări științifice ale astrofizicianului basarabean, elaborate aici.

În 1948, în rând cu alți oameni de știință, Nicolae Donici a fost exclus din rândurile Academiei Române. În 1990, după revoluția din decembrie, este reabilitat. Se crede că savantul a decedat în anul 1956, la vârsta de 82 de ani, fără a se ști cu siguranță unde a fost înhumat: la Paris, Nizza sau la Sudul Franței, unde a trăit în ultimii ani în sărăcie într-un azil de bătrâni.

Aniversări la baștina savantului

După cum vedem din aceste date biografice, astrofizicianul Nicolae Donici a fost o personalitate de primă mărime în cercetarea internațională a timpului său, lucru de care ar trebui să se mândrească poporul pe care-l reprezintă și să-i eternizeze numele în istoria științei și a culturii sale. Spre regret, din motive lesne de înțeles, acest lucru n-a fost posibil de realizat în perioada sovietică în RSS Moldovenească, cât și în România socialistă. Dar numele său era bine cunoscut de specialiștii din domeniu, dat fiind că rezultatele cercetărilor lui au intrat în tezaurul științific mondial.

În 1994, cu ocazia jubileului de 120 de ani de la nașterea lui Nicolae Donici, comunitatea academică din Republica Moldova, susținută de Ministerul Culturii și consătenii omagiatului, a hotărât să-l scoată din anonim pe celebrul concetățean, organizând pe parcursul a două zile un

simpozion științific, la care au participat și cercetători din România. A culminant evenimentul cu dezvelirea bustului astronomului fizician în curtea fostului conac din Dubăsarii Vechi, vizitarea cavoului familiei lui, reparat și amenajat cu acest prilej, construit în secolul trecut pe teritoriul bisericii din sat, conform proiectului renumitului arhitect Alessandro Bernadazzi.

La acea prima manifestare științifică de atunci, prof. Magdalena Stavinschi, directorul Institutului Astronomic al Academiei Române, în perioada 1990-2005, a scos în evidență realizările savantului și recunoașterea internațională a meritelor lui: „Nicolae Donici a fost primul reprezentant al astronomilor români în cadrul Uniunii Astronomice Internaționale (1920). La acel an avea scrise mai multe lucrări în domeniu: studii despre mișcarea materiei solare; despre comete, eclipse, treceri ale planetei Mercur pe discul Soarelui. Donici cerceta nu numai Soarele, dar și Luna, așa cum reiese din nota pe care o publică în *L'astronomie*, 1901 privind creșterea razei umbrei Pământului în timpul eclipsei de Lună din 3 iulie 1898. Un alt capitol semnificativ al cercetărilor sale îl constituie «lumina zodiacală» – cea împrăștiată de praful cosmic și care poate fi observată doar la răsăritul și asfințitul Soarelui. Printre observația-

rele astronomice de pe glob a figurat în perioada interbelică și cel de la Dubăsarii Vechi timp de 35 de ani.”

Peste un deceniu, în 2004, Academia de Științe a Moldovei a organizat cel de al doilea Simpozion științific, dedicat aniversării a 130-a de la nașterea lui Nicolae Donici. De această dată, pentru organizarea evenimentului n-a fost alocat niciun leu: cercetătorii s-au adunat din considerațiune față de personalitatea renumitului nostru conațional. Dar problemele financiare au pus gazdele în imposibilitatea de a invita oaspeți de peste hotare, inclusiv și pe cei din România. Vom menționa că inițiator și animator al ambelor manifestări și ale altor acțiuni a fost academicianul Haralambie Corbu, care l-a cunoscut și l-a venerat în copilărie pe moșierul și astronomul Nicolae Donici, de altfel, ca și alți consăteni ai săi. Propunerea criticului literar de-al omagia pe Nicolae Donici a fost susținută de mai mulți specialiști cu tangențe la astrofizică.

Au fost la înălțime și jurnaliștii, elucidând cu un viu interes evenimentele produse, informând cititorii, radiocultătorii, telespectatorii despre acel care ne-a dus faima în lume. Revista *Săptămîna* a publicat articolul *Despre entuziasm și o datorie neachitată față de un împătimit al stelelor*

(17.09.2004). Hebdomadarul *Viața satului* (cu regret, a dispărut de pe piața mediatică) edita în anii '90 un supliment, intitulat *Caiete culturale*. Cea de al XXXI-a ediție a fost dedicată integral lui Nicolae Donici. Ne exprimăm pe această cale gratitudinea și admirația față de jurnaliștii Gheorghe Bologan și Vasile Spinei, profesioniști de vocație, care prin aceste caiete și-au propus să-i instruiască și să-i culturalizeze pe cititorii săi. În acel caiet din 22 octombrie 1994 au fost publicate materiale semnate de acad. Radu Miron, România (*Universul fără margini*), de ministrul culturii, atunci, Mihail Gh. Cibotaru (*Un om al zborului*), de prof. Magdalena Stavinschi (*Personalitate de prim rang*), de Tudor Zbârnea, șef de secție la Ministerul Culturii, acum directorul Muzeului Național de Artă (*Imortalizare*), de acad. Nicolae Corlăteanu (*Astronomul de la Dubăsarii Vechi*), de acad. Haralambie Corbu (*Trudnica întoarcere din anonimat*), de pensionarul Valentin Harega (*Ne-a arătat luna mărită...*) ș.a.

Și Simpozionul din 2004 a fost mediatizat pe larg în republica noastră. Aprecieri sugestivă a lui Nicolae Donici, „un Einstein al Basarabiei”, făcută în cadrul manifestării științifice de fizicianul Valeriu Canțer, a fost preluată de jurnaliști și evidențiată în titlurile și în unele materiale din presa scrisă. La eveniment au participat, de asemenea, acad. Boris Găină, secretar științific general al AȘM, acad. Andrei Eșanu, profesorii universitari de la USM Petru Gaugaș, Ion Nacu, dr. hab. Mihai Caraman, dr. conf. Petru Lozovanu, lectorul superior Ștefan Tiron, mult regretatul dr. Vasile Cernobai, pe atunci director al Firmei „Astrointeroptic Plus” (a decedat într-un banal accident rutier), primarul satului Dubăsarii Vechi Aurel Antoci, profesoarele de istorie Elena Casian și Rodica Costețchi, precum și un grup de jurnaliști etc.

Peste un an, o delegație de cercetători din Chișinău s-a deplasat la liceul din

Dubăsarii Vechi, unde acad. Haralambie Corbu și-a lansat cartea *Dincolo de mituri și legende*, în care a fost inclus și un studiu despre Nicolae Donici. La final, participanții la manifestare au depus flori la bustul savantului din fața fostului conac. Atunci toți au recunoscut cu inima împăcată: pe drept, Nicolae Donici a revenit acasă.

S-ar părea că multe s-au realizat pentru imortalizarea numelui renumitului astronom basarabean: liceului din Dubăsarii Vechi, precum și Observatorului USM, amplasat în rezervația „Codrii” de lângă Lozova, li s-au conferit numele lui Nicolae Donici. Există și o stradă în Chișinău, care-i poartă numele savantului. Este și o decizie a Senatului USM din 4 octombrie 1994 cu privire la instituirea a două burse nominale „Nicolae Donici” – una pentru studenți și alta pentru doctoranzi.

Apropos, participanții la Simpozionul din 2004 au fost invitați a doua zi la Observatorul din codri, unde și-au continuat lucrările, au luat cunoștință de aparatajul modern astronomic din dotație. La final, ei și-au notat în agendă și alte acțiuni privind imortalizarea numelui și a operei științifice a astrofizicianului Nicolae Donici.

Bustul a fost distrus, prejudiciul – irecuperabil

Am adus aceste amănunte nu întâmplător. Cea de a patra deplasare la Dubăsarii Vechi, împreună cu acad. Haralambie Corbu, m-a stupefiat de cele întâmplate și văzute: bustul lui Nicolae Donici nu mai este pe postament. A fost furat de un nătărău și distrus pentru a face niște bani din metalul sculpturii. Poliția a depistat răufăcătorul, dar era deja târziu: cetățeanul Dumitru Calcaura fărâmițase bustul cu toporul. La primărie secretarul consiliului local, Elena Barburas, ne-a informat că infractorul a fost pedepsit cu 200 de ore de muncă în folosul comunității și că, de fapt, dânsul se află... la eviden-

ță psihiatrică, informație confirmată și de șeful de post Vasile Macarenco. La auzul acestor detalii parcă ți se lasă mâinile în jos: ce e de făcut, n-ai să te pui cu un om bolnav, fără integritate mintală?! Dar se știe că fură și alții, sănătoși, la prima vedere, devastând monumentele istorice și de cultură prin cimitire.

Totuși, cred că situația noastră e de altă natură – în această lungă tranziție de două decenii a degradat nu numai economia satelor, dar în mare măsură și moralitatea în societate. Până la urmă, celebrul astronom de la Dubăsarii Vechi n-a devenit o autoritate supremă a acestei localități, locul unde să se organizeze acțiuni culturale ale elevilor, să vină și să se reculeagă cei maturi, să se organizeze manifestări științifice. Primarii vin la putere pe liste de partid, nu există continuitate în activitatea lor. De altfel, cum ar putea fi explicată starea precară în care a ajuns conacul astronomului Nicolae Donici, mulți ani clădirea fiind utilizată de administrația fostei gospodării colective?! Mai mult, în anii de tristă pomină ea a fost privatizată de câteva persoane, care au lăsat-o în ruine: plouă prin acoperiș, unele încăperi mai sunt încuiate, iar spațiile de jos ale imobilului, de importanță istorică și arhitecturală, au fost transformate... în veceu public. În jurul postamentului fără cap, din februarie 2010, nu mai cresc flori, peste tot sunt aruncate deșeuri menajere.

După contemplarea acestui tablou cutremurător, să mai declarăm că noi, moldovenii, suntem gospodari și mari patrioți?! Chiar nu s-au găsit, pe parcursul acestor ani, mijloace bănești, eventuali sponsori, pentru a confecționa un nou bust al astronomului Nicolae Donici sau, cel puțin, de a sensibiliza Academia de Științe a Moldovei, Ministerul Culturii de acest incident revoltător?! Primăria satului n-a întreprins acțiuni concrete în vederea depozitării, prin judecată, pe proprietarii

fostului conac, care l-au adus în această stare deplorabilă, și a-l întoarce societății civile ca obiect de importanță istorică! Nu cred că o persoană, la evidență psihiatrică, este în stare să demoleze într-un totu rezultat muncii unor entuziaști din anii '90 pentru a-l readuce acasă pe savant. Chiar să ne schimbe el cursul istoriei noastre?! Dar poate indiferența, mizeria de pe teritoriul conacului l-a împins pe acesta la un pas necugetat.

Sunt convinsă că o parte din vină o poartă și Academia de Științe a Moldovei, care n-a demonstrat consecvență și principialitate în aceste frumoase acțiuni întreprinse: a veni la Dubăsarii Vechi o dată la 10 ani e prea puțin. Și apoi, planul de activități adoptat la Simpozionul din 2004, consacrat lui Nicolae Donici, a rămas pe hârtie: n-a fost editat un volum cu opera științifică a savantului și altul – despre N. Donici în amintirile contemporanilor. Restanță de fond a dubăsărenilor rămâne intenția de a deschide un muzeu în fostul conac și de a obține protecția de stat a acestui monument de istorie și cultură.

Dorul de baștină a adus-o din Argentina la Dubăsarii Vechi

Am trecut în acea zi și pe la biserica din sat, unde am vizitat pe teritoriul ei cavoul familiei Donici. Impresiile au rămas diametral opuse în raport cu cele relatate mai sus. Aici era o curățenie exemplară, te atrăgea mireasma straturilor de flori, iar mormintele din preajmă erau străjuite de falnicii brazi, sădiți cu dragoste de familia preotului Teodor Pelin. Pe bună dreptate, omul sfințește locul: la propriu și la figurat. Preoteasa Maria Muravschi, absolventă a Academiei Teologice din Chișinău, în calitate de ghid, ne-a surprins prin cultura și cunoștințele ei profunde, inclusiv vizavi de istoria satului și a bisericii, a familiei Donici, a celor înhumați aici, deși locuiesc în localitate, cu cei trei copii ai lor, de opt

ani. Aici își odihnesc somnul de veci mama astrofizicianului – Limonia Donici-Macri, decedată la doar 35 de ani, pe 6 noiembrie 1882, frații ei Leonid, Xenofont și Nicolae – tatăl lor Nicolae a și construit biserica din sat; mătușa sa Elena Lâsacovschi-Macri și unchiul Lev Lâsacovschi, precum și un bun prieten al familiei Donici, Paul Pelican, pe a cărui cruce citim: „Que Dieu aie ton âme mon Pachonia” („Dumnezeu să odihnească în pace sufletul tău”).

Preoteasa Maria ne-a informat, de asemenea, că exact cu un an în urmă (la 28 august 2011) au intrat la biserică niște oameni străini, însoțiți de o doamnă în vârstă de peste 80 de ani. Foarte triști și discreți, nu intrau în contact cu nimeni. Preoteasa, îndemnată de intuiție, s-a apropiat de ei și i-a întrebat tranșant: „Sunteți rude ale familiei Donici?” Doamna în etate a rămas surprinsă și a recunoscut că se numește și ea Maria, este nepoata de pe soție a lui Nicolae Donici. A venit tocmai din Argentina la Dubăsarii Vechi, împreună cu fiica sa Tatiana și alte câteva rude, pentru a vedea încă o dată satul unde s-a născut și a locuit, arătându-le rădăcinile familiei lor și ale descendenților ei. A avea în mâini un album cu fotografiile conacului și cu oamenii dragi din perioada de până la 1940, pe care le-a comparat cu ruinele și dezastrul în care se află în prezent; a privit cu tris-

tețe și postamentul fără bust, pe care era înrustat un nume scump: Nicolae Donici (1874-1956). Iată un exemplu concret cu o imagine dezolantă dintr-un sat din Moldova, pe care o vor duce acești oameni îndurerăți în Argentina.

Vizitarea bisericii din sat, construită de bunicul Mariei, Nicolae, a cavoului familiei Donici-Macri și discuțiile tămăduitoare cu preoteasa Maria au calmat-o într-o cântă pe nepoata lui Nicolae Donici în ultima ei deplasare la Dubăsarii Vechi și în ochii ei triști au apărut lacrimi de bucurie și de grațitudine pentru grija față de mormintele rudelor sale.

...Astăzi bustul cu chipul astrofizicianului Nicolae Donici s-a mai păstrat doar în unele imagini fotografice. La dezvelirea lui, în 1994, Tudor Zbârnea, reprezentant al Ministerului Culturii, a precizat în luarea sa cuvânt: „Sculptorul Mircea Spinei și arhitectul Victor Plopa au reușit să obțină acea demnitate pe care a avut-o Nicolae Donici ca cercetător. Artistul plastic a prins acea tristețe lăuntrică a savantului, care aflându-se în cele mai mari centre de știință ale Europei, purta cu el dorul de satul Dubăsarii Vechi și de oamenii lui...”

După aproape șase decenii de la moartea sa pe meleaguri străine, a fost pedepsit din nou. Pentru a câta oară?!...

„BADMINTON LITERAR” SAU CE-I INTERESEAZĂ PE CEHI DESPRE CREAȚIA SCRITORILOR NOȘTRI

De unde provine familia Dvs.? Sunteți moldovean / basarabean get-beget sau aveți rădăcini în alte părți?

Din spusele bunicului pe linie paternă familia noastră se numără printre cele care au întemeiat satul Risipeni. Această localitate de pe malul stâng al Prutului (atestată documentar la 1695), la vreo cinci kilometri de râu, era populată la recensământul din 1772 de 34 familii, dintre care 20 erau călărăși domnești, deoarece lașii, capitala Țării Moldovei de atunci, se află la vreo 15 km de celălalt mal al Prutului. Printre acei călărăși angajați la Curtea Domnească erau reprezentanți ai diferitor popoare, deoarece până în prezent în satul meu de baștină sunt nume de familie precum Tătaru, Ungureanu, Rusu, Grecu, Leahu, Sârbu. Iar strămoșii mei pe linie maternă vin din satul vecin Valea Rusului, situat chiar pe malul stâng al Prutului, acest râu fiind și astăzi o frontieră nefastă între frați. Așadar, din punct de vedere geografic sunt moldovean, iar din voia unor capricii ale istoriei am ajuns să fiu și basarabean, personal însă sunt conștient că fac parte din neamul românesc și mă consider, firește, român. Am rădăcini adânci doar în solul și spiritul națiunii române, iar în alte părți am doar o crenguță, fiica mea Corina fiind căsătorită în Germania, unde-și odrăsește fiul, adică nepotul meu, al cărui tată este neamț get-beget din orașul Landau.

Cum au fost anii de tinerețe în timpul stalinismului dur, adică în anii '50? Dar cum ați memorizat dezghețul cultural din anii '60?

Perioada stalinistă îmi e cunoscută doar din mărturisirile tatălui meu și, ulterior, din operele istoricilor. Eu am apucat doar finalul ei, căci atunci când a început dezghețul hrușciovist (în 1956) eram abia în clasa a doua și multe nu le înțelegeam. Un copil se bucură de viață chiar și într-o rezervație, ceea ce era, de fapt, Basarabia (sau Republica Sovietică Socialistă Moldovenească) în țarcul sovietic. După ce Hrușciov a condamnat crimele stalinismului, ca să poată prelua conducerea imperiului sovietic, s-a produs și o ameliorare a relațiilor dintre cele două maluri ale Prutului. Țin minte că vreo câțiva ani tata făcuse abonamente la o revista din România (*Săteanca*), iar eu, deși nu cunoșteam încă alfabetul latin, încercam s-o buchisesc. Firește, atunci apăruse prima mea nedumerire: de ce dincolo de Prut oamenii vorbesc ca la Risipeni, adică moldovenește, dar nu scriu ca noi, cu alfabet sovietic? Tata, din motive pe care le-am înțeles mult mai târziu, evita să-mi explice „ciudățenia”, iar la școală nu îndrăzneau să-l întreb pe învățător, fiind foarte timid și intuind că ceva nu e curat la mijloc. Dar acest dezgheț cultural s-a întrerupt intempestiv în 1965, când scriitorii din RSS Moldovenească au pus la un Congres al lor problema revenirii la alfabetul latin și această cortină de fier, mai precis din oțel de cea mai înaltă probă, a dăinuit un nesfârșit sfert de secol.

În anii '80 ați studiat literatura la Moscova. Care a fost atmosfera de acolo în comparație cu cea din Chișinău?

Deși devenisem de trei ani membru al Uniunii Scriitorilor din URSS, pe motiv că

nu aveam studii de teorie literară (absolvisem Politehnica din Chișinău și activam deja de zece ani în calitate de economist la o organizație de construcții), conducerea organizației scriitoricești din Moldova mi-a propus o bursă de doi ani la Institutul de Literatură „M. Gorki” din Moscova. N-am vrut să ratez o asemenea ocazie și din 1983 până în 1985 am trăit în inima imperiului sovietic, într-o atmosferă total diferită de cea cu care mă deprinsesem la Chișinău, unde nomenclatura de partid era mult mai ortodoxă în respectarea canoanelor elaborate de ideologii comuniști. În anii studiilor, la Moscova se declanșase deja un val de liberalism care pe noi, scriitorii veniți de la periferiile imperiului (eram câte doi scriitori din fiecare republică unională, plus vreo câțiva din alte țări, în total 40), pur și simplu, ne năucise. Ascultam cu gura căscată prelegerile unor profesori de la Institutul de Literatură, în care unele declarații ale lor erau la acea vreme de neconceput la Chișinău. În acei doi ani de viață moscovită am fost martor la decesul celor doi secretari generali ai PCUS – Andropov și Cernenko – care s-au succedat după Brejnev, apoi la declanșarea fenomenului liberalizat de *perestroikă* și *glasnost* inițiat de Gorbaciov, ajuns la cârma URSS în martie 1985. După ce m-am întors acasă, în septembrie 1985, am avut impresia că am revenit în timp cu vreo câteva decenii în urmă. Nomenclatura locală de partid însă n-a reușit să oprească valul de renaștere națională, astfel încât în 1989 au avut loc cele mai impresionante manifestații ale basarabenilor în fosta Piață a Victoriei din centrul Chișinăului, devenită ulterior Piața Marii Adunări Naționale.

A existat în Moldova *samizdat* în timpul comunismului? În Uniunea Sovietică se știe că da, dar situația în fiecare republică totuși era puțin diferită...

Despre o asemenea formă de rezistență față de regimul sovietic, precum a fost

samizdatul în alte zone ale URSS, în fosta RSS Moldovenească e dificil de vorbit. Bineînțeles, au existat alte forme de sfidare a realităților sovietice, cea mai răspândită fiind scriitura încifrată, cu subtext. Din acest motiv, au fost interzise și date la cuțit mai multe cărți de poezii, printre ele fiind *Săgeți* de Petru Cărare, *Descântece în alb și negru* de Dumitru Matcovschi, *Temerea de obișnuință* de Mihail Ion Ciubotaru și altele. Prozatorul Alexei Marinat a făcut și ani grei de pușcărie pentru jurnalul său *Eu și lumea*, scriitură care nu respecta canoanele realismului socialist, cartea fiind însă publicată abia la șase ani după ce fosta RSSM a devenit stat. Poetului Gheorghe Cutasevici i s-a interzis orice publicație pentru o poezie descoperită de cenzor în volumul *Hora luminii* (autorul intenționa să-l publice în 1978, la 60 de ani de la Unirea din 1918 a Basarabiei cu România), cartea conținând un acrostih multiplu cu următorul enunț: „Iată Patria, etern cuvânt, România.” Printr-un miracol, autorul a scăpat de închisoare, dar nu i s-a permis să mai publice vreun rând până la dispariția URSS de pe harta lumii. O bună parte însă dintre condeierii moldoveni s-au conformat rigorilor ideologice și în zeci de volume slăveau „grădina înfloritoare a republicilor surori”, precum a metaforizat Basarabia un poet-tribun foarte bine cotate, apreciat și remunerat de nomenclatura de partid, atât cea locală, cât și cea unională.

Făcând parte din Uniunea Sovietică, cei din Republica Moldova au avut în timpul comunismului legături culturale cu România?

Ideologii PCUS își dădeau perfect seama că basarabenii sunt „români și vorbitori de limbă română”, acest adevăr fiind recunoscut încă în 1848 de Marx și Engels, părinții „nălucii care cutreiera Europa”. Anume din acest motiv ei au avut mereu grijă să existe un zid de nepătruns între românii de pe cele două maluri ale Prutu-

lui. Un mic dezgheț de opt ani și-a permis Hrușciiov, dar din 1965, când scriitorii au pus problema revenirii la grafia latină (pe motiv că basarabenii constituiau unica populație de origine latină din URSS și era firesc ca graiul lor să aibă veșmântul adecvat), segmentul de frontieră cu România a obținut un regim extrem de sever. Deși vecinul de vest al imperiului sovietic făcea parte din lagărul socialist (Pactul de la Varșovia), imediat au fost suspendate orice relații cu el. Dacă timp de opt ani basarabenii avuseseră posibilitatea să aboneze ziare și reviste românești, să procure într-o librărie din Chișinău literatură de peste Prut, după ce conducerea imperiului a fost preluată în 1964 de Brejnev cu grănicerii sovietici n-aveau probleme doar păsările cerului. Cei care voiau să aboneze vreo revistă sau vreun ziar din România apelau la prietenii din alte republici, care le primeau pe numele lor și le trimiteau cu poșta în RSSM. Cărțile editate în România se vindeau în librăriile de tip „Drujba” oriunde pe imensul teritoriu al Uniunii Sovietice, de la Odesa până pe insula Sahalin, cu excepția RSS Moldovenești. Ca să facă rost de literatură română, cei împătimiti de ea puneau mână de la mână și adunau o sumă de bani, din care se achita pentru un voluntar și costul călătoriei cu trenul până la Moscova, unde se afla pe strada Gorki (astăzi Tverskaia) librăria „Drujba”. Acesta procura câte un sac-doi de cărți și revenea în aceeași zi la gară, întorcându-se la Chișinău (în 23 de ore) cu prețioasa captură, unde era așteptat cu nerăbdare de cei care-și împărțeau cărțile direct pe peron. Am fost și eu de două ori voluntar după cărți românești, cumpărându-le fără vreo alegere, important pentru noi fiind faptul că erau scrise în limba română, cea autentică, în grafie latină. Mai păstrez și acum în biblioteca mea multe din acele volume. Apoi, un mare noroc al nostru, în special pentru cei care locuiau aproape de Prut, a fost radio-

ul, iar mai târziu și televiziunea română, iar unele electromagnetice n-aveau nevoie de pașaport cu viză. În pofida drasticei izolații sentimentul de neam nu s-a atrofiat, deși reminiscențele propagandei sovietice antiromânești, din păcate, mai dăinuie și astăzi. În special, se resimte acest lucru de când bombardamentele propagandistice și informaționale extrem de tendențioase ale mass-media rusești sunt de două decenii pe teritoriul Republicii Moldova într-o perpetuă desfășurare.

Ce ați auzit despre Primăvara prageză din anul 1968 (atunci, adică în anii '60) și ce părere ați avut despre intrarea trupelor Pactului varșovian în Cehoslovacia?

În primăvara anului 1968 eram în anul doi la Facultatea de Economie a Politehnicii din Chișinău și acest fapt m-a salvat de eventualitatea participării în calitate de soldat sovietic, „eliberator”, la „susținerea” socialismului ceh, precum se vehicula în presa sovietică. Unii colegi de clasă, care nu reușiseră admiterea la facultăți, tocmai fuseseră recrutați în armată, dar nu cunosc să participe vreunul dintre ei la evenimentele din Praga. Firește, la facultate aveam contacte cu lume diferită și prinsesem a înțelege multe lucruri, pe care le aflasem într-un mod cu totul denaturat și pervers în școala sovietică. Pe atunci erau foarte puțini pedagogi care aveau curajul să se abată de la programul de învățământ elaborat de organele superioare de partid. Tocmai la anul doi un coleg de facultate (actualmente și el, Nicolae Negru, este scriitor), îmi dăduse să citesc opera publicistică a lui Eminescu difuzată clandestin, cu multă precauție, așa că înțelegeam foarte bine esența implicării armatei sovietice în toate câte se întâmplau în Praga. Atunci am avut și un sentiment de mândrie pentru faptul că România nu s-a conformat ordinelor de la Kremlin și n-a participat la această mișlească intervenție.

În luna mai veniți la Târgul de Carte din Praga? Va fi prima vizită în acest oraș? Dacă nu, ce vă place aici cel mai mult?

Grăție Institutului Cultural Român am posibilitatea să vizitez Praga, unde n-am fost niciodată și pe care am cunoscut-o doar virtual – din filme, fotografii, cărți poștale, mai cunoscând-o și din lecturi sau din impresiile colegilor care au avut norocul să ajungă în Zlata Praha înaintea mea. Deși prozatorul Miloš Urban are în povestirea sa *Pruncul Isus din Praga* un personaj care încearcă să-l convingă pe altul, că Praga nu are niciun farmec și „are numai niște culise artificiale de fațadă, doar niște blocuri înalte cu fațade sulemenite și chiriași parveniți...” etc., etc., am toată convingerea că Praga trebuie să fie un oraș superb sub toate aspectele. Sunt sigur că farmecul Pragăi se ascunde în oamenii ei și de acest lucru m-au convins câțiva praghezi, pe care i-am cunoscut personal, printre ei fiind și traducătorul Jiří Našinec, și doamna Libuše Valentová...

Ce părere aveți despre diferențe / afinități Occident-Orient și unde se află pe această axă Republica Moldova?

În comparație cu cele trei Țări Baltice, care au avut în trecut o experiență statală, actuala Republică Moldova nu este decât o fostă provincie românească (din 1918 până în 1940, perioadă în care s-au născut și părinții mei, cetățeni români, în 1923 – tata și în 1926 – mama), forțată dintr-o ironie a istoriei să ajungă un stat contrafăcut, căruia i se mai spune, pentru consolare, al doilea stat românesc. De altfel, acest capriciu al istoriei nu este decât un moft, o ambiție și un interes cu bătaie lungă al fostei metropole. Relațiile și diferențele dintre Occident și Orient se rezumă în ultima instanță într-o contrapunere dintre Uniunea Europeană cu valorile ei democratice și Uniunea Vamală, ultima fiind, de fapt, Federația Rusă cu pretenții că are și ea niște valori. În acest sens, e semnificativ un

episod recent, când pe panoul din preajma unui șantier din centrul Chișinăului un propagandist al Uniunii Vamale a scris cu vopsea neagră: „Uniunea Europeană nu are valori”, dar, în replică, un oponent al acestuia a adăugat în finalul expresiei, cu vopsea roșie, un singur cuvânt: „sovietice”. Astfel, în Republica Moldova există o tensiune, deocamdată în subterană, între orientarea europeană și cea asiatică. Bineînțeles, majoritatea tineretului susține ideea integrării europene, iar majoritatea nostalgicilor după regimul sovietic îl așteaptă pe Putin să le realizeze niște vise ireale. Din fericire, timpul lucrează împotriva acestora din urmă.

În Praga au apărut în cehă romanele Dvs. *Șobolaniada* și *Revelion pe epavă*, ambele politice, fără un happy-end, inspirate din fapte reale și din viața Dvs. Chiar a fost realitatea din Republica Moldova în anii '90 atât de crudă?

Recunosc, nu sunt un bun manager de promovare a propriei creații, probabil, pentru că sunt atașat ideii că o lucrare de valoare își croiește singură calea către cititor, ceea ce în actualele condiții e adevărat doar pe jumătate. Oricum, îi sunt recunoscător confratelui Jiří Našinec care a tălmăcit romanul meu în cehă fără să mă cunoască și fără să-mi pună vreo condiție. Această dilogie, într-adevăr, reflectă niște realități din anii „chinurilor nașterii” și, respectiv, „ruperii ombilicale” de imperiul sovietic al noului stat Republica Moldova. Întâmplător sau nu, e greu de spus, dar acest proces m-a marcat și pe mine, a mers cu tăvălugul și peste destinul meu, atât cel de om, cât și cel de creație. Dacă nu se întâmpla atentatul din noaptea de 12 mai 1992, neelucidat până în prezent, viața mea personală, cu siguranță, ar fi avut un alt traseu, iar eu aș fi scris, firește, altceva și, probabil, altfel. Atunci Rusia susținuse fățiș separatiștii din stânga Nistrului, care declanșaseră războiul, la fel cum proce-

dează acum în estul Ucrainei. Aceste acțiuni ale fostei metropole, rămasă fără 14 republici unionale, au avut un singur scop: contracararea unei eventuale reuniri a Basarabiei cu România, câțiva ani în urmă acest lucru fiind recunoscut public în Parlamentul de la Chișinău de către fostul șef al Dumei de Stat din Federația Rusă Ghenadi Selezniiov. Uneori mă găsește gândul că ideea „independenței” fostei RSSM și nu a reunirii cu Țara, cum ar fi fost firesc să fie, a fost inspirată (și susținută subtil, într-un mod machiavelic) de structurile secrete ale Kremlinului. Din acest motiv criminalitatea și corupția în structurile statale moldovene abia formate se aflau și se mai află în capul mesei, ele fiind stimulate sub diverse forme și de „fratele mai mare” de la răsărit. A rămas în vogă deviza cuceritorului: „Cu cât mai rău pentru moldoveni, cu atât mai bine pentru noi!”, ea fiind valabilă, din păcate, și astăzi, tocmai după două decenii de orbecăială în nicăieri a celui de-al doilea stat românesc, timp denumit eufemistic „perioadă de tranziție”.

În *Revelion pe epavă* apare totuși o mică scânteie de speranță. Este acum mai mare sau mai mică, decât în 2005, când ați scris romanul?

În volumul doi, *Revelion pe epavă*, într-adevăr, există această speranță, scânteie care este firesc să lumineze din ce în ce mai intens, căci este o tendință obiectivă de reîntregire a unui neam. Dacă acum zece ani această lumină abia scânteia, astăzi despre avantajele reunirii cu Țara se vorbește deschis. La tot mai multe posturi de radio și de televiziune sunt difuzate clipuri publicitare, au apărut un șir de formațiuni politice unioniste, printre ele mai activă și mai eficientă fiind Asociația „Tinerii Moldovei”, organizație în care, personal, îmi pun mari speranțe.

Nu vă trece niciodată prin cap să emigrați? În Vest sau în Est (ca scriitorul Ion Druță)?

În 1985, după ce încheiasem cei doi ani de studii la Moscova, aș fi putut rămâne în capitala imperiului, dar mi-am dat seama că nu mă lasă rădăcinile. Urma să schimb prea multe, apoi și timpurile deveniseră altele și intuiau că se vor întâmpla anumite metamorfoze ale societății sovietice. În plus, voiam să fiu alături de conașionarii mei. Acum însă, în perioada globalizării și a internetului, un om de creație poate contribui la viața spirituală a comunității sale oriunde s-ar afla. Aș putea aduce destule exemple de scriitori, pictori, compozitori, inclusiv basarabeni, care locuiesc în diverse țări, dar sunt prezenți în viața culturală autohtonă.

În anii '90 Republica Moldova a respins reunirea cu România? Credeți că a fost un pas înainte sau înapoi?

Nici Republica Moldova, abia desprinsă din țarcul sovietic, nici România n-au respins reunirea. Ea a fost blocată de cei din Kremlin, care recunoscuseră independența fostei lor rezervații doar față de România. Acest aspect al chestiunii e valabil și astăzi, iar Federația Rusă va face tot de ce este în stare pentru a se opune tendinței firești de reîntregire ale celor două state. Există probe și martori că la câteva luni după declararea independenței (27 august 1991) un grup de politicieni basarabeni au plecat la București pentru a tatona și a schița un plan de reîntregire a României, dar președintele de atunci, Ion Iliescu, după ce s-a consultat cu liderul rus de la Kremlin, i-a trimis pe basarabeni acasă. După această tentativă au lăsat-o mai moale și liderii politici de la Chișinău, mai ales după ce, doar peste o lună și ceva, la 13 decembrie 1991 au căzut în confruntările cu separatiștii din Tiraspol primii polițiști moldoveni. Apoi, peste două luni tensionate au pornit și acțiuni militare mai ample, care s-au transformat într-un război adevărat cu implicarea Armatei a 14-a a Federației Ruse, cantonată și astăzi pe

teritoriul Republicii Moldova, dar având statut de „forțe pacificatoare”. Curat murdar, vorba lui Caragiale. Astfel, moldovenii au ratat momentul prielnic de revenire la Țară, atunci când, după evenimentele din august 1991, Gorbaciov fusese arestat la vila sa de pe malul Mării Negre. Lipsa unui lider național, pe potriva lui Havel al cehilor, apoi bâlbâiala politică a celor care pretindeau rolul de elită a societății basarabene au creat premisele unei așa-zise tranziții interminabile și a unui mediu propice pentru înflorirea corupției, a disprețului față de lege și a oricăror norme morale. Astfel, am ajuns unde suntem acum...

Deși atentatul împotriva Dvs. n-a fost elucidat până azi, probabil aveți vreo ipoteză, cine a fost în umbră, pe cine ați „supărat”?

În roman, cazul „personajului” Ion Josanu, al cărui prototip sunt, are și o nuanță politică, deoarece se pomenește, involuntar, în vizorul structurilor secrete ale fostei metropole. Acest aspect însă face parte din ficțiunea artistică a narațiunii, căci, în realitate, toate pornesc de la o procedură de „spălare de bani”, adică de oficializare a unor consistente surse bănești de proveniență obscură, sume care nu puteau fi investite în diverse activități oficiale, dacă originea lor putea trezi dubii. La acea perioadă, Republica Moldova avea doar câteva luni de existență statală și foarte multă lume era conștientă că acest stat este atât artificial, cât și provizoriu, mai devreme sau mai târziu va dispărea. Din acest motiv, unele persoane, pomenindu-se în structurile de conducere ale noului stat înțeleseseră că au cea mai prielnică ocazie de a se căpătui. Astfel, de la privatizările ilicite ale fostului patrimoniu sovietic rămas pe teritoriul noului stat, de la comercializarea drogurilor, dar mai ales al armamentului forțelor militare sovietice depozitat în mai multe centre ale republicii (cel de la Colbasna, din stânga Nistrului, de exemplu, e și astăzi unul

din cele mai mari din Europa de Est) se acumulau sume enorme care trebuiau puse în circulație, doar se știe, că banul bani face.

Uniunea Scriitorilor fusese la acea perioadă în avangarda Mișcării de emancipare națională din fostul imperiu sovietic și foarte mulți oameni veneau la sediu cu donații bănești pentru susținerea diverselor activități și inițiative ale scriitorilor. Un exemplu elocvent în acest sens este apariția din donațiile populației a revistei *Glusul* în grafie latină. Până în 1989 grafia latină în fosta republică sovietică socialistă moldovenească era interzisă, din care cauză primele două numere ale *Glusului* au apărut în republicile baltice – unul în martie 1989, la Riga, și următorul la Vilnius. Abia după 31 august 1989, când limba română a fost decretată în Parlamentul din Chișinău drept limbă oficială a republicii, încă sovietice, revista și-a continuat apariția, legal, acasă. Oricum, nimeni, dar absolut niciun organ de control nu-și puneau întrebări de unde are Uniunea Scriitorilor bani pentru activitățile sale. De aici și ideea apărută în capul unei căpetenii mafioate de a folosi contul bancar al Uniunii Scriitorilor pentru oficializarea sumelor bănești provenite din acțiuni nu prea curate. În acest scop aveau nevoie de a plasa în funcția de contabil-șef a USM persoana potrivită, mai ales că șefa serviciului contabil de acolo, neavând intenția să învețe limba oficială a noului stat, era gata să plece din funcție într-o organizație privată rusească. Cu plasarea în locul ei a unei persoane din sistemul mafiot n-au fost probleme. Referitor la acest episod, cele descrise în roman nu țin de ficțiune artistică și nu e nimic inventat, iar noua contabilă, mai fiind și gură-spartă, nici nu ascundea că are pile în piramida de vârf a Ministerului de Interne, iar un viceministru, cică, îi botezase și un copil. Acest lucru s-a confirmat și atunci când, abia după o săptămână de la baia cu vitriol care mi se organizase, anchetatorul, un maior cu experiență, ajungând prea de-

parte cu investigațiile sale, fusese imediat înlocuit cu altul. Dar și al doilea, un ofițer tânăr, la vreo trei luni este nevoit să predea dosarul altui anchetator. Astfel, dosarul meu s-a perindat prin mâinile a patru ofițeri de poliție, ca la un an să fie predat, tacit și fără explicații, la arhivă. Peste o jumătate de an după aceasta, în octombrie 1993, un deputat în Parlament, după ce i-am spus într-o discuție ocazională că dosarul meu nu mai e pe rol, s-a ambiționat să se implice pentru a face lumină în această istorie. În calitate sa de parlamentar, a făcut un demers oficial la Procuratura Generală, solicitând explicații, dar nu a urmat nicio reacție. Ambițios, acesta s-a adresat șefului statului și abia după asta am fost chemat la Procuratura Generală, unde mi s-a spus că în urma indicațiilor președintelui Snegur a fost reluată anchetarea cazului, constatându-se că dosarul fusese clasat cu încălcarea legislației și că vinovații vor fi pedepsiți. Am depus iarăși mărturii, s-au scris iarăși niște procese-verbale, dar în decembrie 1993 am revenit la Institutul de chirurgie „Vișnevski” din Moscova pentru o altă intervenție chirurgicală, a cincea la număr, (iar până în martie 1995 am mai avut încă zece, toate având o durată de 3-4 ore, cu anestezie totală). Când m-am întors la Chișinău, în primăvara anului următor, 1994, nimeni nu m-a mai „deranjat” cu privire la acest subiect. Cine deci avea mână liberă și puterea de a schimba anchetatorii într-un dosar care atingea niște interese ale anumitor persoane sau grupuri de persoane? Din păcate, corupția din sistemul sovietic de conducere, abil mascată, s-a transmis prin moștenire noilor structuri statale, în care rămăseseră preponderent vechile cadre sovietice de partid. Această molimă socială a contaminat până-n măduva osului și actuala conducere a republicii. Deși actuala putere e constituită din persoane relativ tinere, din altă generație, molima este una iremediabilă și ea va persista atâta timp, cât

va exista mentalitatea și ideea de formațiune statală contrafăcută. Doar reunirea cu Țara va reuși eradicarea ei, dar, posibil, că nici atunci nu va fi tratată definitiv.

Cum a fost receptat romanul *Șobolaniada* de Uniunea Scriitorilor din Moldova?

Firește, cazul din 12 mai 1992 a fost la timpul său destul de mediatizat. Apoi au urmat vreo cinci ani de tăcere, ca să reapară în paginile mai multor publicații, atât literare, cât și socio-politice în formă de cronici și recenzii la romanul *Șobolaniada*. Inițial, credeam că interesul cititorilor vine de la curiozitatea de a descoperi cine-i prototipul cutărui sau altui personaj din carte. Conștientizăm că este inutil să ascunzi acest aspect și recunoșteam că anumiți colegi și persoane concrete mi-au servit ca prototipuri pentru niște personaje într-o narațiune de ficțiune artistică. În plus, majoritatea „prototipurilor” s-au recunoscut în pielea unor personaje din roman, reacția lor fiind, de la caz la caz, diferită. Mihai Cimpoi, alias Vasile Bivol din roman, actualmente de cinci ani ex-președinte al Uniunii Scriitorilor, n-a reacționat în niciun fel la calitatea sa de „personaj”. Redutabilul critic literar tocmai în acea perioadă descrisă în roman devine și membru al Academiei de Științe a Moldovei, dar el n-a semnat niciun rând, cu atât mai mult vreo cronică sau recenzie despre roman. Într-un fel, îi înțeleg reticența, dar pentru mine ca autor semnificative sunt alte aspecte ale comportamentului său. Până în 2010, când academicianul M. Cimpoi a pierdut competiția pentru funcția de președinte al USM în favoarea adjunctului său, numele meu nu și-a găsit niciodată loc în listele pentru diverse distincții de stat cu care sunt onorați marea majoritate a scriitorilor la zilele lor de naștere mai importante sau cu ocazia diverselor sărbători naționale. Dacă aceste liste ajung în instanțele de stat cu semnătura și de-

mersul președintelui, din fericire premiile literare ale Uniunii Scriitorilor depind doar de membrii unui juriu, ale căror opinii nu țin cont de orgoliul rănit al cuiva, ci mai mult de valoarea operei. Astfel, câteva dintre cărțile mele au fost apreciate cu premii ale Juriului USM. În plus, după ce am trecut de vârsta de 50, apoi și de 60 de ani m-am împăcat cu gândul că cea mai veritabilă distincție pentru mine rămâne a fi nu un titlu, o medalie sau un ordin, ci interesul cititorilor care-mi caută cărțile, impresiile și scrisorile lor. Formal, relațiile mele cu toți cei care s-au pomenit în „haină” de personaj au fost și sunt normale, corecte, civilizate.

S-au discutat în Republica Moldova cazurile de colaborare a unor scriitori sau a altor persoane publice cu KGB-ul sovietic?

De mai bine de un sfert de secol se vorbește în societatea basarabeană despre elaborarea *Legii lustrajiei*, dar mai departe de discuții nu se ajunge. Cred că cei care sunt plasați în toate structurile statului contrafăcut nu vor admite niciodată adoptarea acestei legi și, firește, nu au niciun interes să li se dezvolte adevărata lor esență. În acest sfert de secol au avut loc diverse și numeroase discuții la subiectul respectiv. Vreo zece ani în urmă revista *Jurnal de Chișinău* a inițiat și o procedură specială, prin care fiecărei persoane i se propunea să răspundă la un chestionar, mai ales după ce în internet apăruse o listă de „informatori KGB”, scoasă, cică, din arhivele odioasei structuri (nr. 1953/111 din 24.10.1991). Presupun că printre cei 141 de „informatori”, „agenți” și „ofițeri” ai KGB-ului sunt și persoane care, într-adevăr, au colaborat într-un fel sau altul cu cei de la „Planetariu”, precum era poreclită instituția în cauză (deoarece era plasată alături de o biserică unde sovieticii instalaseră utilaj de cercetări astronomice și de unde glumeții spuneau că de acolo se vede Siberia).

Chiar despre prima persoană din această listă (e vorba de un critic literar, decedat în 2004) se vorbea încă de prin anii '70 ai secolului trecut că „ciripește”. De altfel, dintre cei 141 de „informatori” 37 sunt membri ai USM, iar printre ei se găsește chiar și o familie întreagă de condeieri – tatăl cu doi fi ai lui. Dar, la o privire mai atentă orice analist nepărtinitor ar observa că lista e mai degrabă o diversivă, o operațiune provocatoare și de compromitere a unor personalități politice și de stat. Un conducător al unei companii mass-media, de exemplu, figurează în listă de două ori: într-un loc este înscris cu prenumele și numele de familie, având „porecla” de Prohor, apoi tot el e înscris pe altă pagină în altă ordine – mai întâi numele, apoi prenumele, dar cu alt nume conspirativ. Graba strică treaba. Mai figurează în această listă (cu specificarea că este „preliminară”) și un prieten și coleg de facultate, despre care nu pot crede în ruptul capului să le fi oferit „servicii” de informare. Printre toți cei prezenți în ea mai sunt și trei nume care-s ortografiate parțial, adică lipsesc niște litere din numele lor de familie, în locul acestora fiind pus semnul „?”, adică dându-se de înțeles că la următoarea ei apariție, acești oameni, dacă nu vor fi „cuminiți”, vor fi nominalizați integral. Sunt sigur că e o făcătură ordinară a unei structuri diavolești, precum a fost și a rămas KGB-ul, iar *Legea lustrajiei*, din câte se vede și se întâmplă cu actuala putere în Republica Moldova, n-o să intre în vigoare încă mulți ani înainte și doar reunirea cu Țara va face lumină în această chestiune. Orice intelectual mai răsărit, dar mai ales cei care aveau vreo tangență cu istoria sau cu scrisul („ingineri ai sufletelor omenești”, precum i-a metaforizat scriitorul rus M. Gorki), cu pedagogia sau cu artele erau verificați în privința loialității față de regimul sovietic și în perspectiva de a fi recrutați în „armata frontului invizibil”. Mulți colegi în ale scrisului își amintesc de experiențele

prin care au trecut, când agenții sau ofițerii KGB sub acoperire încercau cu insistență să-i racoleze. De o asemenea încercare nu am scăpat nici eu și acest prim și ultim contact cu cei de la „Planetariu” s-a întâmplat la trei ani de la absolvirea facultății. Lucram economist la o organizație de construcții din Chișinău, unde mă angajasem doar din considerentul de a-mi soluționa problema spațiului locativ. Lucrătorii din acest domeniu, de regulă, obțineau apartamente de stat în cel mult cinci-șase ani, dar eu nu știu cum s-a făcut (doar bănuiesc de ce), căci mi s-a repartizat o locuință cu două camere, nici măcar nouă, doar peste 12 ani. Bănuiala vine de la întâmplarea care avu loc în primăvara anului 1974, când o colegă din secția de proiectare și producție, o femeie cu vreo zece ani mai în vârstă, modestă și cam retrasă din fire îmi spuse, confidențial, că soțul ei este ofițer la KGB și după ce-i povestise despre mine că sunt cu facultatea și cu armata făcute, și că scriu proză, el ar vrea să discute ceva cu mine. Într-adevăr, pe atunci publicasem deja în revistele republicane, motiv pentru care mă respecta chiar și șeful organizației de construcții, un tip care în relațiile cu subalternii nu prea era mers la biserică. În privința discuției cu soțul ei nu aveam nicio îndoială ce urma să mi se propună și până a doua zi, când m-am prezentat la „Planetariu”, îmi întocmisem deja un scenariu de comportament, ca să fiu lăsat în pace. Dar, ajuns în biroul său, aflu că nu e vorba de o simplă colaborare în calitate de informator, ci de ceva mult mai serios: să abandonez totul și să plec la o școală specială a KGB-ului din Minsk. Astfel, scenariul pregătit din timp, îmi fu dat peste cap și, conștientizând ce cotitură radicală a destinului e această propunere, îmi amintii de un celebru personaj de film, în vogă pe atunci, după un roman de Iulian Semionov *17 clipe ale primăverii* și, imaginându-mă în rolul unui agent român infiltrat în structu-

rile KGB-ului, eclipsat de emoții, îi spun că accept. Imediat sunt condus într-o încăpere și așezat la o masă, în fața unui bătrânel uscățiv și cărunt. Era flancat de încă doi ofițeri mai tineri care pe tot parcursul discuției își notau ceva pe niște foi, iar alți doi ședeau pe niște scaune în spatele meu. Timp de mai bine de o oră am fost mitraliat cu o sumedenie de întrebări care păreau să nu aibă nicio legătură una cu alta, bunăoară, ce fel de ziare citesc, ce-mi place mai mult – vinurile roșii sau albe, femeile blonde sau brunete, care-i scriitorul preferat, care-i capitala Portugaliei, ce aș alege între toamnă și primăvară sau între un film de comedie și un concert de muzică simfonică etc., etc.. După această testare mi s-a spus să vin a doua zi, tot la ei, să trec un examen medical. Odată intrat în horă, mă prezint la medicii la care eram programat pentru toată ziua, însă la jumătatea investigațiilor, aproape de amiază, mă ia în primire soțul colegei mele de lucru, și pe un ton morocănos îmi spune printre dinți să mă cărăbănesc de la ei, căci mi-au depistat un început de miopie la ochiul drept, avertizându-mă să nu povestesc la nimeni despre cele întâmplate. Mi-am făcut cu limba semnul crucii în cerul gurii și am rupt-o din loc cât mai repede, iar după felul cum a trântit ușa în urma mea am simțit că maiorul era gata să-mi dea și un șut în fund. Mai târziu, Galina mi-a dat de înțeles că soțul ei a avut niște neplăceri, probabil, pe motiv că în baza testului la care am fost supus ei detectaseră ce și cum gândesc cu adevărat. De atunci nimeni și niciodată nu m-a mai abordat cu oferte de colaborare.

Ați știut despre evenimentele din decembrie 1989 din România? Ce părere ați avut?

Deși nu existau aproape niciun fel de contacte între românii din Țară și Basarabia, din fericire tot ce se întâmpla acolo, aflam pe calea undelor de radio. Îmi amintesc și acum cu emoție cum stăteam în

ziua solstiului de iarnă a anului 1989 în jurul unui aparat de radio din anticamera președintelui USM și ascultam cu răsuflarea întretăiată reportajele transmise din Timișoara și din București. Cunoșteam situația în care ajunsese populația românească, știam cât de dură le era existența cotidiană și, firește, doream ca revoluția declanșată în centrele importante din România să se încheie cu dispariția dictaturii ceaușiste. Mă durea inima pentru tinerii români răpuși de gloanțele „teroriștilor”, totodată eram mândru pentru poporul român care a demonstrat că are verticalitate și-mi creștea în suflet un fricel de speranță că apropierea dintre cele două maluri ale Prutului, separate de sârmă ghimpată, e pe cale de a fi realizată. Cu regret, ceea ce-mi imaginam atunci, încă e departe, dar în pofida unor afirmații, precum că speranța moare ultima, eu sunt ferm convins că ea este eternă. De aceea și Reunirea celor două state românești este inevitabilă.

Cine sunt scriitorii Dvs. preferați? Cine dintre literați v-a influențat cel mai mult?

N-aș putea spune că prefer pe un scriitor sau pe altul. Dacă-mi place proza sau poezia unui autor, atunci, da, este unul dintre preferații mei. Desigur, cei pe care i-am citit cu nesaț, recitindu-i și acum, sunt clasicii literaturii române: M. Sadoveanu, L. Rebreanu, M. Eliade, P. Istrati, G. Coșbuc, P. Goma, N. Breban, A. Blandiana și încă mulți alții. Bineînțeles, am citit foarte multă literatură în limba rusă: Cehov, Gogol, Bulgakov, Bunin, Șolohov, Aitmatov, ei, probabil, influențându-mi și scrisul. Evident, n-o să uit niciodată impresiile și savoarea lecturilor din proza americanului Jack London, japonezului Kobo Abe, cehului Jaroslav Hašek, georgianului Nodar Dumbadze, bosniacului Mešo Selimović și încă a multor altora.

Ce credeți despre literatura română / moldoveană contemporană?

Literatura română din Basarabia, firește, există, deși e desconsiderată de unii lideri de opinie din București (un critic literar chiar scrisese acum niște ani că „literatura din Republica Moldova e a cincea roată la căruța literaturii române”). Orice s-ar spune, dar ea este o parte integrantă a întregii literaturi scrise în limba română. Dacă sub aspect politic și social, reîntregirea celor două state românești încă nu s-a realizat, atunci scriitorii români de pe ambele maluri ale Prutului au făcut deja casă comună. Cărțile basarabenilor sunt publicate în Țară, sunt recenzate și multe dintre ele evidențiate la diverse concursuri literare. Creațiile basarabenilor Gr. Vieru, A. Busuioc, Vl. Beșleagă, V. Vasilache, V. Romanciuc, A. Suceveanu, I. Ciocan, I. Iachim, N. Leahu, L. Armașu, D. Crudu și a multor altora sunt la nivelul celor mai exigenți consumatori de literatură, cu cele mai diverse gusturi, din tot spațiul românesc. La fel se întâmplă și cu operele confrăților noștri de peste Prut în spațiul basarabean.

În anul trecut a apărut în limba cehă o antologie de proză scurtă din Republica Moldova. Recenzentul a observat că narațiunile sunt mai mult „universale”, adică nu reflectă problemele societății, precum emigrația enormă, familii răzlețite, probleme cu economia, cu minoritățile naționale, cu Transnistria... Care trebuie să fie, cu alte cuvinte, rolul literaturii într-o societate?

Dacă antologia de proză scurtă din Republica Moldova, reflectă mai mult subiecte general-umane, acest lucru, firește, nu demonstrează că familii destrămate, emigrație excesivă, sărăcie sau Transnistria nu există. E vina, cred, a coordonatorului care ar fi trebuit să sugereze autorilor structura cărții. Personal, aș fi propus o altă povestire, una despre consecințele migrației nesăbuite a basarabenilor, în căutare de un câștig mai mare, sau ce se întâmplă cu sufletul omului în circumstanțele unei

corupții excesive în sfera de afaceri. Prozatoarea Claudia Partole, de exemplu, are un roman despre destinul unei basarabence, care a ales să muncească în calitate de menajeră în Italia, poeta Eugenia Bulat are o carte de poeme inspirate din aceeași realitate. Deși literatura reflectă și niște realități ale unei societăți, și problemele cu care se confruntă o comunitate, ea nu dă rețete și nu rezolvă nicio problemă, rolul ei fiind cel al unui diagnostician. E cunoscut bine faptul că orice boală (poate doar în cazul celor incurabile) se tratează eficient numai atunci când e diagnosticată corect. Oricât de mare și de iscusit ar fi cel cu tratamentul, dar dacă diagnoza e greșită atunci pacientul nu are nicio salvare.

Din câte știm, a apărut și la Chișinău o antologie de proză scurtă din Cehia, tradusă în limba română. Ce impresie v-a lăsat?

Am citit cu interes această antologie de proză scurtă cehă, tradusă în limba română de Lidia Nașincova și Helliana Ianculescu, apărută acum doi ani la Editura ARC din Chișinău. Prozele din acest volum scot în vileag anumite aspecte ale societății cehe, ale omului concret în această societate. Simptomatic, în acest sens, mi s-a părut povestirea lui Jiří Hájíček *Buletinele de vot melancolice din copacii autumnali ai democrației* în care m-a surprins asemănarea dintre satul contemporan ceh cu cel din Basarabia. Subiectul e bine meșteșugit și intriga ține cititorul legat de pagină, personajele mișcându-se în spațiul narațiunii firesc, fără efort, caracterele lor fiind organic integrate în acea realitate în care le este dat să conviețuiască. Un diagnostic precis, tipic într-o anumită perioadă nu doar pentru societatea cehă, l-a stabilit în povestirea sa, care a dat chiar titlul antologiei, și Jáchym Topol care precizează în debutul narațiunii: „...pe vremea aceea, eu și întreaga familie sufeream destul de mult, fiindcă în fața prietenilor nu făceai impresie bună, dacă

tatăl tău nu era trimis la pușcărie din când în când.” Am savurat și fragmentul din *Europeana. O istorie succintă a secolului al douăzecilea* de Patrik Ouredník, această proză amintindu-mi de cartea prozatorului basarabean Ion Iachim *O istorie a expansiunilor rusești* (apărută deja în trei ediții). Ambele sunt scrise într-o cheie ironico-umoristică, iar textul lui P. Ouredník e plin de expresii și detalii stilistice de o frumusețe de invidiat, dintre care țin să menționez câteva: „În Epoca de Aur oamenii erau rasiști, dar încă nu știau acest lucru și erau curioși să vadă negri și papuași...” sau „ERA NOUĂ [...] avea să dureze 2160 de ani, timp în care urmau să se producă unirea emisferelor cerebrale dreaptă și stângă...”, dar și „au inventat un loc special, numit groapa de gunoi a istoriei, deoarece până ce comunismul va ieși biruitor în toată lumea, era important să știi cine nu face parte din istorie” etc., etc. M-a surprins și scriitura cu inflexiuni de parabolă a celui mai tânăr prozator din antologie Vratislav Maňák, admirându-i măiestria de a lucra cu detaliul artistic, el având grijă și de subtext, acest aspect fiind foarte important într-o narațiune de acest gen. Evident, am remarcat și textele scrise aproape în aceeași cheie de Roman Ráž (publicat anterior în revista *Contrafort* din Chișinău) și de Jiří Kratochvíl, bijuteriile în proză ale lui Michal Ajvaz, aspectele de realism magic din *Povestea de Crăciun* a lui Petr Šabach, structura ingenioasă a povestirii *Inspirație* de Magdalena Wagnerová etc. În povestirea sa *Puțin înainte și mult înapoi* Jiří Kratochvíl menționează că „cel care întreabă mult, află multe” și, în acest context, sper că am făcut față întrebărilor care mi-au fost adresate, iar cele înșirate pe aceste pagini să confirme spusa distinsului scriitor ceh.

25 aprilie 2015

(Consemnare:

Petr PLACÁK și Jarmila HORÁKOVÁ;
pentru revista „Babylon”, Praga, Cehia)

DIN NOU DESPRE IMPORTANȚA TRADUCERILOR

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

În eterogenul spațiu cultural basarabean a existat întotdeauna o *problemă* a traducerilor, după cum există mereu o *problemă* a creației originale, pentru că oricât de bine s-ar desfășura lucrurile într-un domeniu literar sau altul, stăruie în noi pretenția critică firească în virtutea căreia dorim neconținut opere inedite, opere mai bune și mai diverse, lucrări care ar satisface în mod cât mai deplin un *apetit de cunoaștere* a omenescului, a frumosului poetic sau a farmecului narativ sub formele cele mai variate.

Astăzi, traducerile intră într-un vast program ce urmărește să statornicească gustul pentru lectură în general și, totodată, să ofere cititorilor (în cazul nostru – de limbă rusă) un cât mai amplu *corpus* de opere fundamentale din culturile clasice, din cele moderne și contemporane.

Literaturile naționale nu încetează să facă apel la literatura universală și cu cât tradiția traducerilor e mai veche, cu atât preocuparea de a avea tălmăciri numeroase și aduse la zi e mai vie. Realitatea e că nimeni *nu dă înapoi* în fața capodoperelor, oricât de specifică ar fi ea prin limbă și prin coeficientul personal, oricât de ezoterică, într-un anume sens, s-ar dovedi prin implicațiile ei spirituale și istorice. Nici Góngora, nici marile epopei indice și elene nu au rămas *netransplantate* în alte culturi, nici Mallarmé, Rimbaud sau suprarealiștii, ca să mai dăm un exemplu, nu au rezistat asaltului pe care spirite îndrăznețe și curioase de pretutendeni l-au întreprins întru *uzurparea faimei lor de inaccesibile*. Nu afir-

măm că transpunerile sunt, în genere, pe măsura originalului, dar trebuie să admitem că există destule traduceri *fericite care au făcut epocă*, au avut o putere de influență aidoma cu aceea a unei opere originale și care s-a ridicat la forța expresivă a textului prim.

Cea dintâi răspundere a unui autor este, firește, răspunderea față de *cuvântul scris*, în cazul nostru – față de *traduceri*. Răspundere, în același timp, profesională și morală, individuală și socială. Scriem, traducem – ca să comunicăm ceva nou, deosebit, ca să formăm ori să „destrămăm” o convingere; scrisul este nu doar modul de manifestare al scrisului / traducătorului, dar și modul lui de responsabilitate; scriem / traducem dintr-o necesitate deopotrivă interioară (L. Tolstoi spunea: scriu pentru că nu pot să nu scriu) și exterioară. La apelul *timpului* prezent. În toate aceste cazuri, scrisul / traducerea este, la propriu, *răspundere*. Cu cât mai mult va fi o răspundere în înțelesul superior al cuvântului. Față de noi înșine ca și față de cititorii noștri; și această răspundere echivalează cu deplină cunoștință a valorii actului artistic.

Literatura își are, ca orice profesie, existențele ei particulare. O parte din responsabilitatea traducătorului ține de aceste exegeze. Învățăm încă la liceu respectul față de creația marilor clasici, implicând universul social, moral, viziunea. Semnificația literară a operelor, respectul față de viitor. A vorbi despre responsabilitatea traducătorului e totuna cu a vorbi despre contribuția făuririi noilor viziuni. Stăruim

asupra semnificației fiecărui gest al traducătorului, căci fiecare gest – este unul social. Dar comportarea în lume a artistului își află cea mai profundă și mai adevărată justificare în operele sale, fie și în *traducere*.

Cu alte cuvinte, ne-a preocupat și ne preocupă să întreținem un vast eșicher, de eficiență (un statistic sau arhivistic), în stimularea fenomenului *traducerilor* în ce are el mai substanțial și mai specific ca artă al cuvântului. Artă înțeleasă nu în *sine*, ca singulară răsfățare a unui talent sau – vai! – a vreunui manager cultural, ci ca o pârghie, din cele mai importante, în propulsarea spre alte *lumi culturale* a credoului nostru, a continuei perfectibilității a omului secolului al XXI-lea, ne convinge pe fiecare zi

că a trecut demult din faza posibilității în aceea a probabilității și a certitudinii.

Literatura tradusă are – trebuie să aibă –, în această vastă ieșire a cosmosului virtuților umane, un rol din cele mai eficiente. Ea trebuie să-și câștige tot mai multe arii, mijloace, instrumente de comunicare, prin tipar și dincolo de tipar.

„Cultura traducerilor”, departe de a fi o noutate, constituie, deci, astăzi, mai mult decât spuneau Vasile Vasilache sau Aureliu Busuioc, prin anii '70-'80 ai secolului trecut. Traducerile implică o evoluție a conceptului însuși în corelația directă cu actualitatea, a mijloacelor de comunicare, respectiv a culturii de masă, pe care o trăim și în care, tot mai mult, suntem – creatori și public, deopotrivă – implicați.

UN ORHEIAN CARE NE-A LĂSAT UN ALBUM DE NEUITAT

*Iurie COLESNIC,
scriitor, cercetător, istoric*

Cine deschide *Albumul Basarabiei* rămâne uimit de ideea în sine. O carte în care materialul istoric iconografic preva-lează net asupra textului propriu-zis. Era o noutate pentru editarea de carte din Basarabia de atunci.

Pe de altă parte, trebuie să apreciem faptul că fotografiile de odinioară erau extrem de scumpe, clișeele se cedau cu greu, proprietarii de imagini din această cauză se considerau oameni bogați.

Și totuși, un autor a reușit să pună între copertile unei cărți o asemenea comoară de informații. Colecția lui de poze, din cele

de la finele sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea sunt veritabile comori pentru cei care studiază epoca. Marii înaintași, începând cu B.P. Hasdeu, Zamfir Arbore, Paul Gore, Simeon Murafa, Andrei Hodorocea, Alexandru Botezatu, stau alături de tinerii care au fondat cu ajutorul lui Constantin Stere primul ziar românesc din provincia dintre Prut și Nistru – *Basarabia*.

Curiozitatea de a descoperi epoca l-a făcut pe Gheorghe Andronachi să devină din martor ocular, ocrotitor de informație veridică. Căci numai în albumul lui găsim o veritabilă galerie de chipuri care au fost membri în Sfatul Țării și au înfăptuit Unirea.

Ca orice colecționar ahtiat de noutate a comis și erori. Așa, de pildă, prezentând la pag. 31 imaginea lui Scarlat Sturdza, primul guvernator civil al Basarabiei la 1812, nu știa că Emanuil Poleac, care-i împrumutase poza, l-a tras pe sfoară. Această poză îl prezenta pe șeful poștelor din Basarabia, o cu totul altă persoană...

Moment precizat de Gheorghe Bezviconi, care aprecia mult gestul căpitanului Andronachi, care era un pioner în domeniul editării unor lucrări de asemenea anvergură.

De fapt, cine era acest autor?

ANDRONACHI, Gheorghe (8 aprilie 1893; s. Chiperceni, jud. Orhei – ?).

Moldovean. Studii: Școala Militară de Infanterie din Odesa. A participat la Primul Război Mondial ca ofițer al armatei ruse, fiind rănit de șase ori. În mișcarea de eliberare națională din Basarabia s-a încadrat

în 1917. A condus detașamentul de cavalerie al Sfatului Țării. Pentru merite militare a fost avansat de conducerea Republicii Moldovenești la gradul de locotenent-colonel. Din luna august 1917 și până în martie 1918 a fost prefect de poliție în jud. Lăpușna. După Unire a fost angajat ca ofițer activ în grad de căpitan în Regimentul 2 Vânători „Regina Elisabeta”. După pensionarea din oficiu timp de opt ani a fost adjutant al Comandantului pieții din Chișinău. Autor al lucrării *Albumul Basarabiei* (Chișinău, 1933) și al unor memorii rămase în manuscris.

Distincții: ordinele: *Sf. Gheorghe*, cl. IV; *Sf. Vladimir*, cl. V; *Sf. Ana*, cl. IV; medalia *Ferdinand I*.

Despre el s-a scris în enciclopedia *Figuri contemporane din Basarabia* (Chișinău, 1939), însă despre soarta lui de după 1940 nu se mai cunosc informații.

Este și acesta un joc al destinului: când îi salvezi pe alții de la uitare, intri singur în anonimat...

TEORIA ȘI ȘTIINȚA „JOC”-ULUI ÎN STRATEGIA VIZIONARĂ A LUI VLADIMIR CURBET

Pentru a conduce „Joc”-ul până la dimensiunea la care a ajuns a fost nevoie și de teorie, și de știință, și de strategia vizionară a lui Vladimir Curbet. El stăpânește arta de a vedea ceea ce ceilalți nu văd, să înțeleagă lucruri, pe care ceilalți nu le înțeleg, nu le observă, ceea ce-i conferă un avantaj față de consumatorii de „Joc”. Maestrul aplică, fără să-și dea seama sau cu bună-știință, teorii de la matematica aplicată (logică și demonstrație) la cele de științe sociale (transformare, educație).

Chiar dacă nu ați auzit niciodată de teoria jocurilor, jargonul și conceptele sale sunt prezente în aerul pe care-l respirăm. În primul rând, ne ajută să elaborăm tactici, furnizează momente de perspicacitate acțională, transformă comportamente, educă cultura. Jocul, dansul este o puternică și pozitivă formă transformatoare. „Joc”-ul nu lasă pe nimeni indiferent, spectacolele „Joc”-ului nu sunt niciodată clasate ca eveniment izolat sau doar deosebite, unice, ele durează mult timp după și au și un timp de anticipație. Moldovenii dacă hotărăsc să meargă la „Joc”, se pregătesc (vestimentar, mental, emoțional), anunță toată lumea că vor merge să vadă „Joc”-ul, și mult timp după aceea vorbesc pentru că își iau „Joc”-ul cu ei, îl țin aproape, îl diseminează povestind tuturor experiența trăită pentru că „Joc”-ul trezește, *din somnul cel de moarte*, sentimente naționale ca mândria și demnitatea, ca sentimentul de apartenență națională, de baștină, de strămoși... îi face mai buni, mai patrioți, mai frumoși.

Volumul de față e o teorie, e o monografie, o poveste cu multe puncte de refe-

rință care vorbesc despre ansamblul „Joc” și ctitorul, năzdrăvanul, magicianul care îl conduce atâția ani, este un volum care, așa cum zice Iulian Filip, îl scoate în scenă, este chiar scena pe care se perindă tot ce a trăit „Joc”-ul și ctitorul lui în anii lui glorioși. Niciun alt brand, poate cu excepția Cricovei (dar mă îndoiesc), nu a devenit un cult cu adepți devotați, urmăritori, iubitori. Se pare că toată lumea iubește „Joc”-ul. Sau cel puțin toată lumea cunoaște „Joc”-ul. Și totuși, deși toată lumea iubește și cunoaște „Joc”-ul, puțini cunosc, cred, ce se află în spatele ansamblului „Joc” ca organizație, instituție, sistem producător de valori. Prezentul volum monografic deschide larg ușile spre cunoașterea multifacetată și multidisciplinară a „Joc”-ului și a ctitorului Vladimir Curbet pentru că răscolește retrospectiv tot ce se știe, ce s-a scris despre acești protagoniști.

Fără îndoială, „Joc” nu a încetat să dea dovadă de inventivitate în toți acești 70 de ani, Prin creativitatea, inventivitatea celor care diriguiesc „Joc”-ul a intrat în capetele și inimile noastre. Și apoi an după an au abordat jocul cu idealism, imaginație, reușind să scoată din „joben” piese fascinante, care rar rămân uitate. Prin valorile promovate și creativitatea sa „Joc”-ul s-a plasat pe o poziție unică în industria artei creând piese originale, trezite, primenite inventiv și îmbrăcate în haine noi de sârbătoare, câteodată hαιοase ca și istoria și caracterul acestui popor și întotdeauna educative. Această combinație a ajutat „Joc”-ul să înregistreze timp de zeci de ani o creștere inegalabilă a imaginii și popu-

larității. Aici se cade să evidențiem strategia ambițioasă a conducătorului Vladimir Curbet și a echipei manageriale care a provocat una din cele mai de succes transformări din istoria „Joc”-ului. A crescut hrănindu-se din înțelepciunea seculară a folclorului nostru. Vladimir Curbet, haiducul „Joc”-ului, e un inovator inspirat (în 2013 a fost gratificat cu Medalia de Aur a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale pentru creativitate).

Monografia bibliografică e un instrument cu efect oglindă cu vizor de 360 de grade. Te arată așa cum ești, cine ești, cu ce te ocupi, ce efect au contribuțiile tale asupra domeniului pe care-l reprezinți și asupra mentalului social din aria geografică din care faci parte, într-un fel reflectă și aspectul perceptiv a ceea ce ești și ce faci. Mai răspunde și la întrebarea de ce faci.

Volumul bibliografic¹ ne oferă posibilitatea de a urmări perseverența și tena-

citatea lui Vladimir Curbet în atingerea unui obiectiv în pofida tuturor dificultăților, mărturie a încăpățănării sale, o calitate adesea subevaluată în artă. În anii care au urmat la cârma „Joc”-ului, tenacitatea și dorința de a experimenta, a valorifica bogăția inestimabilă a dansului popular au fost ingredientele principale ale succesului „Joc”-lui care au fost răsplătite spectaculos de public. Succesul răsunător al „Joc”-ului a rezultat din capacitatea lui de a vedea locul spre care se îndreaptă lumea dansului tradițional, dansului popular și de a ajunge acolo primul. Vladimir Curbet și-a pariat viața pe „Joc” și nu a greșit! „Joc”-ul nu este un produs. V. Curbet a avut intuiția de a evolua de la a produce dansuri la a crea un întreg sistem de joc, în care piesa, mișcarea, ritmul, muzica erau lianți.

Și pentru că construia un sistem, avea nevoie de instrumente. Le-a creat singur. Avea nevoie de surse, le-a căutat (documentat, identificat) și valorificat în maniera sa unică. A publicat 12 lucrări de autor, care însumează 3552 de pagini (în 871 de articole conținut / sursă) tipărite cu titluri prin care atenționează, evidențiază, accentuează asupra bogăției și specificului folclorului nostru: *Dansul popular moldovenesc* (1969), *La vatra horelor* (1973), *Promotori ai artei populare* (1979), *Tot cu cântul mă mângâi* (1984), *Așa-i jocul pe la noi* (1985), *La gura unei peșteri de comori* (1994), *Grai și tradiții ne-au unit* (2000), *Valori perene românești* (2003), *La vatra jocului străbun* (2005), *Țara horelor și doinelor* (2007).

Alte 378 de articole au fost publicate în diverse volume colective sau de alți autori și în publicații periodice. Cum numai nu a numit Vladimir Curbet dansurile și cântecele noastre populare: *comori nepie-*

Bibliografie / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; ediție îngr. de Mariana Harjevschi; coord. Lidia Kulikovski; alcăt. Angela Olărescu, Natalia Ciorbă; red. bibliogr. Taisia Foiu. – Chișinău, 2015. – 244 p.

¹ *Două fenomene ale culturii naționale: Maestrul Vladimir Curbet și Ansamblul „Joc”;*

ritoare, bijuterii, comorile poporului, prețioase comori ale spiritului nostru, elemente primordiale ale culturii unui neam, răsunete ale trecutului, chintesența folclorului moldovenesc, expresia spiritului popular, temelia de spirit a unui popor, perla poporului, mărgăritarele spiritului nostru, viața și adevărul nostru, conștiința de sine a unui popor, repere ale veșniciei noastre, convins fiind că graiul și tradiția ne-au unit.

Contribuția lui Vladimir Curbet, director general și coregraf-șef al Ansamblului Național Academic de Dansuri Populare „Joc” este, iarăși, multifacțată, multispectuală cum se și cade unui conducător al unui ansamblu academic. Tematicile abordate vorbesc despre varietatea subiectelor de care s-a preocupat, valorificat, astfel punând „Joc”-ul într-un context larg al artei și într-un context profund sociocultural (vedeți detaliat în *Index de titluri de articole scrise de Vladimir Curbet*).

Vladimir Curbet e un aprig valorificator al dansului și cântecului popular. Numai în volumul *Tot cu gândul mă mângâi* a inclus, a scos din neantul timpului, 412 cântece populare lansându-le astfel în circuitul național de valori culturale. Dansul și cântecul formează liantul care, în scenă, asigură acea transformare feerică care-l percepem ca spectacol al „Joc”-ului. Symbioza dans-cântec e prezentă în titlurile volumelor de autor, în articolele din publicațiile periodice. E destul să parcurgem *Indexul de titluri, Indexul de dansuri* sau conținutul volumelor de autor (descriș ca să asigure o mai mare deschidere a conținutului) ca să vă convingeți.

Vladimir Curbet e un valorificator empatic al artei, în general, nu numai al dansului și cântecului. Aici expresia „ești ceea ce împărtășești” se lipește de Vladimir Curbet ca un cântec de dans. A scris despre dansatori (peste 30 de portrete de dinastii sau dansatorii notorii ai „Joc”-lui), a scris despre interpreți / cântăreți, oa-

meni notorii al cântecului popular și nu numai: Lidia Lipcovschi, Maria Cebotari, Maria Bieșu, Nicolae Sulac, Tamara Ciobanu, Maria Tănase, Sofia Vicoveanca, Angela Moldovan, Nicolae Glib, Nina Țurcanu-Furtună, Svetlana Crețu și alții. A publicat peste 70 de portrete de lăutari, a publicat și a pus în valoare, prin 26 de articole, dirijorii „Joc”-ului pe parcursul anilor, a scris și despre oameni din alte domenii, despre *Dumitru Matcovschi – un om de suflet cum nu s-a mai întâlnit*, de exemplu.

Vladimir Curbet este cel mai mare valorificator al dansului popular. Primul volum dedicat dansului, publicat în 1969, de Vladimir Curbet a fost *Dansuri populare moldovenești* din repertoriul Ansamblului de Stat, pe atunci, de dansuri populare „Joc”, cuprinzând lămuriri asupra descrierii dansurilor și note la dansuri. Apoi urmează *La vatra horelor*, care se referă la specificul jocului popular, la tradiții și obiceiuri românești. Volumul abordează probleme coreografice, respectarea coloritului național al dansului popular, la unitatea dintre dans și muzică, importanța costumului național în dansul popular, estetica dansului ș.a.

Generos este și capitolul despre Vladimir Curbet care ne deschide prin conținut articolele scrise de alții despre protagonist. 232 surse reflectă compartimentul *Despre viața și activitatea maestrului Vladimir Curbet*. Nu contează cât s-a scris, dar ce s-a scris. Compartimentul scoate în evidență 30 de articole publicate în lucrări de referință, ca enciclopedii, dicționare, volume diverse de referință ca: *Enciclopedia Sovietică Moldovenească, Dicționar enciclopedic moldovenesc, Personalități orheiene în domeniul culturii, artei și literaturii, Enciclopedia entității românești, Performing Arts and Folk Ensembles, 50 cei mai influenți moldoveni, Localitățile Republicii Moldova...* Or, aceasta vorbește despre personalitatea marcantă a lui Vladimir Curbet.

Nu lipsește nici din volume de interviuri, volume de literatură artistică ca *Ulciorul cu pătăranii* al lui Aurel Scobioală, *Constelația lirei: antologia poezilor din RSSM*, editată la București, *Am să plec în codru verde* de Lurie Sadovnic-Oreheianu, *Ministru poți să și nu fi...* de Mihail Gh. Cibotaru, *Taina vieții mele* de Mihail Dolgan, *Piloni ai neamului: portrete de epocă* a Claudiei Darienco, *Arheu* de Tudor Palladi. E prezent și în volumele editate de Nicolae Roibu ca *Insec-tarul vesel (întâmplări cu personalități din Republica Moldova)* sau *Să vă spun ce s-a întâmplat*. Or, asta demonstrează popularitatea lui Valeriu Curbet în dimensiunea cultural-socială.

„Dansul poate fi ambasador...”, scria undeva Vladimir Curbet, dar cel mai mare ambasador al „Joc”-ului e însuși Vladimir Curbet.

E foarte greu să delimitezi, chiar și în bibliografie, unde începe V. Curbet și unde începe „Joc”-ul, sunt două fenomene cosmice ce doar îngemănate dau acel produs inegalabil pe care îl cunoaștem. De iure am structurat lucrarea în două mari capitole – *Vladimir Curbet promotor al artei populare și Ansamblul Național Academic de Stat de dansuri populare „Joc”*, dar de facto e greu să le separi, nu ne-a reușit – în fiecare sursă din primul capitol e prezent „Joc”-ul (dacă nu-i prezent în titlu, îl simți), în capitolul doi, dacă nu-i prezent în titlu V. Curbet, îl simți sau îl descoperi pitulat între paranteze în descrierile bibliografice. Cele mai multe surse despre activitatea „Joc”-ului le-a scris totuși Vladimir Curbet, or, asta ne oferă răspuns la întrebarea ce face V. Curbet, de ce face V. Curbet ceea ce face pentru că-i generos în a scrie, a spune tuturor evoluția, succesul, progresul Ansamblului „Joc”. La articolele scrise despre „Joc” volumul semnalează 75 de interviuri oferite de Vladimir Curbet, care vin să cimenteze supoziția noastră că este cel mai aprig

ambasador al „Joc”-ului. A oferit interviuri unor mari, la fel, personalități ale scrisului ca Serafim Saka, Andrei Vartic, Valentina Tozlovanu, Dinu Mihail, Serafim Belicov, Gheorghe Budeanu, Lora Capița, Rodica Iuncu, Mihail Gh. Cibotaru, Nicolae Roibu, Victor Ladaniuc, Ion Ciocanu, Mihai Morăraș, Antip Țarălungă, Raisa Cazacova, Ion Anton s.a.

Volumul bibliografic deschide capitolul doi cu ediții aparte – 13 publicații, volume special consacrate activității ansamblului în limbile română, rusă, bulgară, neerlandeză, portugheză, engleză, franceză. În diverse volume (enciclopedii, dicționare, materiale ale conferințelor, calendare) au fost publicate 53 de articole despre Ansamblul „Joc” și oamenii săi, inclusiv despre Vladimir Curbet. În ediții periodice bibliografia oferă 626 de înregistrări sau surse despre activitatea prodigioasă a ansamblului „Joc”.

În total, volumul conține 1046 descrieri bibliografice sau surse despre Vladimir Curbet, director general și coregraf-șef al Ansamblului Național Academic de Dansuri Populare „Joc”. Aceste 1046 surse, mărturii scrise, publicate, filmate, înregistrate creionează un portret colectiv al acestor două fenomene (cuvânt des întâlnit în titlurile volumelor și articolelor din lucrare) și totodată creează două profiluri portretistice distincte. Aceasta se realizează prin numărul mare de indexuri (*auxilii*, în versiunea lui Andrei Pleșu): *Index de nume*, *Index de titluri*, *Index de dansuri*, *Index de subiecte*, *Index geografic*, *de limbi*, *de cântece și melodii*, *Index de ediții periodice* care, analizate în interrelație, armonizează frumos aceste două dimensiuni culturale „Joc” și Vladimir Curbet.

Dansul poate fi ambasador... „Joc”-ul a fost Ambasador plenipotențiar al Republicii Moldova și-i putem atribui titlul onorific de Excelența Sa Ansamblul Academic de dansuri populare „Joc”. *Indexul*

geografic confirmă acest titlu. Despre „Joc” au scris specialiști în ale dansului, academicieni, oameni ai culturii, coregrafi și muzicieni, scriitori, jurnaliști, poeți, artiști, oameni de rând. Despre „Joc” s-a scris în română, rusă, engleză, germană, franceză, spaniolă, portugheză, turcă, în limbi din fostele republici ale URSS, în limbi mai rare ca neerlandeza (în total s-au publicat în alte țări 314 articole în ediții periodice sau volume, în 22 de limbi). „Joc”-ul a fost prezent în 193 de publicații periodice din țară și străinătate. Ansamblul „Joc” a dus dansul nostru popular în 156 de locuri din apropiere sau tocmai în China, Uruguay, Mexic, Peru, Venezuela, Liban, Columbia, Canada etc.

Despre Ansamblului Național Academic de Dansuri Populare „Joc” și Vladimir

Curbet, director general și coregraf-șef, scrie și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, scrie apăsător, durabil, prin acest volum de referință pe care-l și prezervă în același timp și în variantă electronică ca să dăinuie chiar și atunci când cei care și-au adus obolul la acest travaliu – bibliotecari, machetatori, redactori, experți, coordonatori sau îngrijitori – nu vor mai exista.

Dar cel mai bine scriu despre „Joc” țărani care simt cel mai bine jocul nostru din străbuni. Ei scriu multe cuvinte de laudă, de bucurie, de satisfacție, în mintea lor. Apoi acestea coboară în inima lor. Ei au înscris „Joc”-ul în inimă, cel mai ferit, sentimental, emoțional loc al ființei lor.

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

O RADIOGRAFIE A UNUI STUDIU BIBLIOLOGIC

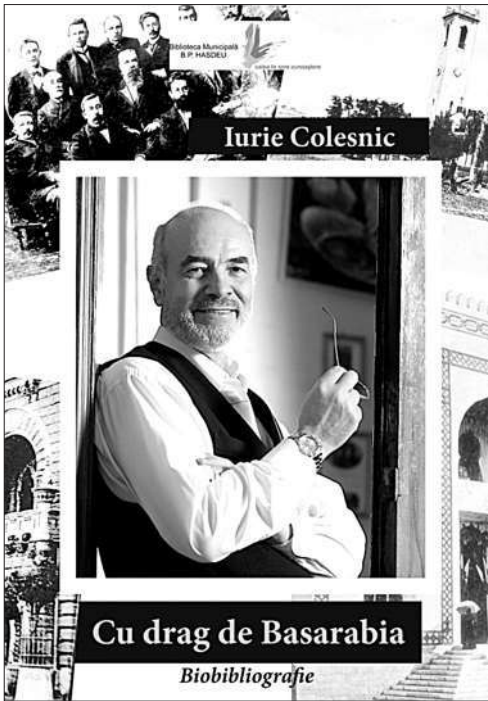
Primele cuvinte din titlu sunt inspirate din opera lui Iurie Colesnic: primul din titluri (are 69 de titluri care încep cu „o”), al doilea, dedus dintr-o poezie („*sunt o rază Röntgen*”). Acesta a fost primul exercițiu demonstrat la care răspunde o bibliografie: cât? Cât a scris protagonistul, cât au scris alții despre el, câte interviuri a dat, câte poezii a publicat, câte volume de autor, câte volume enciclopedice, câte articole a publicat în culegeri, în enciclopedii, antologii, în reviste, în ziare, câte recenzii a scris și câte recenzii au scris la cărțile lui, câte cărți a tipărit ca editor...

Instrumentul cel mai productiv de a „radiografia” o personalitate, a fost și continuă să fie modelul bibliografic, pentru că tocmai el reflectă diversitatea demersului intelectual, logica cercetării și capacitățile de combinare proprii acestora, operează cu criterii selective și are funcție evaluati-

vă, mai este și un instrument critic, nu în sensul cunoscut de a critica, ci în sensul identificării timpilor morți – când și cât a scris, când nu a scris, nu a publicat nimic și căutăm răspunsul la „de ce?”. Bibliografia răspunde ca un instrument contabil, calculează ca un matematician, dar și oferă posibilitatea cititorului să parcurgă anii din viața autorului, bibliografic radiografiat, precum și să deducă cu ce s-a ocupat.

Au trecut 10 ani de la prima apariție a biobibliografiei *Iurie Colesnic*¹. S-a schimbat scriitorul, tribunul de dreptate și recunoaștere a personalităților uitate ale istoriei, a istoriei noastre neglijate; altul e cercetătorul neobosit de istoria Chi-

¹ Iurie Colesnic: biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Centrul de Inf. și Doc. Chișinău ; alcăt. și ed. îngr. de Lidia Kulikovski ; red. bibliogr. : Ludmila Pânzaru ; concepție graf. : Andrei Garmarț. – Chișinău : Museum, 2005. – 148 p.

șinăului cu tot ce comportă – oameni, evenimente, străzi, locații, monumente – bibliograful de actualizare a bibliografiei basarabene...

A rămas același Lurie Colesnic, un tip deloc ieșit din comun și, totodată, un tipaj aparte: înalt, suplu, ochi pătrunzători, care scanează exact ce trebuie, amabil, echilibrat, nu se grăbește (de fapt, foarte grăbit), ieșită din comun îi este înfățișarea, care nu se aseamănă cu alți scriitori contemporani sau cercetători, pentru că face parte din ambele tabere, chiar mai mult – este și muzeograf, publicist, critic literar, critic de artă, editor, istoric... Și-a construit un chip de Sherlock Holmes... și-i stă foarte bine așa. În același timp s-a și schimbat, are o soție (Dana) și un fiu (Silviu), și-a decolorat în argintiu barba și freza. Schimbarea raportată de bibliografie este că în acest ultim deceniu a devenit mai productiv ca niciodată.

„Oamenii de lângă noi sunt asemenea personajelor din cărți, nicidecum invers”

(Constantin Stan). Pentru mine Lurie Colesnic este un personaj cumulat din cărțile lui, din sutele de fețe pe care ni le-a decodat și ni le-a oferit să le cunoaștem. Acum putem afirma că este un personaj bine definit de personajele notorii ale neamului despre care a scris, de subiectele „grele”, abordate în lucrările sale, de poziția sa civică și inițiativele demarate.

O bibliografie a unei personalități¹ este un bilanț al creației sale și al percepției comunității asupra sa – demonstrează cum și ce au apreciat alții despre el, poate răspunde și la întrebarea „Ce loc îi atribuie comunitatea în viața ei?”. O bibliografie a unei personalități este o istorie personală scrisă de alții, și odată tipărită, devine o filă a istoriei colective a unui domeniu, a unei localități, a unei țări. O bibliografie a unei personalități este o carte de referință care oferă posibilitatea de a-l cunoaște, de a-l promova, de a-i enunța misiunea... Misiunea lui Lurie Colesnic este să facă Basarabia necunoscută – cunoscută, să demonstreze că mulți au luptat pentru Basarabia, s-au sacrificat pentru idealuri naționale, că am avut strămoși viteji, cu aspirații și speranțe, lucruri care azi ne pot ajuta.

Herder, referindu-se la specificul spiritual al epocilor istorice, afirma că ele sunt compuse din individualități care, ca și epocile, trebuie să fie examinate și judecate prin raportare la „esența și scopurile” lor specifice. Aceasta încercăm și noi prin bibliografia de față. Bibliografia consacrată lui Lurie Colesnic, la aniversarea a 60-a, ne oferă momente de reflecție și analiză a fenomenului Colesnic. Concluziile la care ajungi, parcurgând bibliografia, sunt că Lurie Colesnic nu este un super erou

¹ *Cu drag de Basarabia: Lurie Colesnic* : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Dep. „Memoria Chișinăului” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; alcăt. : Lidia Kulikovski, Nadejda Ciocoi ; red. bibliogr. : Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 296 p.

postmodernist (termen utilizat de Mihai Cimpoi cu referire la opera lui), ci un cercetător și un cetățean responsabil. Misiunea lui Colesnic este de a fi un cetățean responsabil al epocii sale. Intelectual cu vocația exhaustivității (straniu pentru noi), crede cu tărie în misiunea sa, crede că istoria Basarabiei, a personalităților ei, trebuie investigată. Investigată, adaug, cu asiduitate, cu credință, dăruire și convingere, așa cum o face Iurie Colesnic.

Iurie Colesnic nu scrie cărțile pentru sine, le scrie și le oferă oamenilor spre lectură, spre dezbateră. Opinia publică este foarte importantă pentru Iurie Colesnic, nu se teme, chiar încurajează dezbateră cărților sale. Biblioteca Municipală a inițiat în 2004 o acțiune *Chișinăul citește o carte* care constă în lectura simultană a unei cărți de către toți utilizatorii bibliotecii. Acest program, ajuns în acest an la a 12-a ediție, a demarat, norocos, cu cartea *Mi-i dor să vă spun* de Iurie Colesnic. Au citit-o sute de chișinăuieni, iar punctul culminant a fost o conferință de dezbateră în prezența autorului. I. Colesnic, ca și G. Vulturescu, consideră că „împlinirea unei cărți” se realizează numai în parteneriat cu cititorul. Ultima, a treia ediție a cărții *Mi-i dor să vă spun*, ajunsă la 230 de pagini, Iurie a oferit-o chișinăuienilor pentru lecturile verii 2005.

„Pretutindeni formele vieții colective, afirmă J.G. Herder, răspund unor nevoi particulare, în care își găsește expresia spiritul unui popor, al unei epoci istorice.” Cititorul, prins în cotidianul nefavorabil, vrea mai mult ca niciodată să-și cunoască trecutul pentru a-și putea înfrunța viitorul incert. Pentru aceasta ei au nevoie de răspunsuri la multiplele întrebări, dar mai întâi de toate la ale prezentului. Iurie încearcă să le clarifice pentru sine și le oferă, în *Mi-i dor să vă spun*, ca răspunsuri, ca gânduri, ca niște comentarii. Caută și se întreabă: „De ce pentru fiecare Harap Alb /

Se naște câte un spân? / Pentru fiecare Ană / Câte un Manole?” „Exist!”, spune autorul într-o poezie, „Sunt raza Röntgen / Istoria clipei o scriu / Cu roua lăsată pe șine / De fuga unui tren.” *Trăim într-o lume uriașă, care ne-a precedat și care ne va supraviețui. Singurele lucruri pe care noi i le putem adăuga sunt gândurile noastre despre ea* (M. Cărțărescu). Aceasta face Iurie Colesnic în *Mi-i dor să vă spun*.

Cititorii au nevoie de exemplele predecesorilor lor și Iurie Colesnic le oferă o mulțime (în *Basarabia necunoscută, Femei din Moldova. Enciclopedie, Chișinău. Enciclopedie, Sfatul Țării. Enciclopedie*, precum și în sutele de articole din ziare și reviste, culegeri). Am numărat peste 700 de **nume-paterne, nume-exemple, nume-istorii, nume-destine**.

Trupul voluminos al operei sale – peste 26 mii de pagini publicate (o bibliografie mai are și funcție bibliometrică) – „mistuit de amar, de gânduri, de speranțe, de-al stelelor ropot” ne adună astăzi la „chemările inimii”, la cunoașterea de sine, a rostului nostru de mâine.

Scriam în prefața la biobibliografia din 2005 că personalitatea lui Iurie Colesnic este asemeni unui aisberg, vedem și cunoaștem doar o treime din tot ce este. Biobibliografia din 2015, sperăm, ridică acest raport la două treimi.

Din 1975 scrie câte o poezie, câte un articol, până la prima carte în 1980. În următoarea decadă scoate câte o carte la doi ani, publică patru-cinci poezii, tot atâtea articole pe an, publicând preponderent la *Steluța, Nistru, Scânteia leninistă, Tinerimea Moldovei, Literatura și arta, Tânărul leninist, Orizontul*.

Din 1990 până în 1999 scoate câte o carte pe an (cu excepția anilor 1995, 1998), publică de la 30 la 60 de articole, poezii în periodice, culegeri, antologii. Repertoriul periodicelor care-l găzduiesc se schimbă, se diversifică: *Basarabia, Tribuna, Viața sa-*

tului, *Literatura și arta, Patria tânără, Tinerimea Moldovei, Moldova suverană, Columna, Viața Basarabiei, Ora satului, Patrimoniul, Glasul Națiunii, Flux, Capitala magazin* ș.a.

Perioada cea mai laborioasă este 2000-2004 – scrie câte trei cărți pe an, în 2004 chiar șase, publică ascendent de la 63 la 93 de articole, interviuri anual. În acest răstimp s-au scris și publicat aproape 100 de cronici la operele scrise, articole, consemnări referitoare la activitatea lui de scriitor, editor, istoric.

Ultimul deceniu (2005-2015) a fost unul fulminant: a scris 36 de volume, a publicat 1428 de articole, a inițiat și a realizat proiecte editoriale, a coordonat, a redactat, a antologat 106 volume, a dat curs pozitiv la 44 de invitații pentru interviuri, a scris 145 de recenzii, prefețe, postfețe, a scris poezii – a publicat opt volume de autor cu poezii, a mai publicat 120 de poezii în reviste, ziare și antologii.

Cărțile lui Iurie Colesnic sunt parte a memoriei recuperatorii. Acest fel de curent reclamă cititorului sensibilitate și sentimente. I. Colesnic scrie foarte sensibil și cred că el intuiește că în cheia sensibilizării cărțile lui vor fi regăsite mereu pline după ce le vom consuma.

Cărțile lui Iurie Colesnic sunt vaccinuri de întărire a imunității identității noastre virusată de istoria anterioară. Învățați să credem în istoriile colective sau scrise sub egida unor instituții, cărțile lui Colesnic ne fac să credem în istorii asumate de oameni participanți la evenimente... în istorii scrise de către oameni bine documentați, dar care au (cazul lui Colesnic) și vocație literară.

Fiecare epocă distribuie altfel accentele, pune în relief sau marginalizează evenimentele care au făcut cândva istorii. Aici, autorul, cercetătorul, cetățeanul, omul – nu colectivitatea – o face și oferă colectivității aceste schimbări de accent. Astfel, istoriile lui Colesnic schimbă percepția colectivității față de trecut, pentru

că în opera lui trecutul capătă o altă configurație.

La o lansare de carte, criticul Ion Cioceanu recunoștea că atunci când citește o carte, se concentrează asupra titlului, căutând semnificații în text și câteodată ajunge să inventeze un alt titlu. Cărțile lui Colesnic au titluri pline, pe care rar ar încerca cineva să le schimbe. Exemple: doar **Basarabia descoperită** (*Jurnal de Chișinău*, 2004, 21 oct.), **Institutul basarabenilor celebri** (Tudor Țopa, *Lit. și arta*, 2004, 21 oct.), **Atlantida recuperată** (L. Scripluc, E. Corj, *Accente*, 2000, 10 noiem.), **Basarabia rediviva** (Nicolae Bătrânu, *Glasul Națiunii*, 1998, 21 oct.), **Edificarea viitorului prin trecut** (Constantin Bobeică, *Făclia*, 1997, 13 dec.), **Ora dicționarilor** (Mihai Cimpoi, *Flux*, 1998, 8 mai), **Minunea ineditului de lângă noi** (Ion Dron, *Mesagerul*, 1997, 19 dec.), **Mandat pentru ieșirea din anonimat** (Eugen Lungu, *Lit. și arta*, 1994, 6 ian.) sau ca Alexandu Zub – **Necunoscuta Basarabie** (*Impasul reîntregirii*, Iași, 1995).

Basarabia necunoscută este mai mult decât o carte de biografii, mai mult decât un dicționar al personalităților, mai mult decât o restituire, este o carte a identității noastre, accesibilă tuturor, nu numai cercetătorilor, este *opera aperta* de care cititorii basarabeni se apropie cu speranța să găsească răspunsuri și modele pentru ei...

Biografia lui se concretizează în lucrările sale, îi conturează acel portret discret, exact, acel model pe care el și l-a propus și l-a construit. Modelul responsabilului de astăzi pentru prezent și viitor: „Fluturii / Care trăiesc o singură zi / Mai mult din impresii / Străine / Oare ce vor ști / Despre ploaia de ieri / Despre furtuna / De mâine?” Poate din deruta provocată de criza identitară și-a coalizat cunoștințele acumulate din numeroasele cercetări, din zestrea intelectuală, din datorie și din necesitatea de a găsi răspunsuri la multe întrebări.

Cercetările lui Colesnic sunt contribuții la cunoașterea trecutului. Ne oferă nu numai istorie, dar și reconstituire, recuperare... Istoricul Colesnic caută ca oricare om, reprezentant al epocii sale, și pornește de la problemele prezentului, interogând trecutul. Cercetarea noastră rezultată în biobibliografia *Iurie Colesnic* e o contribuție la cunoașterea mai bună a prezentului, oferind-o viitorului. Este o cărămidă adăugată la procesul de constituire a coloanei vertebrale a colecției locale despre Chișinău și oamenii lui, la care trudește Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”.

Nu încerc să intru în viața de zi cu zi a lui Colesnic, și nici să-l urmăresc pas cu pas. Mi-a fost de ajuns să-i citesc cărțile, să parcurg bibliografia – o încercare de a ordona pe tipuri, categorii, ani, locuri, limbi creația lui Iurie Colesnic.

Iurie Colesnic este **UN** singuratic, nu a avut slăbiciunea grupului, nu a acceptat dominația unui grup, a unei asociații, nu este omul grupului, găștii, șezătorii. Nu se lasă „domesticit” de găști... Și-a construit o carapace a sa, o carapace de sticlă, din care vede tot și îl văd toți. Unii cred că o pot surmonta, dar aceasta-i la prima vedere, de fapt, nu-i deloc ușor să treci de ea... Singurătatea îl preocupă ca stare, fenomen, scrie despre singurătate ca fenomen pozitiv pentru dezvoltarea omului, contrapune singurătatea globalității.

Parcurgând bibliografia, îți dai seama că jumătate din scrierile sale (cărți, articole, poezii) se referă la **un** eveniment, **un** om, **o** personalitate, **un** fenomen, adică la singular. „**Un**” și „**O**” sunt capul multor titluri: **Un** izvor al înțelepciunii, **Un** imn sincerității, **Un** mit posibil, **Un** sculptor căutând copilăria, **Un** nume visat de istorie, **Un** chip sculptat în piatra suferinței, **Un** crin al Basarabiei, **Un** om în căutare de fulgere, **Un** cavaler al intuiției istorice, **Un** destin, **Un** episod cu Basarabia în inimă, **Un** memorialist basarabean, **Un** monument visat, **un**

monument uitat, **Un** om de excepție, **Un** ostatec al muzeelor, **Un** ambasador al inteligenței, **Un** bibliograf prin vocație, **Un** lorga al Basarabiei, **Un** om ce caută **un** punct de sprijin, **Un** rege al metaforei, **Un** cronicar al Chișinăului, **Un** mare savant în labirintul orașului, **Un** istoric..., **Un** aristocrat al istoriei, **Un** fiu veșnic îndurerat al Basarabiei, **Un** jurist ce merită toată admirația noastră, **Un** militar de marcă, **Un** țăran de care Basarabia de astăzi are nevoie, **Un** editor model, **Un** nume ce trebuie reținut, **Un** preot artist, **Un** gazetar merituos, **Un** as basarabean, **Un** colonel martir, **Un** nume din panteonul basarabean, **Un** testament model, **Un** monument aproape martir din istoria noastră, **Un** actor nedreptățit de destin, **Un** muzeu uitat, **Un** naturalist basarabean de talie europeană, **Un** nume – o enigmă, **Un** cărturar de elită, **Un** medic din elita politică, **Un** destin ca o legendă... Sau: **O** rază de tandrețe, **O** carte de eseuri ce-a rămas neterminată, **O** clădire-biografie, **O** galaxie ce merită să fie descoperită, **O** personalitate la hotarul culturilor, **O** filă inedită din dicționarul cărturarilor basarabeni, **O** galerie de portrete, **O** altă față a Europei, **O** personalitate din elita ingierească... Sau: **O** personalitate ca **un** mit, **O** carte ca **o** oglindă a noastră, **O** comoară depozitată pentru noi, **O** viață ca **un** zbuțum, **o** moarte ca **o** izbăvire, **O** scrisoare ca **o** carte de învățătură, **O** carte uitată, **un** autor uitat, **O** carte ca **un** testament poetic, **O** aviațoare celebră, **O** fotografie ca **un** destin istoric...

Le-am trecut în revistă și pentru a arăta ce pune Iurie Colesnic în titlu: *celebru, destin, oglindă, testament, inedit, panteon, model, merituos, martir, excepție, savant, aristocrat, nume-enigmă, exact ce am afirmat mai sus: Colesnic oferă nume-paterne, nume-exemple, nume-istorii, nume-destine.*

S-a simțit dator să radiografeze trecutul. Dar radiografiază nu pentru a constata, ci pentru a descoperi, a pune în valoare,

pentru a ne oferi lecții de istorie, „lecții de veșnicie”. El recunoaște într-o poezie: „Casa chiar și demolată / Stă vertical, / Întocmai așa cum o vede / Amintirea noastră.” Re-înviind memoria, de fapt, caută portretul nostru, spre a-l oferi nouă și generațiilor care vin, îmbunătățit. „Nimeni nu știe câți sori / Ascunde / Un fir de polen”, scrie poetul Colesnic, nici chiar „sub razele Röntgen / nu poți afla.” El încearcă să afle câți „sori” a avut Basarabia.

Basarabia necunoscută (utilizez acest generic cu referire la toate cărțile istorice ale lui Colesnic), ajunsă, în acest an la volumul zece, este cămașa de forță a lui Iurie Colesnic. Mai scapă de ea doar evadând în poezie, într-un interviu, publicând articole în reviste și ziare sau scriind tablete filosofice.

Dar, de fapt, nu scapă. Și în poezie, și în reflecțiile sale filosofice caută „îngerii păzitori” ai Basarabiei. Cuvintele-cheie ale poeziei sale sunt: *vis, glorie, viață, fluture, carte, albină, raze Röntgen*. Nu sunt obsesii modeloare, ele au tangență cu misiunea sa.

Colesnic nu este din cei care se dau „mai în spatele altora, atunci când în față bate vântul rece și necruțător al epocii...”. Model pentru arderea necesară – *albina*, model de responsabilitate socială – *fluturile*, model de exhaustivitate – *raza Röntgen*. Aceste cuvinte, așa cum apar în contextul unor poezii, articole, interviuri pot să-l ghideze pe orice cititor în redescoperirea acestui cercetător, scriitor, dificil și singuratic, dar care produce pentru noi „mulții”.

De fluture, de carte, de Colesnic mi-am amintit aflându-mă la zeci de mii de kilometri de Cișinău – la Salt Lake City, Statul Utah, SUA, în 2004, în vizită la biblioteca publică din acest oraș. O bibliotecă de vis, extramodernă (în sensul de extraterestră ca arhitectură și dotare – cred că viitorul a poposit mai înainte pe la ei). Mirarea care m-a făcut să-mi amintesc de Iurie Colesnic

au fost fluturii. Într-un hol de șase etaje înălțime cădeau într-un zbor imponderabil trei mii de fluturi-cărți. Am fost copleșită, dar și mândră pentru că avea tangență cu noi, adică cu unul din „noi” – Iurie Colesnic, care a scris: „O carte-fluture a căzut din grădina Paradisului.” Am povestit bibliotecarilor de acolo despre această poezie, despre I. Colesnic.

Am luat poezia protagonistului ca suport în acest exercițiu de analiză a activității istorico-literare, civice, editoriale prin prismă bibliografică, pentru că mi-i dor de poezia lui I. Colesnic. Instrumentul bibliografic ca un cântar electronic, de mare precizie, cântărește fiecare preocupare a lui Iurie. Astfel, bibliografia ne spune că a publicat 325 de poezii (poate scrise are mai multe), dintre care 68 au fost traduse și în limba rusă.

Iurie Colesnic este și un bun publicist. Tipărește activ în diverse publicații periodice: *Literatura și arta* (238 de prezențe), *Flux* (189), *Timpul* (197), *Ora satului* (104). Este prezent pe paginile ziarelor *Viața satului*, *Tinerimea Moldovei*, *Tribuna*, *Țara*, *Vocea poporului*, *Ziarul de gardă*. Regăsim prezența lui în revistele *VIP Magazin*, *Viața Basarabiei*, *Moldova și Moldoveanca*, *Natura* (94 de prezențe), *Luminătorul*, *Limba română*. Publică în periodice pentru copii ca *Alunelul*, „a” *MIC*, *Florile dalbe* (59 de prezențe). Scrie și publică în reviste biblioteconomice – *Magazin bibliologic* (54 de articole), *BiblioPolis* (32), *BiblioScientia*, *Biblioteca*. Biobibliografia raportează, per total, 1430 de articole semnate de Iurie Colesnic, în 134 de publicații periodice din țară și străinătate.

Există contexte, evenimente, întâmplări, lucruri, am citit undeva, pe care le simți ca o bătaie pe umăr a lui Dumnezeu... Întâmplarea de a-l cunoaște și a colabora cu Iurie Colesnic este unul dintre acestea. Vreau să cred că nu mă număr printre cei cu care doar se „îboldea” Iurie Colesnic în

cei 25 de ani, care coincid cu perioada de colaborare cu el.

I. Colesnic este un „bibliograf prin vocație” (titlu utilizat de el cu referire la Alexandru David). Cred că Alexandru David și Alexei Mateevici au vrut, de acolo – de sus –, ca să ne întâlnim și să colaborăm. Eram la cârma Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” de puțin timp (1990), dar nu de puțin timp eram bibliotecar (1973). Lucram la elaborarea bibliografiei *Alexe Mateevici* (Ed. „Museum”, 1992), iar Iurie Colesnic la *Doina dorurilor noastre* (Ed. „Literatura Artistică”, 1990) și așa s-au intersectat drumurile noastre. „De atunci au început toate”, spune Iurie, recunoscând și participarea bibliotecii noastre la procesul de cercetare istorică, bibliografică, responsabilitate socială pe care și-a asumat-o biblioteca *vis-à-vis* de perioada dată, recunoașterea că BM „B.P. Hasdeu” nu s-a dat în spatele altora, atunci când în față bătea vântul rece și necruțător al epocii. Nu s-a dat în spate poate pentru că era Iurie Colesnic care ne încuraja, ne consulta, ne susținea. A fost un bun sfătuitor, iar noi buni executori.

Colaborarea noastră a continuat cu un proiect lansat în 1992 și realizat în 1993 – Colecția *Bassarabiana*, care a avut ca scop publicarea bibliografiilor contemporanilor și reinsertia în circuitul valorilor naționale a lucrărilor marilor bibliografi basarabeni, a primelor bibliografii din spațiul basarabean. Așa am editat împreună bibliografiile lui **Draganov, P.** *Bessarabiana: Ученая, литературная и художественная Бессарабия. Алф. библиог. указатель*, Universitas, 1993; **David, A.** *Tipăriturile românești din Basarabia sub stăpânire rusă*, Universitas, 1993; **Moghileanski, N.** *Материалы для указателя литературы по Бессарабии. Список книг и статей относящихся къ Бессарабии изъ библиотеки Н.К. Могилянскаго*, Universitas, 1994. În acest proiect, în această colecție au mai văzut lumina tiparului și

bibliografii ale contemporanilor noștri ca *Eugen Doga*, *Grigore Vieru*, *Bibliografia Municipiului Chișinău* (Universitas, 2003), *Glebus Sainciuc* (Museum, 1996), *Ion Dron* (Museum, 1998), *A.S. Pușkin și Basarabia* (Museum, 1999) ș.a. Vedeți rezultatele colaborării BM „B.P. Hasdeu” – Iurie Colesnic la compartimentul *Iurie Colesnic – editor și la Opere aparte*. Din colaborarea BM – Iurie Colesnic, din ultimul deceniu avem astăzi volumele *Chișinăul din amintire* (2011), *Timp și istorie. Autori de la „Viața Basarabiei”* (2011), *Chișinăul și chișinăuienii* (2012), *Chișinăul din inima noastră* (2013).

Chișinăul este o temă aparte pentru I. Colesnic. Fiecare volum reprezintă (reiese și din titluri) un fel de *passé-par-tout* organizatoric și sintetizator. Este un tip special de discurs, cu un grad mare de obiectivare, un discurs de simboluri cu încărcături diferite ca valoare informațională. Autorul a înțeles și subliniază prin aceste volume, că performanțele în cercetarea și valorificarea contribuției, originalității unui spațiu urban, precum Chișinăul, puteau fi mai mari dacă zestrea bibliografică era mai bogată. Iurie Colesnic este omul care, metaforic vorbind, ară și lasă brazda lui adâncă în valorificarea și actualizarea acestui spațiu arid de istorie a Chișinăului. Presupunem că e tema lui preferată – a scris și a publicat (ne referim doar la volumele cu „Chișinăul” în titlu) peste 4000 de pagini.

Cercetarea evenimentelor istorice din orice epocă neapărat impune utilizarea surselor bibliografice ale acelei epoci. Bibliografia este expresia epocii în care este elaborată. Iurie Colesnic a înțeles că bibliografia este, în general, oricând și oriunde, una din negațiile uitării, trecutului. Vie, dinamică, revendicativă, bibliografia unei națiuni conține mai mult decât pare, prezervă și codifică câte ceva din destinul ei, de aici interesul și preocuparea lui Colesnic pentru cercetarea bibliografică. Întocmește și publică bibliografii selective

despre activitatea lui Dimitrie Moruzi, Pan Halippa, Constantin Stere, scrie despre bibliografii amintii și valorificați în proiectul *Bassarabiana*, publică materiale despre bibliotecarii trecuți (Daria Harjevski, directoarea Bibliotecii Publice Orășenești din Chișinău), despre bibliotecari contemporani.

Se cere menționată și fațeta de editor a lui Iurie Colesnic. După cum a mărturisit într-un interviu, și-a orientat demersul editorial spre „valorificarea materialului arhivistic, istoric, bibliografic, și științific”. Editarea oricărei cărți, ca și scrierea ei, pentru Colesnic este un demers afectiv. Se implică total, scrie și editează din inimă, urmărește calea cărții de la manuscris, chiar din procesul elaborării, scrierii, până la apariția în veșmântul tipografic pe care îl aștepta cu nerăbdare. Spun îl aștepta pentru că lucra, se implica și la conceptul tipografic. Iurie Colesnic nu doar edita, el crea cartea împreună cu cei care o machetau, o îmbrăca în coperti, pe măsura conținutului ei, inteligent, transformând-o în obiect estetic.

Nu cred că există o bucurie mai mare pentru Colesnic decât aceea de a vedea cartea tipărită, proaspătă, fierbinte, bucuria de a fi primul care o vede, o savurează, indiferent dacă este ea a lui sau a altui autor, indiferent dacă o edita el sau apărea altundeva. Ca editor și ca scriitor rămâne un copil care se bucură sincer de ceea ce face. Dar se transformă în expert atunci când își asumă responsabilitatea de a edita o carte. Titlurile cărților, colecțiilor editate vorbesc de la sine. Intuitiv și în cunoștință de cauză, merge spre valoare. Această afirmare o susțin premiile obținute la cărțile sale și la cele editate de el. Putem generaliza că munca lui de cercetare, de scriere și de editare este un *(in)finis coronat opus*: Premiul Societății Bibliofililor *Mihai Eminescu* (1990), Premiile Uniunii Scriitorilor (1993, 1997, 2000), al Asociației Bibliofili-

lor (1997), al Salonului de carte de la Iași, al Salonului de carte pentru copii, al Salonului Național de carte din Chișinău (2002, pentru două cărți), Premiul USM pentru publicistică. Aici adăugăm Premiile Asociației Bibliotecarilor obținute de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” pentru bibliografiile la eduturile „Museum”, „Universitas” în colaborare cu Iurie Colesnic, Medalia Jubiliară *A.S. Pușkin – 200 ani*, pentru bibliografia *A.S. Pușkin și Basarabia* (una din cele doar 200 de medalii ale Rusiei). Urmează Premiul Salonului Internațional de Carte, ediția a XII-a, Chișinău, 2003; Premiul USM pentru anul 2005; Premiul Național GALEX, al Ligii Bibliotecarilor din RM, 2011; Premiul *Cartea Anului*, 2012; Premiul Mare al ABRM, Concursul Național *Cele mai reușite lucrări – 2012*, ediția a XXII-a; Premiul Mare al ABRM, Premiul Salonului Internațional de Carte, ediția a XXVI-a, Chișinău, 2014, ș.a.

Recunosc, Iurie Colesnic a fost un catalizator, un motivator al activității de cercetare derulate la BM, și cu recunoștință, recunosc – mă consider un discipol al lui, împărtășesc dragostea și preocuparea sa pentru cercetare. Alături de cercetare, editare este interesat de tot ce-i frumos, inedit, valoros (a organizat expoziții, a scris despre și a susținut, a valorificat și a promovat pictori tineri și consacrați (Igor Vieru, Andrei Jitaru, Aurel David, Andrei Mudrea, Simeon Moisei, Mihai Grecu, Valentina Brâncoveanu, Maria Mardare-Fusu ș.a.), poeți și scriitori talentați – G. Păun, L. Dimitriu, Tudose Roman, E. Cioclea, Sergiu Grossu, Ion Hadârcă, Grigore Vieru, Valeriu Matei, Haralambie Moraru, Victor Pânzaru ș.a., sculptori – A. Plămădeală, Claudia Cobizev, Milița Petrașcu, Nina Iașcinschi ș.a., graficieni, regizori, meșteri populari...

Dincolo de teoretizări, de critici, cred că scrierile lui I. Colesnic s-au impus ca repere fundamentale, dar și ca o invitație la (re)lectură, la (re)descoperire, la (re)abilita-

re, la (re)constituire, la (re)asumare a istoriei noastre.

Scrierile lui Colesnic și-au asigurat creditul axiologic pentru că scrie sub criteriul identității. În acest criteriu al identității au intrat simultan aporiile unor identități scoțând la suprafață mărturiile unor memorii. El înghesuie eul său în multitudinea și lângă multitudinea de alte identități. Istoricul, cercetătorul, scriitorul, inginerul Iurie Colesnic radicalizează ecuația dintre identitatea personală și memorie și supralicitează ceea ce era inconsistent.

Trei mituri coabitează în I. Colesnic – **cel al constructorului** – oferă o nouă configurație a trecutului; **cel al recuperatorului** – pune în valoare, ceea ce a dispărut, ceea ce era nedescifrat, necunoscut; **cel al provocatorului** – ne oferă *porții*, tot mai interesante, editează tot mai bun, tot mai de calitate, tot mai frumos, mai divers, mai original...

El reconsideră rolul de martor – fiecare din personalitățile lui sunt martori ai unei epoci, evenimente, activități – personalitatea la Colesnic se transformă în fereastră deschisă spre noi, spre lume, se transformă în cale de cunoaștere.

Cărțile, articolele lui Iurie se citesc cu o anume ostentație analitică, ca părți ale unui joc de puzzle. Orice volum de Colesnic, am convingerea, își poartă șansele pe și în paginile lui. Ca bibliotecar știu că șansele unei cărți devin șansele cititorului ei.

Despre I. Colesnic dacă încerci să găsești cea mai precisă încercare de a-l defini nu poți folosi decât acest cuvânt ferm

și simplu – ALTCEVA. Un substantiv-nume nu poate primi lângă sine decât un număr limitat de subiective. Acest număr limitat, bineînțeles, este foarte mare. Convingeți-vă răsfoind biobibliografia.

Kant concluzionează în cercetările sale (*Critica rațiunii pure*) că toate cunoștințele despre fapte se constituie dintr-o materie dată de sensibilitate și dintr-o formă furnizată de către intelectul pur. Pe ambele, am menționat mai sus, le are Iurie Colesnic. Iurie Colesnic întruchipează în ființa sa vastitatea cunoștințelor, intensitatea cu care trăiește frumosul, istoricul, cotidianul.

Rămâne, benevol și cu bună-știință, un singuratic făuritor, așa cum chiar el menționează în poezia *Homer*: „Mai des decât alții preferă să se uite în sine.” I. Colesnic deține un discurs subteran la care ajunge doar el câteodată. Așteptăm să se uite mai des în sine și să ne ofere generos ceea ce găsește acolo.

Istoricul, cercetătorul, muzeograful, animatorul, gazetarul, publicistul, scriitorul, poetul, editorul Iurie Colesnic rămâne, după încă un deceniu, încă ispitit de istoria acestui pământ, trăiește și valorifică prezentul pentru viitorul lui fiind convins că „Pe urmele noastre calcă / Nu umbra, / Ținându-se de mâini, umblă / Faptele noastre”.

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”;
specialist în inovații IREX,
Novateca Global Library Program*

BREVIAR BIBLIOGRAFIC – 2015

Una dintre dimensiunile fundamentale pentru activitatea eficientă, astăzi, a unei biblioteci o constituie cercetarea, îndeosebi cercetarea bibliografică. Munca în acest domeniu la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în anul 2015, a fost intensă și s-a îmbogățit cu zece volume – *diferite ca tip, conținut, volum și aspect*.

Acest frumos bilanț se datorează eforturilor făcute de filialele „Transilvania”, „Liviu Rebreanu”, „Ovidius”, „Alba Iulia”, „Târgoviște”, „Mihail Lomonosov”, de Arte „Tudor Arghezi”, „Ițic Mangher”, precum și ale Departamentului „Memoria Chișinăului”. Vom face în continuare niște descrieri succinte ale contribuțiilor bibliografice apărute sub egida Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” în anul curent. Lucrările vor fi prezentate în ordinea apariției.

* * *

Ninela Caranfil: Artista dorurilor noastre : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”, Dep. „Memoria Chișinăului”; ed. îngrijită de Ma-

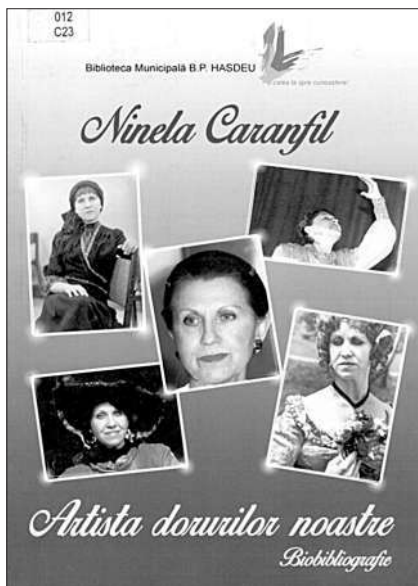
riana Harjevschi ; coord.: Lidia Kulikovski ; alcăt.: Ludmila Capița ; contribuții: Parascovia Onciu ; red. bibliogr.: Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2014. – 208 p.

Este o ediție revăzută și adăugită a *biobibliografiei* din anul 2007. Realizată de Ludmila Capița (Filiala „Transilvania”) și echipa de elaborare, lucrarea tinde să reflecte cât mai cuprinzător viața și activitatea teatrală a cunoscutei și apreciatei actrițe, Artistă a Poporului din RM Ninela Caranfil. Structura cărții a fost concepută, în mare parte, de protagonistă. Respectând sugestiile ei, echipa de elaborare a realizat o lucrare tematică, ce inventariază și descrie analitic, în cele 208 pagini, întreaga activitate a N. Caranfil și articole semnate de artistă, poeziile și maximele ei preferate. Despre personalitatea remarcabilă a actriței ne relatează notele introductive, semnate de Anatol Codru, Nicolae Darie, Vlad Pohilă, Claudia Partole, Vasile Șoimaru, Iulian Filip.

Activitatea teatrală a actriței este prezentă în capitolele *Cărți și articole scrise de Ninela Caranfil și Articole și consemnări în presă despre Ninela Caranfil* care vizează opera, distribuită în volume publicate, recenzii, resurse electronice, publicații în culegeri și ediții periodice, articole și consemnări în presă despre N. Caranfil, interviuri, emisiuni de radio și televiziune. Sunt intercalate impresii și opinii ale artistei despre personalități marcante; gânduri, reflecții ale N. Caranfil și referințe, aprecieri despre activitatea artistei.

Indexurile auxiliare (de nume, de ediții periodice) au menirea de a ajuta la identificarea mai rapidă și exactă a informației necesare.

Capitolul *Artista și biblioteca*, prin articolele incluse, confirmă colaborarea și prietenia fidelă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu N. Caranfil.

Lucrarea se încheie cu maxime, cuge-
tări preferate ale actriței; anexe (spectaco-
le radiofonice, monospectacole, lansări de
carte, acțiuni culturale cu participarea ac-
triței) și *File de album* cu imagini deosebite
surprinse din viața protagonistei.

* * *

**Vasile Badiu: Școala unei „surprin-
zătoare forțe spirituale”** : Biobibliogr. /
Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Liviu
Rebreanu” ; ed. îngrijită de Mariana Har-
jevschi ; alcăt.: Lina Iftodi ; red. bibliogr.:
Claudia Tricolici ; contribuții : Alexandra
Badiu, Ana Crețu. – Chișinău : [S. n.], 2015.
– 94 p.

Biobibliografiile din seria celor con-
sacrate criticilor și cercetătorilor literari
au fost completate cu un nou studiu, și
anume: *Vasile Badiu: Școala unei „surprin-
zătoare forțe spirituale”*, elaborată de Lina
Iftodi (Filiala „Liviu Rebreanu”), redactor
bibliografic Claudia Tricolici, Departamen-
tul „Memoria Chișinăului”. Inițiată de soția
regretatului istoric literar, Alexandra Ba-
diu, cartea este dedicată personalității ce-
lui care a fost Vasile Badiu: istoric și critic
literar, teatrolog, eseist; autor de articole
și studii istorico-literare, cronici de teatru,
eseuri, recenzii, prefețe, note și comentarii,
proză, publicistică etc., care sunt incluse în
cele 576 de înregistrări bibliografice. Pu-
tem citi și articole despre viața și activita-
tea laboriosului critic și istoric literar. Lucra-
rea se începe cu un *Curriculum vitae*, urmat
de *Studii introductive*, cu articole scrise de
foștii colegi de breaslă: acad. Mihai Cim-
poi, Mihail Gh. Cibotaru, Ion Ciocanu, Nina
Slutu-Soroceanu, precum și de membrii fa-
miliei și prietenii lui Vasile Badiu. Lucrarea
include descrierile bibliografice și articole
despre V. Badiu din perioada 1968-2014.

Indexurile auxiliare – *Index alfabetic de
nume* și *Index alfabetic al periodicelor* – ne
permit să identificăm ușor informația ne-
cesară.

Lucrarea se încheie cu fotografii din
arhiva familiei Vasile Badiu.

* * *

Alexandru-Horațiu Frișcu : Biobiblio-
gr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala
„Alba Iulia” ; ed. îngrijită de Mariana Har-
jevschi; alcăt. : Viorica Țurcan, Elena Caldare
; red. bibliogr. : Irina Tutun. – Chișinău : [S.
n.], 2015. – 96 p.

O altă biobibliografie – **Alexan-
dru-Horațiu Frișcu** –, realizată de Viorica
Țurcan și Elena Caldare (Filiala „Alba Iulia”) și
redactată de Irina Tutun, Departamen-
tul „Memoria Chișinăului”, este consacrată
colegului nostru – bibliotecarului, scriito-
rului satirico-umorist și publicistului Ale-
xandru-Horațiu Frișcu, care în anul 2014
a împlinit 65 de ani de la naștere și patru
decenii de slujire cărții și literaturii.

Biobibliografia începe cu câteva studii
introductive semnate de colegii lui A.-H.
Frișcu: dr. Lidia Kulikovski, ex-director ge-
neral al BM, care ne oferă *un omagiu de
admirație, de respect și mulțumire unui co-
leg, unui scriitor, care a rămas fidel profesiei;*
criticul și istoricul literar Ion Ciocanu; scrii-
torul Ion Diviza și secretarul revistei de bi-

bioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis* Valeriu Rață.

Tabelul cronologic, semnat de protagonist, punctează momente biografice esențiale ale scriitorului.

Două capitole – *Opera. Activitatea literară și Despre creația lui Alexandru-Horațiu Frișcu* –, ce acumulează 364 de descrieri bibliografice, reflectă activitatea lui ca poet liric, poet satiric, publicist pe parcursul a 45 de ani, precum și repere critice despre scriitor publicate în diferite ediții periodice. Lucrarea include și câteva indexuri auxiliari: *Index antroponimic*, *Index de tutluri*, *Index de publicații periodice* care facilitează utilizarea bibliografiei. Tradițional, cartea se încheie cu file de album.

***

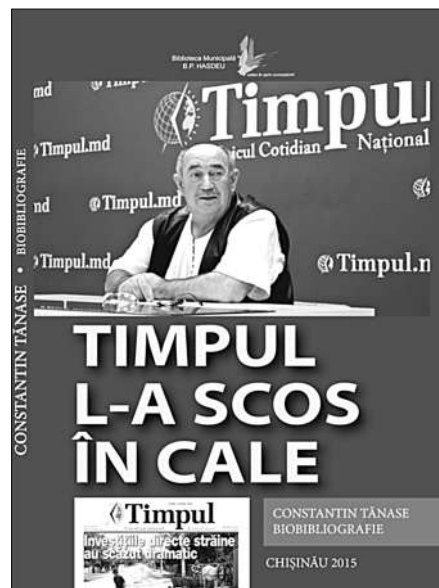
„Timpul” I-a scos în cale: Constantin Tănase : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”, Dep. „Memoria Chișinăului” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; coord. : Lidia Kulikovski ; alcăt. : Ludmila Capița ; contribuții : Parascovia Onciu, Tatiana Donțu [et al.] ; red. bibliogr. : Claudia Tricolici. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 330 p.

La mijlocul anului 2015, în luna iunie, a ieșit de sub tipar o lucrare voluminoasă, cu 330 de pagini, 2854 de surse bibliografice, ce readuce în circuit valoroasa moștenire literară a regretatului ziarist, analist politic, lingvist, om de litere și de cultură Constantin Tănase.

Realizată pe baza surselor din presa contemporană, lucrarea „*Timpul*” I-a scos în cale: *Constantin Tănase*, alcătuită de Ludmila Capița (Filiala „Transilvania”) și redactată de Claudia Tricolici, Departamentul „Memoria Chișinăului”, ilustrează activitatea politică și publicistică a acestei personalități basarabene.

Selectarea materialelor și elaborarea biobibliografiei a început încă în timpul vieții scriitorului C. Tănase și a fost făcută în baza arhivei personale.

Despre personalitatea lui C. Tănase ne relatează studiile introductive semnate de Dan Dungaci, sociolog, geopolitician (România); Ion Hadârcă, poet, publicist; Vlad Pohilă, scriitor, publicist; Vladimir Beșleagă, scriitor. Urmează *Tabelul cronologic*, care include reperele principale din viața și activitatea lui C. Tănase.

Biobibliografia conține surse de și despre C. Tănase, din 1976 până în noiembrie 2014. Toate aceste surse sunt aranjate în două capitole. Primul capitol – *Opera* – vizează scrierile, distribuite în volume, publicații aparte, în culegeri, în publicații periodice, resurse electronice, care îl prezintă pe C. Tănase ca autor / coautor de cărți, coordonator, redactor, lingvist, publicist, autor de articole, interviuri. Al doilea capitol – *Viața și activitatea* – include repere biografice, profesionale, precum și *In memoriam* lui C. Tănase.

Ultimul capitol, *Indexuri auxiliare*, include: *Index de nume*; *Index de articole*, *Index de ediții periodice*.

Lucrarea se încheie cu *File de album*, în care vedem momente deosebite din biografia lui C. Tănase, fotografii ce ilustrează dragostea de viață a protagonistului.

* * *

Valentina Butnaru: Nici iluzii, nici deziluzii : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Ovidius” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi; alcăt. : Natalia Ghimpu, Liuba Ciobanu ; contribuții : Victoria Cebanu, Viorica Moraru ; red. bibliogr. : Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 115 p.

Activitatea de cercetare bibliografică a Filialei „Ovidius” în acest an s-a completat cu o nouă biobibliografie: *Valentina Butnaru: Nici iluzii, nici deziluzii*, realizată de Natalia Ghimpu și Liuba Ciobanu, în cooperare cu protagonista lucrării, redactată din punct de vedere bibliografic de T. Foiu, Departamentul „Memoria Chișinăului”, iar sub aspectul stilului – de Vlad Pohlă.

Lucrarea începe cu câteva articole publicistice, scrise de V. Butnaru, și un interviu cu ea, care sunt reunite sub genericul *Limba Română este decorația supremă*. Repere cronologice și învățăminte elaborate de V. Butnaru, consemnează principalele evenimente din viața și activitatea publicistei, președinta Societății „Limba Noastră cea

Română”. În capitolul *Omagii despre Valentina Butnaru* sunt incluse articole ale profesorilor, colegiilor, prietenilor protagonistei: Tamara Cristei, Nicolae Mățaș, Anatol Ciobanu, Albina și Ion Dumbrăveanu.

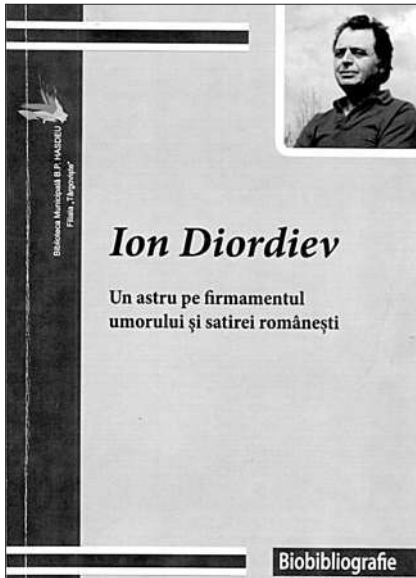
Bibliografia propriu-zisă este structurată în două compartimente: 1. *Publicații* și 2. *Referințe la activitatea Valentinei Butnaru*. Sunt incluse 254 de surse bibliografice care reflectă impactul activității V. Butnaru ca publicist, ziarist, recenzent, redactor, coordonator. De asemenea, lucrarea cuprinde recenzii, interviuri, cronici, omagii, precum și referințe despre viața V. Butnaru, activitatea sa ca președintă a Societății „Limba Noastră cea Română”.

Ultimele pagini – intitulate *Abum foto* – prezintă în imagini momente deosebite din viața V. Butnaru.

* * *

Un astru pe firmamentul umorului și satirei românești: Ion Diordiev : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Târgoviște” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi; alcăt. : Violeta Moraru ; red. bibliogr. : Irina Tutun. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 64 p.

Lansarea biobibliografică *Un astru pe firmamentul umorului și satirei românești: Ion Diordiev s-a produs în cadrul manifestării dedicate jubileului de 20 de ani și re-deschiderea Filialei „Târgoviște”*. Prezenta bibliografie, alcătuită de Violeta Moraru (Filiala „Târgoviște”) și redactată de Irina Tutun, Departamentul „Memoria Chișinăului”, este dedicată aniversării a 80-a a scriitorului, umoristului, ziaristului, epigramistului I. Diordiev.

Cartea se deschide cu două articole introductive semnate de criticii literari Mihail Dolgan și Tudor Palladi, precum și cu creionări la portretul de creație al lui I. Diordiev, scrise de Mihai Romănescu, redactor-șef al ziarului *Univesrul sănătății*. Partea de bază este structurată în două capitole: a) *Opera literară*, care include 27 de ediții aparte (povestiri, poezii pentru copii, schițe umoristice, aforisme, catrene), articole publicistice, articole critice, dedicații, și b) *Referințe critico-literare*, care conține repere critice, interviuri, dedicații, opinii despre scriitor.

Cronologia acestei lucrări reflectă cinci decenii de activitate a scriitorului, din anul 1962 până în anul 2015 și include 374

de surse bibliografice. Indexurile auxiliare (*Index de nume, Index de ediții periodice*) și file din album încheie lucrarea.

***

Сара Шпитальник. Четыре жизни. Воспоминания; С книгой по жизни. Сара Шпитальник : Биобиблиогр. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „I. Mangher”; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi; alcăt. : Angela Borș. – Chișinău : [S. n.], 2015.

Cartea despre viața și opera unuia dintre cei mai reprezentativi bibliografi din RM, „o intelectuală de marcă a culturii evreiești din Moldova” întregeste chipul fostei noastre colege Sara Șpitalnic, bibliografă, cercetătoare de vocație a Bibliotecii evreiești „Ițic Mangher”, bine cunoscută în societatea biblioteconomică și în spațiul cultural evreiesc.

Volumul are o structură neobișnuită și conține două mari părți: 1. *Sara Șpitalnic. Patru vieți. Amintiri* și 2. *Prin viață cu cartea: Biobibliografie*.

În prima parte – *Sara Șpitalnic. Patru vieți. Amintiri* – sunt incluse memoriile S. Șpitalnic despre copilăria chișinăuană, familia sa, familiile evreilor basarabeni, diaspora evreiască din R. Moldova. Prin aceste memorii putem urmări și istoria țării noastre, istoria Chișinăului la mijlocul secolului trecut, primii pași de activitate profesională, formarea S. Șpitalnic ca profesionist de calitate.

Partea a doua – *Prin viață cu cartea: Biobibliografie* –, alcătuită de Angela Borș, este compusă din trei compartimente: *Repere din viață; Activitatea bibliografică; Articole despre Sara Șpitalnic*.

Cele 175 de descrieri bibliografice în limbile rusă și română reflectă activitatea S. Șpitalnic ca autor de bibliografii, calendare, îndreptare, instrucțiuni metodice, liste / reviste bibliografice, precum și articole publicistice, recenzii, articole omagiale ale

unor personalități, scrieri consacrate activității Bibliotecii „Ițic Mangher”.

Limitele cronologice ale bibliografiei au cuprins anii 1963-2014. Toate articole sunt adnotate. Prezintă interes albumul de fotografii, imaginile vechi din arhiva familiei.

***

Serghei Pojar. Cronicarul vieții muzicale a Moldovei : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „M. Lomonosov” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; alcăt. : Margarita Scelcikova, Larisa Balaban ; red. bibliogr. : Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 260 p.

La finele anului a mai ieșit de sub tipar un studiu bibliografic de valoare. Este vorba de bibliografia dedicată vieții și operei unuia dintre cei mai reprezentativi critici de artă muzicală ai ultimelor decenii ale secolul trecut – *Serghei Pojar. Cronicarul vieții muzicale a Moldovei*. Realizată pe baza surselor din presa contemporană, lucrarea alcătuită de Margarita Scelcikova, directorul Filialei „Mihail Lomonosov”; Larisa Balaban, dr. în studiul artelor, conf. univ. de la Academia de Muzică, Teatru și Arta Plastică; sub redacția științifică a Elenei Mironenco, dr. în studiul artelor, profesor universitar; și redacția bibliografică

de Taisia Foiu, Departamentul „Memoria Chișinăului”, ilustrează activitatea de cercetare în domeniul muzicii, bogată în conținut și variată a acestei personalități unice în domeniul criticii muzicale din Republica Moldova.

Lucrarea are un volum de 260 de pagini și include 1388 de înregistrări aranjate în ordinea cronologică.

Lecturând această carte, avem în față o retrospectivă a vieții muzicale a Chișinăului și a Moldovei, dar și un bilanț al activității lui Serghei Pojar: muzicolog, compozitor, ziarist, pedagog, lector, „cronicarul vieții muzicale a Moldovei”, așa cum a fost numit în timpul vieții sale.

Bibliografia începe cu un articol introductiv scris de Elena Mironenco, urmat de aprecieri, caracteristici-recomandări semnate de muzicieni, critici de artă, scriitori, ziaristi ș.a. ca Maria Bieșu, Eugen Doga, Valentina Savițkaia, Teodor Zgureanu, Anna Strezeva, Zinovie Stolear, Alla Korkina, Alexandra Iunco ș.a.

Referințele bibliografice sunt organizate în trei mari compartimente: 1. *Muzicolog, critic muzical, ziarist, culturolog*; 2. *Creații de compozitor*; 3. *Repere despre viața*

și activitatea lui Serghei Pojar. În cadrul fiecărui compartiment, descrierile urmează în ordinea: volume, texte publicate în enciclopedii, ediții periodice, studii și articole de sinteză, cronici și recenzii, portrete ale muzicienilor, cântece, precum și replici, istorii, bancuri. Prezintă interes compartimentul *Lucrări pregătite pentru tipar (manuscrise)*.

Bibliografia este completată cu cinci indexuri auxiliare: *Index de nume*, *Index de subiecte*, *Index geografic*, *Index de ediții periodice*, *Index de pseudonime*.

Albumul de fotografii încheie acest volum, ilustrând momente din viața personală și publică a lui S. Pojar, alături de personalități de cultură din R. Moldova și de peste hotare. Personografia lui Serghei Pojar constituie un prețios instrument de informare, care se adresează criticilor de artă muzicală, culturologilor, studenților de specialitate, bibliotecarilor, tuturor celor interesați de arta muzicală a Moldovei.

* * *

Două fenomene ale culturii naționale: Maestrul Vladimir Curbet și Ansamblul „Joc” : Bibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala de Arte „Tudor Arghezi” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; coord.: Lidia Kulikovski ; alcăt. : Angela Olărescu, Natalia Ciobă ; red. bibliogr. : Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2015. – 245 p.

O altă bibliografie, care stă aparte în acest rând, este o lucrare în premieră la BM, consacrată unui ansamblu de dans. Bibliografia este dedicată aniversării a 85-a a directorului artistic și prim-maestrului de balet al Ansamblului Național Academic de Stat de Dansuri Populare „Joc”, Vladimir Curbet, precum și aniversării a 70-a a acestui colectiv renumit.

Realizarea bibliografiei s-a datorat Angelei Olărescu și Nataliei Ciobă, cu colaborarea intensă a dnei dr. Lidia Kulikovski, coordonatorul ediției, director al Departamentului studii și cercetări, și Taisia Foiu, redactor bibliografic, Departamentul „Memoria Chișinăului”.

Bibliografia începe cu studii introductive semnate de Monica Babuc, ministrul culturii din RM; dr. Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”; dr. Lidia Kulikovski; acad. Mihai Cimpoi, acad. Nicolae Dabija, Serafim Belicov, Tudor Colac, Nicolae Roibu, Iulian Filip, Antip Țărâlungă, Tudor Palladi, Ion Anton și Anastasia Moldovanu.

Volumul este organizat în două capitole: I. *Vladimir Curbet, promotor al artei populare* și II. *Ansamblul Național Academic de Stat de Dansuri Populare „Joc”*. În pofida faptului că lucrarea este divizată în două capitole care se intersectează, ele sunt unificate printr-o singură temă.

Lucrarea prezintă 1046 de descrieri bibliografice aranjate în ordine cronologică, publicate în ediții aparte, publicații periodice, în resurse electronice, precum și filmografie, înregistrări audio și video, lucrări pe peliculă și pe casete video din fondul *Cinema TVM* și *Video TVM*, calendare, seturi cu imagini, cărți poștale ilustrate, filatelie.

Se găsesc în lucrare șapte indexuri auxiliare: *Index de nume*, *Index de titluri de articole scrise de Vladimir Curbet*, *Index de dansuri*, *Index de subiecte*, *Index geografic*, *Index de limbi*, *Index de ediții periodice*. Aceste indexuri permit nu numai identificarea mai rapidă în volum a informației, dar demonstrează pentru o cercetare bibliometrică toată activitatea prodigioasă a acestor două fenomene ale culturii naționale (nume, articole, dansuri, țări vizitate, periodice din toată lumea, limbi scrise etc.).

O bogată iconografie din arhiva personală a lui Vl. Curbet încheie acest valoros volum aniversar.

* * *

Cu drag de Basarabia: Iurie Colesnic : Biobibliogr. / Bibl. Municipală „B.P. Has-

deu”, Dep. „Memoria Chișinăului” ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; alcăt. : Lidia Kulikovski, Nadejda Cecoi ; red. bibliogr. : Taisia Foiu. – Chișinău : [S. n.], 2015.

Biobibliografia *Cu drag de Basarabia: Iurie Colesnic* este consacrată jubileelor de 60 de ani de la naștere și de 40 de ani de activitate (1975-2015) ale lui Iurie Colesnic, poet, scenarist, cercetător, istoric al vieții literare, culturale și sociale din Basarabia, editor, publicist, om politic.

Lucrarea, alcătuită de Nadejda Cecoi, redactată de T. Foiu, Departamentul „Memoria Chișinăului”, este a doua ediție a biobibliografiei lui I. Colesnic, alcătuită de dr. Lidia Kulikovski în 2005, completată și prelucrată, modificată ca structură.

Biobibliografia are o structură clară și se compune din următoarele capitole: *Studii introductive; Opera; Viața, activitatea literară și social-istorică a cercetătorului*. Lucrarea reflectă activitatea lui I. Colesnic ca cercetător, scriitor, publicist, poet, editor, redactor, coordonator. Volumul cuprinde 1955 de poziții bibliografice, dintre care 43 de volume de autor (cercetări istorico-

terare, volume enciclopedice), precum și portrete ale personalităților, recenzii, prefețe, postfețe, prezentări, publicistică etc. Un loc aparte ocupă capitolul *Iurie Colesnic – poet*. Studiile introductive, scrise de acad. Alexandru Zub (România), acad. Nicolae Dabija, scriitorul Ion Hadârcă, dr. Elena Chiaburu, îl prezintă pe I. Colesnic ca scriitor, cercetător, autor al mai multor proiecte editoriale, om de o înaltă cultură, pasionat de baștină. Articolul *O radiografie a unui studiu bibliografic*, scris în loc de postfață de dr. Lidia Kulikovski, rezumă în cifre, fapte, evenimente vasta activitate și personalitate a lui I. Colesnic.

Lucrarea conține un aparat auxiliar bogat – șapte indexuri: *Index de nume, Index de titluri de autor/alcătuitor, Index de titluri (alte ediții); Index de subiecte, Index de titluri de poezii, Index de clădiri, monumente, Index de ediții periodice*, care permit utilizatorului să acceseze orice sursă bibliografică.

O bogată iconografie întrește imaginea personalității scriitorului.

Taisia FOIU,
șef, Departamentul „Memoria Chișinăului”

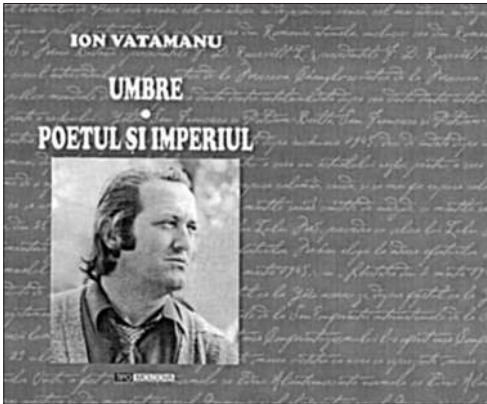
PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN

UN PANORAMIC AL APARIȚIILOR EDITORIALE (VI)

Anticipând...

Opera literară a scriitorului Ion Vatamanu rămâne până în prezent *piatră de încercare* pentru mulți critici și istorici literari.

Așa s-a întâmplat că în laboratorul meu *au poposit* câteva zeci de pagini inedite ale acestor poeme nepublicate de autor în timpul vieții, unul intitulat – *Umbra*, iar celălalt *Poetul și imperiul*¹, care ne fac, sper eu, să fim mai apropiați de ceea ce vrem să fim. Aceste texte ne întrețin ilu-

zia, imaginea frumoasă despre noi și realitate. Pe fâgașul acestor manuscrise vom încerca să pătrundem în deosebita taină a scrisului lui Ion Vatamanu, uneori până departe. Fără aceste pagini *am fi sărăciți de un imens zăcământ atât de vatamanian*, încât ne-am explica doar parțial, incomplet ființa artistică a poetului basarabeano-bucovinean.

Probabil că mai există mii de pagini caligrafiate cuminte sau dactilografiate inimos, pe care Ion Vatamanu n-a reușit să

le publice la vremea lor; judecând cinstit, după volumele editate, ne imaginăm câte am mai putea adăuga la imaginea scriitorului – prin relevarea unor pagini netipărite. Cât de multe și fundamentale ar trebui să fie ele ca să schimbe profilul și *tăria* lui față de ceea ce știm și cunoaștem...

Intenția noastră de a oferi cititorilor două poeme inedite, nepublicate anterior este un modest omagiu adus *Poetului liber gânditor*.

Configurându-se într-un moment de cumpănă al istoriei românilor basarabeni, Ion Vatamanu a găsit, în pofida numeroaselor vicisitudini pe care viața i le-a scos în cale, drumul binecuvântat către *Marea poezie*; a trăit fără simulare viața grea a acestui neam și aceasta i-a dat *tăria* să se autodepășească, să devină un poet incisiv, tribun, luptător – un adevărat precursor al liricii contemporane basarabene.

Poeme de o sensibilitate feminină deosebită²

Margareta Curtescu este o poetă care reprezintă, în opinia mea, o senzualitate feminină aparte, un fel de *păgânism delicat* în stare de adorație: „irine zenobii mării amintiri dintr-un alt mileniu sângele meu tresare la răsărit cerul / e o planetă cu roșumovalbăstrui dincolo ești tu mama mea sunteți voi mame cu pruncii în poală / bluesuri scobesc în aerul dimineții faguri pentru tristețea mea totul se va întâmpla într-o clipă sufletul se va așeza în el însuși ca într-un alcov voi trece fără griji ota-

¹ Vatamanu, Ion. *Umbre. Poetul și imperiul* / Ion Vatamanu. – Iași: TipoMoldova, 2015. – 83 p. – ISBN: 978-606-676-809-2.

² Curtescu, Margareta. *În piața Dante* / Margareta Curtescu. – București: Ed. Vinea, 2014. – 92 p. – ISBN: 978-973-698-408-2.

va pătuliță de noapte printre gânduri cu ochii întorși spre centru pe străzi insalubre arbori blânzi vor fremăta ca într-un film de kieslowski cu hălci de amintiri voi plăți câinii să nu-mi sfărtece glezna / mi-a fost frică mereu de clipa cea sfidătoare de lăncile ei înfipite în carnea mea" (*Amintiri dintr-un alt mileniu*, p. 22).

Calmă, chiar exagerat de echilibrată, dar nu și fără replică (sic!), autoarea volumului de versuri *În piața Dante* (Ed. „Vinea”, București, 2015) pare a fi casantă într-un vitraliu de-abia tras în plumbul fierbinte, impenetrabil și străin oricărei politici de jocuri contextuale, ironică, aluziv ironică și ludică din delicatețe, cu o perfectă apreciere și intuiție a valorilor, cultivată și deplin stăpână pe sine între egali(-e) și (ne)egali(-e), vulnerabilă mereu la expresia pură a frumuseții și de aceea și poate, atât de *inflexibilă* uneori, *răsucită feminin* în sine, bântuită fără *hodină* de întrebări, neliniștiți și semne, exhibând periodic în teatralitate de extracție și proiecție imaginară, Margareta Curtescu este o poetă de rarismă plenitudine și rafinament a expresiei poetice: „Când nimic nu mai e de spus și lumea se ține de tabieturi mâncând dulcețuri sorbind rom bând votcă tot ce se vede se știe se aude eu mă retrag în odaia unde spaima zumzăie printre lucruri / nu e doar o po-

veste e adevărul curat scriu și toate cuvintele mi se înghesuie lângă mână și toate cuvintele se vreau mirese defilând pe podium în lumina verzuie a inimii / dar eu nu sunt decât un sarcofag umplut cu resturi de sentimente de palpații nervoase cu reziduuri de spasme / când nimic nu mai e de spus și lumea se-n cântă de propriul chip scriu și fața mi se umflă ca de plâns și cearcăne se adâncesc sub ochii mei incolori devin perfect de urătă sunt liniștea femeilor frumoase / sunt” (*Când nimic nu mai e de spus și lumea se ține de tabieturi*, p. 43), argumentează ea.

Cititorul atent va (re)descoperi o autoare ce stăpânește secretele miracolului facerii sau transubstanțierii resurselor limbii pentru a genera existența: „În piața Dante cu Evul Mediu scrijelat pe creier mă vedeam dintr-o parte îmbrăcată în blugi în banala cămeșă de in cu umbrelă verde de asupra capului îmi păream mie însămi o vieteate minusculă adulmecând urmele timpului / ploua mărunț dar tu nu conteneai să mă răsfeți cu povești adevărate despre scări spiralate cercuri ale infernului despre turnul de unde El contempla comedia despre schitul calligilor” (*În piața Dante*, p. 61).

Ziceam că poezia Margaretei Curtescu diferă de cea a Călinei Trifan sau a Mariei Șleahițchi tocmai prin singularul (ne-) atins de influențele timpului și ale amintirilor... Astfel, poezia sa creează (dar nu e vina poetei!) un nesperat loc de manevră, în opinia mea, asaltului inflaționist al poeziei gureșe, situată la polul opus, împrejurare care conduce inevitabil la compromiterea emitenților, mai ales, printr-un straniu efect de carambolaj, la profilarea și expandarea unor forme de alienare și depersonalizare a însuși actului de receptare critică.

Silvia Goteanschi – o poetă atipică

Titlul semnificativ al recentului volum de versuri semnat de Silvia Goteanschi, *Minunea care va veni* (Ed. „Vinea”, București,

2015)¹ este convingător pentru fenomenul că, depășind o anumită limită, lucrurile se transformă în antonimiile lor: „drumurile noastre duc spre nicăieri / în visul unui elefant / în care s-a ascuns Dumnezeu / în apa în care mi-am spălat sufletul dimineața // nu vă apropiați / sunt plin de foc / sunt peste tot / ieri noaptea / am aprins Pădurea Domnească // am nevoie de ger crunt / să-mi îngheț creierul // să ard ca un trandafir / să mă pui la butonieră” (*Dumnezeu s-a ascuns*, p. 9). În poemele acestui volum, legile universului în viziunea autoarei se inversează. În lipsa transcendenței universul apare personificat, enigmatic, cosmic, imperceptibil: „când clipele au ieșit din ceasul meu cosmic / și ielele au început să danseze în noaptea noastră egală / mușcătura din verse a eliberat șerpilor // te-am găsit plângând pe scările de lut / cu ochii săpând o fântână / te întrebai de ce trebuie să trăim în lumi paralele / te întrebai de ce zilele se molfăie una pe alta / cu o poftă fatidică // atunci mi-ai spus că am în piept o piatră rarisimă / o madonă împădurită în ochi / o cetățuie pe creștet / o himeră gigantică în suflet / și o conștiință pitică” (*Semn de ne iubire*, p. 14).

În această luptă inegală cu destinul, Silvia Goteanschi elaborează strategii de *distrugere*, ca într-o partidă de șah. Dar lupta este dinainte pierdută în acest *poligon de tragere* pe care îl reprezintă existența: „începusem să fiu la modă tot scriind despre moarte / e mai mult o prezență domestică / deloc incomodă / un fel de a afla cât de mult se poate iubi dragostea / morțile de prin zonă sunt ploioase / înguste și camuflate / câmpurile interminabile de culoarea ierbii fragede // cerul e o întindere de păsări neextirpabilă / o zbatere flămândă de trupuri / în dansul de pene / în nemișcarea aceasta eternă / doar naș-

¹ Goteanschi, Silvia. *Minunea care va veni* / Silvia Goteanschi. – București: Editura Vinea, 2015. – 96 p. – ISBN: 978-973-698-446-4.

minunea care va veni

silvia goteanschi

terea are o poziție contradictorie / și nicio secundă nu va mai putea salva zborul de pauză” (*Despre pasăre ca despre pauză*, p. 63). Chiar și în aceste condiții, *dragostea, iubirea* aduc totuși mângâiere. În poeziile autoarei se evocă și păcatul original care ne-a adus cunoașterea diabolică, prin care putem să ne distingem omenescul din noi.

Silvia Goteanschi scrie în volumul de față o poezie de rafinament, având exact însușită știința discursului liric de efecte sigure. Din însăși paginația, *minunea care va veni* are versurile titulate în... dedesubturi, încât drama prozodică în loc să *debuteze de la un indicativ oarecare*, cum se obișnuiește, debutează într-un cuvânt tematic de natură a lumina intențiile autoarei, poemele – multe originale – trebuind a fi lecturate dinspre final, de la *marea aluzivă* din subsolul textelor. Fără îndoială cuprinsul se cere citit cu mare luare aminte. Poeta – în ciuda unui anume ermetism de substanță sciențistă – are vocația, talentul rostirilor esențiale.

Silvia Goteanschi este totuși o poetă atipică, originală, care ne surprinde cu fiecare apariție editorială, fie și antologică.

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

POEZIA LUI GHEORGHE CUTASEVICI: SENSUL CE-N SENS NU ÎNCAPE

(Reflecții după lectura cărții de poeme și cicluri-poeme *Cântecele, horele...**)

„Cu ce se măsoară o viață de om? Cu faptele sale, bineînțeles”, medita, prin anii '70, într-o schiță publicistico-literară tânărul, pe atunci, Gheorghe Cutasevici (a se vedea: Gh. Cutasevici. Exilul sau crâncena luptă cu umbrele. – Chișinău, „Labirint”, 2012) pe care, ulterior, destinul dramatic l-a aruncat pe drumul psihologic al pribegiei.

Absolvent al Facultății de Litere, om talentat, director de școală, ziarist, poet.. Cele ce au urmat au fost ca un vis urât ce vorbeau despre rea-voința și intenția unor ideologi comuniști de a-l distruge ca personalitate...

Din mai multe surse putem afla că, în 1980, a fost distrus tirajul al cărții lui Gheorghe Cutasevici *Hora luminii*. Volumul urma să apară în 1978, dar a fost amânat din cauza că lipseau niște poeme patriotice, obligatorii pentru acele timpuri. În cele din urmă, autorul a inclus șapte poeme despre patrie, cel de-al șaptelea fiind compus din primele rânduri ale poemelor precedente și din ultimul rând – „Asta-i Patria, etern cuvânt!” Acestea formau un acrostih în care se citea cuvântul *România*:

„Ram vâjos cu frunza verde-n vânt,
Om cu dorul sevă din pământ,
Muncă, fericire și avânt,
Înfrățire-n faptă și în gând,
Naștere din tot ce e mai sfânt,
Imn de măreție răsunând –
Asta-i Patria, etern cuvânt!”

* Cutasevici, Gheorghe. *Cântecele, horele...*: poeme și cicluri-poeme. – Chișinău: Labirint, 2011. – 352 p. – ISBN: 978-9975-948-57-9.

Descoperindu-se „diversiunea” (se spune că în urma unui denunț), Gh. Cutasevici a fost concediat din serviciu, a fost exclus din Uniunea jurnaliștilor, i s-a interzis să mai publice și să editeze, câțiva ani nu-și putea găsi un serviciu...

Cititorii interesați se pot documenta din această sursă: <http://www.timpul.md/articol/poetul-gheorghe-cutasevici-isi-joaca-horele-33691.html>.

***

Totuși, creația poetului Gheorghe Cutasevici nu se va afla niciodată în umbra timpului, ci timpul ar rămâne nedumerit, chiar obiectiv indignat, pentru nedreptatea ochiului ostil al muchiilor de... sabie, încrucișate, pe cărările-i nebătătorite, cu râvna de a rezista beligeranței neanunțate și a imprima sens celor trăite: „Cad frunze – ușoare, uscate... / Cad visuri uitate / Și sensul ce-n sens nu încap / E tot mai aproape, aproape...” (*Sensul*), acest timp lăsându-i totuși în urma sa lumina sărutată de eul aprig în pornirea de a ne sugera ca să nu confundăm capacitatea de a fi cu necesitatea de a rămâne unei teoreme ce, demonstrată ulterior în afara tuturor orgoliilor, nu se contestă când este vorba de aplicarea aceluiași metode ce ar corespunde exigențelor, descifrarea având unul și același conținut: ceea ce trebuia de demonstrat. Așadar, noțiunile *menire*: „Ceva din carte și-a chemat uimirea / Ceva în tine s-a străluminat / Atunci când, vrând să-l vezi, te-ai înălțat / Acel „ceva” nu ți-e cumva menirea?” (*Cartea*) și crez poetic se contopesc, în ope-

ra lui Gheorghe Cutasevici, într-o a treia re-structură în corelația: *poetul-timpul poet*: „*Din cartea de noapți și de zile / O toamnă se dă îndărăt / Mă zguduie foșnetul filei / Întoarse de timpul-poet*” (*Timpul-poet*), eul, identificat cu autorul, asigurându-ne de o țară a misterului ce i-a oferit azilul de veci – cartea – cu cinste acceptându-și în ea „reîncarnarea”, mândria pentru devenirea sa fiindu-i lezată în trecutul ce se reflectă *amenințare* în chiar prezentul periodic neajutorat: „*Dar, iată, la etaju-ntâi, / Apoi la doi... Acum la trei / Se-aprind cu fețe de copii / Nerăsplătite datorii: / – Te-am apărât cu corpul meu!... / – Lumina ți-am aprins-o eu!... / – Te-am ajutat!... / – Ți-am dat un sfat!... / Și cad aceste fulgerări / Peste mândria mea de ieri, / Cad greu de tot și mă mai dor, / Căci știu, plecând din viața lor, / Cu-o viață le rămân dator.*”

Acest simț forțat al inferiorității, ca un dezavantaj al meritului ce justifică valoarea, fără dreptul de fi reprimat prin revoltă într-o perioadă a apogeului dictatorial proletar, în nevină de a domina „casa din deal”, ca simbol al spiritului creativ: „*În casa noastră cea din deal / Duceam o bătație: / Sărea la mine cu scandal / O coală de hârtie / Și un condei mi se vâra / Ca un cuțit în mână... N-am îndrăznit să-ntreb ce vrea / Și port de-atuncea vină. / Căci l-am scăpat pe criminal / În lumile-mi cu soare, / M-a schilodit că infernal / De-atuncea mă mai doare.*” (*În casa noastră cea din deal*), l-a purtat ca pe o povară ce i-a gârbovit din el – dar numai pentru un timp, fără a-l distruge! – bosonul Higgs, numit și „particula lui Dumnezeu”, dar care, în cele din urmă, își va găsi răsunset într-o respirație a unei luări aminte la frustrările ce s-au furisat și tiptil îi mai administrează ființa și calmul acesteia: „*Voi – groaznică putere / Crescută în mișei, / Urmați-mă-n tăcere / Să știți iubirea ce-i! / Veniți deci după mine, / Eu astăzi carte sunt / Și mă deschid spre bine, / Spre fericitul cânt*” (*Vin, iute, de departe...*).

Filă cu filă, se așterne o nețărmurită iubire pentru cuvânt, demnitate: „*lar colo-alătura de vis, / Micuță și sublimă, / Mai râde o lumină. / Ce bine e că s-a aprins! / Că-n noaptea adormirii mele / Lumina asta-i printre stele! / Ce bine e! Eu nu-s învins. / Și nu voi mai cădea vreodată: / Lumina asta-i demnitatea (Demnitatea), pentru limba română: „Avem o limbă fericită / Mustind de dragoste și dor / O limbă-n care se alintă / Precum copilul – un popor (Limba Română) și verticalitate din care mai ai a însuși nu doar ceva, clipa anunțându-se inițiatoră în organizarea unui sondaj al ploilor de verbe, încinse într-o horă a culorilor – „ploaie galbenă”, „ploaie verde”, „ploaie albastră”, „ploaie albă”... toate fructificate prin prisma visului nedormit: „Un ram vânos, din care pururi crește / Copacul vieții pe pământ și-n cer... / Din an în an pădurea-ntinerește / Și visul ni se-nalță-n adevăr” (Ram vânos cu frunza verde-n cânt), de un gând mereu treaz: „Cum să fac o noapte albă? / Trece-o oră, poate două... / Gândul plouă, visul plouă / Ploaie albă” (Ploaie albă) la stările prin care prind contur imagini infernal de dureroase, transformate în iertare, pentru că „iertând multe, afirmă P. Syrus, un om puternic devine și mai puternic”: „Iar voi cu jind mi-ați tot călcat pe urme, / Cu inima și mintea străjuind / Ca nu cumva să-aburc ușor vreo culme, / Să nu am timp prea mult pentru avânt. / Dar... am avut noroc de bunătate / În anii cei frumoși de la-nceput, / De-aceea sunt în stare-acuma poate / Iertându-vă, să vă iubesc mai mult” (Eu am avut noroc de bunătate). Într-o continuă horă a luminii, ipostazele ei cuprinzându-se în virtuți, sunt evaluate de eu ca pietre de temelie în formarea unei personalități. Brațul întins de bunătate și tărie, iubire și mândrie, credință imprimă sens lumii interioare, ca necuprins al valorilor pe care le posedă, în poemele *Lumina bunătății*: „Mi-a șters ochii cu durerea – / Am numit-o Început. /*

Mi-a fript buzele cu mierea – I-am dat numele Sărut. / Iar când mi-a ucis tăcerea, / I-am zis MAMĂ și-am crescut”, aceasta constituind, după M. Twain, „limbajul pe care surdul îl poate auzi și orbul îl poate vedea”; Lumina tăriei: „Mi-a cerut gândul cu glia – / I-am pus numele de Vis. / Mi-a dus visu-n pribegie – / I-am zis TATĂ și-am învins”, în care oprobiul nu se regăsește decât în simțirea de toată ziua – om; Lumina iubirii: „I-a uscat mamei izvorul / Cel cu numele Băiat. / I-a-necat tatei feciorul / Colo-n fluviul Bărbat. / Iar când mi-a secăt tot dorul, / De IUBIRE am cântat”, întru care veghează Mântuirea și răsplata cea mare – Viața Veșnică – asigurată în măsura în care ne regăsim în ceea ce făptuim; Lumina mândriei: „M-a chemat cu-ndurerarea – / Am fost pururi lângă ea, / M-a cerut la Apărare – / M-am făcut drapel și stea, / Iar când mi-a surâs cu soare, / I-am zis ȚARĂ, scumpa mea”, sentiment ce se contopește cu cel de patriotism și cu tot de ce este în stare fiecare ca ființă a unui neam; Lumina credinței: „Mi-a curmat singurătatea / Cu țăriile din cânt, / M-a legat cu libertatea / Dintre faptă și cuvânt / Și mi-a dat un greu – DREPTATEA. / Este tot ce am mai sfânt”, ce clatină deșertăciunea și înalță piramidele voinței de a supraviețui spre bucura ochiul vigilent al minții de a cărui prezență se bucură eul. De fapt, este vorba de un ansamblu de valori în expresia calității ceși și extind spațiile, propunând strămtorarea eternului păcat, conștientizarea „a fost” fiind condiționată de o nouă escapadă a facultății de a gândi întru substituirea cu „suntem supușii Decalogului”.

O atenție pe potrivă ei necesită poezia pentru copii care formează șirag de poeme scărît, treptele urcând la înălțimea imaginarului poetic. Elocvent este poemul *Hora vânturilor* cu „vântul dinspre câmpie”, „vântul dinspre junglă”, „vântul dinspre pustiu”, „vântul dinspre munte” etc., ce implică diverse aspecte ale simbo-

lismului acestui fenomen, în mare parte vântul fiind apreciat ca sinonim cu sufletul și, în consecință, cu Duhul, cu influxul spiritual de origine cerească, dar și purtând amprenta orgoliului, a vanității și violenței omului, puse pe ură, distrugere și captivare a... *navei dorului*, în limbajul eului poetic aceasta cuprinzându-se în noțiuni dragi precum *izvor, glie, mare, munte, soare, oameni...*, cu alte cuvinte, un totunitar al necuprinsului în cuvânt, modelat de Domnul în structură telurică pentru o fericire deplină: „*Cât o vede lumea nava este lume / Și copiii rumeni i se joacă-n prag, / Și stă masa gliei doldora de bunuri / Și ți-e rostul vieții uimitor de drag*” (*Nava dorului*). *Ciclurile Hora fulgilor*, cu eul deghizat, bine pornit în marea dorință de a transmite spiritul și bucuria anotimpului („*Cine plânge / Cui i-i dor?.. / Săniuțele afară! / Dacă vreți să mă cobor!..*”) sau „*Vară, tu de-a ce te joci?*”, cu eul-pedagog ce instruieste la școala celor șapte ani de-acasă într-o „cetate a

prieteniei" („Dintre toți câți sunt sub soare / Cel mai tare, cel mai tare / Este omul care are / Bunătate și răbdare”), sau „Nu mai plângeți fiarelor”, „Pe străduța cu povești” cu personajele din basme Făt-Frumos, Împăratul, Sătîlă, Gerilă, Flămânzilă, Păsări-Lăți-Lungilă etc., care întruchipează calitatea / defectul, pe care le poți accepta sau respinge – decizia îți aparține! – pe măsura în care te simți dator să o faci pentru a auzi cetățeanul adevărului și adeptul moralității din sinele rățacit prin intermediul alegoriei, ca element de luptă indirectă în toate situațiile adecvate: „Lângă-o zidărie, iată, / Mă oprește Sfarmă-Piatră: / – Nu-ți cer pâine, nu-ți cer bani... / Dă-mi o raită prin dușmanii? / Chibzuiesc eu cum trec anii, / Parcă nu mă-mpung dușmanii, / Însă țara... țara, da, / Bravi ostași de ne-are avea... / – Sfarmă-Piatră, -i zic, firește, / Peste-un timp, când voi mai crește / Să mă fac și eu soldat / Poate că... Dar el: / Păcat, / Inamicii, măi băiete, / Seamănă cu niște pietre, / Dacă-i lași să crească-n sus, / Cad pe tine și... te-ai dus. / Strada-nmărmurește-n zare, / Sfarmă-Piatră-al meu dispăre. / Adevărul lui întreg / Oare cum să-l înțeleg?” (Sfarmă-Piatră).

Să luăm aminte că doar titlurile comportă această alură a compartimentului „pentru pici”, poezia provocând o mie și una de întrebări nu doar lor, lucru tot atât de adevărat, precum și faptul că dezvoltările de rigoare ale conținutului mesajului, profund filosofic, merită a fi auzit, conectând microfonul acestuia la cititorul matur din noi pentru a respinge lanțul încătușării interioare în favoarea libertății noilor generații întru a le proteja sentimentul de mândrie și demnitate pentru națiunea sa. *Cântecul cu păsări bune* este ciclul în care eul se anunță nu doar un ocrotitor al spațiului păsării din om ce-și cântă numele – „pasărea pre limba ei piere” – cu un distinct semn al calității naționalului; ci și un dirijor profesionist al acestui zbor, pro-

iecția lui fiind determinată de asaltul unui anumit câmp valoric.

Astfel, „Pasărea viei” este simbolul-enigmă al vieții („A plouat cu apă vie, / Deal și vale s-a pornit, / Și-a pornit cărarea viei / Pe cărări de infinit”); „Pasărea casei” este însemnul ospitalității („Și aduce din câmpie / Mesele prieteniei... / Păsărica asta are / Locul ei în casa mare...”); „Pasărea câmpiei” se anunță a fi o excelentă interpretă a cântecului dedicat omului trudit („Și chemați-i, păsări bune, / Pe toți cei ce vin la el, / Să se-aștearnă-n toată lumea / Brazde puhave la fell...”); „Pasărea livezii” poartă însemnul spiritului gospodăresc și, indiferent de cele patru puncte cardinale, își trăiește povestea realității („Hai, copii, / Să sădim o livadă, / Ce-ar crește la nord / Să răsune de cântec zăpada...”), iar „Pasărea codrului” reprezintă simbolul forței și rezistenței, al depășirii: „Numai vântul printre văi / Trece, se bocește: / – Unde-s codrii? Fără ei / Picii cum vor crește?... / Pe la noi sunt însă legi / Vântului străine, / Azi prin codri poți să-alergi, / Mâini e codru-n tine...”

Un destin intonează „cântecul cu mingi frumoase”, astfel rostogolindu-se în cercuri „mingea ierbii” („Mingea fulgeră în-altul / De la un picior la altul / Apoi cearcă să întrebe: / – Unde e hotarul ierbii? / Iarba râde, iarba are / Țară fără de hotare), pe care o posedăm în măsura în care încapem în noi noțiunea de permanență și asigurare valorică a acesteia, precum la Grigore Vieru universalitatea modestiei: „Sunt iarbă... / Mai simplu nu pot fi...”), urmată de „mingea apei” sau cercurile valurilor uriașe ale vieții, pe care trebuie să le depășești („Un-te duci tu, minge mică, / Uite, valul te ridică, / Uite-acuș îți face-o brâncă / Drept de colțul cel de stâncă! / – Lasă valul să se joace, / Mingea apei nu se sparge!”) sau „mingea-n aer”, cercul ce ne obligă să ne menținem pe poziția de luptător întru evitarea debransării de la gura de aer, păstrând ritmul secolului în măsura în care ți-ai putea

proteja statutul de bărbăție („*Măinile s-ar vrea călare / Cu vreo lance sclipitoare, / Dar răsună de odată: / – Mingea-n aer! / – Ține! / – Bate!*”), iar „mingea gheții” rămâne cercul ce ne obligă la o totală concentrare și maximum asigurare dacă nu a topirii, cel puțin a spargerii aisbergului ostilității din noi: „*Mingea gheții vine-zboară / Înspre poarta adversară. / – Poartă, poartă, țin-te bine, / Mingea noastră-i cu patine...*”

Poetul Gheorghe Cutasevici își cultiva-și crește poemele în brazda judecății de valoare și a sentimentelor înălțătoare („*Mi s-a ntâmplat, trezit, să cânt – / un strop cătând, un râu gășind, / o brazdă răsturnând în glie, / Din viața ei făcând o mie... / Acestui cânt, acestui drum / Îi sunt dator / Și-acum...*” (Datorie), cale ce reduce distanța dintre Cer și Pământ („*Vine clipa întâlnirii / Cu părintele ceresc, / Pentru-atâta bogăție / Ști-voi cum să-i mulțumesc?*”), indiferent de răsunetul unor ecouri ridate de cumpe-nele pașilor („*O scrisoare-ncet se strânge / Într-un plic cu colțul ars / Și pășește parcă-ar plânge / Înaintea mea cu-n pas / Oare unde mă conduce / Firul ei de amintiri? / Dar apare la răscruce / Uriașul cimitir...*”), încurajați de disperarea obstacolelor neîmblânzite în stare să provoace sângerarea unor răni ale sufletului care nu se cicatrizează, „săgeata bârfei drept în ochi țintind”, ce merită totala sfidare prin păstrarea cântecului nemuritor al supraviețuirii: „*Lovit mereu, orbit, ținut în gheare / O altă grijă totuși n-am avut / Decât să apăr cântul, fărăde care / exisă poate aieva numai lut...*” (Balaurul). Ele, aceste poeme, respiră în toate dimensiunile vieții cu prospețimea dimineților unei primăveri a cuvântului cu har („*Cuvântul a crescut. / Vezi bine, / A stat din plâns. / Și râde tot mai rar / Grăbește-te să pui / Stăpâne, / Un arc întins / În mâna lui de har / din fluviul / De vorbă ne-nteruptă / rămân, să știi, / Cuvintele ce luptă*” (Cuvântul), ce-și păstrează prestanța anotimpului dominator peste toate anotimpurile al vi-

surilor copiilor – mari și mici – ai Basarabiei („*Trec anii – greu și umilnă / Stau fii – rugă și credință, / Așteaptă visul lor senin / Un semn divin, / Iar către zări înalță sfânta glie / Îndemnul lor la dreaptă armonie – / Suntem români și-aici e România!*”) și transmițând această senzație a permanenței parfumului reînvierii și revigorării cititorului de orice vârstă care crede în bine și iartă lumea unei realități triste, fierberea lăsând-o drept un indicator al încercării de a nu rata șansa de fructificare a clipei: „*Și încet la pieptul lui se lasă, / Izvorăște din tăceri și cânt... / E o clipă mare și frumoasă / Pe această palmă de pământ...*” (Clipă).

A suferit pentru curajul de a valorifica naționalul și de a accesa patriotul din sine care nu voia să tacă nici în cele mai primejdioase clipe ale vieții și pentru lumina lor de la care nu a renunțat niciodată. N-a decăzut, a rezistat și s-a înălțat prin Cuvânt în pofida unor... adversari, pe care, de altfel... i-a uitat, i-a iertat și nu le poartă pică, atât doar că „*ii este rușine de... rușinea lor*”, zice cu blajinătatea care îl caracterizează.

Acum, când *Cântecele horele...* sunt pline de sufletul lui Gheorghe Cutasevici, adunat din bucăți de timpuri, deși dureroase, poetul le-ar săruta pe toate în parte, pentru că sunt cele ce îi păstrează drumurile vieții, fiecare din ele, mai greu sau mai puțin greu, dar toate cu marca unui *gol* înscris pe apogeul creației... Un buchet ce nu se ofilește în timp, *Cântecele, horele...* lui Gh. Cutasevici constituite din poezii îmbrățișate în poeme, din poeme îmbrățișate în cicluri-poeme, toate împreună formând până la urmă o carte-poem originală, care îi invită pe copii să se simtă, în sfârșit, „mari”, la egal cu cei vârstnici, iar pe cei maturi îi îndeamnă fie să urce curajos pe „*drumurile cutezătoare*” ale *zeilor*, fie să mai poposească un pic în frumoasa lor copilărie – o dovada că splendorile sunt infinite, iar argumentul se conține în însuși modesta și frumoasa destăinuire a poetu-

lui: „Zilele-au trecut prin mine / Cu urcarea
lor în sus, / Pentru cântece și hore / Timpul
nu le-a mai ajuns. / Noaptea s-au scurs pe
drumuri / Pietruite cu uitări, / Pe le cântece și
hore / N-au trecut nici pe cărări. / Numai cli-
pa, numai clipa / S-a oprit din când în când,

/ Mi-a zâmbit cu fulgerarea / Cea de horă și
de cânt...”

Lidia GROSU,
poetă, cercetătoare

VALERIU RAȚĂ – TANDRU, POETUL ÎNDRĂGOSTIT

(sau Poezii scrise „cu aripi țesute din dor”)

Poezia adevărată își află întotdeauna rostul în viața societății și fiecărei carte de versuri aduce un surplus de bunătate, de finețe, de înălțare spirituală și e un îndemn ca să ne trăim frumos și cu rost viața, să ne iubim Neamul și strămoșii, să privim optimist înainte...

Valeriu Rață, căci despre dânsul va fi vorba în rândurile ce urmează, a apărut ca poet, în plan literar, în anul 2014 cu un volum intitulat sugestiv *Înălțarea Neamului*

(poezii civico-patriotice și social-militante). Înainte de această apariție editorială a mai semnat, în 2012, un *Florilegiu bibliofil aniversar* (în format electronic) ce conținea cronici, consemnări și recenzii și, în 2013, un alt volum – *Biblioteca Municipală: portret din profil cultural* – de asemenea de cronici, consemnări și recenzii, adunate cu grijă din diverse publicații, luând și un premiu al Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova pe anul 2014 la categoria *Biblioteconomie și știința informării*. Volumul contribuie la frumoasa zidire pe ogorul cultural-spiritual, la aducerea în atenția cititorului a producției artistice, științifice, infodocumentare, și nu numai, a creatorilor atât din Basarabia, cât și din Țară.

Să mânuiești Cuvântul e un dar de la Dumnezeu, dar care trebuie susținut permanent de elan, de perseverență, de inspirație și chiar de pasiune. Rod al inspirației și al muncii, a văzut lumina tiparului în acest an un nou volum – *Frământul sufletului meu*¹, semnat de Valeriu Rață. Este o carte frumos concepută, bine editată, fiind ajutat de o echipă de bărbați – toți unul ca unul – în domeniile lor: Iurie Colesnic, Vlad Pohilă, Vasile Șoimaru, Valeriu

¹ Rață, Valeriu. *Frământul sufletului meu* : poezii. Pref.: Iurie Colesnic; red.: Vlad Pohilă; fot.: Vasile Șoimaru; graf.: Teodor Buzu; cop.: Valeriu Herța. – Chișinău: [S. n.], 2015. 232 p. (Tipogr. „Balacron”). ISBN 978-9975-128-40-7.

Herța, Valeriu Rusnac. A susținut financiar această lucrare Tamara Osadci, sora poetului. După concepția autorului, versurile sunt structurate în cinci cicluri sau compartimente: *Floarea națiunii noastre (portrete, dedicații)*, *Universul casei părintești (despre mama, tata și alți apropiați)*, *Focul care-mi frige inima (de dragoste și dor)*, *În sânul naturii (pasteluri și nu numai)* și *Caleidoscop (varia)*.

Primul ciclu cuprinde portrete dedicate mai multor români de-ai noștri, care, în concepția autorului, alcătuiesc „floarea națiunii noastre”. În palmares au intrat persoane din diverse domenii, de diferite vârste și îi vom enumera numaidecât, pentru ca cititorul să le cunoască numele și să se pătrundă de veridicitatea și de măreția faptelor contemporanilor și înaintașilor noștri, unii dintre care s-au jertfit pe Altarul Neamului: Paul Goma, Theodor Codreanu, Valentin Mândăcanu, Ion Iachim, Andrei Strâmbeanu, Ioan Paulencu, Anatol Mârzencu, Teodor Buzu, Ion Melniciuc, Alecu Reniță, Nicolae Rusu, Steliana Grama, Mariana Harjevschi, Alexandru-Horațiu Frișcu, Parascovia Onciu, Liuba-Drăgostița Bujor, Tamara Gorincioi, Victor Prohin, Gheorghe Ghimpu, Alexandru Moșanu, Ion Borșevici, Ion Iovcev, Gheorghe Pârlea, Valeriu Herța, Maria Graur, Iurie Nistor și Serghei Râmari. Dar debutează ciclul cu un portret comun al celor șase „Sfinți Martiri Brâncoveni”, a căror cauză, pledează poetul, nu trebuie să asfințească, căci „Ne seamănă în piepturi năzuința – / Acea de-odinioară” [p. 8].

Poetul s-a atașat de aceste nume ale Neamului, fiindcă a fost și continuă a fi un consumator permanent de literatură, un fin observator și participant activ la viața socială și faptele predecesorilor și contemporanilor săi, care i-au atras atenția în mod deosebit, găsind pentru fiecare câte o metaforă, un epitet convingător... Bunăoară, pentru Paul Goma, „la o posibilă întoarcere acasă, în Basarabia”, scoate în

evidență un gând revelator, foarte bun, care s-ar solda, la revenire, cu o muncă rodnică – „el va face cât un institut”: „Satul Mana nu e dat nicicând uitării, / Nici Orhei, cu-atât mai mult nici Chișinău. / Basarabia e-n faza așteptării – / El, aici născut, va fi în largul său” [p. 10].

Cu pioșenie și recunoștință este glori-ficată în versuri activitatea inspirată întru dănuirea Neamului nostru a lui Valentin Mândăcanu: „Ne-a întors veșmântul cel latin” [p. 13]; Theodor Codreanu: e „cărțurar vestit, de-o rară simplitate” [p. 12]; Teodor Buzu: „În tablouri calde pastelate / Îl vedem întors la rădăcini” [p. 19], verticalul pedagog al „liceului-cetate” Ion Iovcev: „stă la paza latiniei noastre”.

Printre scriitorii din Basarabia, care, sperăm, într-un fel sau altul, activitatea căroro i-a atins coardele sufletului, sunt evocați Ion Iachim, Andrei Strâmbeanu, Steliana Grama, Nicolae Rusu, Victor Prohin, Liuba-Drăgostița Bujor și Alexandru-Horațiu Frișcu.

Sunt și câteva versuri-meditații deosebite închinat profesorului universitar, dr. în filologie Ion Melniciuc, jurnalistei Tamara Gorincioi, precum și colegelor de breaslă: Mariane Harjevschi, Parascoviei Onciu ș.a. Portretul Mariane Harjevschi, directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, de exemplu, într-un vers sincer, fără superlative stilistice, ne întărește în ideea că tot ce și-a dorit „la liceu și facultate” „s-a îndeplinit” și, deoarece „profesia-i cea potrivită”, lucrează cu abnegație și experimentează temerar și cu responsabilitate: „Idei, concepții promovează: / Văzut-ați și un «Trolleybook»...” Astfel, se scoate în evidență noutatea în profesia pe care a îmbrățișat-o, cultivând valori românești. Mai frumos despre doamna care stă în capul unei instituții, ca ea să funcționeze modern, să fie în pas cu cerințele timpului și ale cititorului / utilizatorului nici că se putea așterne pe hârtie!

Cele cinci părți componente ale volumului *Frământul sufletului meu* sunt axate pe o unitate tematică indisolubilă, de aceea ciclul următor este *Universul casei părintești (despre mama, tata și alți apropiați)*. Condeierul a evocat atât de frumos în versuri părinții, punând în fața ciclului, cum îi stă bine și e la locul potrivit, superba poezie *Familia*, care familie îi întrunește pe toți ai Casei și ai Veșniciei: „Mamă, / tată... / Totodată / bunici / sănătoși și voi-nici, / fiice / ferice, / fii / grijulii, / și, desigur, / nepoți... / Aceștia toți / fac / o familie” [p. 38]. Din „flori de lilie” se compune buchetul de flori al familiei, pe prim-plan, desigur, fiind chipul luminos al Mamei, care e adorată și e personaj în mai multe poezii: *Mama* [p. 38], *Celei care m-a născut* [p. 39-40], *Asta este mama* [p. 40-41], *Mamei mele* [p. 41-42], *De maică-mea* [p. 44-46], *Mama are mâini de aur* [p. 47], *Pentru tine, mamă* [p. 48], *Maternitate* [p. 48-49], *Gratitudine* [p. 50] etc. Credoul autorului, cât trăim pe pământ, este că „mama veșnică va fi” [în poezia cu titlul omonim, p. 53-54].

Aceeași dragoste filială i-o poartă autorul și tatei, destăinuirile sufletești le aflăm într-o suită de versuri: *Tata* [p. 54-55], *Lucrul tatei* [56-57], *Cu tata* [p. 57] etc. Oricum, sentimentul înălțător al dragostei fiului ajunge la apogeu în poezia *Două chipuri* [p. 57], realizată la un înalt nivel artistic. Cititorul lesne își poate da seama chiar din titlul ales că e vorba de acei care ne-au adus, din voia Domnului, pe Terra și recunoștința e veșnică: „Mama și tata – părinții mei dragi, / Mama și tata – o mână de fragi. // Mama și tata – un unic destin, / Mama și tata – ca floarea de crin. // Mama și tata – voință și crez, / Mama și tata – pe ei doar mizez. // Mama și tata – un cântec de dor, / Mama și tata – elan creator. // Mamă și tată, ce mult vă ador!”

Credem că poetul V. Rață poate fi considerat un cântăreț, dar și un apărător al familiei, al valorilor perene, întrucât toți

venim din copilărie, fiind înconjurați și răsfățați de părinți, bunici, verișori și verișoare, mătuși și unchi și aici e locul potrivit să amintim de o afirmație a lui Pablo Neruda – „cuvintele cântă”. Cuvintele cântă în aceste versuri de bine, sonor, cu o îndubitabilă originalitate: bunica – „floare de vâzdoagă” – „dă și bucățica de la gură” [p. 63], așa cum sunt cu adevărat bunicile noastre; bunicul – „în viața lui vitează / El se știe numai împărat” (!) [p. 65]; nepoatele tot nu sunt uitate, deoarece sunt în imaginația poetului, „frumoase ca florile toate” [p. 71], iar fiicei Victoria îi urează, cu dragoste paternă: „Zâmbetul să nu-ți dispară / Chiar de ai o grea povară” [p. 73]. Iar poveștile distrug unitatea sufletească a omului în foarte multe împrejurări, îl stresează și îi doboară vivacitatea. Îi urăm și noi să nu știe nicicând de apăsătoarele poveri.

Trăitor în capitală, poetul nu uită nici pentru o clipă de baștină, că locul unde s-a născut, unde i s-au plămădit cele mai frumoase sentimente e casa părintească, acum rămasă în amintiri, cu toate frumusețile copilăriei (să nu uităm de spusa lui Lucian Blaga – „copilăria este inima tuturor vârștelor”), petrecută în sat, iar ultimele două rânduri din ciclu ne transferă în lumea amintirilor luminoase, de neuitat de Acasă: „Mă atrage veșnic de la țară / Universul casei părintești” [p. 80]. În acest ciclu, ca și în altele, am întâlnit o poezie calmă, din care străbate căldura sufletului, poate și o conștiință împăcată cu sine.

Pana lui V. Rață, lirică și molcomă, așterne pe hârtie ciclul următor *Focul care-mi frige inima (de dragoste și dor)*, cu poezii tandre, care prin priza cuvintelor, prin conținutul sufletesc turnat în vers întrec cu siguranță expresia formală, iar paleta tematică este diversă. Eul poetic se bucură de *Tinerete* [p. 82], *La poartă* [p. 84], căci *În toi e luna mai* [p. 85], apoi exclamă fericit, să audă toată lumea: *lubesc!* [p. 87], dar intervine neașteptat și fireasca *Timiditate*

[p. 90], apoi *Doru-mi-i...* [p. 92], *Tu – o zână prea frumoasă* [p. 107] etc.

Eu, în calitate de cititor onest, i-am perceput poeziile ca fiind curate, proaspete, iar erotismul este doar sugerat pe alocuri, deși întreg ciclul conține versuri de dragoste; în schimb își face loc fervoarea și savoare de detaliu inocent. V. Rață cântă în rânduri lirice alese persoane scumpe inimii sale, pentru care vrea și merită să continue să lase versuri ce le-ar încălzi inima, le-ar face viața mai plină, mai deosebită.

Figurile de stil sunt diverse, iar comparațiile ocupă un loc de cinste într-o onorabilă ființă iubită, care este, în esență, generalizată, o julietă, „tulburătoare de frumoasă” [p. 150], „cu zâmbetul fermecător” [p. 152], „Ființă coborâtă din icoană / Ca o gazelă peste ierbi plutind” [p. 109], deși acea ființă poartă diverse prenume: Maria, Anișoara, Domnica, Catinca, Larisa, Dorina... Și, dacă e o julietă sau nu e o julietă, timpul va arăta...

Dragostea dintre o fată și un băiat se dezvoltă adesea firesc, într-un formidabil cadru rustic, „sub ramuri de vișin” [p. 140], „plutind pe nori sub stelele celeste” [p. 133], când „inima-mi în piept mi se răscoală” [p. 140] sau „Ne sărută galeș deodată / Vântul – un prieten devotat” [p. 141], iar cele „două turturele”, alias cei doi îndrăgostiți, „Copleșiți priveam la stele, / Cum dispar în dimineață. / Luna blândă, nemișcată, / Cu costiță colilie, / Ne privea de tot mirată, / generând mărinimie” (!) [p. 144] sau se cuprindeau tandru doar „în văzul stelei din izvor” [p. 146]. Și cadrul rustic, și serile „de chihlimbar” [p. 146] au rămas doar în amintire, a rămas doar amintirea care doare sau, cum sugerează eul liric, are „iz amar” [p. 151].

Poetul, dacă iubește, atunci iubește cu adevărat, lui niciodată nu i-au fost pe plac jumătățile de măsură și le-a imprimat versurilor accentele cele mai puternice ale trăirii umane, de care e capabil în viața de

zi cu zi; unele (creдем că în mare parte) poartă amprenta destinului său. Melancolia, tristețea, îngândurarea sunt cheia de boltă a lirismului din poezia dânsului. Viața l-a pus la grele încercări și durerea i-a fost și rămâne neconsolată: nu trece și gata! Deși încearcă să o înfrunte cu destoinicie... Sunt versurile de la sfârșitul ciclului, care o readuc în memorie pe scumpa sa soție Liuba, care a fost „o dragoste nealintată / Aprinsă-n anii șaptezeci” [p. 177-178]. *Acum portretul tău sărut* [p. 177], *La ce să-nfrunt acest destin?* [p. 178], *S-a stins scânteia ce mă aprindea* [p. 179], *Te plâng în fiecare zi* [180] – sunt doar câteva titluri de poezii, care poartă pecetea durerii, tautologic vorbind, mari, enorme, sfâșietoare și neogoite. Din ultima dintre poeziile enumerate mai sus vom cita o singură strofă, pentru a decodifica durerea din sufletul poetului: „De-ai fi să mai rămas o clipă, / O oră sfântă s-o trăiești... / Dar mi te-ai dus, plecând în pripă, / Pe boltă stea să îmi lucești.” Dacă conștientizăm că literatura este un remediu pentru afecțiunile sufletului, după cum afirmă profesorul polonez Pawel Markowski, atunci ar fi straniu dacă am uita că mecanismul memoriei funcționează de la fapt la semnificație, și versurile de mai sus se înscriu ca un cântec de adio și ca un remember.

Și dacă creația inclusă în volumul *Frământul sufletului meu* cuprinde poezii ale stărilor omenești cotidiene: dragoste, stimă, durere, trecere, moarte etc., să mai subliniem o dată gândul că dominanta liricii o constituie permanenta deschidere a sufletului poetului către lume, către persoanele dragi și să nu uităm să amintim un alt amănunt foarte important: e animat, îndrăgostit și de natura plaiului unde își duce existența, unde trăim cu toții și noi. V. Rață scrie versuri, presupun, încă din perioada școlară și a avut timp să viseze, să plutească în melancolii „frumos fardate”, vorba regretatului poet și

critic literar din București dr. Tudor Opreș. Penultimul ciclu *În sânul naturii* conține pasteluri și poezii de o înaltă ținută artistică, dintre care vom enumera doar câteva, care ne-au plăcut extraordinar de mult: *Ghiocelul* [p. 182], *Desprimăvărare* [p. 182-183], *Vin în pâlcuri rândunele* [p. 186], *Dimineață de vară* [p. 190], *Pe Nistru* [p. 193], *Vântul poznaș* [p. 199] ș.a. Niște figuri de stil de toată frumusețea ne-au frapat, pur și simplu: „Toamna ciutele răzlețe / Dau sătenilor binețe” (!) [p. 202]; „Ce poznaș mai este vântul: / Pe un fluture frumos, / De-o musteață apucându-l, / Îl sărută inimos” (!) [p. 199]; „În pădure orchestrează / Păsărelele de zor, / Iscusit le dirijează / Arătosul cucușor” [p. 190] etc., etc.

Nu e de mirare că poetul a inventat în această feerie a naturii și o Țară, care poate fi adevărată într-un anumit anotimp al anului, îndrăgit anotimpul fiind mai ales de copii. E vorba despre „Țara Spulberă-Nămeți”, unde și noi, copii fiind, ne prăpădeam ziulica întregă de ne căutau părinții să ne aducă acasă, la cald, în sânul familiei. Vom cita câteva rânduri din această capodoperă lirică, expusă în formă de dialog: „– De unde voi veniți, băieți? / – Din Țara Spulberă-Nămeți. / – Și cât în ea ați poposit? / – Din zori și până la asfințit. / – Și cum i-acolo? Cald ori frig? / – E cald că mi te faci... covrig. / – Zăpadă este? Sau nu e? / – E multă-multă – he-he-he!...” [p. 218].

Caleidoscopul încheie acest volum, cuprinzând doar câteva versuri, printre care și laconicul credo al autorului către cititori, expus într-un catren: „Am spus ce știu mai bine, / N-am vrut să fac un rău... / Dorind a vă susține, / Eu sunt cu voi mereu” [p. 225].

Așadar, poezia lui V. Rață din recentul volum e pătrunsă de un frumos grad de sensibilitate și de gust, exprimă o anumită experiență artistică, e delicată, fină, ruptă din sufletu-i sensibil; sub aspectul căutărilor tematice și artistice se situează pe cele

mai diverse paliere. Virtuozitatea metrică (în stil clasic) e respectată aproape în fiecare vers. Autorul nostru n-a mers pe urmele unor poeți care fug de rime și de metafore, ci consecvent în versurile sale le-a utilizat.

Noul volum de versuri lirice semnat de V. Rață poate fi lecturat pe îndelete, din care, dragă cititorule, vei desprinde imagini și teme noi, căci autorul a îmbrățișat cuvântul și l-a utilizat cu talent, cu voință și cu dibăcie. Dumnealui nu e obligatoriu să fie răsplătit pentru cât a scris și cum a scris, ci trebuie citit pentru că și-a manifestat darul dat de la Dumnezeu, precum că a așternut pe hârtie cele mai tainice și frumoase gânduri și sentimente, fapte, care îi însoțesc viața – „clipa care vine și se duce”.

A izbutit... Izbânzile îi sunt sentimentele; izbânzile – că le-a scos din inimă, călduțe cum le-a simțit și le-a împărtășit și altora; izbânzile – că n-a ocolit temele dureroase, pe care le traversează uneori orice om; izbânzile – că a găsit câte o metaforă pentru unii oameni, personalități, viața și faptele cărora i-au atins coardele inimii; izbânzile – că s-a scufundat în bucuriile și răsfațul naturii, încântându-ne cu pagini veritabile de pastel și de aducere-aminte de noi, foștii puștani, cu bucuriile și necazurile noastre în clipele cele mai frumoase ale copilăriei și nu numai! Și prin aceste versuri autorul ne face mai buni decât am fost, cu mult mai buni; dar altoiește concomitent în sufletul cititorului dragostea de patrie, de locurile natale, de părinți și de rude, poate mai puțin – dragostea de carte și de lectură, dar va veni și această necesitate – lumina vie a cărții...

Distinsul academician și om politic Dinu C. Giurescu a rostit o frază ce i se potrivește de minune și lui Valeriu Rață: „Tot ce faci pentru tine piere odată cu tine, numai ce faci pentru alții – rămâne.”

Dr. Claudia SLUTU-GRAMA,
poetă, bibliolog

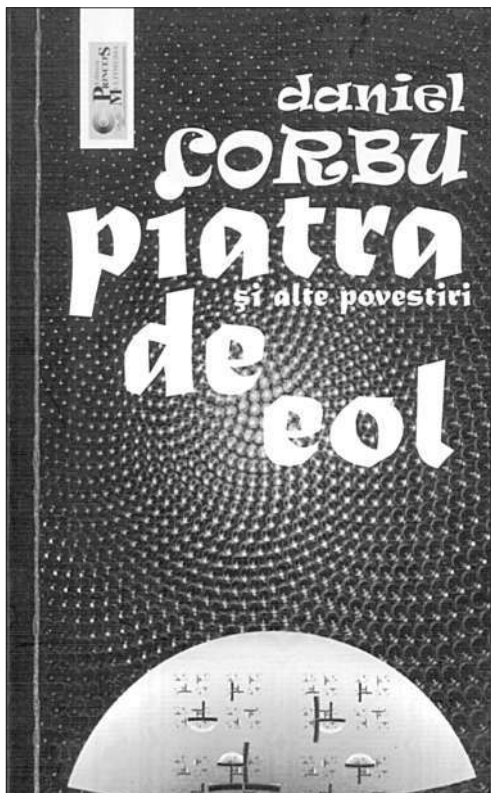
PIATRA DE EOL ÎNGHIȚITĂ DE CITITORII LUI DANIEL CORBU

Scriitorul și editorul Daniel Corbu pe aripile de Eol trăiește cuvântul. Am cunoscut volumul de proză în primăvara Salonului de carte pentru copii și tineret – 2015, în cadrul prezentării mai multor colecții de cărți apărute la Editura „Princeps Multimedia” în incinta Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău. Am moderat evenimentul la care participau multe personalități notorii: acad. Mihai Cimpoi; acad. Valeriu Matei, directorul Institutului Cultural Român „M. Eminescu”; poetul Nichita Danilov, vicedirectorul ICR „M. Eminescu”; poetul Iulian Filip; M. Harjevschi, directorul general al BM „B.P. Hasdeu”. Dna Filomena Corbu avea grijă să-i prezinte și să se simtă comod în fața publicului de elevi de la Liceul „Spiru Haret”.

Iată în această împrejurare a ajuns la mine cartea cu *Piatra de Eol și alte povestiri*¹ ale lui Daniel Corbu. Aerianul ce și-l dorește în formă de capsulă, concentrate în texte. Piatra de Eol este vântul adunat în burduful lui Ulise, pietrificat pentru ca forma aeriană să poată fi lecturată. Momentul găsirii și al căutării fractează viața personajelor. Aproape toate textele pot fi disecate după acest criteriu: căutare și găsim. Uneori aspectele soluției par de neconceput după subiectul trasat. Dar soluția este simțită (*Piatra de Eol*), alteori descifrată (*Banchetul*), alteori negată (*Urmele lui Dumnezeu*). Imaginația reflectă dorința oamenilor de a găsi ceea ce caută în cele mai bizare moduri. Uneori căutarea stoarce din identitate, alteori căutarea are funcția de a nu ști ce să faci cu ceea ce se găsește. Piatra de Eol este căutarea omului în labirintul spațiului și al timpului, simila-

ră lui *Aleph* de J.L. Borges. Zeul vântului s-a ascuns în culoarea prafului de drum: „Nu era altceva decât o pietricică cenușie și sfărâmicioasă ca pastilele.” Sarcastic spus căutarea este o obsesie ce provoacă dureri de cap, iar simbolic găsim constituie tratamentul.

Nu toate personajele ce găsim sunt fericite, deși fericirea, după scriitor, îi e proprie omului ce păstrează în sine mirarea copilului: „Se juca cu ea ca un copil. O lua în mâini și o arunca sus, o prindea și o arunca din nou și din greșeală o înghiți.” Verbele denotă jocul conștientizării de a avea dorința, posesia de a-l atrage și pe el în calitate de jucător. Joaca îl face participant activ al vieții. Căutarea îndelungată

¹ Corbu, Daniel. *Piatra de Eol și alte povestiri*. Postfață de Paul Gorban.– Iași: Princeps Multimedia, 2014. – 164 p. – ISBN: 978-606-523-044-6.

nu strivește bucuria. Ea se amplifică până la punctul culminant de a se schimba cu locurile dintre posesor în posedant. Odată înghițită piatra de Eol îi va governa viața.

Relația dintre obiect și ființă se deosebește când e vorba de atitudinea om-oameni. În acest sens, *O rană la piciorul stâng* ascunde un tratament de mutilație. Astfel, la doleanță „se chinuiau ei să-i găsească măcar unul” (defect), apare replica concluzivă: „Lipsa defectelor poate fi un defect.”

Scriitorul Daniel Corbu este un adept al ordinii. Simetria structurală se resimte în clepsidră, în *ierarhie*, în tonul opticii: „Unghiul trebuie acum schimbat, așa, acesta e unghiul! Opera mea depinde esențial de starea voastră” (*Sticleții domnului profesor*). Ceea ce nu înseamnă că autorul se lasă dus pe valorile subiectului. Îl ține în frâu și îi dă libertate atunci când simte că trebuie să sară de-asupra preceptelor sterile. Conceptul artistic – concentrat la maximum – e un studiu al temelor preferate: „eșecul, providența și sinuciderea”, fiind puse pe cealaltă balanță: „concentrația vieții”. Apar două viziuni artistice: prima – „contemplația e totul” și balastul de repulsie: „Natură moartă cu flegmă.” Ambele reluate din circuitul cotidianului, doar că prima relevă *perfectiunea*, cealaltă argumentul imediat.

Banchetul invită în lumea cititorului Daniel Corbu. Se creează impresia că fișele cu diverse citate sunt adunate în pușculiță, apoi sunt distribuite la doi jucători, după regulile jocului auctorial, el (Augustin) și ea (Martha).

Între aceste nume-anotimpuri scriitorul configurează idealul feminin oprit într-o primăvară veșnică de o „independență totală” și idealul masculin – strălucitor ce virtual îmbină trăsăturile imperatorului roman Octavian August sau calitățile Sf. Augustin. Fișele pe care le extrag sunt diverse și după tematică, și după autor. La acest banchet asistă Molière,

Papini, Topârceanu, Cărtărescu, Ovidius, Grigurcu, Euripide, Blaga, Yung, P. Groza. Personajele dau viață cuvintelor, ele devin dinamice implicate într-un dialog imposibil. Cum ar fi intersecția imediată a citatelor din Apuleius și Nietzsche sau din Druță și Shakespeare, sau din Thornton Wilder, Lenin și Goethe. Sau o formidabilă aplicație cu Creangă și Joyce; N. Danilov și Dalai-Lama.

Autorul se citează și pe sine, incluzându-și propriul nume în paranteză: „Pentru mine un filosof mort este mai important decât un imbecil care respiră” (D. Corbu). Citatele sunt înșirate în dialogul a doi tineri cu semne de interogație, cu exclamații și enunțuri. Sunt prinse în broderia textului tematic de la pledoaria pentru început, iubire, credință, dușman, păcat, filosofie (aici am specifică un aspect, autorul pare că se distrează cu litera f: plasând trei coordonate: firescul, femeia și filosofia), și ajunge la fericire. Deși în text persistă un final ce are umbre de dezamăgire, textul cu multiplele intertexte are o conotație profundă de a intra în creierul unui cititor cultivat în care toate acestea dialoghează, interacționează. Deci, trăiesc!

Până a fi piatră, Eol l-a înălțat pe treptele din *Prima singurătate* – o călătorie imaginară cu pronosticuri. Conservarea istoriei într-un om care perindă de la dorința de a călători, a judeca și a se uita prin competența teleologică – observarea influențelor fenomenelor din literatura și cultura universală în literatura română și modularea subiectelor în evoluția scrisului propriu după parametrii timpului. Dacă în această povestire se dublează, apoi pare că se triplează personajul, în *Seara cu ucigaș și bătrân orb* autorul își scoate binomul la vedere. Ascunsul și văzutul, echilibrul eului care are forță să-și facă bine, dar și rău. Extragerea din eul integru al unei părți, fie și malefice, nu îl transformă în înger, dar îi conștientizează expresiile ascunse

ale sufletului. Fiecare are ceva ce îl poate distruge și ceva ce îl poate înălța. Fumul care stăpânește camera este același Eol care șterge contururile dintre polii scindați al unui eu tolerant și al altui eu – ucigaș. În parabole avem câte un refren care insistă muzical: fie că e repetiția *Concentrează-te sau zic*; fie că „ascunde acolo ceva: un cuțit, un revolver, o frânghie, nu se poate să nu ascundă ceva la spate ucigașul”; fie „spina muntelui”, care ba e indiferentă, ba albă. Conexiunea cu cititorul se efectuează și grație unei presupuse realități imediate: „N-om fi noi făcuți să torturăm cititorul și să-i furăm timpii de internet!” (*Ultimul călău*), în alt fragment găsim: „Dar ce ne interesează pe noi, cititorule, toate astea? Prea des au uzat de tine autorii” (*Subiect pentru o narațiune*).

Și dacă autorul își vede textele în muzica de blue-jazz (în *Opera, Banchetul, Ier-arhie, Bătrânul și muntele, Omul suspendat*), pe alocuri auzeam muzică din filmele horror (*Ultimul călău, Hainele poetului*). Și chiar metamorfoza din *Piticul de la marele circ*, cu tot cinismul profesional al personajului („Dumnezeu n-a făcut nicio repetiție cu noi”), iese din ștreangul lui Kafka.

Așadar, personal am auzit și acorduri etno în *Peșitorul, Vin papuașii*, muzică haos – în *Prima singurătate*.

Scriitorul Daniel Corbu consideră că ordinea contează în lumea cu memorie aleatorie. Probabil de aici și dorința de a utiliza „clepsidra dăruită Marthei de bunicul Herbert, cu o durată de scurgere a nisipului de fix douăzeci și opt de minute”. Sub semnul principiului de cauzalitate sunt dezbaterile cu scutul citatelor. Autorul ține mâna pe pulsul cititorului. Tensiunea este diagnosticată rapid. Textele scurte oscilează între clandestin și prezumție, frumos și urât, febril și temerar, spirit și indiferență, sacrificiu și banalitate, logică și contemplație. Ele opresc cititorul, îl scot din timp și aparent îl plasează din nou în spațiu, dar e imposibil să te scalzi de două ori în aceeași apă, astfel și textul și cititorul suferă mutații. Depinde de unghiul timpului în care ne află, de optica poziției în care citim, de perspectiva în care tindem să ucidem sau să creăm, să negăm sau să contemplăm, de cum găsim și ce facem cu piatra de Eol.

Conf. dr. Victoria FONARI,
poet și critic literar

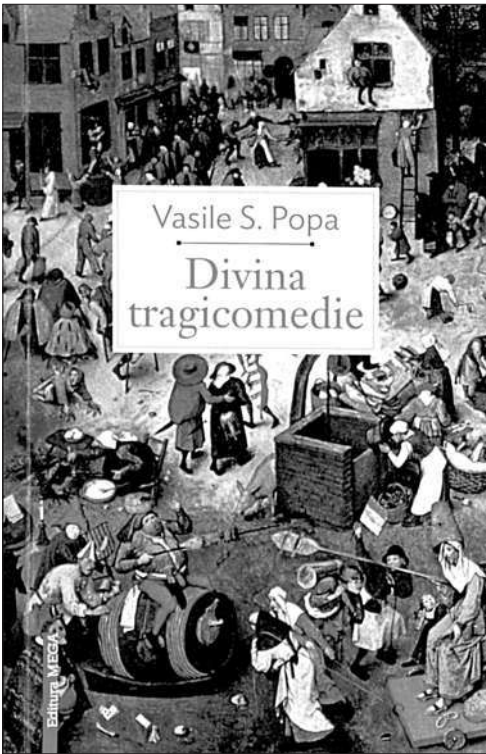
VASILE S. POPA DESPRE „TRAGICOMEDIA” ROMÂNIEI DE DUPĂ „DEVOLUȚIE”

Pentru cititorii revistei *BiblioPolis*, prozatorul, poetul și ziaristul Vasile S. Popa este deja cunoscut – pe paginile ei, în 2014 (nr. 1 și 4), au apărut o recenzie la romanul de factură istorică *Ultima noapte la Tanais*, intitulată *La Tanais – pe urmele celor care nu mai sînt*, autor – subsemnatul, și un interviu acordat lui Daniel Dragomirescu, reluat din presa online din România sub genericul *Vasile S. Popa: „Cînd inspirația îți dă ghes, găsești timp și pentru a face literatură...”* De data aceasta vom lua în dezba-

tere un nou volum de același autor apărut în 2014 la Editura „Mega” din Cluj-Napoca – cu titlul *Divina tragicomedie*¹. Desigur, intuim o parafrază din Dante Alighieri, dar conținutul ca atare al acestui volum nu are nicio legătură cu *Divina comedie* a clasicului literaturii italiene, doar că paradoxurile din societățile Evului Mediu și cea contemporană se aseamănă întru cîtva.

¹ Popa, Vasile S. *Divina tragicomedie: satiră și umor*. Cluj-Napoca: Ed. Mega, 2014. 264 p. ISBN 978-606-543-516-2.

Volumul *Divina tragicomedie* de V.S. Popa este, de fapt, o culegere de texte satirico-umoristice publicate în primii ani după revoluția din 1989 în săptămânalele *Armata poporului*, *Armata României* și revista *Orizonturi militare*. Trebuie de spus că unele texte sînt inedite, altele revăzute, iar pe coperta cărții este reprodus un fragment din tabloul *Lupta dintre carnaval și post* (1559) al lui Pieter Bruegel cel Bătrîn, care, de altfel, este în consens cu tematica acestei culegeri. Prefața cărții este semnată de Daniel Dragomirescu, în care menționează: „Nu numai codrul e frate cu românul, cum se zicea odată, ci și umorul. Autor al romanului *Ultima noapte la Tanais*, care evocă drama Armatei Române pe Frontul de Răsărit (Stalingrad), Vasile S. Popa schimbă registrul și tematica și abordează frontal o altă dramă de fond: problematica tranziției românească de la totalitarism la o societate democratică după 1989, cu

luminile și mai ales cu umbrele ei, utilizînd de astă dată mijloacele și resursele inepuizabile ale umorului satiric, cu o bogată și remarcabilă tradiție în scrisul românesc. Cartea sa [...] oferă în felul ei o largă perspectivă asupra proceselor contradictorii pe care le-am cunoscut și le-am trăit din plin cu toții, indiferent de naționalitate, rasă, sex sau confesiune religioasă, în ultimele două decenii, și care nu puteau să ocolească «rezervația kaki» (Armata), legată cum e și firesc prin toate firele de restul societății.”

Deci, autorul cărții ne introduce fără menajamente în atmosfera social-politică a României de la sfîrșitul mileniului al doilea. Mai concret, V.S. Popa vorbește despre „tragicomedia” care s-a jucat pe scena vieții cazone, militărești a armatei naționale, dintr-un timp nu atît de îndepărtat, care nu a fost scutită – precum și întreaga țară – de procesele de reformare pline de contradicții, dezacorduri, opoziții. Mai pe scurt, putem spune că avem în față o carte și de rîs, și de plîns.

Tranziția atît din viața militară, cît și din cea civilă au fost foarte bine surprinse de V.S. Popa, care dovedește o dată în plus că mînuiește cu dibăcie pana sa de scriitor și care se consacră întru totul îmbunătățirii situației ce nu ne satisface în bună măsură și în care ne aflăm nepermis de multă vreme. Textele din culegerea sa cu tentă de tragicomedie, înclinate mai mult spre tristețe și descurajare, sînt repartizate în șase compartimente: *Gloanțe pe hîrtie*, *Un cadou de nădejde*, *întreprinzător*, *À la guerre comme à la guerre!*, *Rezervația naivilor kaki*, *Salve de revelion și Ambuscada cu umor*.

Lumea cazonă a lui V.S. Popa este foarte pestriță. Pe paginile volumului *Divina tragicomedie* întîlnești personaje de tot felul, cu ocupații și interese diferite. Prin spiritul său de observație autorul i-a surprins pe unii camarazi ai săi, chemați sub arme să-și îndeplinească datoria sa de cetățean

onest, să slujească cinstit și corect Patriei, dar ei pin șmecherii, șiretlicuri, viclesuguri (să fie de vină numai „perioada de tranziție” prin care trecea România în drumul său spre Uniunea Europeană?) s-au dovedit a fi de ocară (ca să nu spunem de rîs) în fața Armatei și a cetățenilor țării întregi. Iată cine sînt ei: septuagenarul Coriolan Subțirelu (*Subțirelu și alimentația rațională*); Colțeanu, Nae Calapod (*Colțeanu și cozile*); conu’ Leonida și coana Efimița (*Soro, ne dă guvernul ordonanțe!*); maiorul Pitulică (comandantul unității), căpitanul Descurcărețu (șef de stat-major), căpitanul Claviculă (medicul unității), maiorul Gomosu (fostul secretar al comitetului de partid), căpitanul inginer Roată (șef al serviciului tehnic), căpitanul Ureche (fostul contrainformator), căpitanul Tastă (șef al transmisiunilor) (*Și-a implementat dracul coada!*); Glumețu (maistru militar) (*M-a făcut mama yoghin!*); Arhibald Bucurie (plutonier-adjutant) (*Papagalul și manelele*); Vichentie Falcă (maistru militar principal) (*Pretind atestat de disident!*); Tache Popescu (șeful atelierului de croitorie al garnizoanei) (*Ah, ma chère, să-mi vezi mantela!*); plutonierul Dan Bănișorul, maiorul Finanțu (*Nu plecăm, pînă nu te avansăm!*); Hector Afanase Stîrculescu (*Menuetul lui Afanase*); Mitică Protase (*Cum am fost rănit în golf*); plutonier, adjutant în rezervă Tache Fredonel (*S.O.S. Mudava!*); ofițerul de intenidență Pompilică Papiotă (*Avansări... pe blat!*); bitul Gheorghe (cel pașnic don Toroipanu) (*Cu bîta la picior*); ofițerul de contrainformații Secu Ristu și loana, soția lui (*Lăsatul secului la brînză*); Chirvase Patrucase (*N-aveți un TDP?*); maiorul Silurian Pantelie (*Un alter ego cîrcotaș*); colonelul Mitru Mițoancă (*High-life kaki*); sergentul major Duminică, maiorul Turbatu și căpitanul Picioarea (șeful pregătirii de luptă) (*Cătane pe eșichierul politicii*); căpitanul Coarnă, maiorul Pletosu (*Vedere specială*); căpitanul de infanterie Epifanie Pușcă, familia colonelului Măcăleată (*La*

„Trei brăduți drăguți”); plutonierul Apălălai-ei (*„Rebellion” pe simulator*) ș.a. Trebuie adăugat că în jurul lor se învîrt o sumedenie de indivizi suspicioși, bănuitori, de cele mai dese ori membri ai familiei, rude, colegi, amici etc. care le ajută sau susțin afacerile lor dubioase. La o analiză mai amănunțită observăm că numele personajelor deseori sînt luate parcă din aceeași societate în care a trăit și a activat I.L. Caragiale. Unele dintre ele fac trimitere la nume concrete din viața politică a României: Cească = N. Ceaușescu (*Divina tragicomedie, M-a făcut mama yoghin!*, *Cum am fost rănit în golf*); Onuț Ilici Ilinescu = Ion Iliescu (*Menuetul lui Afanase, Delta force și reacțiunea*). La fel se întrevăd și unele denumiri geografice: Babilonia = România; Tîrcovniște = Tîrgoviște (*Menuetul lui Afanase*); Hârșovia = Varșovia (*Colțeanu și cozile*) ș.a.

Un procedeu de exprimare a viziunii autorului este portretul literar, prin care se enumără caracteristicile, ce permit identificarea, individualizarea și diferențierea personajelor. Astfel, la V.S. Popa portretul e construit ca un cumul de premise ce justifică acțiunile ulterioare ale camarazilor săi de serviciu. Să exemplificăm prin portretul lui Colțeanu, care era „un lingău și un încîinit fără egal, a semănat în jur doar repulsie, fiind faimos pentru arta desăvîrșită de a linguși în interes propriu și de a le face altora viața cît mai grea. [...] n-avea mamă, n-avea tată, ci doar o rudă mai bine plasată ce își pusese, cîndva, zice-se, cunoștințele în mișcare și îi dăduse impulsul care îl suise, în linie dreaptă, în sferile înalte de acum” (*Colțeanu și cozile*) și prin al lui Hector Afanase Stîrculescu, care „era un individ deșirat, cu brațe tari, ca două vise, și picioare viguroase, învîrtoșite de bițîiala continuă a bărcilor în furtună. Dacă îl priveai mai atent, observai că fața lui – puhavă și prelungă, plină de riduri – trăda o fermitate și un autocontrol remarcabile, iar ochii, care i se mișcau întruna în orbi-

te, păreau a fi periscopul unui submarin ce își supraveghează cu grijă dușmanul desfășurat în tăcere pe spinarea oceanului. Privirea-i cenușie, felină, strălucea de inteligență și, la o cercetare atentă, puteai constata că, în profunzimea ei, ascundea o licărire viclană, apoasă, de om învățat să înoate, la nevoie, și contra curentului, dacă o cereau împrejurările" (*Menuetul lui Afanase*).

La scrierea schițelor sale satirice, desigur că V.S. Popa se inspiră din cotidianul vieții militare. Însă, atenția cititorului se reține și asupra stării generale a faptelor evenimentelor din România postdecembristă. Autorul nu ignoră niciun amănunt de defăimare sau de desprețuire a ceea ce este negativ în jurul său, cu toate acestea, nu putem spune că procedează în felul acesta fiind rău intenționat. Oricum, constatăm că scriitorul e mereu pe fază, simțul observației lui scriitoricești este dezvoltat, și noi avem ocazia de a ne delecta cu adevărate bijuterii literare. Ca să vă dați seama citiți în *Și-a implementat dracul coada!*: „Ca să continui în același sens, trec mai departe și vă întreb ceva de n-o să vă vină să credeți: vi se pare normal ca șeful depozitului lor să-și amenajeze acasă, în curte, un mare șopron de mic-gros, din care să distribuie produse diverse de largă căutare la vânzătorii particulari din oraș, iar vizavi de Punctul de control al unității noastre, să deschidă, sub acoperirea nevestei, voind să parvină prin hoție pe față, simigieria destabilizatoare «La covrigul ostășesc», unde să poposească soldații storși de instrucție și hămnisiți, post-meridiem, sătui de atîta ceai cu bromură și borș de verdețuri cu untură, pentru a fi serviți în dorul lelii, de cei doi, cu covrigi pe ață, mici și scumpi?”

Cu certitudine, V.S. Popa este un maestru al dialogului, procedeu ce este la fel de bine folosit la caracterizarea personajelor prin modul lor de a vorbi, dezvăluindu-le, astfel, psihologia și atitudinile adoptate.

Îndreptăm atenția cititorului spre dialogurile din: *Am fost o lună ministru!*, *Soro, ne dă guvernul ordonanțe!*, *M-a făcut mama yoghin!*, *Avansări... pe blat!*, *Cu bîta la picior*, *Lăsatul secului la brînză*, *N-aveți un TDP?*, *Un alter ego cîrcotaș*, *Zbor la simplă comandă* ș.a. Un alt procedeu, întîlnit mai rar în literatura beletristică, dar îl atestăm la V.S. Popa este scrisoarea, pentru confirmare a se vedea: *S.O.S. Mudava!* și *Cătane pe eșichierul politicii*.

Ultimul compartiment al volumului – *Ambuscada cu umor* – include scrieri în cheie umoristică, de altfel, sub niște forme originale de îndrumări „semipractice”, „miniidei” privind rețetele culinare, sfaturile medicului, moda feminină și cea masculină militară, amenajarea apartamentului, anunțurile matrimoniale etc.

Ne produce surprize și limbajul bucăților literare: unele pasaje au caracteristici particulare. Nu am găsit dificultăți de înțelegere a textului, cu toate că am descoperit în texte cuvinte sau expresii de felul: *devoluție*, *rivoluție* = revoluție, *loviluție* (de la lovitură), *deciuplina melitară* = disciplina militară, *cît ai bate un cuvînt la teleimprimator* = cît ai zice pește ș.a.

V.S. Popa este un autor al demascării, al descoperirii deghizărilor de tot felul. Astfel, după lectura volumului *Divina tragicomedie* putem trage concluzia că autorul ei este un bun continuator al tradițiilor literare inițiate de Ion Luca Caragiale, cel mai mare dramaturg român, și prelungite de Anton Bacalbașa, George Brăescu ș.a. V.S. Popa, avînd un bun spirit de observație, ne-a prezentat un tablou veridic al României postdecembriste, în special, al ciudățeniilor și nepotrivirilor din Armată, prin mijlocirea satirei și umorului. La aceeași concluzie a ajuns și prefațatorul cărții D. Dragomirescu: „După cum afirmam la început, armata ca instituție (și tot astfel, școala, biserica etc.) nu este nici mai presus, nici mai prejos de societatea care o

susține. Prefacerile și bulversările post-decembriste au marcat-o din plin. Unii militari s-au lansat în politică și au ajuns miniștri, alții s-au lansat în afaceri pe piața liberă și au ajuns dealeri de succes, și unii, și alții îndepărtându-se de la rosturile de bază ale militarului. Moravurile și năravurile s-au adaptat noilor timpuri, iar formele vechi au fost abandonate prin forța lucrurilor. Autorul cărții de față ne încredințează însă că umorul, ca mijloc de îndreptare a viciilor omenești, fie drapate în haine civile, fie în haine militare, rămâne mereu tânăr." Astfel de exemple pot fi găsite aproape în toate schițele satirice din această superbă

culegere de aspecte episodice din viața de familie a militarilor.

Recomand volumul *Divina tragicomedie* de Vasile S. Popa spre lectură atât pentru cititorii Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, cât și pentru cei din întreaga republică, cu condiția că îl vor găsi în alte biblioteci sau în librării. Sper că fiecare se va alege cu învățături frumoase, deoarece satira și umorul din cele 264 de pagini ne pun pe gânduri, ne dau răspunsuri la multe întrebări, ne prezintă o lume de peste Prut de care poate nu am știut sau am știut foarte puțin pînă la acest moment.

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

SPORT. MICĂ ENCICLOPEDIÉ

„Orice început se vrea fecund.”
(Lucian Blaga)

Cu acest titlu generic, pe cât de simplu, pe atât de sugestiv, Institutul de Studii Enciclopedice al AȘM, inaugurează colecția *Mica enciclopedie*.

*Sport. Mică enciclopedie*¹ este o carte-eveniment, ce se vrea pe masa fiecărui profesor de educație fizică, fiecărui student de la instituțiile de profil. Este și cartea tuturor celor care sunt animați de dorința de a se informa asupra sportului, acest fenomen social absolut spectaculos, fără de care viața noastră ar părea mai monotună. Iar cartea pe care o prezentăm, tocmai vine să celebreze acest fenomen.

De ce o recomandăm atât de călduros?! Din atâtea și atâtea motive!

Primo: *Sport. Mică enciclopedie* este o lucrare de pionierat din arealul științific

și sportiv de la noi, lucrare care încearcă să deschidă un drum cercetării în acest domeniu, atât de important pentru viața societății.

„Ediția de față constituie prima carte din colecția *Mica enciclopedie* și prima cer-

¹ Ambrosi, Nicolai. *Mică enciclopedie a sportului* / Nicolai Ambrosi, Pavel Brădescu ; red. șt. : Constantin Manolache ; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Studii Enciclopedice. Ch. : Institutul de Studii Enciclopedice al AȘM, 2014. 400 p. ISBN 978-9975-4389-6-4.

cetare enciclopedică din domeniul sportului realizată în Republica Moldova. Include noțiuni generale, fenomene și instituții din sport și educație fizică. Un loc aparte este rezervat sportivilor de performanță, unor personalități din sport, precum și unor specialiști-organizatori din domeniu în context universal și național”, desprindem din prefața cărții.

Proiectul de realizare a acestei enciclopedii a fost pus în practică într-un interval relativ scurt, fiind recomandată pentru editare de către Consiliul Științific al Institutului de Studii Enciclopedice al Academiei de Științe a Moldovei. Autorii ei, Nicolai Ambrosi și Pavel Brădescu, și-au asumat contribuția la alcătuirea acestui volum, iar dumneavoastră, dragi cititori, cei care îl veți citi, dar cu siguranță îl veți citi / studia, avem toată certitudinea, că veți remarca îndrăzneala demersului. Și este, chiar este un demers cu adevărat îndrăzneț, care a solicitat autorilor mult curaj, efort, entuziasm și pasiune. Dar și talent. Mult talent.

De loc ușor acest demers. Și nu doar pentru faptul că o operă de tip enciclopedic este dificil de elaborat / de redactat, ci și pentru că se întâmplă întâia oară ca o lucrare de o asemenea anvergură să fie tipărită în Republica Moldova. Iar toate începuturile, inclusiv pe acest tărâm, sunt grele.

Secundo: *Sport. Mică enciclopedie* este o apariție editorială de specialitate cu adevărat solidă, sub toate aspectele. Între copertele acestei tipărituri au încăput toate sporturile, un întreg univers sportiv cu toate aspectele ce derivă din acesta. O enciclopedie ce sintetizează și eternizează. Lucrarea are un demers mult mai amplu decât o enciclopedie. Ea se constituie și ca un DEX sportiv, din care cititorul va însuși cu ușurință definiții, noțiuni și termeni sportivi. Și nu doar atât. Mai este și un manual esențial care prezintă și explică principalele principii și concepte ale sportului și culturii fizice.

Adunate cu multă scrupulozitate, orânduite alfabetic, așezate cu mare iscusință, informațiile cuprinse în această valoroasă lucrare oferă cititorului interesat posibilitatea rară, dacă nu chiar unică, să afle, satisfăcându-și bucuria cunoașterii, informații utile din lumea sportului.

Vă invităm să parcurgeți paginile acestei valoroase lucrări în speranța că o veți prețui la justa valoare, răsplătind astfel și efortul realizatorilor ei, o echipă de profesioniști formată din doi autori: Nicolai Ambrosi și Pavel Brădescu, redactor științific – dr. Constantin Manolache, recenzenți: acad. Teodor Furdui, dr. hab. Elena Constantinovici, dr. Vasile Triboi, redactor-coordonator – dr. Ion Xenofontov, redactori: Ilie Lupan, Vasile Țurcanu, design, macheta, prepress: Valeriu Oprea, copertă: Vitalie Pogolșa.

Pe baza bogatei experiențe acumulate și a unui volum impresionant de date obținute prin studierea a numeroaselor lucrări de specialitate, după o muncă enormă, asiduă, autorii ei, ambii specialiști în domeniu, au asamblat toate informațiile pe care le-au colectat în timp, pe parcursul a celor 400 de pagini. Date exacte, cifre verificate, fotografii, reproducerile color sau alb-negru a căror perfecțiune rivalizează cu originalele, frumusețea legăturii, toate acestea fac din acest volum o adevărată realizare de artă tipografică.

Cei 621 de termeni vin să explice și să familiarizeze cititorul cu: noțiunile de bază din domeniul sportului; termenii sportivi; sporturile, disciplinele și probele sportive; instituțiile din sport și cultură fizică; profiluri detaliate ale sportivilor de performanță, ale unor personalități din țară și de peste hotare; biografii ale antrenorilor, precum și ale unor specialiști organizatori din domeniul sportului. Cum cifra este impresionantă – 130 de personalități –, nu o vom da citirii. Lăsăm această nobilă misiune pe seama cititorului. Iar noi continuăm demersul.

Partea de rezistență a lucrării o constituie paginile dedicate disciplinelor sportive, alocând fiecăreia dintre acestea un spațiu consistent unde sunt incluse: definiții clare, concise, etimologie, reguli de joc, probe sportive adiacente. Alături de un scurt istoric al sportului respectiv, cronologic sunt menționate cele mai strălucite performanțe obținute de sportivi, totodată fiind amintită și țara de origine. Riguros, cu lux de amănunte, sunt descrise sporturile de vară, dar și cele de iarnă.

Un loc aparte este rezervat fotbalului, acest faimos joc care a cucerit lumea și care mai este supranumit sportul-rege. Cititorul interesat va mai găsi ample informații despre cluburi sportive, asociații și federații sportive internaționale și naționale, Jocurile Olimpice și campionate internaționale, mondiale, dar și naționale.

Enciclopedia conține un bogat corpus auxiliar: un *Index de articole-titlu*, care facilitează regăsirea informației necesare și cinci *Anexe* pe care le vom enumera în cele ce urmează:

Anexa 1. Poster *Republica Moldova la Jocurile Olimpice* (autor Nicolai Ambrosi).

Anexa 2. Poster *Sportivii Moldovei – medaliați la Jocurile Olimpice* (autori: Nicolai Ambrosi, Pavel Brădescu, Nicolai Piatac).

Anexa 3. *Sportivi moldoveni medaliați la Jocurile Olimpice (1960-2012)*.

Anexa 4. *Pictograme ale probelor sportive Olimpice de vară. Beijing 2008*.

Anexa 5. *Pictograme ale probelor sportive Olimpice de iarnă. Soci 2014*.

Prezintă interes *Lista abrevierilor* care însumează cifra de 140 de cuvinte și care sunt absolut indispensabile fiecărui specialist în domeniu.

Sport. Mică enciclopedie este o lucrare de excepție ce se circumscrie, prin valoarea ei informativă, tematică și instructiv-educativă, în bibliografia de specialitate, ocupând aici un loc ce va fi căutat

de specialiștii din domeniu, dar și de mulți pasionați de sport.

Sperăm să apară cât mai curând o a doua ediție. Este un început bun, dar care trebuie neapărat continuat. Cu atât mai mult, cu cât în umbră au rămas încă multe și foarte importante evenimente sportive, nume notorii, personalități, cifre, fapte nedezevăluite. Or, toate acestea își vor găsi loc, sperăm, în cea de-a doua ediție pe care abia o așteptăm și care va lichida toate carențele semnalate.

Este foarte adevărat, enciclopedia nu și propune și nici nu poate să epuizeze toate aspectele unui fenomen social cu un impact atât de mare la publicul larg cum este sportul. Diversitatea problemelor legate de edificarea acestui domeniu, cu tot mai multe subdomenii sau ramificări, cere mai multe studii, mai exact, studii pe direcții, de exemplu: lupte marțiale, tenis, fotbal etc., adică enciclopedii adresate unui gen de sport.

Tocmai acesta ar fi gândul și îndemnul nostru pe care îi sugerăm și autorilor Nicolai Ambrosi și Pavel Brădescu. Și iată de ce.

Nicolai AMBROSI: organizator al mișcării sportive și olimpice din Republica Moldova, Antrenor Emerit și Lucrător Emerit în domeniul culturii fizice și sportului din Republica Moldova. Doctor în științe economice, conferențiar universitar. Secretar general, director executiv al Comitetului Național Olimpic al Republicii Moldova. Președinte al Comisiei știință, educație și promovare a valorilor olimpice a Comitetului Național Olimpic al Republicii Moldova. Directorul Muzeului Olimpic din Moldova. Autor și expert al Institutului de Studii Enciclopedice. Autor a peste 50 de publicații științifice. Decorat cu numeroase distincții de stat.

Pavel BRĂDESCU, jurnalist sportiv, traducător. Membru al Asociației Presei Sportive din Republica Moldova, membru al Comisiei știință, educație și promovare a

valorilor olimpice a Comitetului Național Olimpic al Republicii Moldova. Autor și expert al Institutului de Studii Enciclopedice. Autor a circa 1000 de articole, schițe, cronici din domeniul sportului. A tradus zeci de lucrări și studii cu profil sportiv din limba rusă în limba română. Coautor al unor lucrări din domeniul sportului. Laureat al concursurilor de creație ale Asociației Presei Sportive din Republica Moldova. Acreditat la Jocurile Olimpice de la Beijing și Londra. Distins cu numeroase diplome și medalii.

Așadar, lucrarea fructifică editorial preocupările a doi profesioniști, cu o vastă experiență în domeniu. Ce alte argumente s-ar mai cere? Tot ce a mai rămas este să confirmăm certitudinea noastră că acești doi autori sunt cei mai indicați pentru a-și imprima numele lor pe coperta acestui splendid volum.

Cartea poate fi așezată în raftul celor mai valoroase lucrări din domeniul sportului și culturii fizice de la noi, iar autorii ei merită toată grațitudinea și felicitările noastre pentru acest *cadou editorial*, la un loc cu cuvintele de mulțumire pentru mărinimosul gest de a ne fi dăruit bibliotecii noastre 17 exemplare de carte. Și aici voi menționa, dar cu bucurie, că abia intrate în bibliotecă, volumele se bucură de mare priză la cititori. Le dorim autorilor până ușoară și alte cărți, tot atât de valoroase, tot atât de așteptate.

Și tu, dragă cititor, trebuie să ai în biblioteca ta o *Mică enciclopedie a sportului*.

Deschide paginile ei și te vei convinge cât de necesară, cât de binevenită este această Enciclopedie, numită MICĂ, dar care-i atât de MARE enciclopedie a sportului.

În loc de epilog vom rosti, dar împreună cu poetul Tudor Arghezi: „*Carte frumoasă, cinste cui te-a scris...*”

Tamara COTOMAN,
șef, Serviciul achiziții, evidență
și prelucrarea colecțiilor,
Biblioteca USEFS

P.S. Cartea pe care o am prezentat-o este un elogiu adus sportului și sportivilor, dar și un bilanț al unor eforturi de un transparent profesionism al întregii echipe de lucru, răsplătit cu premii și diplome. Așadar, în cadrul Salonului Internațional de carte, ediția a XXIII-a, 2014, desfășurat în incinta Bibliotecii Naționale a RM, lucrarea *Sport. Mică enciclopedie* a fost menționată cu o *Diplomă* și Premiul *Cartea de referință*.

Iar Asociația Presei Sportive din Moldova, a acordat autorilor Nicolai Ambrosi și Pavel Brădescu o *Diplomă*, lucrarea fiind nominalizată cu Premiul *Cartea sportivă a anului*, 2014.

T. C.

SENSIBILITATEA REMARABILĂ A POETEI LIDIA GROSU

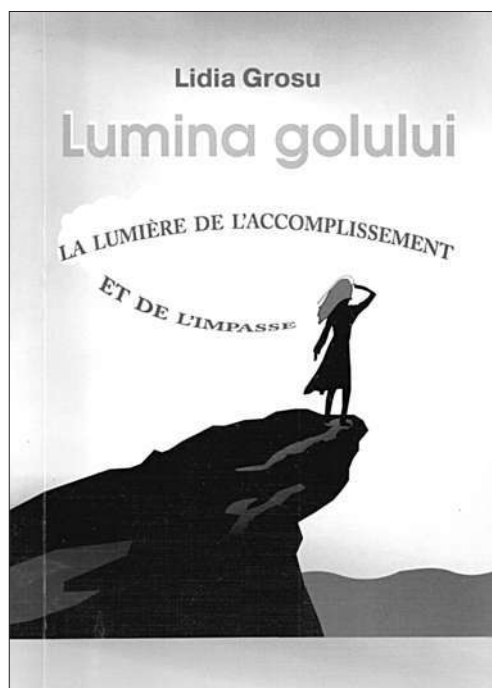
În una din ședințele Clubului *Magia cuvîntului*, din cadrul Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu”, conf. dr. Victoria Fonari ne-a sugerat să lecturăm cărți ce au apărut recent și să încercăm să ne expunem părerea cu privire la textele citite. Am fost atrasă de volumul Lidiei Grosu cu un titlu sugestiv *Lumina golului*¹. Lectura m-a îndemnat să nu-mi păstrez impresiile doar la nivel colocvial. Astfel, a apărut acest text – un dialog dintre mine și autoarea unor versuri sensibile care este Lidia Grosu. Înțelegerea și aprecierea corectă a operei oricărui mare scriitor implică pătrunderea pînă la fondul ireductibil al personalității lui, adică pînă la acele elemente care configurează modul său original de a vibra în fața lumii. Despre creația poetei, scriitorul Nicolae Dabija menționa: „Își construiește poemele, preocupînd-o nu atît materialele de construcție, cît felul în care acestea sînt așezate cum sînt îmbinate și integrate metaforei generale.”

Dincolo de toate laudele care pot fi aduse la adresa autoarei, dincolo de tematica poeziilor sale și măiestria de a închea versuri de o profundă sensibilitate, dincolo de capacitatea de a-și transpune virtuos suflul pe hîrtie, multe din poeziile sale sînt un strigăt de singurătate, de răzvrătire împotriva visurilor pierdute, speranțelor deșarte, măștilor, o căutare permanentă a iubirii.

În poezia *Mascaradă* eul poetic încearcă să-și camufleze adevăratele stări sufletești: „atît doar că m-ar proteja / de o exteriorizare / a eului meu.” Acesta recur-

ge la mascaradă, cea mai simplă cale de a se face invizibil fiind zîmbetul: „în regatul măștilor / mi-am ales-o pe cea a zîmbetului.” Autoarea asociază zîmbetul cu „al lacrimilor curcubeu”, metaforă care sugerează pacea interioară care se va naște din lacrimi și suferință. În general, curcubeul este un simbol universal al sănătății și păcii interioare. Reprezintă izbăvirea, iertarea, veștile bune, promisiuni de mai bine pentru viitor. Este prevestirea unei perioade de schimbări fericite care vor transforma modul de viață. Această idee este întărită de ultimele versuri: „și din el răsar... eu...”

În *Mușcat de zare, visul...* eul poetic conștientizează că toți nu sîntem decît un „vechi tablou” neschimbător, cu aceleași griji, aceleași preocupări banale, uitînd de

¹ Grosu, Lidia. *Lumina golului = La lumière de l'accomplissement et de l'impasse : versuri.* – Ed. bilingvă româno-franceză. – Chișinău: Ed. CEP USM, 2014.

adevărata noastră esență, de visul nostru pe care, în agitația zilnică și monotonă, îl destrămăm. Unica șansă prin care putem să revenim la vis se va înfăptui „cînd mii în una-ar fi orice suflare”, „cînd toate nu ar fi decît un început / în ceea ce ar urma”. Renașterea visului eului poetic este echivalentă cu renașterea sa sufletească.

Dominată de conștientizarea pierderii esenței noastre omenești, de pierderea visurilor și idealurilor, de falsitatea existenței, autoarea se vrea a fi o carte: „de-ar fi ca să-mi aleg destinul, – / I-aș prefera pe cel al unei cărți.” Pentru eul poetic al poeziei, adevărata bogăție ar fi iubirea cititorilor „prea mulți și diferiți”, „buni și dornici de lumină” (lumina simbolizînd cunoașterea) – „și sărăcia nu aș mai cunoaște-o – / iubirea doar – de-a lungul întregii vieți”.

În poezia Lidiei Grosu, eul liric reflectează asupra condiției poetului. Dedicată lui Nicolae Dabija, poezia *Și din lumină...* este o meditație care relevă menirea poetului: „și atunci / cînd forța rațiunii inimii / cu a necuvintelor magie se va contopi, / ploaie de poezie vor cădea / cu mîna ușoară a Domnului peste noi. / și din Lumină / vom culege Lumina mereu / pentru un veac de apoi...” Lumina reflectă binecunoscuta idee a misterului potențat, aceasta simbolizînd substanța universului, forța inspiratoare și originalitatea poetică.

O meditație asupra menirii poetului este și poezia *Dramă autumnală*. Toamna, văzută în poezie ca un sfîrșit, este un prilej de confesiune: „al vostru sînt... / cu aurul ce mă împodobește... / în moleșeala-mi / și în zîmbetu-mi de-un galben sufletist / ce v-ar apropia cuminte pașii unuia către al doilea...” La greci, aurul reprezenta lumina, cunoașterea și viața veșnică, dar și dragostea, bogăția centrul căldurii și strălucirea. Astfel, poetul pare a fi nemuritor. La fel și galbenul, este simbolul tinereții veșnice și a nemuririi. Aceeași idee este conturată și în următoarele versuri: „al vostru sînt... / de

toată lumea-ndrăgostit / în toate anotimpurile-n care / prea devreme-ar fi să credeți / c-am murit... / e tot ce pot: al vostru sînt / ca un poet... / de voi îndrăgostit...” Așadar, poetul este întotdeauna al poporului și întotdeauna îndrăgostit.

În *Testul calității*, Lidia Grosu își manifestă dorința de a fi „carte”, ca ulterior, în poezia *După merit* să reflecteze asupra darurilor pe care i le-a oferit Dumnezeu și asupra mîntuirii pe care o primește. Eul poetic își manifestă mulțumirea față de Domnul care i-a oferit prilejul de a cunoaște iubirea. Cu acest prilej ne este oferită definiția gîndului – „expresie a Luminii / ce-mi genera iubirea”. Eul poetic se simte nevrednic de iubirea Domnului, fiind incertă în privința a ceea ce îi oferă ea Domnului în schimb: „îmi atingeai gîndul – / expresie a Luminii / ce-mi genera iubirea, / nu mai știu pentru ce și cine / dar mai puțin (sau poate deloc?) / pentru Tine.” Eul poetic își asumă omnișcență, simțindu-se în putere să presupună că Domnul nu o pedepsește și nu o condamnă pentru lipsa de recunoștință și pe care i-o poartă: „lucruri arhicunoscute, / Clarvăzătorule, / de care nu mai ții seamă, / poate din teama / să nu te mîinii / prea mult pe mine, / lăsîndu-mă în meditații / să decid singură / dacă merit, cu tot dinadinsul / a Ta mîntuire.” Puterea Domnului rezidă, așadar, anume din puterea Lui de a se „impune” fără a forța pe cineva să-l iubească și să-i recunoască meritele. La fel, în poezia *Eroare*, eul poetic conștientizează, în legătură cu Dumnezeu, că acesta este atotvăzător: „ai putea să-i minți pe strămoși, / dar nu și pe Dumnezeu.”

Poezia Lidiei Grosu reflectă permanenta căutare a iubirii. Grăitoare în acest sens este poezia *În căutarea verbului*: „Între pereții goi / ai inimii tale m-am strecurat / căutam un verb. era frig”, verbul căutat fiind «a iubi», verb capabil să încălzească inima înghețată, dar care nutrea o

dragoste mare: «soarele nu încălzea, / își căuta primăvara, / iar eu – verbul, care o ascundea».”

În căutarea iubirii este și eul liric din poezia *Comorile*. Autoarea pune în opoziție omul și cocorul. Pentru japonezi, cocorul reprezintă statornicia, este un simbol al fericirii, al dragostei, al longevității, al credinței maritale, conotații pe care le capătă și în versurile acestei poezii: „eu sap în nori, / descoperind de-atâtea ori comori! / de-mi pare-ades că-adevărata bogăție / e zborul lin a doi cocori / uitați de timp, pe-o margine de nor. / și cum să nu te uluiască / acest mister a patru-aripi ce se doresc într-un? / comoara lor e gândul... da, anume gândul / că pot fi un model de pace / și iubire pentru om.” Spre deosebire de oameni, cocorii știu că adevărata comoară este armonia în care se întreține iubirea, pe când „pămînteanul, singuratic, sapă-n nori, / descoperind prin doi cocori / tot noi și noi comori.”

În *Valoare nedeterminată* eul liric reflectă asupra valorii femeii și influenței pe care o exercită asupra bărbatului. Femeia este conturată prin prisma zîmbetului și privirii și raportul pe care le au cu bărbatul: „în zîmbetul femeii / bărbatul tresare...”, „în privirea femeii / bărbatul înmărmurește”. Zîmbetul femeii este descris ca fiind „un diftong îndrăgit / de silaba ce odihnește / anotimpul privighetorilor / și nu atestă hiatul ca artă”, adică o împreunare armonioasă echivalat cu o operă de artă. În privirea femeii bărbatul se caută. O convingere străveche zice că, pe lângă imaginea sa reflectată, oglinda mai ține la păstrare și fragmente din sufletul celui care se privește în ea, astfel oglinda spartă cu care se asociază ochii femeii ar fi sufletul bărbatului care se pierde în privirea ei.

Cei doi sînt eternizați prin iubirea pe care și-o poartă unul altuia: „curg firele de nisip / cu integrale definite. / clepsidra ezită / în fața unei formulei numerice / ce le-ar determina valoarea / celor doi / și marea

lor trecere / de mîna cu sorii iubirii.” Simbioza iubirii dintre bărbat și femeie fură din capacitatea timpului de șterge din valoarea ființelor, îmbătrînindu-le.

Din iubirea bărbatului și femeii se naște rodul, care determină fluturii dragostei să mai urmărească femeia. Astfel, în poezia *Peisaj* este redată într-o manieră deosebită maternitatea și fericirea de a-ți auzi pruncul gîngurind: „Mic, întindeai mînuțele / și îi incitai să-ți alinte bronzul catifelat / al primelor silabe dintr-un cuvînt fracturat.” Autoarea surprinde primii pași ai micuțului: „în schimbul acelei atingeri ușoare / trăiai înălțarea pașilor spre-un orizont arămiu, / cu aripa-ntinsă, color, a mii de bucurii...”, aripa simbolizînd avîntul. De asemenea, aripa este simbolul deplasării, al eliberării de condiția de loc și spațiu, în general, aripile vor exprima elevația pentru sublim, elanul de a depăși condiția umană, în cazul nostru aceasta manifestîndu-se prin dorința de a face primii pași, indiferent de impedimente: „contaminat de nemărginirea de dor, / emoția era de primă încercare: / nimic nu-i stătea stavilă-n cale...”

Privită din interior, lirica Lidiei Grosu se dezvăluie ca o construcție armonioasă, monumentală prin proporții și prin adîncimea semnificațiilor. Dinamica ei contemplată în profunzime, corespunde celor câteva teme și motive lirice, care sînt, de fapt, obsesiile definitorii ale autorului și „nervurile” organismului operei sale: dragostea, creația, singurătatea, înstrăinarea. Versurile ei vin fierbinți, palpitînd pînă la ultima virgulă, vin să strecoare în sufletul cititorului un fior de dragoste pentru creație și tot ce are valoare. Versurile sale ilustrează, într-un regim al excelenței rostirii lirice, stări de spirit de o rară autenticitate, conturate în enunțuri poetice armonioase și limpezi, sugestive și sincere.

Elena VLAS,
studentă, anul III, USM

VALENȚELE UNUI COSMOS LIRIC

După o primă lectură a culegerii *Cometele din sânge*¹ de Claudia Slutu-Grama, impresiile aparent sunt dispersate de lipsa unor suduri trainice între cele patru compartimente: *Libertate congenitală*, *Când soarele apune, când soarele răsare...*, *Doar tragici* și *Bibliotecarul*. Însă o parcurgere reluată, atentă, a întregului text, exclude catalogarea la incidental sau preocupări hobby. Avem în față rodul unei veritabile vocații poetice, întreruptă și reluată cu dezinvoltura predestinării, deși între debutul din ziare și versurile tipărite în carte s-au interpus decenii. Liantul artistic se găsește în adânc, dincolo de vocabulele cu rimă clasică sau aranjate în modernele rânduri sacadate. de unde zvâcnește un mesaj dulce-amăru cu ușoarele note persiflante sau cu tăiosul ecou de trompetă al disocierilor sociale.

Nu contează dacă – la nivel de scriere și trăire – poeziile au fost adunate din diferite perioade ale vieții și inspirației, ele ne implică într-un cosmos liric singular, unde „cometele din sânge” pot face dureroasă orice primăvară când iubirea nu s-a împlinit, „încă rămas-a la izvoare”, la începuturi (*Cometele din sânge*).

Să pornim și noi pe itinerarul propus de autoare, aplecându-ne asupra filelor din culegere. Cu siguranță, aici se află obligatoriu în contemporaneitate fișa personală (CV) „bucătărică de carton” cu numele, adresa, ocupația și alte însemne personale. Pe „cartea de vizită” a C. Slutu-Grama este inscripționat: „Libertate congenitală.” Precum anterior Marcela Benea, ea își face un blazon din descendența sa rurală, căci la Țepilova Sorocii i-a rămas copilăria, „evadarea din raiul” acesteia îi prilejuește – pe lângă nostalgie – o intros-

¹ Slutu-Grama, Claudia. *Cometele din sânge* : versuri // pref. de Tudor Palladi. – Ch. : Phoenix, 2007. – 124 p. – ISBN 978-9975-9934-1-8.

pecție cu tentă ironică: „Aș plimba o capră / (Ce rendez-vous ciudat!), / Dar în mediul urban / Cavicornelul constituie / O raritate... «bibliografică»! / Toți, absolut toți râvnesc capre: / Mănâncă puțin, / Dau lapte și din frunză de salcâm, / Iar grija pe care le-o porți / E minimă!” (*Copilărie pierdută*). Alegorică poveste a caprei și compararea sprintarului animal cu *Florica cea blândă* semnifică dezolantul ritm al orașului, dar și grăbita fire umană înclinată spre comoditate. Noțiunea de „raritate... bibliografică” este răsturnată spectaculos, iar deplângerea vârstei fragede se face într-un cadru de dureri neconsumate: „Neacceptându-și destinul flămând / Și parcă cerând satisfacție post-factum” – în această ipostază se mai află (încă!) „vacanțele copilăriei” pe „toate cărările sufletului” poetei C. Slutu-Grama.

Reprezentantă a unei generații înfometate la propriu și la figurat (tragerea la carte, dorul de învățătură a fost atul intelectualilor formați în a doua jumătate a secolului trecut), autoarea este îndreptățită de propria-i experiență să insiste asupra unui subiect depășit pentru unii, dar viabil

pentru alții, inclusiv pentru mulți copii din prezent, cu părinți rămași în țară la salarii și venituri derizorii: „Copiii aceia din noi / Se furișează în somn / Și ne sperie visele / Cu râsul lor hohotit. / Ce vreți! / Ne prefacem că nu-i recunoaștem / Și ne acoperim cu plapuma. / Zămisliți pe timp de foame, / Suntem cei pe care părinții / Nu s-au îndurat / Să-i lase pentru alte vremuri – / Poate nișel mai fericite – / Să se nască. / ...Uneori din somn / Ne mai trezește / Ghimpele cela din copilărie!” (*Ghimpele*). Este notabilă această dublă măcinare a ființei umane aflate sub cârma și curgerea vremurilor, în căutarea unui rost și în încercarea de a-și descifra soarta. Celebra întrebare gorkiană din romanul *Viața lui Klim Samghin* «А был ли мальчик?..» / „Oare copilul cela a existat vreodată?...” capătă valențe specifice pe pământul dintre Prut și Nistru: miniatura artistică a C. Slutu-Grama pe care am reprodus-o integral conține «ghimpiei» istorici ai foamețelor organizate aici periodic.

Poeziile *Steluța* și *Santinelele copilăriei* sunt imaginile unei altfel de vârste, cea cu „păpuși” în loc de „păscutul vacii”, un contrast izbitor nu atât sub aspect material, cât mai ales moral, căci tabloul jucăriilor distruse este penibil: „Buratino-și oprește permanent sângele incolor / Din nasul spart. / Malvina-și caută ochii albaștri / Prin tot apartamentul.” – se dezvoltă aici cruzimea alintaților pui de om, incomensurabilă vizavi de cea din lumea animală, unde atacul survine din necesitatea biologică, nu din plăcerea de a distruge.

În context, imaginea reprodusă creează o antiteză izbitoare cu amintirile persistente: „Mâncam pe apucate. / Doar august și septembrie / (Când nu era post!) / Erau însoțite copios / De pui fripți în smântână. / Ca și aceia, / Am fost fripți pe rugul istoriei / Și nu mai putem zbură” (*Pui fripți*). Cicatrizarea rănilor produse de privarea de jocurile firești ale vârstei fragede este imposibilă, memoria personală și cea

colectivă de „pui fripți pe rugul istoriei” este întreținută de ticurile și trucerile obținute în copilărie și devenite peste ani o biologică obișnuință cu traseu prelungit: „August e un depozit de vitamine – / Le pun la păstrare în pânțele mele. / Teama se furișează nebanuită: / «Zăludo, ce vrei, / De ce îmi ațâți poftele? / Vitaminele de august / Nu vor rezista în mine / Până la primăvară?» Prin pulberea fină de pe pielea de piersică / Ce se depune pe trupul meu scaldat de sudoare, / Asemeni prafului de pe drum, / August se mai depozitează / În mine...” (*Depozit de vitamine*), Înghițitul rapid, nesățios, reprezintă o „frescă” dominantă pentru istoria neamului omenesc și, în particular, al acestui colț de lume, confruntat în permanență cu probleme de alimentație, și nu numai, ce îi afectează fără încetare robustețea fizică și etică.

Pulberea fină de piersică depusă pe trupul „scaldat de sudoare” constituie un CV concludent în actualitatea cu a sa goli-ciune etalată la tot pasul și pe care autoarea o sfidează cu o „libertate congenitală”, în pofida temerilor moștenite din copilărie. Concomitent, poeticul *Curriculum Vitae* al C. Slutu-Grama este o replică ce țintește exact: „De câți ochi / Suntem priviți, / Cerule, / Atunci când mâncăm? / Îmi pare rău că toți cerșetorii din lume / Râvnesc la hrana mea, / Dar n-o pot împărți cu nimeni... / De câți ochi / Suntem priviți, Cerule, / Atunci când ne sărutăm? / Îmi pare că toți solitarii Planetei / Râvnesc la fericirea mea, / Dar nu vreau s-o împart cu nimeni... / De câți ochi / Suntem priviți, / Cerule, / Atunci când murim? / Nu e nimic interesant în asta... / Hei, unde sunteți????!!” (*De câți ochi?..*). Avem în față o antiblasfemie, deoarece adresarea „Cerule” se face nu către divinitate, ci către universul uman a cărui „congenitală” curiozitate și impasibilă goană de a obține cât mai multe de la viață poate fi stopată doar de teama morții, cu taina sa de nepătruns.

La rubrica „ocupația de bază” pe „cartonașul” C. Slutu-Grama s-ar putea scrie lesne „deriticătoare de metafore și file de istorie”, deoarece „scuturarea” de rugina artificialității și deformărilor voite este un titlu de blazon pe care îl merită inițiații. Astfel, poeziile *Gulaguri*, *Unsul graiului românesc*, *Marelui Eminescu*, *Testament* și *Recurs la viitor* abordează artistic adevăruri știute, aflate într-un interminabil proces „de rezolvare” sau într-o izbeliște continuă – fiind în mare întârziere istorică, un al doilea Vasile Lupu Voievodul nu poate legifera la nesfârșit ca odinioară problema identitară: „Mai bine cinci cuvinte în limba ta, / Decât o mie într-o limbă neînțeleasă!” (*Unsul graiului românesc*).

O săgeată încărcată cu ironie și durere trimite autoarea în direcția versificatorilor care se autodefinesc „postmoderniști” și ia peste picior manierele lor „novatoare” de a ignora sau chiar a exclude din peisajul literar pe adepții unor alte formule de expresie: „Babele și moșnegii / Au fost expulzați din poezie. / Chiar lelei Ioana / Și lui neică Vasile / Li s-au făcut vânt din vers, / În special din cel postmodernist – / Ce e cu boșorogii ăștia? / La ce ne mai trebuie? / Deteriorează fațada Parnasului!” (*Iconoclaști*). Iată și o altă bijuterie artistică, surprinzătoare prin paralela religioasă întreprinsă: „Metaforele au fugit care și încotro, / Speriate de postmodernității / Care nu se mai satură să reinventeze bicicleta. ...Risipite pe mapamond, / Asemeni seminției lui Avram, / Metaforele, ca pe o minune, / Așteaptă Paștele” (*Evadarea metaforelor*).

Am insistat îndeosebi asupra versurilor din compartimentul *Libertate congenitală*, deoarece el este lacătul și cheia întregii cărți.

Ciclurile *Când soarele apune...* / *Monologul lui Adam* și *Când soarele răsare* / *Monologul Evei* alcătuiesc în fond un dialog al iubirii în diferitele-i ipostaze. Câteva din zicerile atribuite femeii reiau situații și stări

declanșate anterior prin gura bărbatului, având menirea să sublinieze atuurile mereu tinerei, tandrei și însetatei de dragoste Evă, care răspunde chemării lui Adam cu dezinvoltura ființei ce se vrea dorită și lăsându-se sedusă doar fiind „îmbătăată” cu vorbe de alint. Acest duet poetic poartă – concomitent – alura unui duel amoros prin tendința fiecărui partener de cuplu de a-și impune fermitatea propriului sentiment în raport cu celălalt. „Doar tu mai poți să-mi dăruie / O ultimă minune / Cât cerul arde-n flăcări, / Cât soarele apune”, zice El înfiorat, iar Ea îi răspunde îngrijorată: „De-ai crede – ah, de-ai crede! – / În dragostea-mi cea mare, / Când cerul e în flăcări, / Când soarele răsare!!!”

Compartimentul *Când soarele apune, când soarele răsare* alcătuiește partea cea mai lirică a volumului, unisonul trăirilor pledează pentru armonia deplină, iar umbra șovăielnicilor și șăgalnicilor chemări o îmbracă într-o haină artistică adecvată. Concomitent, ciclul permite a fi interpretat și ca partea cea mai controversată a volumului, întrucât tematica și modalitatea în cauză au fost explorate din plin în volumele regretatei Steliana Grama, fiica dnei C. Slutu-Grama. Cu deosebirea că la fiică este prezentă implicarea masivă a cuplurilor literare celebre, ale căror dialoguri creează un întreg teatru al sentimentelor de cuplu, iar la mama poetei prevalează dragostea matură, care se vrea în continuă regenerare.

Poezia *Doar tragici...*, care a dat titlul celui de-al treilea compartiment al volumului, scoate în prim-plan regretele pentru anonimatul unor trăiri fără „anale” tipărite la timpul potrivit: „Zici însă că e criză de autori dramatici... / Dramaturgi și poeți trebuia să fim noi, / Nu ne-a ajuns putere / Decât să fim tragici, / Să ne ascundem tristețea / Și Dragostea / În jurnalele / Cu miile de coperti galbene / Ale Pădurii, / Ca s-o decodifice alte civilizații, / Dându-ne

numele care le va plăcea" (*Doar tragici...*). A crede astăzi cu atâta ardoare în puterea salvatoare a cuvântului este deja un act de eroism! În mileniul informatizării globale, când mijloacele video exclud aproape din start metafora verbală și o înlocuiesc cu imaginea în sine, în majoritatea cazurilor fără fior poetic, versurile inspirate și melodioase ale C. Slutu-Grama „zugerăsc” o avalanșă de tablouri și mesaje într-o singură poezie: „Cădea Pădurea peste noi... De ce cădea Pădurea ceea? / Mi-a izvorât surâs amar / Și-n mine încolți Femeia. / Zănatici cucii ne cântau / Și numărăm a lor cântare – / Chiar peste veacuri vom trăi / În cucii noștri și-n izvoare! / Încărunțiți noi vom ieși / Din iarna cea capricioasă... / Cu-o Dragoste de neuitat, / Pădurea ceea cum ne-apasă!” (*Cădea Pădurea peste noi...*). Sensibilitatea feminină se descoperă în această veritabilă miniatură poetică cu o putere aparte, amintind versul condensat al lui Gr. Vieru și constituind un fel de replică la neuitatul său personaj liric masculin cu pornirea năvalnică de a tăia pădurea pentru corabia de căutare a iubitei infidele. Splendida „cădere a Pădurii” la C. Slutu-Grama este antologică prin forța de vizualizare și acumulare a emoțiilor.

Autoarea știe să realizeze transferuri neașteptate de sens pentru a multiplica asociațiile și a-și lărgi orizonturile artistice. În cazul dorului care „asfixiază sufletul” (*Dansul râmei*), al iubirii rămase „în floarea secerată, pietrificata pâine” (*Cometele din sânge*) sau în primăveri „fără lilieci înfloriți” (*Liliacul n-a înflorit încă...*) lirismul izvorăște dintr-un moment imediat al trăirii. Imaginea femeii „căreia așa și nu-i este hărăzit să aibă copii” (*Zarzărul dragostei*) și evocarea sârmei ghimpate de la Prut care „visează să-nmugurească” (*Obsesia gardului*) se completează reciproc prin tragismul prelungit de la persoană la destin neistoric și încorporat în clipa „care poate să devină amintire generală” (*Această clipă...*).

În context, se înlănțuiesc într-un „dans” verbal edificator „businessmenii din perioada de tranziție”, zgârciți și obraznici ca niște cuci (*Rock’n rollul cucilor împăiați*) și macaralele care „toată noaptea se sărută” (*Povestea celor două macarale*).

Sunt memorabile goana pitulărilor animalului încolțit, acel „tangou” de du-te vino al alergării, care este supus frumosul, solitarul mascul vânat cu necruțare, în timp ce-și caută tigroaica: „Mai mult mort decât în viață, / Năclăit de-atâta sânge, / Tigru – utlimul – se frânge, / între ierbi, spre dimineață” (*Ochi de tigr*). Imaginea se suprapune peste cea a „primăverii crude” regăsită chiar în toamna ce se anunță: „Septembrie-i soare și iarbă, / Iarbă și dragoste...” (*Dragostea soarelui*), peste fericirea conjugală ce trebuie ferită de deochi: „Mă rușinez și, în același timp, mă bucur / Că soțul mi-i înalt ca un brad / Și-i frumos ca luceafărul de seară... / Mă bucur și mă rușinez...” (*Surori de cruce*). Apropo, ați mai citit ceva asemănător cu referire la partenerul de cuplu?!... Poeta C. Slutu-Grama nu numai că-și cântă soțul, dar îi dă o definiție neobișnuită, aproape fantezistă, care îndreptățește eventualele infidelități ale adamilor dintotdeauna: „Bărbatul e o sinteză a sentimentelor / Purtate în cadrul a trei reîncarnări succesive / Pentru o singură femeie, / Căreia îi dedică / Simfonii și oratorii întregii!” (*Generozitate*). Versurile amintesc excelentul, pe nedrept denigratul odinioară (pe vremea ateismului militant!) roman al lui L. Rebreanu *Adam și Eva*, pe care după ce îl citești nu-l mai uiți și tinzi să-l parcurgi cu ochii iar și iar.

Aceeași veche și nouă, comună și singulară poveste în iureșul necunten al scurgerii, cea a florilor de câmp „îndrăgostite” fără speranță de astrul din înalturi este evocată de autoare în rânduri baladești: „Soarele / Salută-n zori / Alte flori, / Alte cicori” (*Cicoarea*), Destinul de o singură zi al fluturelui (*Efemeride*), zarzărul „cu două

crenguțe golașe" (*Zarzărul dragostei*), florile pe cărare „călcate de oricare” și cireșii în floare din suflet (*Cireașa albă*) – toate compun familiarul cadru natural al dragostei dintâi în opoziție cu sentimentul citadin, care „a cunoscut doar parcuri / Cu alei asfaltate / Și semiîntunericul dulce / Al lojelor de teatru” (*Dragoste citadină*). Pentru a-și accentua propriul sentiment, dar și trăirile interioare ale multor doamne cu suflet sensibil, poetic, C. Slutu-Grama mizează pe feeria rurală de unde își trage sevele și unde i-au rămas anii tineri transformați acum într-o tămadă, un antidot contra deprimării existențiale.

Ultimul compartiment al volumului cuprinde poemul *Bibliotecarul*, subintitulat *Portret de grup*, cu evocarea ingenioasă a „salvamontiștilor”, care vin în ajutorul vizitatorilor pierduți „printre zăpezile veșnice / Ale foilor de carte”. Disociind mai multe aspecte ale unei profesii de căpătâi într-o lume civilizată, poeta C. Slutu-Grama abordează statutul etic al muncii în cazul la noi, unde specialitatea de bibliotecar continuă să fie desconsiderată pe plan financiar și, implicit, social, atribuindu-i eticheta de „feminină”, dat fiind faptul că bărbații preferă servicii mai bănoase și mai puțin meticuloase. Totuși, pentru a rămâne fidelă manierei sale de „libertate congenitală”, poeta aduce în prim-plan nu o

exponentă, ci un exponent al profesiei, pe care a avut-o într-o perioadă a vieții sale însuși marele Eminescu: „Bătrâne bibliotecar, / Ce-ai cunoscut atâtea vieți / Și pe de rost, dintr-o suflare, / Reciți poeme din poezi, / Ești visătorul veșnic tânăr, / Romantica îți fierbe-n sânge, / Chiar dacă soarta ți-i amară / Și ploaia la fereastră plânge. / Și pentru cei ce te-nconjoară / Tu pari un mag, un vrăjitor, / Inubiabil ca iubirea / Și primul nostru-nvățător!”

Este imaginea-explicație a profesiei îndrăgite de autoarea însăși: „Și astăzi cu devotament / În lumea cărții câmpul ar, / Și mă mândresc că sunt ca tine, / Bătrânule bibliotecar!”

În linii mari, volumul *Cometele din sânge* constituie o pledoarie pentru fi-resc, pentru „vitaminizarea” și „ozonarea” prin simțire și carte a mediului în care trăim – unica șansă de a nu transforma viața propriu-zisă în „ochi de tigru” pândind cândva doar de pe monitoare sau ecrane. Cartea dnei Claudia Slutu-Grama este o contribuție artistică la încercarea colectivă de a îndepărta cât mai mult umbra perspectivă, răsturnând cercul trăirilor dramatice și al incertitudinii cu „zarzărul înflorit” al dragostei sale.

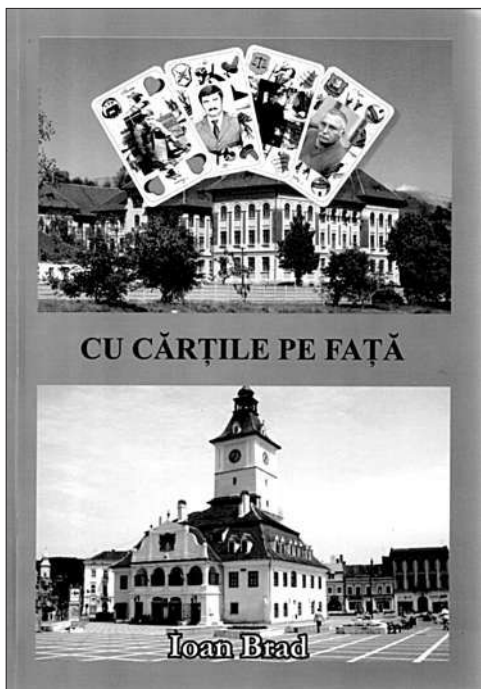
Antonina BASARABEANCA,
critic literar

IOAN BRAD – CU CĂRȚILE ÎN FAȚĂ

În urma călătoriei la Alba-Lulia, moderatoarea cenaclului „Magia cuvântului”, poeta Victoria Fonari, dr. conf., a venit cu mai multe cărți – donație de la prietenii revistei *Gând românesc* pentru Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu” din Chișinău. Printre aceste coperti am descoperit romanul *Cu cărțile pe masă*¹. Cu pași sfioși

își face apariția, în literatura românească contemporană, un nou nume – Ioan Brad (n. 1950, mun. Blaj, jud. Alba Lulia), autor care, printr-o tumultuoasă biografie, face loc unei veritabile radiografii a societății sfârșitului secolului XX. Dacă e să prezentăm datele biografice într-o formă telegrafică, constatăm: școala primară, gimnaziul și liceul la Blaj, Institutul Național de Informații din București, Facultatea de Drept la Universitatea „Ba-

¹ Brad, Ioan. *Cu cărțile pe masă*: roman. – Alba Lulia: Ed. Altip, 2014. – 368 p. – ISBN: 978-973-117-500-3.

beș-Bolyai” din Cluj-Napoca, e căsătorit, are patru copii.

Totuși textul se pliază strict nu pe evenimente, dar interesează limbajul, atitudinea în diferite situații, selectarea din expresiile vieții, documentarul îmbinat cu artisticul. Cu o modalitate care amintește de bătrînul bunic din Humulești, prin folosirea cu iscusință a graiului caracteristic baștinei sale și trădarea celor mai intime momente ale vieții sale, Ioan Brad creează o carte care se întipărește în memoria cititorului prin povești autentice de dragoste, situații conflictuale la serviciu, scene hazlii și dureroase din viața de familie, toate îmbinate cu dăruire cu și în numele artei.

Ceea ce mi-a atras atenția, în primul rînd, – un aspect pe care vreau să-mi axez analiza, a fost locul copilăriei autorului acolo, pe Hula Veche, în imediata apropiere a „Teiului lui Eminescu”, pe strada Stejarului. Un loc tipic românesc, încărcat cu griji și probleme (cînd ploua mult „și se înmuia asfaltul”, se mai umbla pe Hulă cu așa

zisele „chiciorăgi” [...], cu care se „înota” mai ușor prin argila viscoasă), dar care are un farmec aparte, unul ce l-ar făcut pe „poetul nepereche al românilor”, Eminescu, încîntat de „priveștiștea orășelului printre ape”, să exclare: „Te salut din inimă, Mică Romă.”

Micul locușor din Blaj este leagănul celor mai mari minuni, minuni pe care, după cum spune povestea, sînt în putere să fie înfăptuite doar de mama, prin elemente încărcate de magie: motroașca era o improvizație care ținea loc de suzetă, un fel de bocceluță mică din tifon, în care se punea puțină pîine înmuiată și două trei firicele de zahăr. Copilul cum simțea bunătațea succulentă în gură, înceta din plîns, preocupat să adoarmă și să se hrănească cu această „delicatesă”, pînă cînd adormea, în culcușul ei din leagănul cu tălpi de formă semirotundă. Și cum mama este întotdeauna zîna cea bună, Ioan Brad nu face altceva decît să întărească această imagine a ei: „Seara, la culcare, mama ne învăța să spunem *Tatăl nostru* și *Îngerelul*, ne spunea povești sau poezii, iar ziua uneori cînta. Cînta frumos mama și avea voce, iar cîteodată, cînd se mai și „glăsuia”, făcea aceasta cu atîta patimă, încît chiar plîngea de-a binelea, cu lacrimi. Astfel, mama este simbolul credinței, iar cîntecul ei, pentru că se adresează direct sufletului, permite o receptare emoțională completă; de aceea cîntecul mamei are „funcții” magice. Este asociat iubirii și ca și ea constituie un mod de comunicare cu divinitatea.

În această ordine de idei mama apare și drept un virtuos povestitor: „Ceea ce am scris în continuare despre bunicii, părinții, unchii și mătușile mele, ni le-a povestit mama sau tata în anii copilăriei noastre și ai adolescenței, dar au fost descrise în așa fel, așa de frumos, încît cel puțin mie mi-au rămas întipărite în minte pînă acum, și trebuie să arăt că mama avea mare talent de povestitor, atît a diferitor momente din

viața lor, dar și a unor povestiri, poezii și legende, pe care le învățase de la moșul Horia. Știa mama multe poezii patriotice, unele dintre acestea fiind interzise în acea vreme, fiind perioada stalinistă. Ne atrăgea atenția să nu spunem aceste poezii altor copii sau, apoi la școală, pentru a nu avea de lucru cu «siguranța». Așadar, mama este echivalentă cu primele învățături, este generatorul primului devotament față de patrie, dar și prima lecție de patriotism în condiții de represiuni staliniste.

În ochii copilului Brad, mama rămîne leacul tuturor bolilor, vindecarea și alinaarea în cruntele momente în care durerea îl „devorează”: „Mama cînd mă vedea iarăși lovit și fără unghie, lua repede un lighean, pune în el apă rece, îmi zicea să pun piciorul în apă, stăteam cu sufletul la gură și plîngeam, plîngeam chiar mai tare, văzînd apa din lighean așa de roșie și multă, crezînd că atîta sînge mi-a curs. Pregătea mama o fașă dintr-o cîrpă curată, iar în timp ce îmi lega strîns degetul rănît, mai scăpa cîte un oftat, cred că de părere de rău de ce am pățit apoi, pentru a mă îmbărbăta, mai în rîs, mai în glumă îmi zicea: «No, las' că nu ți-au curs mațale!»” Eu mă uitam la picior, apoi la mama, mă mai văicăream puțin, apoi plecam iarăși la joacă sau, obosit fiind, adormeam cu capul în poala mamei.” Așadar, mama este cea mai dulce alinare, „doctorul” atotștiutor care vindecă orice rană mai bine ca oricine.

Casa copilăriei este plină de povești, și dincolo de poveștile mamei, înainte de somn, poveștile mahalalei circulă din gură-n gură, creînd o adevărată avalanșă printre micuții doritori de a cunoaște de ce le este interzisă joaca într-un anumit loc (Chereteul), istoria „îngrozitoare” caracteristică probabil fiecărui copil: „Pe vremea uriașilor, un zmeu a furat pe fiica unui om din aceștia «mare cît o zi de post», cu care a fugit peste aceste meleaguri cuprinse între brațe, de cele două Tîrnave. Uriașul,

a plecat pe urma zmeului pentru a-și lua fata înapoi, călcînd cu picioarele sale lungi, din deal în deal, iar în durerea sa de părinte iubitor, tot fugind așa, a mai scăpat cîte o lacrimă, una pe Hulă deasupra Blajului, altele în zona Iclodului, a Biei, Glogovețului, Băgăului și Cetății de Baltă, locuri în care au rămas pînă în ziua de astăzi aceste frumoase bălți.”

În povești își găsesc locul și personaje negative: „Țiganul se înfură, alerga după noi și arunca cu pietre culese de pe marginea drumului, pe atunci neasfaltat. Același lucru se întîmpla și cînd îl întîlneam pe celălalt țigan, pe Ionuț «Urechea de Ghibol», o arătare de om «negru ca tăciunele», cu o figură de cimpanzeu, adică tot timpul cu gura semideschisă și cu zăbale, ochi mici și situați foarte aproape de rădăcina nasului, urechile mari și pleoștite, avînd pe cap o pălărie soioasă și înroșită de vreme, iar pe el niște pantaloni ruți și legați la brîu cu o sfoară de cînepă, o haină „mocicoșă” în căptușeala căruia aduna coji de pită sau alte de-ale gurii.”

Copilăria înseamnă povești, iar povestea înseamnă joc: „Ne plăcea să ne jucăm în acest loc deoarece, șirele de cînepă, clădirile din zonă și, nu în ultimul rînd, bazinele asigurau un «decor» numai bun de a ne juca «de-a ascunselea», «hoții și vardiștii», «capra», «lapte gros», «bîza», «popică», «telefonul fără fir», «țările», «fogo» și alte jocuri după care, seara, cînd ajungeam acasă eram frînți de oboseală, «morți de foame» și murdari pînă-n vîrfurile nasului – dovadă a faptului că ziua a fost reușită.” Tradițional, o zi plină doar de jocuri nu este tocmai una reușită din punctul de vedere al părinților, pentru care copiii sînt indiscutabil un ajutor în gospodărie, iată de ce finalul zilei putea fi cu surprize „neplăcute”: „Nu o dată am încasat bătaie de la mama din cauza acestor prieteni, cu care, luîndu-mă la joacă, uitam de faptul că mai trebuia să o ajutăm la treburile gospodărești, să mer-

gem la cumpărături, să scoatem vaca din ciurdă și să o purtăm printre cucuruze sau să-i adunăm furaje proaspete, astfel încît, cînd ajungea la grajd, «iescălea» trebuia să fie «ochi» cu muhor.” Cu prilejul descrierii jocurilor copilăriei, autorul face din nou o descriere a locurilor care par a fi parte de poveste: „În zonă era o iarbă foarte crudă și deasă, primăvara plină de pădădie, dar mai înspre toamnă de niște flori tot galbene de culoare, dar sub formă de clopoței, ce creșteau în buchețele și aveau frunza aproape rotundă și lucioasă.”

Pentru copil este poveste și tot ceea ce este nou, inedit, dar interzis uneori din cauza lipselor materiale. Pentru confirmarea acestei ipoteze, optez pentru această întâmplare, întipărită în memoria copilului Brad: „Atunci am mîncat pentru prima dată vată din zahăr și halviță și am fost la un circ internațional, care era ridicat chiar în incinta pieței Obor. Aici am văzut pentru prima dată elefanți, tigrii, zebre, foci, lei, cămile cu două cocoșe, crocodili și maimuțe.”

Vreau să revin asupra imaginii locurilor natale, după desființarea tovărășiei, cînd familia autorului pierde o parte din pămînturile pe care le deținea, iar acesta face o deosebită retrospectivă a ținuturilor rupte din basm: „Am pierdut cu această ocazie și via «de pe vale», unde mergeam cu mare drag cu mama și cu tata să o lucrăm în timpul verii, dar mai cu seamă toamna la cules, cînd în acest loc, pe care nu o să-l uit cît oi trăi, se adunau zeci și sute de atelaje și căruțe încărcate cu ciubăre și căzi pentru strînsul strugurilor.[...] Sătenii care aveau copiii mai măricei îi băgau în cadă pe aceștia, cu picioarele desculțe pentru a zdrobi ciorchinii de struguri, puternic aromați și dulci de ț și se lipeau degetele și buzele de mustul lor. La capătul de «din jos» al viei aveam un nuc și niște pruni din soiul «bis-trițe», iar prin rîndurile de viță-de-vie, niște

piersici, a căror aromă nici n-ar avea rost să o compar cu alte «poame» de același fel crescute în livadă și nu prin vie, de la care am convingerea că împrumutau deosebitetele arome.”

O ultimă constatare a valorii casei părintești și locurilor copilăriei este relatată cu o durere care sfișie sufletul cititorului, și anume vinderea casei, după dispariția mamei: „Acum, dacă mă gîndesc, că de aveam atunci mai puțină inspirație, puteam să fac împrumut la o bancă, să le dau banii și să rămîn eu cu casa și locul, care-mi erau atît de dragi, unde mi-am petrecut copilăria, adolescența, apoi tinerețea alături de părinții noștri dragi, care acum nu mai erau printre noi. [...] După ce ne-a dat banii, i-am eliberat casa, șura și grădina, i-am dat cheile, rămînînd înțeleși ca totuși cînd ne va ajunge dorul de casa părintească pe vreunul din noi, să ne lase să mai trecem în vizită pe la el.”

Dispariția casei părintești este și dispariția poveștii, autorul rămînînd doar cu amintirea, cu regretul și persistenta dorință de a recăpăta paradisul pierdut: „Nu știu ce fac ceilalți frați ai mei, ce a însemnat această «afacere» pe care am făcut-o vînzînd casa părintească, dar mie mi se rupe sufletul ori de cîte ori mă gîndesc, ce prostie mare am făcut, iar cînd mai aud și acel cîntec interpretat de Fuego – *Casa părintească nu se vinde* –, îmi vine să mă tăvălesc pe jos și să urlu ca un ciîne, pentru fapta noastră.”

Cartea este alcătuită din diferite biografii, dar și în această construcție se resimte emotivitatea unui om puternic, care escaladează treptele vieții printre bucurii și erori, diverse situații ce amuză și lacrimiază în tragism, picurate cu legende și simțind vocea blîndă de povestitor în noapțile de iarnă ale mamei.

Ana FORTUNĂ,
studentă, anul III, USM

AVANPREMIERA UNEI CĂRȚI

DACĂ BASARABENII S-AR APROPIA DE MODELUL GERMAN DE EXISTENȚĂ OMENEASCĂ...

Am descoperit cartea pe care vei deschide-o și tu, stimate cititorule, datorită unei felicitări publicate în săptămânalul *Literatura și arta*. Exact, într-un omagiu prezentat în această publicație, autorii – prieteni și consăteni ai dlui conf. univ. dr. Nicolae Cojocarul – urându-i să-și vadă realizate cât mai multe proiecte, aminteau și de un manuscris – iminentă apariție editorială. O viitoare carte de impresii despre Germania zilei de azi, despre modul de viață al nemților contemporani... Mai apar la noi, și relativ des, cărți cu impresii despre alte țări, popoare, culturi, de multe ori acestea fiind însă niște „conspecte” după amplele informații oferite generos (chit că nu întotdeauna și corect) de magica rețea a internetului. Cunosând preocupările de savant ale dlui N. Cojocarul, inclusiv pe cele sintetizate în articole, eseuri, studii, monografii, mi-am zis că, viitoarea dumnealui carte, trebuie să fie cu totul altceva decât zecile de „jurnale de călătorie” pe care le-am „consumat” în ultimii ani. Tocmai de aceea mi-am luat inima în dinți și m-am oferit să fiu lector, de va fi nevoie – și redactor, al manuscrisului ce-mi trezise o vie curiozitate numai prin tema enunțată.

Odată pornind lectura manuscrisului *E util să știm cât mai multe despre nemți*¹, m-am văzut nevoit să amân alte preocupări, lucrarea dlui N. Cojocarul copleșindu-mă de la primele pagini, ca să mă țină în această stare până la „acordurile finale” ale scrierii. Nu înseamnă aceasta că a fost

o lectură ușoară: adeseori m-am oprit, ca să revin la anumite pasaje, episoade, crâmpie din lucrare. Aici e locul să mai precizez că încetinirea ritmurilor de citire nu au fost cauzate de unele probleme privind structura și conținutul manuscrisului, dar nici chiar la cele de ordin lingvistic. Dimpotrivă, aș menționa că dl dr. în filosofie Nicolae Cojocarul se înscrie într-o listă nu tocmai întinsă de autori nefilologi care știu a mânuși bine cuvântul, este dintre cei cu o impresionantă fluentă a frazei, mai având un vocabular bogat, divers, la care trebuie să adăugăm și impecabila cunoaștere a ortografiei românești – parcă ușoară, și totuși, grea; parcă simplă, și totuși nu chiar simplă! Dacă ar fi să-i imput ceva autorului, la acest compartiment, aș menționa fraza cam stufoasă (caracteristică stilului său – științific – de scriere, dar, probabil, tuturor sau majorității alor noștri din domeniul filosofiei). Însă, ca lector, nu am atentat nici la această „tară”, deoarece curgerea vijelioasă a cuvintelor, apoi și a frazelor sale, nu tulbură ideea, gândul, mesajul.

Multe m-au impresionat în această carte, poate cel mai mult finețea și precizia observațiilor privind modul de viață al nemților. La fel, și meticulozitatea cu care autorul descrie – pentru a fi maximum de convingător – cele mai surprinzătoare aspecte ale cotidianului german. Din acest ultim punct de vedere, pe parcursul lecturării manuscrisului ieșit de sub pana dlui N. Cojocarul, am fost urmărit adeseori de amintirea unei cărți citite în tinerețe: *Remember II* cu subtitlul *Fals jur-*

¹ Cojocarul, Nicolae. *E util să știm cât mai multe despre nemți* [în curs de apariție].

nal de călătorie, apărut în 1977, și în care, de-a lungul a circa 300 de pagini, talentatul scriitor și traducător Anatol E. Baconsky (1925-1977) prezintă cu o admirabilă acribie cele mai incredibile aspecte ale vieții culturale din Germania (pe atunci, de Vest, „adversară”, „capitalistă”, „în putrefacție”, „subversivă”, „periculoasă”...).

Există însă și o deosebire esențială. În această excelentă carte A. Baconsky își împărtășea cititorului impresiile sale, cu deosebire, despre arhitectura și alte valori artistice pe care le savurase călătorind printr-un șir de orașe ale Germaniei Federale de atunci, de la sudul până în nordul ei. Totodată, el oferă cititorului o foarte bogată informație despre creatorii acelor valori, contribuind astfel la familiarizarea sa cu istoria artelor. Scopul autorului lucrării basarabene prezentate aici este însă cu totul altul. Și anume, întâi de toate, de a atrage atenția asupra unor lucruri și valori, create de spiritul neobișnuit de inventiv al poporului german, unele dintre care nu numai că ar putea fi foarte utile consăngenilor săi rămași acasă, dar – ceea ce-i foarte important – pentru preluarea lor nu e nevoie de tocmai mulți bani...

Încheind lectura primului compartiment – de impresii strict personale ale autorului nostru – m-am întrebat: oare să existe vreo fațetă a vieții cotidiene a germanilor care să nu fi fost abordată în manuscris? Nu cred să fi trecut peste vreun aspect, cât de cât important, din viața poporului și statului german, la ora actuală, firește, cu accentul pe existența umană, Germania fiind dintre democrațiile în care statul se află în serviciul omului, și nu invers, ca în Rusia sau în R. Moldova, Ucraina, Armenia, alte țări situate, de voie sau de nevoie, pe orbita rusească. Dacă admitem că autorul își deschide cartea cu locuința, casa nemților, apoi foarte curând el iese în stradă, ducându-ne prin

cele mai nebănuite locuri unde își poartă pașii locuitorii din orașele Germaniei: pe trotuare, în stațiile mijloacelor de transport și în ele însele, în magazine, la micile piețe din urbe (căci, mari, ca ale noastre acolo nu sunt), la birou sau alt loc de muncă, la școală și la universitate, la bancă și la CEC (casa de economii), la medici și în farmacii, în grădinile publice, în sălile de sport, la stadion... fără a uita și de sălile de spectacole, de bibliotecile... În acest amețitor periplu, avem șansa de a auzi / a vedea cum vorbesc, cum se comportă, cum se îmbracă nemții; ce preferă să cumpere, ce resping; unde sunt generoși, și unde cam zgârciți, pe ce pun preț și ce detestă ei etc. Astfel, este zugrăvit un chip bine conturat al populației sau al națiunii germane (în sensul ei politic) de azi, ea fiind alcătuită cam 80 la sută din nemți get-beget și vreo 20 la sută din „oaspeți”, unii dintre ei adaptați nu numai la avantajele, ci – într-o măsură considerabilă – și la exigențele țării adoptive. Grație acestui din urmă fapt, aceștia au devenit ori au șanse reale de a deveni și cetățeni ai RFG, alții rămânând însă în situația de „ciori albe”, spre marele necaz al băștinașilor, dar și al acestor imigranți înșiși.

Linia generală a narațiunii este una laudativă – cred că nici nu s-ar putea altfel, atunci când vorbești de un popor ce și-a clădit istoria și identitatea prin muncă asiduă și foarte temeinică / calitativă, prin „stoarcerea” talentelor și energiilor, cu eforturi supraomenești, nu rareori chiar și cu jertfe, sacrificii. Învinși catastrofal, pe parcursul a mai puțin de trei decenii, dezmembrați, ruinați, într-o proporție semnificativă – nimiciți și mutilați, fizic și moral – germanii au renăscut într-un chip uimitor, grație virtuților ce îi caracterizează (o parte din ele le-am amintit aici, mai sus; mai amănunțit și mai convingător ele sunt descrise în car-

tea dlui N. Cojocaru). Se pare că nemții de după Primul Război Mondial și, cu deosebire, după cel de al Doilea Război Mondial, au vrut să demonstreze Europei și lumii întregi că mitul despre renașterea, din cenușă, a Păsării Phoenix, poate deveni și realitate. Or, aceasta, nu a putut-o dovedi țara marilor amatori de mituri, Rusia. Până în prezent rușii se mulțumesc doar cu apologia victoriei lor asupra germanilor, rămânând, însă, la nivelul unui stat învins, al unui perdant pe linie, poate doar cu excepția orgoliilor, vanităților și fanteziilor geopolitice.

Dacă vom găsi între copertile acestei cărți imaginea unei Germanii de succes, prospere, frumoase, atractive, ispititoare, vreau să vă asigur, stimați cititori, că nu e la mijloc măiestria scriitoricească a autorului, nici – cu atât mai puțin – nu poate fi vorba de note subiective în impresiile dumnealui, sau de vreun exces de germanofilie. Dimpotrivă, fiecă pagină, fiecă fațetă a vieții de azi a nemților sunt zugrăvite cu spirit maximum obiectiv, cu un subliniat realism și simț al dreptății. Acestea se fac simțite și atunci când dl N. Cojocaru trece în revistă și unele probleme cu care se confruntă actualmente nemții sau pune în evidență anumite ciudățenii, tare, scăderi (evident, în viziunea noastră) ale acestui popor. Adeseori autorul compară starea de lucruri din Germania cu situații similare de la noi, întrebându-se – nu de puține ori – de ce nu se aplică și la noi anumite soluții, modalități, proceduri relativ simple, care nu ar face decât bine societății basarabene, oamenilor de rând, factorilor de decizie din economie sau liderilor politici din R. Moldova? De cele mai multe ori, autorul, desigur, nu găsește răspuns la întrebările ce le pune, acestea din start fiind retorice. Ajuns la acest aspect – al paralelelor pe care uneori autorul le face, între starea de lucruri din Germania și cele de la

noi –, nu trebuie să ne mire că aproape de fiecare dată noi suntem nu că altfel, dar categoric în urma germanilor. Nu trebuie să ne mire, zic, pentru că de-a lungul secolelor noi – basarabeni pe de o parte, și nemții pe de alta – am trăit în dimensiuni diferite, cu „măsurarii” (etalioane) diferite, având modele existențiale diferite.

O lucrare a unui cercetător științific din domeniul filosofiei, și poate cu deosebire a unui promotor al filosofiei sociale, în mod absolut firesc este concepută și ca o carte de învățătură. O carte, precum spuneam, de folos unui număr cât mai mare de membri ai societății, ai comunității, ai națiunii destinate (și presupun că nu numai a părții ei de la est de Prut). Din acest unghi de vedere, noua apariție editorială a dlui conf. univ. dr. N. Cojocaru nu poate să nu se înscrie în lista, nu tocmai mare – a cărților din care am avea a învăța câte ceva (poate chiar multe lucruri) ce ne-ar fi de o reală utilitate în viața de azi și, posibil, mai mult, în viitor. Vrea sau nu vrea autorul, el devine un propagator al modelului existențial german, unul în mare măsură frapant, mai ales dacă e să-l comparăm – fie și la nivelul amplei informației furnizate în prezenta carte – cu oricare altele, de pe continentul european, despre care am citit sau am avut prilejul de a le vedea pe viu. Un model țesut, întâi de toate, din atitudini pilduitoare față de muncă (domeniu în care nemții de mult și-au format un fel de religie a întemeierilor trainice, precum citează autorul din cartea amintită mai sus a lui Baconsky). Dar, și a grijii permanente pentru rosturile / rezultatele / efectele muncii, bunăstarea nemților explicându-se în foarte mare măsură prin faptul că ei nu fac unul și același lucru de multe ori. (De menționat, în acest context, că îndemnul dlui Președinte Klaus Iohannis spre o *România a lucrului bine făcut* n-a apărut din senin...). E o atitudi-

ne pe care nemții o manifestă și față de creație, față de modul de trai, de relațiile interumane, de respectarea tuturor regulilor în vigoare. Un model de demnitate omenească, aceasta constituind o bază solidă pentru demnitatea națională, pentru mândria apartenenței la națiunea germană și la statul acestei națiuni. Un model de sensibilitate față de sine, dar și față de semenii tăi, care nu dau prilej de decepție; sensibilitate față de aspectul estetic de lângă tine, dar și de frumosul creat de popor, de întreaga lume. În fine, un model de dorință de libertate, secundată de respectul pentru libertatea altora. Lista de atitudini și virtuți exemplare ale germanilor este cu mult mai lungă, nu știu câte studii ar fi necesare pentru a le sintetiza.

Personal, citind cartea dlui N. Cojocaru, deși copleșit de mai multe senzații plăcute, mi-am dat seama că am oscilat, cel mai mult, între două sentimente: *unul de admirație, și altul de disperare*. Admirație pentru felul de a fi al nemților, pentru uimitoarele standarde germane; și deznădejde pentru rămânerea noastră într-un cu totul alt spațiu; pietrificarea noastră în obiceiuri și apucături depășite, greu acceptabile în ritmurile vieții contemporane; dar și incompatibile cu declarațiile guvernanților noștri, de atașament pentru „vectorul european”, pentru „valorile occidentale” etc. De unde acest decalaj, surprinzător, ca să nu zic înspăimântător, între mentalitatea germană și cea a majorității absolute a basarabenilor? – m-am întrebat în timpul lecturii și, mai ales, după terminarea ei. Răspunsuri ar fi multe, dar unul dintre ele trebuie să fie obligatoriu acesta: depărtarea noastră de nemți. Evident, nu e vorba numai de depărtarea geografică.

Am admite și o greutate a compatibilității româno(basarabeano)-germane, determinată și de această depărtare. În

context, parcă aud voci ce ar exclama la unison: modelul german ne este străin, greu acceptabil, greu asimilabil etc. Și vor avea dreptate unele voci: cu adevărat, este simplu să admiri și să propagi modelul german de corectitudine (ordine, disciplină, simț al responsabilității, respect pentru cuvântul dat...), bunăoară; și este infinit mai dificil să-l imiți, să-l urmezi, să ți-l însușești în viața cotidiană. Dar, incompatibilitatea și dificultatea de care vorbeam sunt determinate și de înrădăcinarea, fatală, în noi, a altor modele: cel oriental-balcanic și, cu deosebire, cel rusc. Ambele aceste modele (dacă pot fi numite astfel) se află într-o flagrantă contradicție cu modelul german, mai ales la compartimentele ce țin de demnitatea umană. Iar omul este centrul a toate, chiar și în state ca Rusia ori R. Moldova, unde tradițional se consideră că statul e totul. Persistența modelelor existențiale orientale și ruse (inclusiv așa-zis „sovietic”), după cum am menționat, ne-a fost fatală, ceea ce nu înseamnă că ne-a lipsit și de șansa de a învăța de la alții, de a prelua măcar unele aspecte, cele definitorii, din alte modele. Și, din modelul german, poate, în primul rând, acum.

Mărturisesc, a câta oară, că sunt un galofil incurabil, un admirator al modelului cultural francez. Tradițional, avem mulți conaționali îndrăgostiți de cultura franceză; nu sunt mai puțini nici admiratorii modelului existențial francez, luat în ansamblu, care, la o examinare mai atentă, se dovedește a fi totuși, mai superficial, axat mai ales pe ziua de azi, pe interesul individual, uneori pus în contrast cu interesul național (de interesele altora nici nu face să vorbim aici). Lectura acestei cărți mi-a întărit credința în viabilitatea modelului existențial german – nu numai pentru nemți, dar și pentru alți europeni, posibil, și pentru popoare de pe alte continente. De altfel, acolo unde

s-a impus (sau: a fost impus, acum nu mai contează), modelul german s-a dovedit a fi, în ultimă instanță, unul de succes. Suficient să amintim, în context, actualele țări baltice (mai ales Letonia și Estonia), unele țări scandinave (cu deosebire Finlanda, Norvegia), și chiar slave (Polonia, la un capăt al universului slav, Slovenia și Croația, la celălalt capăt). Și în Rusia sec. XVIII, împărăteasa Ecaterina a II-a a colonizat cu nemți regiuni masive, de-a lungul fluviului Volga, pentru ca rușii să aibă la îndemână exemple de spirit gospodăresc, de hărnicie, curățenie, corectitudine, alte pilde bune.

În ceea ce ne privește, e de menționat că modelul german nu ne-a fost chiar străin de-a lungul ultimului mileniu, cel puțin. Sașii și șvabii au conviețuit fără probleme cu românii în Ardeal și în Banat, preluând reciproc ce li se părea mai bun, încât românii care au fost vecini cu aceste seminții germane au un simț mai acut al gospodăririi, corectitudinii, disciplinei etc. Aceleași observații rămân valabile și pentru relațiile dintre basarabeni și coloniștii germani în perioada de la începutul sec. XIX până în toamna anului 1940. Deși s-a aflat într-o acerbă concurență cu modelul cultural francez, spiritul nemțesc a putut frapa, influența și modela mulți români ce au devenit personalități marcante ale istoriei noastre – inclusiv datorită faptului că au făcut școli la Berlin, Dresda, Lipsca (Leipzig) sau la Viena, au muncit în această țară, au comunicat cu colegi de breaslă germani. Suficient să amintim de Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Tudor Vianu, Lucian Blaga – în literatură; în politică – mai mulți Brătieni, Mihail Kogălniceanu, Titu Maiorescu (ultimii doi fiind și scriitori de seamă); Sextil Pușcariu, Ovid Densusianu – în lingvistică; C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Dimitrie Gusti în filozofie (inclusiv sociologie) ș.a.m.d.

Este adevărat, modelul german a avut enorm de suferit, fiind grav compromis de militarismul german, de atrocitățile la care s-au dat naști. După cel de-al Doilea Război Mondial însuși numele „neamț / german” a devenit un cuvânt de ocară, în acest sens spunându-și cuvântul greu propaganda sovietică și, nu mai puțin, cea „haustologică”, acestea contribuind și la cultivarea unor complexe în rândul națiunii germane. Aceste complexe, la rândul lor, au determinat retragerea Germaniei de la multe implicări, de rang european și mondial, la care ar fi trebuit să stea în capul mesei.

Tocmai de aceea, nu poate decât să ne bucure faptul că, de ceva timp, se face tot mai simțită o revenire în forță a nemților la locul meritat, în fruntea unor acțiuni și manifestări ce vizează destinul Europei și al lumii întregi. Cartea dlui prof. N. Cojocaru se înscrie în contextul unei cumpătate (cu adevărat „nemțești”) promovări a modelului german – existențial, social, cultural – în mare măsură neglijat, „scos din joc”, premeditat, dar la sigur pe nedrept. Alte popoare au ce prelua, au ce învăța de la nemți și această învățătura ar fi benefică pentru „toate părțile implicate”. Dacă basarabeni s-ar apropia de modelul german de existență omenească, dacă l-ar și urma, fie și parțial, cu certitudine am avea multe de câștigat: mai întâi sub aspect moral, apoi și material. Însă, pentru a ne apropia de acest model, trebuie să știm cum se comportă nemții în viața cotidiană. Apoi, să preluăm ce e mai frumos din acest comportament; evident, ceea ce nu contravine bunelor noastre tradiții seculare, temeiurilor noastre etice și estetice, testate de-a lungul veacurilor. Când vom descoperi avantajele acestui model, nu am nicio îndoială că se vor găsi noi și noi doritori de a face școală la modul de trai german. Iar cine va trece această școală, nu are cum să re-

grete. Măcar și din motivul că, acceptând cât mai multe din modul german de viață, ne vom debarasa de alt stil, în genere, greu compatibil, dacă nu incompatibil, iar în ultimă instanță, și nociv – ne referim, desigur, la reflexele de mentalitate rusească, de *homo sovieticus*, care, iată, de atâtea decenii ne poartă ghinion.

Acum, rămâne să vedem cum să ne apropiem de modelul german, cum să facem mai ușor, mai bine „școala nemțească” pentru a vieții omenește și a supra-

vieții onorabil în aceste vremuri tulburi. Fiți siguri că există, dacă nu o mie, cu certitudine sunt o sută de modalități. Una – captivantă, accesibilă, înțeleaptă – v-o oferă cartea pe care urmează să o citiți (*cu luare aminte*, precum îndeamnă însuși autorul ei). Vă urăm lectură plăcută și ne exprimăm convingerea că și Dvs., stimați cititori, ajunși la sfârșitul cărții, veți prezenta – fie și în gând – dlui Nicolae Cojocaru, sincere felicitări și mulțumiri.

Vlad POHILĂ

GÂNDURI ȘI EMOȚII LA PLECAREA LUI MIHAI VOLONTIR

Cu durere în suflet, sute de mii de co-naționali și-au luat rămas bun de la Mihai Volontir, unul dintre cei mai iubiți artiști basarabeni din a doua jumătate a sec. XX – începutul sec. XXI. A avut o viață artistică densă, mereu în urcuș, fiind, totodată, și o conștiință civică admirabilă.

Viitorul artist s-a născut pe 9 martie 1934, în satul Glinjeni, județul Orhei (Regatul României, astăzi în r-nul Șoldănești, Republica Moldova). Numele său de familie la naștere era de fapt **Volintir**, care apoi i-a fost schimbat în **Volontir**. Unul dintre frații săi, Ion, care învăța pe vremea războiului la o școală de meserii din Rezina, a fost evacuat împreună cu colegii săi peste Prut. Alt frate, Andrei, învăța la școala de muzică din Sibiu. Familia sa nu a știut nimic de ei timp de 18 ani. Dar și după asta nu s-au văzut multă vreme din cauza interdicțiilor sovietice. Ulterior, Mihai era să devină actor în Uniunea Sovietică, iar frații săi – artiști ai teatrului liric din Brașov.

De la vârsta de 18 ani a început să predea ca învățător la școala rurală din satul Păpăuți, r-nul Rezina. A făcut studii la Școala Pedagogică din Orhei (1952-1955), după absolvirea căreia a fost numit în funcția de director al căminului cultural din satul Lipceni (r-nul Rezina).

Începând din anul 1957 a fost actor la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți, unde a debutat în spectacolul *Chirița în Iași*, în rolul Surugiului, devenind în scurt timp principalul interpret al unor personaje de prim-plan.

A debutat ca actor de film la studio-ul cinematografic „Moldova-Film” în anul 1967, în filmul lui Gheorghe Vodă și Vlad

loviță *Se caută un paznic*, interpretând rolul lui Ivan Turbincă. A obținut Premiul Național al RSSM în anul 1971. Rolurile sale cele mai cunoscute „din perioada moldovenească” sunt Ivan Turbincă din filmul său de debut (1957), Mihai Adam din *Această clipă* (regizor Emil Loteanu) și Dimitrie Cantemir din filmul omonim (1973).

Fiind remarcat pentru interpretarea sa de excepție, a fost invitat să joace în filme montate la studiouri din Rusia. Rolul țigănului Budulai (care-și caută libertatea și fericirea) din filmul serial *Țiganul* (1979) i-a adus celebritate, transformându-l într-o figură marcantă a filmului moldovenesc și sovietic din anii '70-'80. Succesul acestui serial a condus la realizarea unei continuări, în anul 1984, intitulată *Întoarcerea lui Budulai*. Acest rol i-a adus Premiul de Stat al Uniunii Sovietice (1980), Premiul *Frații Vasiliev* (1980) și titlul de Artist al Poporului (1984). Alte roluri memorabile: Mihai Adam (*Această clipă*, 1968); Obadă (*Singur*

Mihai Volontir (9.III.1934-15.IX.2015)

în fața dragostei, 1969); Ilie (*Zece ierni pentru o vară*, 1969); Andrei Spirea (*Povârnișul*, 1970); Carlos (*Acest dulce cuvânt – libertate*, „Mosfilm”, 1972); Petrache (*Podurile*, 1973); Andrei Răzlog (*Bărbății încăruneșesc de tineri*, 1974); Ion Musteață (*Nu crede în țipătul păsării de noapte*, 1976); Păsărilă (*Povestea lui Făt-Frumos*, 1977); Radu (*Fii fericită, Iulia!*, 1983). S-a mai filmat în *Sunt vinovat* (1992), *Ciandra* (2003) etc.

Pe lângă cinematografie, M. Volontir a devenit la fel de apreciat și ca interpret de muzică ușoară, fiind cunoscut mai ales pentru cântecele *Viața asta-i scurtă tare, Moldovenii când se strâng...*, *Rugă, Durere, Orașul meu murdar până la stele ș.a.*

În 1980 a pledat pentru limba română și alfabet latin; în anul 1990 în Sovietul Suprem al RSS Moldovenești, M. Volontir a vorbit împotriva „blestemaților ocupanți ruși”. Cu diferite ocazii – în interviuri la radio și TV (inclusiv în Rusia), renumitul actor a optat deschis pentru reunirea cu România.

În 1996 a fost distins cu Medalia *Meritul Civic*. La începutul anilor 2000, i-a fost conferit titlul de Cetățean de onoare al municipiului Bălți, iar în 2014 titlul de Cetățean de onoare al municipiului Chișinău. În anul 2000, M. Volontir a fost desemnat de către Academia de Științe a Moldovei cel mai bun actor al secolului XX din cinematografia moldovenească. De asemenea, el a fost decorat cu Ordinul Republicii (2012), cea mai înaltă distincție de stat a Republicii

Moldova. La 30 aprilie 2009, cu ocazia jubileului de 75 de ani, prin decizia CSȘDT al AȘM, i s-a conferit titlul de Doctor Honoris Causa al AȘM, pentru succesele obținute în vederea dezvoltării artei teatrale și cinematografice.

S-a stins din viață la vârsta de 81 de ani, pe 15 septembrie 2015, la Spitalul Clinic Republican din Chișinău, unde se afla de mai bine de două luni, după ce a fost transferat de la spitalul din Bălți. În aceeași zi, Președintele Republicii Moldova, Nicolae Timofti, a semnat un decret prin care ziua funeraliilor lui Mihai Volontir, 17 septembrie, a fost declarată zi de doliu național, „în semn de profundă durere cauzată de trecerea în eternitate a remarcabilului actor, promotor activ al valorilor naționale și culturale, semnatar al Declarației de Independență a Republicii Moldova, regizor și interpret de muzică”. Compania publică „Teleradio-Moldova” a transmis în direct funeraliile și ceremonia de înmormântare a actorului. Mihai Volontir a fost înmormântat cu onoruri militare la Cimitirul Ortodox Central din strada Armenească din Chișinău, iar la funeraliile sale au participat înalți oficiali de stat și ambasadori străini, precum și mii de admiratori ai talentului său.

Numele lui Mihai Volontir este inclus în cele mai prestigioase dicționare și enciclopedii de artă cinematografică și teatrală – R. Moldova, din România, din Rusia, din unele țări occidentale.

MIHAI VOLONTIR. AMINTIRI...

Desigur, amintirile mele sunt legate mai întâi de film. L-am văzut pe ecran în comedia *Se caută un paznic* (scenariul Vlad Ioviță, regia Gheorghe Vodă), jucându-l pe Ivan Turbincă. Era în anul 1967. În artă, literatură, după dezghețul hrușciovian, au început să răsară primii lăstari din „rădăcini” autohtone. Se încheaga, timid, un limbaj cinematografic, definit mai târziu ca poetic.

Filmul *Se caută un paznic* (interzis peste un an de autoritățile sovietice) a fost totuși mult apreciat de critică, a luat în acest scurt timp și câteva premii la festivaluri unionale și, desigur, îndrăgit de spectatori. Iar Mihai Volontir, evident, a devenit vedetă, cum am zice noi azi. Fotografii în presă, interviuri, recenzii, interes sporit din partea cineaștilor care, cu anii, a crescut considerabil. Serialul *Țiganul*, producție a televiziunii centrale de la Moscova, i-a adus o largă notorietate publică. Foarte mulți spectatori îl țin minte pe Mihai Volontir, care l-a jucat pe Budulai și-l percep doar prin prisma acestui personaj. Dar până a ajunge aici, Mihai Volontir a parcurs un drum lung și anevoios, mai întâi în teatru, apoi în film.

De ce amintirile mele încep totuși cu Ivan Turbincă? Probabil, nu sunt singura care-și leagă gândurile de acest personaj, conceput de Ion Creangă ca o poveste, auzită poate de la Tinca, soția sa, cum obișnuia să spună scriitorul.

Se vede, că nouă, spectatorilor, ne era dor de acel Ivan din povestea lui Creangă – generos, vesel, care „din copilărie se trezise în oaste” și slujise „câteva soroace”, după care mai-marii lui „l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă undeva-vrea”. Și el s-a dus... Cine din noi nu auzise de Ivan Turbincă încă de mic?! Cine nu-și dorea, copil fiind, să aibă o turbincă fermecată ca a lui Ivan?!

Ecranul ne-a adus ceea ce așteptam de mai mult timp. Visul ni s-a împlinit. L-am văzut aieva pe Ivan, am văzut iadul, am văzut raiul, am văzut Moartea și dorința lui Ivan de a rămâne în veșnicie. Mihai Volontir juca de parcă toată viața sa și-a petrecut-o pe platoul de filmare. Mai târziu, când am început să urmăresc îndeaproape activitatea sa profesională, a recunoscut că avea emoții mari, fiindcă până atunci jucase în teatru, iar teatrul are alte legi și alte reguli de joc, care diferă de jocul în fața camerei de luat vederi. Nu înțelegea, de ce se filma haotic: azi sfârșitul, mâine – începutul, de ce nu se respecta buchea scenariului, de ce nu se făceau repetiții, așa cum se proceda în teatru. Jocul pe platoul de filmare era un mare semn de întrebare! Când a văzut filmul *Se caută un paznic*, a rămas nemulțumit de sine: scene pe care le jucase, cum credea el, inspirat, au fost scoase, în schimb altele, la care nici nu prea se „obosise”, au intrat în film. „Mare mister e filmul!”, își zicea, nedumerit, Mihai Volontir.

Ca orice actor serios, a „dat” nedumerea la o parte și a început, serios, să se gândească la această nouă dimensiune a artei actorului – filmul. Să-și pună întrebări, să caute răspunsuri. Odată intrat în această lume, nouă pentru el, nu mai putea da înapoi. Naturalețea jocului său, fotogenia, carisma sa au avut efect. Propunerile de a juca în filme au început să vină și de la alți regizori – cele mai multe de la „Moldova-film”, apoi de la „Mosfilm”, de la Studioul „A. Dovjenko”, „Belarus-film”, „Azerbadjean-film” ș.a. Mihai Volontir a jucat roluri mari și mici cu aceeași seriozitate și dăruire. A însușit, cum s-ar spune, din mers, arta actorului de film, știind exact ce și cum trebuie să joace în fața camerei de luat vederi. Am fost de mai multe ori pe platourile de filmare și am văzut, cum lucra. În pauze, îi plăcea liniștea. Se retră-

gea mai departe de gălăgia de pe platou, discuții, vorbe. Avea el felul său de a fi: îi plăcea liniștea, tihna. Poate i se trăgea din copilărie, fiindcă s-a născut în familia pădurarului Ermolai și Sâica și a crescut în sânul naturii, ore în șir se uita la câte-o gănganie care avea treabă pe tulpina unui copac sau asculta cântecele păsărilor, cufundându-se în armonia acestui concert desăvârșit. Probabil, că liniștea în care se izola în pauzele de pe platou, îl ajutau să se concentreze asupra următoarei scene, să gândească în parte fiecare detaliu, mișcare, gest. Când regizorul da comanda „Motor!”, Mihai Volontir era de nerecunoscut: intra în acțiune, jucând exact ceea ce prevedea scenariul. A devenit un actor profesionist și fiecare nou rol, fie la „Moldova-film”, fie la alt studio îi aducea succese și recunoștința publicului.

Dar teatrul a continuat să fie marea sa iubire. A venit la Bălți, ca și ceilalți colegi ai săi, în urma unui anunț din ziar, unde scria că se formează, în cadrul Teatrului Rus din Bălți, o trupă moldovenească pe bază de artiști amatori. Inițiativa a venit din partea Ministerului Culturii. Era anul 1957. Doritori s-au găsit. A fost și un concurs, în urmă căruia au fost selectați 25 de tineri și tinere din toate colțurile republicii. Întors acasă, în căsuța din pădure, aflată pe malul râulețului Ciorna, nu departe de satul Glinjeni, Rezina, aștepta cu nerăbdare rezultatul

comisiei. Când în sfârșit sosi telegrama a aflat cu răsuflarea întretăiată că-i primit în trupă, dar era rugat să ia cu sine și o pernă. Marele reformator al teatrului rus zicea că teatrul începe de la garderobă. Ei bine, Teatrul din Bălți, care avea să devină cu timpul Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, a început de la pernă! De mare folos le-a fost perna mulți ani, fiindcă au avut parte de interminabile deplasări prin cele mai îndepărtate sate din Moldova, dar și din afara hotarelor ei: de la Cernăuți la Reni, adică peste tot unde se afla suflare românească. Au jucat pe scene improvizate, au jucat pe câmp în fața colhoznicilor, în cluburi reci și neîncălzite, pe timp de iarnă și de vară, dar nu am auzit pe nimeni din ei, inclusiv pe Mihai Volontir, să se plângă. Ei au luat în serios profesia de actor de teatru și s-au dăruit scenei cu toată forța tinereții și a dragostei pentru artă. Această dragoste le-a fost insuflată de mult îndrăgitul pedagog Boris Hracenco, care le-a deschis porțile Thaliei și i-a inițiat în tainele jocului actoricesc, făcând cu ei mai puțină teorie și multă practică.

Uneori, în timpul lecțiilor, îmi spunea Mihai Volontir, trecea pe neobservate la alte teme, care-i ducea cu gândul departe de Bălți, vorbindu-le de regizori și oameni de artă pe care i-a cunoscut. Așa, într-o bună zi, le povesti despre lituanianul Juozas Miltinis care, într-o localitate mică din Lituania, Panevėžys, înființase un teatru, transmitând actorilor experiența și cunoștințele sale. Ulterior, acest teatru devenise foarte cunoscut în fosta Uniune Sovietică, educând o pleiadă de actori celebri: Donatas Banionis, Bronius Babkauskas, Algimantas Masiulis ș.a. N-a fost poate o simplă întâmplare că, mai târziu, Mihai Volontir s-a întâlnit cu ei pe platourile de filmare. Au avut cam aceeași biografie: și-au înce-

put activitatea într-un oraș mic provincial, au avut ca profesori oameni de o înaltă cultură teatrală, care și-au propus să pună o temelie solidă nu în marile orașe, ci în orașele mici.

Mihai Volontir a învățat multe de la Boris Hracenco, devenind preferatul lui. Poate că acest regizor și pedagog a intuit încă de pe atunci vocația de artist și talentul care se vor dezvolta în toată plinătatea. Mi-a vorbit cu pioșenie despre aceste întâlniri, care l-au ajutat să se descătușeze de o anumită timiditate și să aibă încredere în propriile forțe.

Primul său rol a fost unul mic: surugiu din comedia lui V. Alecsandri *Chirița în Iași*, după care a urmat unul din cele mai mari și profunde roluri ale sale – Ion din *Năpasta* lui I.L. Caragiale. S-a jucat mai mulți ani la rând. Am apucat să-l „prind” și eu în 1967, fiindcă am plecat la Bălți imediat ce văzusem filmul și aflasem din presă, de unde „vine” Mihai Volontir. Chiar dacă eram foarte tânără și nu profesam critică de teatru, decât la nivelul impresiilor, am memorizat această apariție scenică. Ion din *Năpasta*, trezea o infinită milă prin nedreptatea ce i se făcuse. Mihai Volontir își nuanța jocul și cu un soi de blândețe, ceea ce capta atenția și te făcea să-i urmărești fiecare gest, vorbă. Personajul său nu striga, nu se revolta, uneori cuvintele erau mai mult un murmur și totuși se auzeau și te emoționau prin profunzimea durerii care-o exprimau.

Așa am ajuns să-l cunosc pe actorul Mihai Volontir. Veneam la premiere, uneori asistam la repetiții, mergeam câteodată cu teatrul prin turnee, urmăream atât pe cât era posibil evoluția teatrului, dar și al actorului. Și, trebuie să recunosc, mă îmbogățeam și eu, profesional, creșteam, mă informam, studiam, Mihai Volontir fiind un

îmbold pentru a-mi continua studiile, pentru a avea o bună pregătire profesională.

Teatrul muzical-dramatic „Vasile Alecsandri”, cum se numea pe atunci, avea desul de des turnee la Chișinău și întâlnirile cu acest teatru erau o adevărată sărbătoare pentru public, inclusiv și pentru mine.

Astfel, cu timpul, am adunat suficient material pentru a scrie o carte despre Mihai Volontir care, din varia motive: ba că-s prea tânără și e prea devreme să scriu de una singură o carte, ba că ar fi mai bine să scriu despre altcineva și nu despre Mihai Volontir, nu a mai văzut lumina tiparului. Pe urmă au urmat ani grei, când statul nu aloca bani pentru tipărirea unor cărți de acest gen, sponsori nu găseam... Simțeam un fel de jenă, când mă întâlneam cu marele actor care știa că am scris despre el o carte, dar pe care Editura „Literatura Artistică” refuzase să-i dea undă verde și s-o publice. Strângeam din umeri și-i spuneam că sunt neputincioasă, dar că totuși mai sper...

***

Date biografice

Mihai Volontir. Născut la 9 martie 1934, în satul Glinjeni, județul Bălți (acum r-nul Rezina). Studii: Școala Pedagogică

din Orhei (1952-1955). Actor la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Bălți din 1957.

Roluri celebre în teatru: Ion – *Năpasta* de Ion Luca Caragiale; Bătrânul – *Bătrânul* de M. Gorki; Esop – *Esop sau Vulpea și strugurii* de Guillaume Figueiredo; Kadirean Iagabaev – *Țara Aigiul* de Mustai Karim; Arvinte – *Arvinte și Pepelea (Perle alecsandriene)* de Vasile Alecsandri; Vano Pantiașvili – *Hanuma* de A. Țagareli; Nae – *D’ale carnavalului* de Ion Luca Caragiale; Kuzma – *Bani pentru Maria* de V. Rasputin; Sganarelli – *Doctor fără voie* de Molière; Despot Vodă – *Despot Vodă* de Vasile Alecsandri; Vasili – *Amurg în trei* de Alexei Dudarev.

Filmografie: *Se caută un paznic*, Ivan Turbincă, 1967; *Această clipă*, Mihai Adam, 1968; *Singur în fața dragostei*, Obadă, 1969; *Zece ierni pentru o vară*, Ilie, 1969; *Povârnișul*, Andrei Spirea, 1970; *Al patrulea, Bonar („Mosfilm”)*, 1972; *Acest dulce cuvânt – li-*

bertate, Carlos („Mosfilm”), 1972; *Dimitrie Cantemir*, Dimitrie Cantemir, 1973; *Podurile*, Petrache, 1973; *Bărbații încăruneșesc de tineri*, Andrei Răzlog, 1974; *Nu crede țipătului pasării de noapte*, Ion Musteață, 1976; *Povestea lui Făt-Frumos*, Păsărilă, 1977; *Rădăcinile vieții*, Batâr, 1978; *Fii fericită, Iulia!*, Radu, 1983; *Țiganul*, Budulai, („Ekran”), 1984, ș.a.

Premii, distincții: Premiul de Stat al RSSM, 1971; Premiul de Stat al Federației Ruse, 1980; Premiul *Fratii Vasiliev*, Federația Rusă, 1980; Ordinul Republicii, 2000; Premiul de Excelență, Gala Premiilor UNITEM, 2012; Medalia OMPI Pentru creativitate, 2012 ș.a.

Titluri onorifice: Artist al Poporului, 1984; Doctor Honoris Causa, AȘM, 2009.

Larisa UNGUREANU,
critic de artă

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
  - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
  - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
  - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 58 (2015) Nr. 3

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

BIBLIOPOLIS

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 223 360; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>